

DET KONGELIGE
UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 79

(2003–2004)

Om lov om universiteter og høyskoler

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.1.4	Departementets vurdering	23
			4.2	Gradsstruktur og titler – fellesgrader	24
2	Bakgrunnen for lovforslaget	8	4.2.1	Gjeldende rett	24
2.1	Kvalitetsreformen	8	4.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	24
2.2	Internasjonale forhold	8	4.2.3	Høringsinstansenes merknader	25
2.3	NOU 2003:25 Ny lov om universiteter og høyskoler – Ryssdalutvalget	9	4.2.4	Departementets vurdering	25
2.4	Høringen	10	4.3	Faglige fullmakter	26
			4.3.1	Gjeldende rett	26
			4.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	26
			4.3.3	Høringsinstansenes merknader	26
			4.3.4	Departementets vurdering	27
3	Lovens virkeområde og formål – virksomheten ved universiteter og høyskoler	12	4.4	Godkjenning og godskrivning av annen utdanning – rett til fritak for eksamen	27
3.1	Lovens formål	12	4.4.1	Gjeldende rett	27
3.1.1	Gjeldende rett	12	4.4.2	Ryssdalutvalgets forslag	28
3.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	12	4.4.3	Høringsinstansenes merknader	28
3.1.3	Høringsinstansenes merknader	12	4.4.4	Departementets vurdering	28
3.1.4	Departementets vurdering	12	4.5	Opptak til høyere utdanning	29
3.2	Lovens virkeområde	13	4.5.1	Gjeldende rett	29
3.2.1	Gjeldende rett	13	4.5.2	Ryssdalutvalgets forslag	30
3.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	13	4.5.3	Høringsinstansenes merknader	30
3.2.3	Høringsinstansenes merknader	14	4.5.4	Departementets vurdering	30
3.2.4	Departementets vurdering	14	4.6	Undervisning, eksamen og vitnemål	32
3.3	Akademisk frihet	16	4.6.1	Gjeldende rett	32
3.3.1	Gjeldende rett	16	4.6.2	Ryssdalutvalgets forslag	33
3.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	16	4.6.3	Høringsinstansenes merknader	33
3.3.3	Høringsinstansenes merknader	16	4.6.4	Departementets vurdering	33
3.3.4	Departementets vurdering	16			
3.4	Universiteters og høyskolers virksomhet	17	5	Studentenes rettigheter og plikter	35
3.4.1	Gjeldende rett	17	5.1	Studentenes medbestemmelse	35
3.4.2	Ryssdalutvalgets forslag	18	5.1.1	Gjeldende rett	35
3.4.3	Høringsinstansenes merknader	18	5.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	35
3.4.4	Departementets vurdering	19	5.1.3	Høringsinstansenes merknader	36
3.5	Særlig ansvar for enkelte institusjoner	19	5.1.4	Departementets vurdering	36
3.5.1	Gjeldende rett	19	5.2	Studentenes læringsmiljø – fødselspermisjon	36
3.5.2	Ryssdalutvalgets forslag	19	5.2.1	Gjeldende rett	36
3.5.3	Høringsinstansenes merknader	20	5.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	37
3.5.4	Departementets vurdering	20	5.2.3	Høringsinstansenes merknader	37
			5.2.4	Departementets vurdering	37
4	Faglige bestemmelser – fullmakter og krav	22	5.3	Utdanningsplan	38
4.1	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT	22	5.3.1	Gjeldende rett	38
4.1.1	Gjeldende rett	22	5.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	38
4.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	22	5.3.3	Høringsinstansenes merknader	38
4.1.3	Høringsinstansenes merknader	23	5.3.4	Departementets vurdering	39
			5.4	Studenters taushetsplikt	39
			5.4.1	Gjeldende rett	39

5.4.2	Ryssdalutvalgets forslag	39	8.1.3	Høringsinstansenes merknader	53
5.4.3	Høringsinstansenes merknader	39	8.1.4	Departementets vurdering	53
5.4.4	Departementets vurdering	39	8.2	Beskyttelse av høyere utdannings- institusjoners egennavn	54
5.5	Annullering av eksamen eller prøve	39	8.2.1	Gjeldende rett	54
5.5.1	Gjeldende rett	39	8.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	54
5.5.2	Ryssdalutvalgets forslag	39	8.2.3	Høringsinstansenes merknader	55
5.5.3	Høringsinstansenes merknader	40	8.2.4	Departementets vurdering	55
5.5.4	Departementets vurdering	40	8.3	Forholdet til annen lovgivning	56
5.6	Bortvisning og utestenging – politiattest og skikkethetsvurdering	40	8.3.1	Gjeldende rett	56
5.6.1	Gjeldende rett	40	8.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	56
5.6.2	Ryssdalutvalgets forslag	41	8.3.3	Høringsinstansenes merknader	56
5.6.3	Høringsinstansenes merknader	41	8.3.4	Departementets vurdering	57
5.6.4	Departementets vurdering	41	8.4	Lærerutdanning	57
6	Klage	43	8.4.1	Gjeldende rett	57
6.1	Klagenemnd	43	8.4.2	Ryssdalutvalgets forslag	57
6.1.1	Gjeldende rett	43	8.4.3	Høringsinstansenes merknader	57
6.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	43	8.4.4	Departementets vurdering	58
6.1.3	Høringsinstansenes merknader	44	9	Private universiteter og høyskoler	59
6.1.4	Departementets vurdering	44	9.1	Virksomheten ved private universiteter og høyskoler – styret ..	59
6.2	Klage over formelle feil ved eksamen	44	9.1.1	Gjeldende rett	59
6.2.1	Gjeldende rett	44	9.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	59
6.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	45	9.1.3	Høringsinstansenes merknader	59
6.2.3	Høringsinstansenes merknader	45	9.1.4	Departementets vurdering	59
6.2.4	Departementets vurdering	45	9.2	Statstilskudd til private institusjoner	60
6.3	Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse	45	9.2.1	Gjeldende rett	60
6.3.1	Gjeldende rett	45	9.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	60
6.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	45	9.2.3	Høringsinstansenes merknader	60
6.3.3	Høringsinstansenes merknader	45	9.2.4	Departementets vurdering	61
6.3.4	Departementets vurdering	45	10	Statlige universiteter og høyskoler	63
7	Ansattes forhold	46	10.1	Organisering av statlige universiteter og høyskoler	63
7.1	Ansettelse	46	10.1.1	Gjeldende rett	63
7.1.1	Gjeldende rett	46	10.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	64
7.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	47	10.1.3	Høringsinstansenes merknader	65
7.1.3	Høringsinstansenes merknader	48	10.1.4	Departementets vurdering	66
7.1.4	Departementets vurdering	49	10.2	Ledelsesstruktur ved statlige universiteter og høyskoler	69
7.2	Likestilling	50	10.2.1	Gjeldende rett	69
7.2.1	Gjeldende rett	50	10.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	71
7.2.2	Ryssdalutvalgets forslag	50	10.2.3	Høringsinstansenes merknader	72
7.2.3	Høringsinstansenes merknader	51	10.2.4	Departementets vurdering	73
7.2.4	Departementets vurdering	51	11	Økonomiske og administrative konsekvenser	77
7.3	Enerett til bruk av visse stillingstitler	51	12	Merknader til de enkelte bestemmelsene	78
7.3.1	Gjeldende rett	51	Forslag til lov om universiteter og høyskoler	93	
7.3.2	Ryssdalutvalgets forslag	52			
7.3.3	Høringsinstansenes merknader	52			
7.3.4	Departementets vurdering	52			
8	Diverse bestemmelser	53			
8.1	Egenbetaling	53			
8.1.1	Gjeldende rett	53			
8.1.2	Ryssdalutvalgets forslag	53			

DET KONGELIGE
UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 79

(2003–2004)

Om lov om universiteter og høyskoler

*Tilråding fra Utdannings- og forskningsdepartementet av 4. juni 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Utdannings- og forskningsdepartementet legger med dette frem forslag til en lov om universiteter og høyskoler som er felles for statlig og privat sektor. Lovforslaget gir et felles rammeverk for institusjonenes virksomhet med hensyn til faglige fullmakter, kvalitetssikring av utdanningstilbud og studentenes rettigheter og plikter.

Regjeringen fremmet våren 2002 fem stortingsmeldinger og to odelstingsproposisjoner. Dette la grunnlag for å gjennomføre Kvalitetsreformen i høyere utdanning. Gjennom endringer i lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler, nytt finansieringssystem for statlige og private universiteter og høyskoler, innføring av nettobudsjettering, ny studiestøtteordning, omlegging av gradsstrukturen og innføring av nye vurderingsformer er det lagt til rette for at Kvalitetsreformens mål skal nås. Disse målene er blant annet bedre studiekvalitet, økt studieintensitet og bedret gjennomføring, økt internasjonalisering og bedre samspill med nærings- og arbeidsliv. Kvalitetsreformen gir institusjonene større frihet, men også mer ansvar for strategisk utvikling og ledelse og for bedre ressursutnyttelse. Å sikre finansiering av Kvalitetsreformen var en hovedprioritering i budsjettet for 2004. I tillegg til videreføring av tidligere års bevilgninger ble det i budsjettet for 2004 bevilget 517 mill. kroner, og med dette ligger det nå inne 1 144

mill. kroner til reformen. Dermed er Kvalitetsreformen fullfinansiert, og det er lagt et godt grunnlag for den implementeringen som nå skjer.

Lovforslaget i denne proposisjonen er blant annet en oppfølging av Stortingets vedtak i Innst. S. nr. 337 (2000–2001), jf. St.meld. nr. 27 (2000–2001), hvor Stortinget ba regjeringen om å legge frem forslag til en felles lov for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner. Private høyskoler som tilbyr offentlig godkjente eksamener og grader etter lov om private høyskoler har uttrykt et ønske om å bli underlagt det samme rammeverk som statlige institusjoner. Vedtaket i Innst. S. nr. 337 ble i stor grad fulgt opp ved revisjonen av lov om private høyskoler våren 2002, jf. Ot.prp. nr. 69 (2001–2002). Endringene la til rette for at private høyskoler kunne implementere Kvalitetsreformen parallelt med institusjoner i statlig sektor. Det ble samtidig innført en ny og mer generell godkjenningsordning og mulighet for utvidede faglige fullmakter for private høyskoler som oppfyller visse kriterier. Dette ble gjort ved at man åpnet for at enkelte private høyskoler kunne få en godkjenning av institusjonen som sådan, og ikke bare godkjenning av enkeltstudier.

Private høyskoler som tilfredsstillt kravene etter lov om private høyskoler, tilbyr utdanning av høy kvalitet og er underlagt de samme faglige kvali-

tetskrav som de statlige institusjonene. Å etablere et helhetlig rammeverk for offentlig godkjent høyere utdanning i Norge er viktig for å legge til rette for større grad av likebehandling av statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner og for å sikre studentene like rettigheter og plikter. Et felles lovverk legger også bedre til rette for å kunne ha en nasjonalt koordinert politikk for både statlige og private institusjoner der endringer i regelverket skjer parallelt. Dagens system med to separate lover har blant annet medført en del forskjeller som skyldes utakt i tid. Dette gjelder særlig studentenes rettigheter og plikter og studentenes innflytelse på egen læringssituasjon. Forslaget om felles lov som nå fremmes innebærer en fullstendig og endelig kodifisering av et slikt helhetlig rammeverk. Kvalitetsreformens innhold blir videreført i forslaget. Høyere utdanning i Norge skal fortsatt være et offentlig ansvar. Hovedtyngden av aktiviteten innenfor høyere utdanning vil også i fremtiden skje i regi av de statlige institusjonene og være gratis for studentene. De private institusjonenes rolle bør samtidig gjenspeiles i lovens formål og gjennom en større grad av likebehandling med hensyn til faglige fullmakter og krav til virksomheten.

I lovforslaget er formålsbestemmelsen utformet likt for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner. Private institusjoner er en viktig og integrert del av det totale tilbudet av høyere utdanning i Norge. Dette gjør det naturlig å ha lik regulering også når det gjelder institusjonenes overordnede formål og virksomhet. Felles overordnet formål for institusjonene innebærer imidlertid ikke en innskrenkning i muligheten for å representere et faglig-pedagogisk alternativ, eller et alternativ med basis i religiøse eller etiske begrunnelser. Institusjoner under loven vil ha rett til å utforme sitt eget faglige og verdimeslige grunnlag innenfor lovens rammer. Den akademiske og kunstneriske frihet er foreslått styrket og tydeliggjort.

Loven vil gjelde for de private høyere utdanningsinstitusjoner som ønsker å tilby offentlig godkjente eksamener og grader. Loven legger til rette for at slike private institusjoner kan oppnå de samme faglige fullmakter som statlige institusjoner, forutsatt at lovens generelle krav er oppfylt og at institusjonen er akkreditert av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). Felles lovbestemmelser gir dessuten lik regulering av studentenes rettigheter og plikter ved private og statlige institusjoner. Det vil etter departementets forslag fortsatt være adgang til å søke om godkjenning og statlig tilskudd for enkeltstudier.

Lovforslaget er delt inn i tre hoveddeler. Del I som er felles for statlige og private universiteter og

høyskoler, del II som inneholder enkelte særbestemmelser for private universiteter og høyskoler, og del III som inneholder særbestemmelser som skal gjelde for statlige universiteter og høyskoler som forvaltningsorganer under departementets myndighet. Loven er utformet med tanke på at den skal være oversiktlig og lett tilgjengelig for ulike brukere. Departementet vil også i arbeidet med forskifter og retningslinjer fokusere på forenkling av regelverket.

Den delen av loven som er felles for statlig og privat sektor bygger i stor grad på forslag som fremgår av NOU 2003:25 Ny lov om universiteter og høyskoler (Ryssdalutvalget). Det blir blant annet foreslått en felles formålsbestemmelse, en egen bestemmelse om lovens faglige og stedlige virkeområde, felles bestemmelser om faglige fullmakter og kvalitetssikring, felles bestemmelser om ansettelse, styrking av studentenes rettigheter, herunder rett til fødselspermisjon og rett til representasjon i besluttsende organer. Det blir også foreslått en lovfestet regulering av institusjonens adgang til å kreve egenbetaling, som styrker dagens gratisprinsipp. Lovforslaget inneholder dessuten nye bestemmelser i tråd med Norges internasjonale forpliktelser.

Departementet foreslår at man viderefører dagens organisering av de statlige institusjonene som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter. Departementet foreslår imidlertid enkelte justeringer i loven for å legge til rette for at styret kan konsentrere seg om det overordnede strategiske ansvar.

Universiteter og høyskoler står overfor store utfordringer i årene som kommer. Utfordringene er knyttet til *kvalitet* i utdanning og forskning, til *relevans* i forhold til samfunns- og næringsliv, til *internasjonalisering* og til *konkurranse* – om studenter, om lærere og forskere, og om midler. Departementet mener dagens modell for øverste ledelse ved statlige universiteter og høyskoler er lite robust i møte med de utfordringer institusjonene står overfor. I tillegg gir den uklare ansvarsforhold internt ved institusjonen og mellom institusjonene og departementet. For å styrke institusjonenes strategiske handlekraft og legge til rette for klarere ansvarsforhold, fremmes det forslag om enhetlig ledelse og ekstern styreleder. Det legges til rette for mer helhetlig styring i faglige og administrative spørsmål ved at rektor får ansvar og fullmakter som daglig leder.

Forslaget om å innføre ekstern leder av styret er en naturlig konsekvens av forslaget om enhetlig ledelse, og er motivert av ønsket om å styrke styrets stilling som strategisk organ, samt av behovet

for en klar styringslinje fra departementet. Dagens modell for sammensetning av styret foreslås videreført, men slik at rektor og prorektors plass i styret erstattes av medlemmer valgt blant de vitenskapelige ansatte. Samtidig foreslår departementet at institusjonene selv skal avgjøre om rektor skal rekrutteres ved valg eller gjennom ansettelse. Departementet mener at dette valget gjøres best av institusjonene selv, og at det innebærer en ytterligere myndiggjøring av den enkelte institusjon.

Dette bringer ledelses- og styringsstrukturen ved norske statlige universiteter og høyskoler nærmere de strukturer en finner ved internasjonalt ledende institusjoner. Departementet vil samtidig understreke at et kjennetegn ved internasjonalt ledende institusjoner er at rektor rekrutteres gjennom meget grundige prosesser der blant annet ansatte

involveres tungt for å finne frem til den beste kandidaten.

Departementet foreslår samtidig en bestemmelse som gir Kongen i statsråd hjemmel til å avsette styret dersom det ved sine disposisjoner setter institusjonens videre virksomhet i fare.

For private institusjoner blir det på samme måte som i gjeldende lov om private høyskoler, foreslått krav om et styre som øverste organ. Av hensyn til studenter og ansatte stilles det dessuten visse minstekrav til representasjon i styret, krav om kjønnsmessig balanse og størst mulig åpenhet om styrets arbeid. Disse institusjonene er ikke underlagt statlig eierskap og er i varierende grad finansiert av staten. Det er derfor ikke naturlig at private institusjoners ledelsesstruktur blir nærmere regulert i lov.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Kvalitetsreformen

Høyere utdanning i Norge er ikke lenger forbeholdt de få, men er blitt et allment tilgjengelig gode for de som har kvalifisert seg gjennom videregående opplæring. I tillegg kan andre kvalifisere seg på bakgrunn av kombinasjon av utdanning og yrkeserfaring eller realkompetanse. Undervisningsformene og studieorganiseringen var i mindre grad tilpasset denne utviklingen.

Som svar på tunge kvalitetsutfordringer som var identifisert ved norske universiteter og høyskoler, oppnevnte Regjeringen Bondevik I i 1998 et utvalg for høyere utdanning (Mjøsutvalget).

Våren 1999 overleverte Mjøsutvalget de to delutredningene NOU 1999:17 «Realkompetanse i høyere utdanning» og NOU 1999:18 «Organisering av oppdragsvirksomhet». Våren 2000 leverte utvalget NOU 2000:14 «Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge». Utredningen ble sendt på alminnelig høring.

Våren 2001 la Regjeringen Stoltenberg frem St.meld. nr. 27 (2000–2001) «Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning» for Stortinget.

I Innst. S. nr. 337 (2000–2001) bemerket kirke-, utdannings og forskningskomiteen at private høyskolars posisjon og rammevilkår naturlig hører hjemme i et helhetlig utdannings- og forskningssystem. Stortinget ba i Innst. S. nr. 337 (2000–2001), vedtak XIV, Regjeringen om å legge frem forslag til en felles lov for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner. For å sikre implementeringen av Kvalitetsreformen, ble det avklart at nødvendige endringer først skulle gjøres i gjeldende lover, før arbeidet med felles lov ble igangsatt. Våren 2002 fremmet Regjeringen Bondevik II to odelstingsproposisjoner for Stortinget; Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) med forslag til endringer i lov om universiteter og høyskoler og Ot.prp. nr. 69 (2001–2002) hvor man foreslo nødvendige endringer i privathøyskoleloven slik at også de private høyskolene kunne innføre Kvalitetsreformen fra høstsemesteret 2002. Lovforslagene ble sanksjonert og iverksatt fra 2002.

Det ble samtidig varslet at departementet ville starte arbeidet med å utarbeide et felles lovverk i løpet av 2002. Ved innføringen av Kvalitetsreformen

var det en uttalt målsetting å styrke den øverste ledelsens evne og mulighet til å arbeide strategisk og overordnet. Departementet avventet gjennomgripende endringer i institusjonenes ledelses- og styringsstruktur inntil arbeidet med felles lov.

Departementet varslet at det ville legges til rette for at private høyskoler i perioden frem til felles lovverk var innført, kunne implementere også de elementene i Kvalitetsreformen som ikke ble omtalt i Ot.prp. nr. 69 (2001–2002). Private høyskoler har i stor grad implementert Kvalitetsreformen på linje med de statlige institusjonene, selv om ikke alle elementer i første omgang ble gitt som lovpålegg. Dette gjelder blant annet ny gradsstruktur, nytt karaktersystem, overgangen fra vektall til studiepoeng, nye bredde- og dybdekrav, tre-årige studieløp og innføringen av individuelle utdanningsplaner.

2.2 Internasjonale forhold

Mjøsutvalgets arbeid falt sammen med oppstarten av Bolognaprosessen, hvor Norge sammen med en rekke andre europeiske land blant annet har forpliktet seg til å stimulere mobilitet for lærere og studenter på tvers av europeiske landegrensener. Flere av utvalgets forslag forøvrig, som ny gradsstruktur, nytt karaktersystem, vektlegging av kvalitets sikring, og økt studentutveksling, er også tilpasset forpliktelsene Norge har påtatt seg i Bolognaprosessen. Norske universiteter og høyskoler utfordres imidlertid nå av en rekke store internasjonale utviklingstrekk,

- Bolognaprosessen er en pan-europeisk prosess mellom regjeringene i europeiske land for å utvikle et europeisk område for høyere utdanning innen 2010, jf. Bolognaerklæringen (19. juni 1999), Kommuniké fra møtet for europeiske ministre for høyere utdanning i Praha 19. mai 2001 og Kommuniké fra møtet for ministre for høyere utdanning i Berlin 19. september 2003. Bolognaprosessen forener nå 40 europeiske land. Norge er en aktiv bidragsyter og aktør i dette arbeidet.
- Den europeiske union har utviklet en omfattende strategi, Lisboaprosessen, for å bli verdens

mest konkurransekraftige, kunnskapsbaserte økonomi på et bærekraftig sosialt grunnlag innen 2010. Som de viktigste kunnskapsinstitusjonene danner universiteter og høyskoler noe av kjernen i denne strategien. EU tar også sikte på å etablere et felles europeisk område for forskning, og vil trolig opprette et europeisk forskningsråd. Videre diskuteres åpning av nasjonale forskningsprogrammer for internasjonal søkning. Gjennom deltakelse i EUs rammeprogrammer danner dette viktige rammer også for norsk forskningspolitikk, og dermed for universitetene og høyskolene som forskningsutøvende institusjoner. I februar 2003 sendte EU-kommisjonen ut et eget notat om universitetenes fremtidige rolle (Communication from the Commission – The role of the universities in the Europe of knowledge).

- Gjennom strategien *Utdanning for alle* har UNESCO pekt på at godt utbygde systemer for høyere utdanning er et viktig virkemiddel og en forutsetning for å realisere målet om universell tilgang til grunnopplæring, ikke minst gjennom utdanning av godt kvalifiserte lærere. UNESCO peker på en betydelig økt global vekst i etterspørselen etter høyere utdanning, særlig i utviklingslandene som hadde en økning på 50 prosent i en syvårsperiode fra 1990. Samtidig har utviklingslandene liten mulighet for å bygge ut sitt høyere utdanningssystem i takt med etterspørselen. På UNESCOs generalkonferanse i september 2003 ble det etter forslag fra Norge, Mosambik, Japan, Island og Tanzania enstemmig vedtatt en resolusjon «Higher education and globalization: Promoting quality and access to the knowledge society as a means for sustainable development». Resolusjonen gir UNESCO mandat til ytterligere å forsterke innsatsen i arbeidet for global tilgang til høyere utdanning.
- I de internasjonale tjenesteforhandlingene (GATS) i regi av Verdens handelsorganisasjon (WTO), diskuteres nedbygging av barrierer for mobilitet og handel med utdanning. Det drøftes hvilke beskyttende reguleringer som er nødvendige for å hindre at slik handel får uønskede og utilsiktede skadevirkninger. Norge forpliktet seg til å gi utenlandske tjenestetilbydere generell adgang til å tilby utdanning i Norge allerede i den såkalte Uruguay-runden i 1995 under regjeringen Brundtland. Få andre land har til nå gått like langt.
- Den generelle globaliseringen av næringsvirksomhet innebærer at multinasjonale selskaper i økende grad rekrutterer høyt utdannet arbeids-

kraft internasjonalt, og lokaliserer og relokalisere FoU-virksomhet til land og regioner med høyt nivå på forskning og utdanning.

Disse utviklingstrekkene virker gjensidig forsterkende, og fører til en langt raskere og mer grunnleggende globalisering av høyere utdanning og forskning enn man har sett til nå. Konkurransen om studenter, gode lærere og forskere og om forskningsmidler intensiveres og stiller norske universiteter og høyskoler overfor både muligheter og utfordringer som var umulig å forutse bare for få år siden. For norske universiteter og høyskoler forsterkes tendensen ytterligere av de gode finansieringsordningene for utenlandsstudier som gjør det til en reell mulighet for norske studenter å søke seg til utenlandske læresteder.

For å kunne møte utfordringene og gripe mulighetene, må norske universiteter og høyskoler gis et institusjonelt rammeverk og en organisering og ledelsesstruktur som er robust, og som bidrar til institusjonenes endringskompetanse. Samtidig er det viktig å sikre og bevare de grunnleggende akademiske verdier høyere utdanning og forskning bygger på.

2.3 NOU 2003:25 Ny lov om universiteter og høyskoler – Ryssdalutvalget

Departementet ønsket som utgangspunkt for nytt lovarbeid, en mer grunnleggende vurdering av statlige universiteter og høyskolars organisering og av departementets styring av institusjonene. Departementet ønsket videre en mer prinsipiell gjennomgang av hvordan et felles lovverk for universiteter og høyskoler burde utformes. Gjeldende lover er svært ulike i sin utforming både når det gjelder krav til organisering av institusjonene og bestemmelser om innretning av institusjonenes virksomhet. I dag regulerer de to lovene henholdsvis forholdet mellom private aktører og det offentlige, og forholdet mellom ulike forvaltningsnivåer innen det offentlige. Felles lovregulering av statlige og private institusjoner fordret derfor en nærmere utredning av konsekvensene dette ville få for slike overordnede forhold.

Ved Kgl. res. 6. desember 2002 ble det oppnevnt et offentlig utvalg, Ryssdalutvalget, som fikk i mandat å utarbeide forslag til felles lovverk for statlig og privat høyere utdanning innenfor rammene av Kvalitetsreformen, og utrede og eventuelt fremme forslag til lovregulering av ny tilknytningsform

for statlige universiteter og høyskoler. Utvalget skulle også vurdere hvordan gratisprinsippet i høyere utdanning fungerer gitt en større grad av likestilling mellom private og statlige institusjoner, og hvordan dette virker inn på konkurransen mellom disse.

Utvalget avga sin innstilling 23. september 2003 ved NOU 2003:25, Ny lov om universiteter og høyskoler.

Utvalget er samlet om betydningen av at institusjonene, så vel statlige som private, skal være uavhengige av staten i utførelsen av sine faglige oppgaver. Utvalget er også på viktige punkter enig om utformingen av forslag til felles lovbestemmelser for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner.

Utvalget er delt i et flertall på syv og et mindretall på tre i spørsmålet om hvilken organisasjonsform som best kan sikre de statlige institusjonenes uavhengighet, men står samlet om at slik uavhengighet må være det overordnede mål, uavhengig av tilknytningsform til staten. Utvalget mener statens direkte politiske styring av universitetene og høyskolene som utgangspunkt må begrenses til ramkestyring og at utførelse av det faglige arbeidet innen den enkelte institusjon ikke bør kunne overprøves av politiske myndigheter.

2.4 Høringen

NOU 2003:25 ble sendt på høring 30. september 2003 til følgende instanser:

- Departementene
- Universiteter og høyskoler
- Universitets- og høyskolerådet
- Private høyskoler
- Nettverk for private høyskoler
- Kristne friskolers forbund
- Studentsamskipnadene
- Samskipnadsrådet
- NOKUT
- SOFF
- Samordna opptak
- Statens lånekasse for utdanning
- Læringscenteret
- Studieforbund
- VOX
- Riksbibliotekjentesten
- Riksrevisjonen
- Datatilsynet
- Norges forskningsråd
- Forskningsparkene i Norge
- Kommunenes sentralforbund
- Likestillingsombudet
- Kompetansesenter for likestilling
- DION
- Studentorganisasjonene
- Arbeidstakerorganisasjonene
- Arbeidsgiverorganisasjonene
- Sametinget
- ALLFORSK
- Arbeidsforskningsinstituttet – AFI
- Forskningsstiftelsen Fafo
- Institutt for forsvarsstudier – IFS
- Institutt for fredsforskning – PRIO
- Institutt for samfunnsforskning – ISF
- NIKK Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning
- Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring – NOVA
- Norsk institutt for studier av forskning og utdanning – NIFU
- Norsk utenrikspolitisk institutt – NUPI
- Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt – NVI
- STEP-gruppen (Studier i teknologi, innovasjon og økonomisk politikk)
- Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning – SIFA
- Statens institutt for forbruksforskning – SIFO
- Statistisk sentralbyrå – SSB
- Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning – SNF
- Transportøkonomisk institutt – TØI
- Nordisk institutt for odontologisk materialprøving – NIOM
- Statens arbeidsmiljøinstitutt – STAMI
- CICERO Senter for klimaforskning
- Chr. Michelsens institutt – CMI
- Fridtjof Nansens institutt – FNI
- NINA*NIKU – Norsk institutt for naturforskning og kulturminneforskning
- Nansen senter for miljø og fjernmåling – NERSC
- Norges geologiske undersøkelse – NGU
- Norsk Polarinstitutt
- Norsk institutt for by- og regionforskning – NIBR
- Norsk institutt for luftforskning – NILU
- Norsk institutt for vannforskning – NIVA
- AKVAFORSK – Institutt for akvakulturforskning AS
- Fiskeriforskning – Norsk institutt for fiskeri- og havbruksforskning
- Havforskningsinstituttet – HI
- Norsk institutt for jord- og skogkartlegging – NIJOS
- Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning – NILF

- Norsk institutt for næringsmiddelforskning – MATFORSK
- Norsk institutt for planteforskning – PLANTEFORSK
- Norsk institutt for skogforskning – NISK
- Norsk senter for økologisk landbruk – NORSØK
- Senter for jordfaglig forskning – JORDFORSK
- Agderforskning
- Finnmarksforskning
- Møreforskning Molde, Volda og Ålesund
- NORUT Samfunnsforskning AS
- Nord-Trøndelagforskning
- Nordisk samisk institutt – Sámi Instituhtta
- Nordlandsforskning
- Stiftelsen Østfoldforskning – STØ
- Telemarksforskning Bø
- Telemarksforskning Notodden
- Østlandsforskning – ØF
- Christian Michelsen Research AS – CMR
- Institutt for energiteknikk – IFE
- MARINTEK – Norsk Marinteknisk Forskningsinstitutt A/S
- NORSAR The Norwegian Seismic Array
- NORUT Informasjonsteknologi AS
- NORUT Teknologi AS
- Norges Geotekniske Institutt – NGI
- Norges byggforskingsinstitutt – Byggforsk
- Rogalandsforskning – RF
- SINTEF Stiftelsen for industriell og teknisk forskning
- Teknologisk Institutt – TI
- Telemark teknisk-industrielle utviklingscenter – TELTEK
- UNIFOB

Høringsfristen ble satt til 30. januar 2004. Departementet har mottatt i overkant av 150 høringsuttalelser. Det er i tillegg gjennomført fire regionale høringsmøter, som dekket høringsinstanser i hele landet. Høringsmøtene ble avholdt i Bergen 16. desember 2003, Trondheim 12. januar, Oslo 13. januar og Tromsø 20. januar 2004.

3 Lovens virkeområde og formål – virksomheten ved universiteter og høyskoler

3.1 Lovens formål

3.1.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) har ingen egen formålsbestemmelse, men særlige bestemmelser i § 2 angir nærmere krav til institusjonenes virksomhet, herunder institusjonenes ansvar for forsknings- og utviklingsbasert undervisning, forskning og faglig og/eller kunstnerisk utviklingsarbeid, formidling av kunnskap og resultater fra virksomheten og for samarbeid med samfunns- og arbeidsliv. Disse bestemmelsene angir også implisitt formålet med institusjonenes virksomhet. Det vises for øvrig til omtale av dagens krav til virksomheten ved statlige institusjoner i pkt. 3.4

Private institusjoner

Lov om private høyskoler (privathøyskoleloven) har en egen formålsbestemmelse i § 1. Loven skal bidra til å sikre drift av private høyskoler som faglig er på høyde med statlige institusjoner under universitets- og høyskoleloven og til å sikre studenter ved slike private høyskoler tilfredsstillende vilkår.

3.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at det etableres en felles formålsbestemmelse for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner. Utvalget foreslår at lovens formål skal være å (i) legge til rette for høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå, (ii) fremme forskning på høyt internasjonalt nivå og (iii) formidle kunnskap fra høyere utdanning og forskning, herunder om vitenskapelige metoder og resultater, til samfunnet for øvrig. Utvalget legger vekt på at den økende internasjonaliseringen innenfor høyere utdanning og forskning bør reflekteres i lovens formål, og understreker betydningen av at høyere utdanningsinstitusjoner i Norge må holde et faglig nivå som gjør dem i stand til å møte den internasjonale konkurransen.

3.1.3 Høringsinstansenes merknader

Få høringsinstanser kommenterer forslaget til formålsbestemmelse. *Universitetet i Oslo* og *Norges forskningsråd* uttrykker generelt at sektorens oppgaver innen forskning ikke kommer tilfredsstillende til uttrykk i loven. *Kunsthøgskolen i Bergen* og *Norges Musikkhøgskole* påpeker mangelfulle formålsformuleringer i forhold til kunstnerisk utviklingsarbeid. *Kunsthøgskolen i Bergen* kommer med konkrete forslag til nye formuleringer. *Høgskolen i Hedmark* peker på at forslaget til formålsbestemmelse ikke er språklig konsistent, og viser til at loven i seg selv ikke kan «formidle» kunnskap fra høyere utdanning og forskning, men heller «legge til rette for at kunnskap formidles» eller liknende.

3.1.4 Departementets vurdering

Utvalgets forslag til formålsbestemmelse er i samsvar med det reelle innholdet i kravene universitets- og høyskoleloven stiller til virksomheten ved de statlige institusjonene. Departementet mener en presisering av at siktemålet må være et høyt internasjonalt nivå, er meget viktig i forhold til de utfordringer universiteter og høyskoler står overfor i forhold til internasjonal konkurranse og internasjonalt samarbeid. En slik formulering vil komme som et tillegg til dagens krav i universitets- og høyskoleloven § 2. Gjennom Kvalitetsreformen er institusjonene i stor grad pålagt å innrette seg internasjonalt. De får også budsjettmessig uttelling for slik aktivitet. Til nå har dette ikke vært en del av de formelle krav eller lovens formål.

Departementet mener at utvalgets utkast til formålsbestemmelse ikke er helt språklig konsistent, og foreslår derfor en mindre justering. Departementet foreslår også at *faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid* likestilles med forskning, slik det er i dagens universitets- og høyskolelov.

Når det gjelder lovens formidlingsformål, foreslår departementet at de formuleringer som ligger i dagens universitets- og høyskolelov § 2 nr. 4, inntas i formålsbestemmelsen. Denne bestemmelsen ble revidert i forbindelse med Kvalitetsreformen og endringene i arbeidstakeroppfinnesloven (Ot.prp. 67, 2001–2002), og må sees i forhold til forventningene om at institusjonene i større grad skal

samarbeide tett med samfunnsliv, kulturliv og næringsliv. Endringene i arbeidstakeroppfinnelsesloven forutsatte at institusjonene hadde som selvstendig ansvar å arbeide for næringsmessig anvendelse av forskningsresultater utviklet ved institusjonen. Universitets- og høgskoleloven ble derfor endret for å synliggjøre institusjonenes særlige ansvar for å legge forholdene til rette for at forskningens resultater blir utnyttet slik at de på en best mulig måte kommer samfunnet til gode, både i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv. Endringen markerer at institusjonene ikke bare har et ansvar for frembringelsen av forskningsresultater, men også å sørge for utnyttelsen av disse. Departementet mener denne delen av institusjonens formidlingsoppdrag er av så stor betydning at det bør fremgå av lovens formål. I budsjettforslaget for 2004 er det vist til at departementet vil vurdere å utvikle en egen komponent for premiering av formidling. Departementet vil i forbindelse med arbeidet med en ny forskningsmelding vurdere nærmere hvordan denne delen av institusjonens kjerneoppgaver ivaretas i et større perspektiv.

Flere av høringsinstansene peker på at dagens formuleringer i formålsbestemmelsen til privathøgskoleloven (jf. «sikre drift av..») bør inntas også i formålet til en ny lov for statlige og private institusjoner. Departementet viser i den sammenheng til at etableringen av et felles lovverk for statlige og private universiteter og høyskoler gir større grad av likebehandling av private og statlige institusjoner. Felles lovverk vil således være en bekreftelse på den betydning disse institusjonene har som et viktig alternativ til de statlige universitetene og høyskolene, og en kodifisering av at de private høyskolene faglig er en fullverdig del av det norske utdanningssystemet. Departementet mener derfor at det i et nytt rammeverk ikke er behov for særskilte formålsbestemmelser rettet mot de private institusjonene. Etter departementets forslag til formålsbestemmelse skal loven legge til rette for at universiteter og høyskoler tilbyr høyere utdanning og utfører forskning av høy kvalitet. Bestemmelsen vil være felles for private og statlige institusjoner.

Det vises til lovforslaget § 1–1

3.2 Lovens virkeområde

3.2.1 Gjeldende rett

Saklig virkeområde

Universitets- og høgskoleloven § 1 angir lovens saklige virkeområde. Loven gjelder for statlige høy-

ere utdanningsinstitusjoner, inndelt i de fire institusjonskategoriene (i) universiteter, (ii) vitenskapelige høyskoler, (iii) statlige høyskoler og (iv) kunsthøyskoler. Kongen fastsetter hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, etter en uavhengig faglig vurdering fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). I tillegg er Kongen gitt hjemmel til å fastsette at deler av loven skal gjelde for andre statlige institusjoner som gir utdanning på faglig nivå med universiteter og høyskoler. Denne hjemmelen er i dag benyttet for å innlemme Forsvarets høyskoler delvis under loven, med faglige fullmakter på linje med de statlige høyskolene.

Etter universitets- og høgskoleloven § 2a kan departementet, etter innstilling fra styret, vedta at det kan gjøres avvik fra loven og forskriftene til loven i forbindelse med tidsavgrensede pedagogiske eller organisatoriske forsøk. Bestemmelsen har blant annet blitt benyttet til forsøk med alternative styringsordninger, i opptakssammenheng og for alternative faglige studieopplegg.

Privathøgskoleloven § 2 bestemmer at loven gjelder for private høyskoler som enten har institusjonsakkreditering, mottar statstilskudd eller gir eksamen som er godkjent etter loven.

Stedlig virkeområde

Universitets- og høgskoleloven har ingen egen bestemmelse om lovens stedlige virkeområde. Gjennom lovens ordlyd må det imidlertid, etter departementets vurdering, forstås slik at loven taler om norske statlige universiteter og høyskoler med virksomhet i riket.

Privathøgskoleloven har heller ingen regulering av lovens stedlige virkeområde. Det må imidlertid legges til grunn at lovens stedlige virkeområde ikke kan være begrenset til virksomhet som skjer i riket. Dette er blant annet slått fast i en dom fra Oslo byrett i 2000, der staten ble pålagt å tildele den private institusjonen Atlantis medisinske høyskole eksamensrett for deres studietilbud i medisin grunnfag med studiested Marbella, Spania.

3.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Saklig virkeområde

Ryssdalutvalget foreslår at lovens saklige virkeområde skal være høyere utdanningsinstitusjoner. Utvalget definerer høyere utdanningsinstitusjoner som institusjoner som (i) gir utdanningstilbud godkjent etter loven, eller som (ii) har oppnådd faglig akkreditering som (1) universitet eller vitenskapelig høyskole eller (2) høyskole. Utvalget foreslår at

myndigheten til å avgjøre hvilken institusjonskategori den enkelte institusjon tilhører, overføres fra Kongen til NOKUT.

Utvalget foreslår at Kongen fortsatt skal ha hjemmel til å fastsette at enkelte av lovens regler skal gjelde tilsvarende for andre institusjoner, men slik at denne bestemmelsen ikke reserveres til kun å gjelde statlige institusjoner. Utvalget foreslår at det lovfestes at en slik innlemming under loven forutsetter at spørsmålet er gjort til gjenstand for en uavhengig faglig vurdering. I praksis foreslås det at NOKUT skal forestå slike vurderinger.

Stedlig virkeområde

Ryssdalutvalget foreslår en egen bestemmelse om lovens stedlige virkeområde, som bestemmer at loven gjelder for høyere utdanningsinstitusjoner med virksomhet i riket og med hjemmel for Kongen til å avgjøre om loven skal gjelde for Svalbard og Jan Mayen. Det foreslås videre inntatt en særlig bestemmelse om at lovens virkeområde, ved avtale med fremmed stat eller internasjonal organisasjon, kan utvides eller innskrenkes for et begrenset felt.

3.2.3 Høringsinstansenes merknader

Saklig virkeområde

Høgskolen i Telemark sier seg enig med utvalget i at det i loven bør sondres mellom akkrediterte institusjoner og institusjoner som bare har eksamensrett for enkeltstudier. *Kunsthøgskolen i Oslo* støtter at kunsthøgskole fjernes som egen institusjonskategori i loven, og forutsetter at kunsthøgskolene kan bli vitenskapelige høyskoler. *Kunsthøgskolen i Bergen* ønsker at kunsthøgskole fortsatt skal være en egen kategori.

Stedlig virkeområde

Norges Informasjonsteknologiske Høgskole håper det legges opp til smidige ordninger som tillater at norske institusjoner har deler av sin virksomhet utenfor Norge. *Universitets- og høgskolerådet* viser til at det ikke fremgår klart om en institusjon kan ha deler av sin undervisning eller hele utdanninger organisert i utlandet. *NKS Høgskolen* mener det bør følges opp at det ikke er lovmessige hindringer for gjennomføring av deler av utdanningen i utlandet.

3.2.4 Departementets vurdering

Saklig virkeområde

Departementet mener at lovens saklige virkeområde bør angis til å være *universiteter og høyskoler* som

har akkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole. Departementet mener dette vil fremheve at loven ikke bare er en lov for *høyere utdanning*, men for all aktivitet som skjer ved universiteter og høyskoler under loven. Dette vil også være i samsvar med den terminologi som benyttes i eksisterende lovverk. Flere av høringsinstansene påpeker at lovforslaget i for liten grad er innrettet mot institusjonenes forskningsvirksomhet, jf. pkt. 3.1.3.

Kunsthøgskole er i dag nevnt som en egen institusjonskategori i universitets- og høgskoleloven. Dette er imidlertid ikke reflektert i gjeldende forskrift for NOKUTs virksomhet, som oppstiller de faglige standardene for akkreditering av institusjoner. Departementet viser til at kunsthøgskolene i dag har akkreditering i kategorien høyskole. Departementet viser videre til at det i dag er flere typer av institusjoner som tilbyr kunstutdanning som høyere utdanning, ikke bare kunsthøgskolene i Oslo og Bergen. I forhold til andre institusjoner som tilbyr kunstfaglig utdanning, vil det eksempelvis kunne stilles spørsmål ved om deres utdanning innholdsmessig er forskjellig eller på et annet nivå enn de studier som kunne tilbys ved lovfestede kunsthøgskoler. Departementet foreslår derfor at kunsthøgskole ikke bør være opplistet som en egen kategori i loven. Departementet forslår at kunsthøgskolene, som i dag, skal betraktes som akkrediterte høyskoler. Departementet viser til at dette vil være en videreføring innenfor dagens akkrediteringssystem og ikke vil ha noen innvirkning på kunsthøgskolenes betydning som nasjonale institusjoner. Kunsthøgskolene vil også kunne benytte de samme navn som i dag. Departementet anser imidlertid at det er viktig at kunstnerisk utviklingsarbeid blir synliggjort i loven på linje med forskning og faglig utviklingsarbeid. Departementet viser i denne sammenheng til at kunsthøgskolenes betydningsfulle virksomhet blir foreslått synliggjort ved at kunstnerisk utviklingsarbeid er inntatt både i forslaget til lovens formålsbestemmelse og i bestemmelser som stiller krav til institusjonenes virksomhet, jf. pkt. 3.4. Videre foreslår departementet at de kunstneriske stipendiatprogrammene skal sidestilles med doktorgrad i forhold til faglige fullmakter, jf. pkt. 4.3.4. Dette betyr at det i loven åpnes for at kunsthøgskolene vil kunne få utvidete muligheter til å opprette og legge ned studietilbud på mastergradsnivå.

Departementet mener kunsthøgskolene bør kunne vurderes for akkreditering i kategorien vitenskapelig høyskole, og vil utrede endringer i standardene for denne kategorien. En slik gjennomgang vil ta utgangspunkt i mulighetene for en

sidestilling av kunstnerisk utviklingsarbeid med eksisterende krav til forskningsaktivitet og forskerutdanning.

Departementet foreslår at hjemmelen til å gjøre unntak fra lovens bestemmelser i forbindelse med tidsavgrensede forsøk, videreføres i en felles lov.

Det vises til lovforslaget § 1–2 første til fjerde ledd.

Stedlig virkeområde

Ryssdalutvalgets forslag innebærer lovregulering av et spørsmål som så langt har vært lite problematisert i forhold til eksisterende lovverk. Det finnes få eksempler på at fraværet av regulering har skapt problemer. I lys av en økende internasjonalisering er det imidlertid naturlig å vurdere i hvilken grad institusjonene skal kunne bruke sine faglige fullmakter til å tilby studier og tildele norske grader utenfor Norges grenser.

Departementet anser det som viktig å oppstille en hovedregel i loven der det slås fast at loven gjelder for virksomhet ved institusjoner i Norge. Dette vil ikke være til hinder for at norske institusjoner kan etablere studietilbud i andre land, innenfor de lovmessige rammer som gjelder for høyere utdanning i disse landene. Det vil heller ikke være til hinder for at deler av undervisningen ved norske institusjoner, som leder frem til norske grader, kan organiseres i utlandet. Det sentrale er at kvalitetssikringen av den virksomhet som norske institusjoner er ansvarlig for, må skje i Norge, og at tildeling av grader og avvikling av eksamen har et tydelig fundament i virksomheten i Norge. I tillegg er det en absolutt forutsetning at NOKUT kan kontrollere at alle sider av institusjonenes akkrediterte utdanningstilbud er kvalitetssikret. Med den bestemmelse som Ryssdalutvalget foreslår, vil Kongen ha hjemmel for å regulere virkeområdet for akkrediterte utdanninger i regi av norske institusjoner. En slik hjemmel vil være viktig i forhold til NOKUTs kvalitetssikring. Virksomhet som i sin helhet skal foregå i utlandet, vil naturlig falle *utenfor* lovens virkeområde. Bruk av statlige midler til å etablere faglig virksomhet i utlandet er etter departementets oppfatning et spørsmål som må vurderes ved Stortingets budsjettbehandling, gjennom de forutsetninger som legges til grunn for bevilgningene.

Departementet mener at eventuelle avgrensingsproblemer i forhold til lovens virkeområde, kan avhjelpest ved at Kongen gis hjemmel til å bestemme at loven skal gjelde for virksomhet i utlandet. En slik hjemmel vil gi Kongen mulighet for å gi retningslinjer som kan klargjøre eventuelle forhold knyttet til NOKUTs kvalitetssikring, institusjone-

nes samarbeid med utenlandske institusjoner m.m. Virksomhet i utlandet må imidlertid like fullt operere innenfor det nasjonale regelverk som gjelder i de aktuelle land. I merknaden til utvalgets forslag legger utvalget til grunn at en utvidelse av lovens virkeområde eventuelt bør skje i samråd med NOKUT, for å avklare spørsmål knyttet til kvalitetssikringen av de aktuelle studietilbudene.

Departementet vil vurdere anvendelsen av en ny lovbestemmelse om lovens virkeområde i forhold til utviklingen internasjonalt. Det kan eksempelvis vises til UNESCO/Europarådets «Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education» (2001). Dette er et tilleggsdokument til Lisboa-konvensjonen hvor det bl.a. heter:

Academic quality and standards of transnational education programmes should be at least comparable to those of the awarding institutions as well as to those of the receiving country. Awarding institutions as well as the providing institutions are accountable and fully responsible for quality assurance and control. Procedures and decisions concerning the quality of educational services provided by transnational arrangements should be based on specific criteria, which are transparent, systematic and open to scrutiny.

I innledningen til dokumentet heter det bl.a. at Lisboa-konvensjonens parter er klar over at den raske utviklingen av transnasjonal utdanning, som kjennetegnes ved at studentene befinner seg i et annet land enn den gradstildelende institusjonen, gjør det nødvendig at landene samarbeider for å finne tilfredsstillende løsninger når det gjelder kvalitet og godkjenning av slik utdanning. Slikt samarbeid er nå i gang i tilknytning til den europeiske Bolognaprosessen og gjennom UNESCO og OECD.

Det vises til lovforslaget § 1–2 femte til syvende ledd.

Utenlandske private institusjoner

Utenlandske institusjoners adgang til å etablere seg og tilby høyere utdanning i Norge vil i stor grad styres av om de er akkreditert som institusjon eller for enkeltstudier etter loven. Det vises blant annet til at Kongen gir institusjonene rett til tildeling av grader og kan forby andre institusjoner å bruke eller tildele titler som på en misvisende måte er egnet til å forveksles med beskyttede titler etter loven. Også bruk av betegnelsene høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet (eller tilsvarende betegnelse på annet språk) vil kunne forbys brukt for en utenlandsk institusjon i Norge som ikke har akkreditering av NOKUT, jf. pkt. 8.2 om beskyttelse av

institusjonens egennavn. En utenlandsk privat institusjon vil på samme måte som norske private institusjoner bare kunne søke om statstilskudd for studietilbud som er akkreditert av NOKUT og for øvrig fyller lovens krav.

3.3 Akademisk frihet

3.3.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Statlige universiteter og høyskoler er i dag forvaltningsorganer under Utdannings- og forskningsdepartementet, og de er underlagt departementets alminnelige instruksjonsmyndighet med mindre det er gjort særlige unntak i lov. Universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 3 bestemmer at de statlige institusjonene ikke kan gis pålegg om læreinnholdet i undervisningen eller om innholdet i forskningen eller det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet.

Bestemmelsen i § 2 nr. 3 regulerer forholdet mellom departementet og den enkelte institusjon. Den enkelte ansattes faglige frihet er ikke nærmere regulert gjennom lov. Ved den enkelte institusjon er den faglige virksomheten generelt underlagt styrets myndighet.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven har ingen bestemmelser om faglig frihet for institusjonene. Utgangspunktet er at den enkelte institusjonseier og/eller stiftelsesgrunnlaget og eventuelle vedtekter, nærmere regulerer institusjonens virksomhet. Departementet har ingen alminnelig instruksjonsmyndighet overfor private rettssubjekter.

Privathøyskoleloven § 11 bokstavene a til c har oppstilt spesielle vilkår for å kunne søke Kongen om statstilskudd. For å komme i betraktning for statstilskudd må en privat høyskole enten være opprettet av religiøse eller etiske grunner, eller som et faglig-pedagogisk alternativ eller utfylle det offentlige utdanningstilbudet på felter hvor det er et udekket behov.

3.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår å videreføre bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 3 slik at den blir felles for statlige og private institusjoner. I tillegg foreslår utvalget å lovfeste at institusjonene ikke kan instrueres om individuelle ansettelse eller utnevnelser, men likevel slik at loven fastsetter

overordnede krav for ansettelse i spesielle stillinger, jf. kap 7. *Flertallet* foreslår i tillegg at institusjonene ikke kan gis pålegg eller instrueres når det gjelder utvalget av studenter. *Flertallet* viser til at departementet med hjemmel i lov vil kunne fastsette de nærmere vilkår for opptak av studenter, men at den enkelte institusjon ikke skal kunne instrueres nærmere om de vurderingene som ligger til grunn for det enkelte vedtak om opptak.

Utvalget foreslår videre at institusjoner som kommer inn under loven, skal ha rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag, innenfor de rammer som er fastsatt i lov og institusjonens vedtekter. Utvalget presiserer at en begrensning i en institusjons frihet til å fastsette sitt eget verdigrunnlag eller formål må være at dette ikke går på bekostning av det vitenskapelige innholdet i undervisningen og forskningen.

3.3.3 Høringsinstansenes merknader

Bestemmelsen om akademisk frihet får støtte fra mange høringsinstanser. De fleste høringsinstansene er imidlertid skeptiske til utvalgets forslag om at institusjonene ikke skal kunne gis pålegg eller instrueres om utvalget av studenter. Flere institusjoner er opptatt av at opptakskravene skal være enklest mulig, forutsigbare og ensartede, og at en lovfestet akademisk frihet kan medføre uklarhet i en slik sammenheng.

Forslaget om at ingen institusjoner kan gis pålegg eller instrueres om individuelle ansettelse, får støtte fra flere høringsinstanser. Enkelte private institusjoner peker på at en slik bestemmelse ikke må være til hinder for at institusjonens vedtekter har bestemmelser om ansettelse (særlige vilkår m.m.).

Utvalgets forslag om retten til å fastsette sitt særlige faglige og verdimessige grunnlag kommenteres i hovedsak av private institusjoner. De fleste av disse høringsinstansene støtter en lovfesting av institusjonenes rett til å fastsette sitt faglige og verdimessige grunnlag. Enkelte institusjoner, blant andre *Norsk lærerakademi*, mener bestemmelsen er så viktig at den bør inntas i lovens formålsbestemmelse.

3.3.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er særlig viktig å lovfeste institusjonens akademiske frihet i forhold til innholdet i undervisningen og forskningen. Departementet viser til at dette er en videreføring av de prinsipper som i dag er nedfelt i universitets- og høyskoleloven. Selv om private institusjoner som utgangs-

punkt ikke er underlagt departementets instruksjonsmyndighet, vil en slik bestemmelse være viktig også for de private institusjonene, for å tydeliggjøre disse institusjonenes frie faglige stilling.

Utvalgets forslag om lovfesting av tilsvarende frihet i forhold til institusjonenes enkeltavgjørelser om ansettelse og utnevnelser vil være en kodifisering av gjeldende praksis, både for statlige og private institusjoner. Departementet mener at en slik bestemmelse bør tas inn i loven. Departementet finner likevel grunn til å påpeke at bestemmelsen må avgrenses mot lovbestemmelser og regelverk som angir særskilte prosedyrer for ansettelse, blant annet i vitenskapelige stillinger. Tilsvarende må det legges til grunn at private institusjoner, innenfor de rammer som følger av arbeidsmiljøloven § 54D, kan fastsette særskilte krav ved ansettelser.

Institusjonene har i dag beslutningsmyndighet i den konkrete behandlingen av opptakssaker, mens visse sider av opptaket er regulert på nasjonalt nivå, jf. omtale under pkt. 4.5. Departementet viser til de positive effektene den nasjonale samordningen av opptaket har gitt, både for institusjonene og for studentene. Nasjonale opptaksregler er viktig for å skape forutsigbarhet og rettssikkerhet for studentene. Departementet mener at utvalgets forslag til dels kan oppleves å komme i konflikt med denne ordningen. Departementet foreslår derfor at denne bestemmelsen ikke inntas i loven.

Når det gjelder utvalgets forslag om at institusjonene selv kan fastsette sitt eget faglige og verdimessige grunnlag, viser departementet til at en slik rett vil være en videreføring av de hensyn som ligger til grunn for de alternative vilkårene for å kunne vurderes for statstilskudd etter privathøyskoleloven § 11 bokstavene a til c. Departementet mener det er hensiktsmessig å flytte disse bestemmelsene til de deler av loven som fastsetter de overordnede prinsippene for lovens virkeområde og institusjonenes virksomhet. Departementet viser til at dagens bestemmelser i privathøyskoleloven § 11 oppstiller viktige prinsipper om de private høyskolenes rett til å ha et alternativt grunnlag for sin virksomhet. De private institusjonene gir i høringsrunden uttrykk for at en slik rett bør komme tydelig frem i loven. Departementet mener en klar forutsetning for, og begrensning i, denne friheten må være at institusjonens faglige eller verdimessige grunnlag ikke er styrende i forhold til det vitenskapelige innholdet i undervisningen og forskningen.

Det vises til lovforslaget § 1–5.

3.4 Universiteters og høyskolars virksomhet

3.4.1 Gjeldende rett

Institusjonenes virksomhet

Universitets- og høyskoleloven er utformet som en helhetlig institusjonslov som setter nærmere krav til institusjonenes virksomhet, både faglig og organisatorisk. Når det gjelder de konkrete kravene som stilles til institusjonens virksomhet, vises det til omtale under de særskilte tematiske kapitler. Lovens § 2 oppstiller overordnede krav til de statlige institusjonenes virksomhet. Disse bestemmelsene må ses på som en presisering av institusjonenes særlige samfunnsoppdrag. Institusjonene skal blant annet:

- gi høyere utdanning basert på det fremste innen forskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap.
- samarbeide og utfylle hverandre i sine faglige kvaliteter (Norgesnettet).
- drive forskning og faglig utviklingsarbeid og /eller kunstnerisk utviklingsarbeid.
- formidle kunnskap om virksomheten og utbre forståelse for og anvendelse av vitenskapens metoder og resultater, både i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv.
- samarbeide med samfunns- og arbeidsliv.
- tilby etter- og videreutdanning på sine fagområder.

Privathøyskoleloven er opprinnelig utformet som en rammelov som setter nærmere vilkår for å kunne bli vurdert for godkjenning av eksamensrett for enkeltstudier og for statstilskudd. Loven er imidlertid senere endret, slik at det også er åpnet for akkreditering av institusjonen som sådan og tildeling av faglige fullmakter tilsvarende som for statlige institusjoner. Det er også tatt inn særskilte bestemmelser om studentenes rettigheter og plikter.

Loven oppstiller ingen overordnede krav til institusjonenes virksomhet, men har i kap. 3 oppstilt generelle vilkår for eksamensrett, institusjonsakkreditering og statstilskudd. Det stilles blant annet krav om at institusjonene skal:

- ha et kollegialt styre som øverste organ.
- ha krav til de faglige ansatte som må være på tilsvarende nivå som ved de statlige institusjonene.
- drives etter studieplan godkjent av NOKUT.
- ha eksamensreglement som i alt vesentlig skal svare til ordningen ved statlige institusjoner.
- ha et eget reglement for opptak av studenter.

Kvalitetssikring

Universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 8 bestemmer at institusjonene skal ha tilfredsstillende interne systemer for kvalitetssikring, og at studentevaluering av utdanningen skal inngå i disse systemene. I tillegg bestemmer § 44 nr. 4 at institusjonenes arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av de interne kvalitetssikringssystemene. Departementet har i forskrift fastsatt nærmere krav til institusjonenes interne kvalitetssikringssystemer og NOKUTs evaluering av disse systemene. Dersom NOKUT finner at institusjonene ikke har tilfredsstillende interne kvalitetssikringssystem, kan myndigheten til å opprette nye studietilbud trekkes tilbake av departementet, jf. universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 6.

Privathøyskoleloven § 10a tredje ledd bestemmer at private høyskoler som har en akkreditering av institusjonen, skal ha tilfredsstillende interne systemer for kvalitetssikring. Tilsvarende som for statlige institusjoner kan departementet trekke tilbake myndighet til å opprette nye studietilbud dersom NOKUT finner at institusjonen ikke har tilfredsstillende interne systemer for kvalitetssikring, jf. privathøyskoleloven § 10b åttende ledd.

For private høyskoler som bare har godkjenning for enkeltksamener, er det ikke oppstilt tilsvarende krav om interne kvalitetssikringssystem.

3.4.2 Ryssdalutvalgets forslag

Institusjonenes virksomhet

Ryssdalutvalget foreslår at det etableres like krav til virksomheten ved de statlige og private institusjonene. Utvalget foreslår at institusjonene skal arbeide for å fremme lovens formål på følgende måte (*virkemidler*):

- Tilby høyere utdanning som er basert på det fremste innen forskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap.
- Legge til rette for at det utføres forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid innenfor institusjonens virkeområde.
- Forvalte tilførte ressurser effektivt og aktivt søke tilføring av eksterne ressurser.
- Bidra til spredning og formidling av forskningens resultater.
- Bidra til innovasjon og verdiskaping basert på forskningens resultater.
- Legge til rette for at institusjonens ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten og utføre offentlige utredningsoppdrag.
- Påse at norsk høyere utdanning og forskning følger den internasjonale forskningsfronten og utviklingen av høyere utdanningstilbud.

- Samarbeide med andre høyere utdanningsinstitusjoner og tilsvarende institusjoner i andre stater, regionalt og lokalt samfunns- og arbeidsliv, offentlig forvaltning og internasjonale organisasjoner.
- Tilby etter- og videreutdanning innenfor institusjonens virkeområde.

Kvalitetssikring

Ryssdalutvalget foreslår at samtlige høyere utdanningsinstitusjoner under loven, uavhengig av institusjonsstatus, skal ha tilfredsstillende interne systemer for kvalitetssikring. Dette innebærer at også institusjoner som bare har godkjenning for enkeltksamener, pålegges å ha slike kvalitetssikringssystemer. Utvalget foreslår en tilleggsformulering i forhold til de gjeldene bestemmelser i dagens lover, om at de interne kvalitetssikringssystemene skal bidra til å sikre høy kvalitet på utdanning, forskning og faglig utviklingsarbeid. Utvalget foreslår at departementets forskriftshjemmel videreføres.

3.4.3 Høringsinstansenes merknader

Institusjonenes virksomhet

Det er få kommentarer til bestemmelsen om virkemidler. Flere institusjoner gir sin støtte til bestemmelsen. *Universitets- og høyskolerådet* mener at *virkemidler* ikke er en riktig betegnelse på en bestemmelse som omhandler krav til institusjonenes virksomhet. Både *Norsk studentunion* og *Studentenes landsforbund* er positive til utvalgets forslag, men er kritisk til at ekstern finansiering står fremhevet så tidlig i bestemmelsen dersom det er ment å være en prioriteringsliste. *Kunsthøgskolen i Bergen* ønsker at kunstnerisk utviklingsarbeid likestilles med forskning.

Kvalitetssikring

NOKUT er enig i forslaget om at samtlige institusjoner skal ha et eget kvalitetssikringssystem, men peker på at det ved et slikt krav vil være liten forskjell mellom institusjonsgodkjenning og godkjenning av eksamensrett. *NOKUT* stiller spørsmål ved om det bør vurderes om konstruksjonen «bare eksamensrett» skal opprettholdes. *Høgskolen i Oslo* mener det er positivt at det presiseres at kvalitetssikringssystemet skal sikre høy kvalitet på utdanning og forskning.

3.4.4 Departementets vurdering

Institusjonenes virksomhet

Departementet mener det er riktig å etablere et skille mellom lovens formål og de mer konkrete krav som stilles til hvordan institusjonene innretter sin virksomhet. Det er imidlertid ikke hensiktsmessig å kalle en bestemmelse som oppstiller overordnede krav til institusjonene, for *virkemidler*. Departementet foreslår at en slik bestemmelse får overskriften *institusjonens virksomhet*. Dette tilsvarer overskriften på universitets- og høyskoleloven § 2. Departementet foreslår videre at *faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid* inntas i bestemmelsene, på linje med *forskning*.

En bestemmelse om nærmere krav til institusjonenes virksomhet vil, sammen med lovens formål, samlet sett angi det overordnede *samfunnsoppdraget* for universiteter og høyskoler. I dag stilles det ikke slike overordnede krav til de private høyskolene. Departementet legger til grunn at dette *samfunnsoppdraget* og de enkelte krav til virksomheten, må ses på som dynamiske standarder som vil avhenge av institusjonens størrelse og profil og i hvilken grad disse institusjonene er finansiert av staten. Etableringen av et felles lovverk etablerer således ikke et nytt og utvidet ansvar for de private institusjonene, men gir presiseringer av de forventninger som stilles til offentlig akkrediterte og finansierte institusjoner. Departementet viser til at det under gjeldende universitets- og høyskolelov ikke forventes de samme resultater fra mindre høyskoler som det forventes fra de store universitetene, selv om loven i seg selv ikke gir uttrykk for slike formelle skiller. Departementet presiserer videre at opplistingen i forslaget til bestemmelse ikke er ment som et uttrykk for en prioriteringsliste i forhold til institusjonenes oppgaver.

I samsvar med FN's mål om bærekraftig utvikling og den nasjonale strategien for å implementere dette i norsk politikk, har Regjeringen vedtatt en handlingsplan for bærekraftig utvikling. Det pågår videre en revisjon av den nordiske strategien «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden» for perioden 2005–2008. Norsk høyere utdanning bør spille en viktig rolle i gjennomføringen av strategiene, både utdannings- og forskningsmessig. Departementet vil vurdere videre oppfølging.

Det vises til lovforslaget § 1–3.

Kvalitetssikring

Departementet støtter Ryssdalutvalgets forslag om at samtlige høyere utdanningsinstitusjoner skal ha et tilfredsstillende internt system for kvalitetssik-

ring og går inn for at dette lovfestes i en ny lov. Dette innebærer at institusjoner som i dag bare har godkjenning for enkeltksamener, nå vil bli pålagt å etablere slike kvalitetssikringssystemer. Dette forslaget vil innebære at departementet må foreta endringer i forskriften som regulerer NOKUTs virksomhet.

Det vises til lovforslaget § 1–6.

3.5 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

3.5.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

I universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 7 er det for universitetene og de vitenskapelige høyskolene nedfelt et særlig nasjonalt ansvar for grunnforskning og forskerutdanning og for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker og museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger.

Universitets- og høyskoleloven § 18 bestemmer at departementet i samråd med en institusjon kan legge ansvaret for driften av en nasjonal fellesoppgave til en bestemt institusjon, uten at institusjonens egne styringsorganer har ansvaret for den faglige virksomheten. Med hjemmel i denne bestemmelsen har departementet gitt enkeltinstitusjoner i oppdrag å ivareta nasjonale fellesoppgaver, som for eksempel Samordna Opptak og Norgesuniversitetet.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven har ingen tilsvarende bestemmelser om særlig ansvar for enkelte institusjoner.

3.5.2 Ryssdalutvalgets forslag

Et samlet utvalg foreslår følgende nye formulering om *Særlig ansvar for enkelte institusjoner*.

Høyere utdanningsinstitusjoner har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innenfor de områder de har rett til å tildele doktorgrad.

Departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning og/eller undervisning på bestemte fagområder. På samme måte kan departementet gi enkelte institusjoner et særskilt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker, kunnskapsbanker og databaser samt museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger for særskilte fagområder.

I merknad til bestemmelsen sier utvalget blant annet følgende:

I et nasjonalt perspektiv er det naturlig at departementet kan gi enkelte institusjoner et særlig ansvar for slike områder, slik at det ikke bygges opp slike tilbud ved samtlige institusjoner som er plassert i disse institusjonskategoriene. Dette er en naturlig konsekvens av at det nå er åpent for at flere institusjoner gis mulighet for å oppnå status som både universitet og vitenskapelig høyskole. Det særskilte ansvaret for enkelte institusjoner, for biblioteks- og museumsvirksomhet, bør reguleres gjennom særskilte avtaler med departementet, med tilhørende midler som øremerkes disse områdene.

3.5.3 Høringsinstansenes merknader

Både *Universitetet i Bergen* og *Universitet i Oslo* viser til det ansvaret universitetsmuseene er pålagt med hensyn til kulturminner gjennom kulturminneloven og tilhørende forskrift, og ønsker at universitetenes ansvar og oppgaver bør gjøres tydeligere i loven. *Universitets- og høyskolerådet* mener at det bør fastholdes i ny lov at dagens universiteter og universitetsmuseer fortsatt skal ha forvaltningsansvaret for vitenskapelige samlinger, uavhengig av tilknytningsmodell. *ABM-utvikling* viser til at det er uklart hvordan en eventuell ny lov om universiteter og høyskoler vil slå ut i forhold til kulturminneloven. *ABM-utvikling* mener at større konkurranse mellom universitetene kan få følger for museenes ansvar og rolle i forhold til forvaltning av kulturminner, kulturarv, utdanning, forskning og formidling.

Flere høringsinstanser, blant annet *Høgskolen i Stavanger*, støtter at institusjonene skal ha et lovfestet ansvar for grunnforskning innenfor de områder der de har rett til å tildele doktorgrad.

Samordna opptak og enkelte andre institusjoner viser til at dagens hjemmel for å tildele enkelte institusjoner ansvar for nasjonale fellesoppgaver ikke er inntatt i lovforslaget.

3.5.4 Departementets vurdering

Nasjonalt ansvar

Sentralt i Ryssdalutvalgets forslag er at universiteter og vitenskapelige høyskoler ikke automatisk skal ha et særskilt nasjonalt ansvar for grunnforskning, museums- og bibliotekvirksomhet, men at departementet kan gi enkelte institusjoner et slikt ansvar. Et særlig ansvar for grunnforskning vil etter utvalgets forslag følge de områder der institusjonen har rett til å tildele doktorgrad. Utvalget argumenterer for endringen ved å vise til at det ved etablering av nye universiteter og vitenskapelige høysko-

ler ikke nødvendigvis er like aktuelt at disse institusjonene skal eller bør ha et slikt nasjonalt ansvar. Dette blir av utvalget også sett i sammenheng med at private institusjoner nå har fått mulighet til å søke om akkreditering som vitenskapelig høyskole eller universitet.

Departementet viser til at en problematisering av at universitets- og høyskoleloven oppstiller et slikt automatisk nasjonalt ansvar for vitenskapelige høyskoler og universiteter, ikke ble foretatt i forbindelse med Stortingets behandling av Kvalitetsreformen, jf. St.meld. nr. 27 (2000–2001). Etter Ryssdalutvalgets forslag vil ikke eventuelle nye universiteter og vitenskapelige høyskoler i lov lenger automatisk tillegges et slikt nasjonalt ansvar. På bakgrunn av Stortingets uttrykte ønske om å opprettholde fire breddeuniversiteter, og at det er åpnet for flere institusjoner innenfor institusjonskategoriene universitet og vitenskapelig høyskole, mener departementet det er viktig at loven ikke oppfattes å gi automatikk i forhold til nasjonalt ansvar for særskilte områder.

Etter departementets vurdering er det særlig viktig at et nytt lovverk ikke legger bindinger på Stortingets og Regjeringens muligheter til å foreta prioriteringer av betydning for den nasjonale strukturen innen høyere utdanning og forskning, herunder også ansvar for forskningsbibliotek og museumsvirksomhet.

Departementet foreslår at det i loven fastsettes at universiteter og høyskoler skal ha et særlig ansvar for grunnforskning innen de områder der de tildele doktorgrad. Dette støttes også av flere høringsinstanser. Institusjoner som er akkreditert for å tildele doktorgrad forutsettes å ha et tilstrekkelig forskningsmiljø innenfor det fagområde hvor institusjonen får slik akkreditering. Opprettelse av nye doktorgrader innebærer dermed at institusjonen samtidig påtar seg et ansvar for grunnforskning innenfor de nye doktorgradsområdene. Et slikt ansvar vil ikke gi institusjoner rettskrav på en særlig finansiering på disse fagområdene. Departementet foreslår at det lovfestes en hjemmel til å gi enkelte institusjoner et særlig nasjonalt ansvar for enkelte områder. Departementet ser grunn til å understreke at dagens universiteter og vitenskapelige høyskoler har et særlig nasjonalt ansvar for grunnforskning på sine områder. At det i loven ikke uttrykkelig uttales at disse institusjonene skal ha et automatisk nasjonalt ansvar for grunnforskning, innebærer ikke at institusjonene vil ha et endret ansvar for den virksomheten de har i dag.

Det vises til lovforslaget § 1–4 nr. første og tredje ledd.

Museumsvirksomhet

Departementet viser til at ansvaret for den kulturhistoriske virksomheten ved universitetsmuseene er nedfelt i lov om kulturminner og forskrifter til denne. Ifølge forskriftens § 1 er blant annet Universitetet i Oslos kulturhistoriske museer, Bergen Museum, Vitenskapsmuseet i Trondheim og Tromsø museum *rette myndighet* etter en rekke bestemmelser i kulturminneloven. Museene forvalter statens eiendomsrett til løse kulturminner og er pålagt ansvar for registrering og utgraving av automatisk fredede kulturminner.

Etter departementets vurdering bør det særlige nasjonale ansvaret dagens fire universiteter har for museumsvirksomheten, lovfestes. Dette vil synliggjøre at disse institusjonene vil ha en plikt til å opprettholde de etablerte universitetsmuseene. Departementet viser til at disse museene i realiteten er Norges nasjonalmuseer på sine områder, og forvaltningsansvaret for disse samlingene bør av den grunn fastholdes i en ny lov. Departementet kan eventuelt gi andre institusjoner et særskilt ansvar for museumsvirksomhet der dette er hensiktsmessig ut fra en nasjonal koordinering eller samordning av museumsfeltet.

Det vises til lovforslaget § 1–4 annet og tredje ledd.

Forskningsbibliotek

Forskningsbibliotekene ved dagens universiteter og vitenskapelige høyskoler har stor betydning for den samlede nasjonale tilgangen på vitenskapelige informasjonsressurser, blant annet gjennom den nasjonale fjernlånsordningen som gir andre fagbibliotek og folkebibliotek tilgang på disse ressursene. Departementet viser til at samtlige universiteter og høyskoler i dag må ha gode biblioteksressurser for

å kunne understøtte den faglige virksomheten ved institusjonen. At institusjonene skal ha fagbibliotek, er også et krav for akkreditering som høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet. Departementet viser til at mange høyskoler har store forskningsbibliotek som gir viktige bidrag i det nasjonale biblioteksamarbeidet. Departementet foreslår at det ikke oppstilles et nasjonalt ansvar for enkelte institusjonskategorier for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker, og viser til de momenter som er trukket opp ovenfor. Enkelte institusjoner bør imidlertid kunne tildeles særskilt nasjonalt ansvar dersom dette er nødvendig i en nasjonal koordinering eller samordning. Lovforslaget vil ikke innebære en svekkelse av dagens universiteter og vitenskapelige høyskolars oppgaver eller ansvar for forskningsbibliotekene.

Det vises til lovforslaget § 1–4 tredje ledd.

Driftsansvar for nasjonale fellesoppgaver

Departementet viser til at det er flere nasjonale funksjoner som er lagt til enkelte institusjoner, med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 18. Blant annet gjelder dette Samordna opptak som har et styre oppnevnt av departementet men er organisert som en enhet ved Universitetet i Oslo. Departementet viser til at denne bestemmelsen er praktisk viktig for å legitimere at enkelte institusjoner kan få driftsansvar for særskilte nasjonale fellesoppgaver og for å legitimere de aktuelle funksjonene som er opprettet i kraft av denne bestemmelsen per i dag. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 18 videreføres i en ny lov. Dette vil innebære at også private institusjoner eventuelt kan få tildelt slikt nasjonalt ansvar.

Det vises til lovforslaget § 1–4 fjerde ledd.

4 Faglige bestemmelser – fullmakter og krav

4.1 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT

4.1.1 Gjeldende rett

Generelt

Gjennom endringer i universitets- og høyskoleloven i 2002, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), ble det lovfestet et eget nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT, som formelt ble opprettet med virkning fra 1. januar 2003. Bestemmelser om NOKUTs formål, oppgaver, sammensetning og krav til virksomheten er nå fastsatt i universitets- og høyskoleloven kap. 3. NOKUT er et faglig uavhengig forvaltningsorgan under Utdannings- og forskningsdepartementet. NOKUT er underlagt departementets alminnelige styringsmyndighet i økonomiske og administrative forhold, men departementet kan ikke gi NOKUT pålegg om den faglige virksomheten utover det som er hjemlet i lov eller forskrift. NOKUT skal gjennom akkreditering og evaluering kontrollere kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning, samt godkjenne utdanning fra institusjoner som ikke går inn under universitets- og høyskoleloven. Akkrediterings- og evalueringsvirksomheten skal utformes slik at institusjonene kan dra nytte av den i sitt kvalitetssikrings- og utviklingsarbeid, jf. universitets- og høyskoleloven § 12 nr. 1.

Etter universitets- og høyskoleloven § 13 har NOKUT følgende oppgaver og myndighet:

- Evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring.
- Akkreditering av institusjoner.
- Akkreditering av studietilbud.
- Revidering av akkreditering som allerede er gitt.
- Evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning. Departementet kan pålegge NOKUT å foreta slike evalueringer.
- Generell godkjenning av utdanning fra institusjoner som ikke går inn under loven.

NOKUT har i tillegg oppgaver i forbindelse med godkjenning og kvalitetssikring av utdanningstilbud etter lov om fagskoleutdanning.

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 1 fastsetter Kongen den nasjonale institusjonsstrukturen. Departementet fastsetter de standarder som skal legges til grunn for akkreditering av institusjoner i kategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole, jf. universitets- og høyskoleloven § 12 nr. 3. Hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, avgjøres av Kongen på grunnlag av en faglig vurdering fra NOKUT.

NOKUT behandler søknader om akkreditering av studietilbud som den enkelte institusjon ikke selv har fullmakter til å opprette etter universitets- og høyskoleloven § 46. Departementet har i forskrift gitt NOKUT myndighet til å fastsette de standarder som skal legges til grunn for akkreditering av studietilbud.

Private institusjoner

Etter privathøyskoleloven § 10a kan Kongen gi private institusjoner rett til å bruke betegnelsene akkreditert høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet. NOKUT behandler søknader om akkreditering av private institusjoner og gir sine tilrådinger til departementet.

Departementet har i forskrift fastsatt standarder for institusjonsakkreditering som er felles for private og statlige institusjoner.

NOKUT behandler søknader om godkjenning av enkeltksamener eller grader etter privathøyskoleloven § 9. Vilkåret for slik godkjenning er at de generelle kravene i lovens kap. 2 er oppfylt, og at det godtgjøres en faglig jevngodhet med eksamen eller grad fastsatt med hjemmel i universitets- og høyskoleloven. Ved slik jevngodhet vil private institusjoner ha et rettskrav på godkjenning. Andre eksamener og grader *kan* godkjennes når de er på faglig *nivå* med utdanninger ved de statlige institusjonene.

Kongen gir endelig godkjenning for grader, mens NOKUT gir endelig godkjenning for rett til å tilby enkeltksamener.

4.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at akkrediteringssystemet, slik det er nedfelt i dagens lovverk, videreføres i en

felles lov. Utvalget foreslår at NOKUTs oppgaver og myndighet nedfelles i en felles lov, tilsvarende som etter dagens universitets- og høyskolelov, men slik at NOKUT får overført ytterligere myndighet i forhold til akkreditering av institusjoner.

Utvalget foreslår at NOKUT skal avgjøre hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, med endelig virkning. Dette innebærer en endring fra dagens system hvor denne myndigheten ligger til Kongen. Når det gjelder akkreditering av studietilbud foreslår utvalget en videreføring av gjeldende ordning slik den er konkretisert i forskrift, med en presisering i loven om at det er NOKUT som selv fastsetter standardene for akkreditering av studietilbud. For private institusjoner foreslås adgangen til å søke om godkjenning av institusjonen som sådan og for enkeltksamener videreført.

4.1.3 Høringsinstansenes merknader

De fleste av høringsinstansene som uttaler seg (herunder NOKUT) mener at Kongen, som i dag, skal fatte endelig beslutning om plassering av institusjoner i de ulike kategoriene (etter en vurdering fra NOKUT). *Høgskolen i Stavanger* peker blant annet på at dette gir staten innflytelse på den nasjonale strukturen innen høyere utdanning og forskning. *Høgskolen i Oslo* mener at det også må være departementet som trekker faglige fullmakter tilbake dersom NOKUT har fattet vedtak om å trekke akkrediteringen tilbake.

4.1.4 Departementets vurdering

Lovregulering av NOKUTs virksomhet

Departementet foreslår at dagens system med kvalitetssikring gjennom NOKUT blir videreført. Departementet mener det er viktig å fremheve NOKUTs betydning for virksomheten ved universiteter og høyskoler under loven. Departementet foreslår derfor at bestemmelsene om NOKUT inntas i et eget kapittel i loven som presiserer NOKUTs oppgaver, myndighet og organisering. Dette vil tilsvare reguleringen av NOKUTs virksomhet i universitets- og høyskoleloven.

Det vises til lovforslaget kapittel 2.

Akkreditering av institusjoner

Departementet viser til at det gjennom Kvalitetsreformen er opprettet et akkrediteringssystem som etablerer klare faglige standarder for akkreditering i kategoriene høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet. Det er således etablert et system hvor det legges faglige og ikke politiske kriterier til

grunn ved vurderingene av om en institusjon skal få eller miste en akkreditering i den enkelte kategori. Departementet har en regulerende funksjon gjennom fastsetting av de overordnede standarder som legges til grunn for den faglige akkrediteringen.

Selv om det foreligger klare standarder for akkreditering i de ulike kategoriene, vil for eksempel tildeling av status som universitet være en så viktig sak nasjonalt at den bør behandles av Kongen i statsråd. Ut fra rent formelle betraktninger bør så store avgjørelser fattes på det øverste nivå i statsforvaltningen. Departementet foreslår derfor at denne myndigheten, som i dag, skal ligge til Kongen.

Det vises til lovforslaget § 1–2 annet ledd.

Standarder og prosedyrer ved akkreditering av studietilbud

Utvalgets forslag om å gi NOKUT en lovfestet myndighet til selv å fastsette de standarder som skal legges til grunn for akkreditering av studietilbud, er i utgangspunktet en kodifisering av dagens myndighetsfordeling mellom departementet og NOKUT som i dag er nedfelt i forskrift. Etter departementets vurdering bør ikke en slik myndighetsfordeling lovfestes. For å ivareta nasjonale hensyn er det behov for å gi visse overordnede retningslinjer om NOKUTs saksbehandling ved akkreditering av studietilbud. Dette behovet forsterkes ved at det internasjonalt og nasjonalt i stadig større grad foregår et samarbeid om såkalte fellesgrader eller *joint degrees*, jf. pkt. 4.2. Dette samarbeidet er positivt og viktig, men stiller nasjonale akkrediteringssystemer overfor utfordringer. For å sikre at Norge etterlever sine forpliktelser etter Bolognaprosessen, og for å ivareta så vel nasjonale som institusjonenes egne interesser, er det viktig at departementet kan gi overordnede retningslinjer. Departementet mener derfor at dagens lovstruktur og myndighetsfordeling på dette området bør bestå. Det er imidlertid meget viktig å markere et skille mellom hva som bør være gjenstand for politiske beslutninger og hva som er faglige vurderinger. Det vil derfor ikke være aktuelt å endre myndighetsfordelingen i dagens forskrifter. Departementet legger således til grunn at NOKUT fortsatt skal fastsette de faglige standarder som skal gjelde ved akkreditering av studietilbud.

I dag skal samtlige nye mastergrads- og doktorgradsstudier som akkrediteres av NOKUT, oversendes departementet for endelig godkjenning. Departementet foreslår at dagens prosedyrer legges til grunn også i en ny lov.

Departementet vil vurdere om det i forskrift bør inntas overordnede krav til akkreditering av enkeltstudier ved private institusjoner. Det vises blant annet til at privathøyskolelovens kapittel 2 i dag oppstiller visse vilkår for eksamensrett. Det vises for øvrig til pkt. 9.2 om statstilskudd.

Det vises til lovforslaget § 3–1.

Tilbaketrekking av faglige fullmakter

Dersom NOKUT finner at en institusjons kvalitets-sikringssystem ikke er tilfredsstillende, vil departementet være forpliktet til å trekke institusjonens fullmakter tilbake. Etter departementets vurdering vil utvalgets forslag om å gi NOKUT myndighet til å også trekke en institusjons fullmakter tilbake, ikke innebære noen stor praktisk endring i forhold til i dag. Et vedtak om å trekke tilbake for eksempel et universitets faglige fullmakter vil få alvorlige konsekvenser for den berørte institusjon. Departementet mener at slike saker bør behandles i to instanser. Det foreslås derfor at det fremdeles skal være departementet som eventuelt kan trekke en institusjons faglige fullmakter tilbake.

Det vises til lovforslaget § 3–3 fjerde ledd.

4.2 Gradsstruktur og titler – fellesgrader

4.2.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 45 nr. 1 bestemmer Kongen hvilke grader og yrkesutdanninger institusjonene kan gi, den tid det enkelte studium skal gjennomføres på og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir. Departementet har hjemmel til å fastsette forskrift om krav til høyere grad og om omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad. Etter § 46 kan departementet fastsette at bestemte emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad, og departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger.

Kongen kan ved enkeltvedtak eller forskrift forby bruk av tittel som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som titler som er beskyttet etter § 45.

En institusjon som har doktorgrad kan på samme område tildele æresdoktorgrad for betydelig vitenskapelig eller kunstnerisk innsats eller fremragende arbeid til gagn for vitenskapen eller kunsten.

Private institusjoner

Etter privathøyskoleloven § 9 fjerde ledd er det Kongen som godkjenner en privat institusjons grader. Private institusjoners rettskrav på godkjenning etter § 9 annet ledd er knyttet til grader og eksamener som tilbys ved de statlige universitetene og høyskolene. Dette innebærer at Kongen også i praksis fastsetter gradsstrukturen for de private institusjonene. Kongen *kan* også gi godkjenning for andre eksamener enn de som tilbys ved de statlige institusjonene, jf. § 9 tredje ledd.

Kongen har hjemmel til å forby uriktig bruk av beskyttet tittel, tilsvarende som for utdanninger ved de statlige institusjonene.

Fellesgrader – joint degrees

Universitets- og høyskoleloven § 45 og privathøyskoleloven § 9 oppstiller ikke noen nærmere krav om at en rett til å tildele en grad skal være basert på utdanning ved én enkelt institusjon. Privathøyskoleloven § 9 annet ledd fastsetter at NOKUT kan gi godkjenning for grader/eksamener hvor deler av utdanningen er fra en annen institusjon. På de områder hvor loven gir institusjonen fullmakt til selv å opprette og legge ned studietilbud uten å måtte søke NOKUT om akkreditering, er det ingen hindringer i loven for at institusjonene kan tildele grader som er sammensatt av utdanninger fra forskjellige institusjoner. Der institusjonene må søke NOKUT om akkreditering av enkeltstudier har departementet i forskrift fastsatt at det er NOKUT som fastsetter de standarder som skal legges til grunn ved akkreditering.

NOKUTs standarder for akkreditering av studietilbud er i dag ikke tilpasset akkreditering av fellesgrader. Standardene legger som utgangspunkt opp til akkreditering av hele grader, men det sies ikke direkte at det kun er hele gradsstudium som vurderes. Standardene setter krav om et dekkende navn for studiet, regler for opptak og rangering av søkere, studiets mål i forhold til ferdigheter/kompetanse, studiets innhold, nivå og egenart og hvilke fag og emner studiet består av (m.m.).

4.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at myndigheten til å fastsette den nasjonale gradsstrukturen m.v. overføres fra Kongen til departementet. For øvrig foreslår utvalget at gjeldende bestemmelser om gradsstruktur og beskyttelse av titler i universitets- og høyskoleloven, videreføres i en felles lov.

Utvalget foreslår at retten til å tildele æresdok-

torgrad utvides til å også gjelde institusjoner som har utdanningstilbud *tilsvarende* doktorgrad. I praksis vil dette innebære utvidet myndighet for kunsthøgskolene, jf. pkt. 4.3.

Ryssdalutvalget har ikke foreslått endringer i forhold til regulering av institusjonenes adgang til å etablere fellesgrader.

4.2.3 Høringsinstansenes merknader

Høgskolen i Oslo mener at det ikke er konsekvent av utvalget at departementet skal godkjenne grader, men ikke godkjenne akkreditering av institusjoner. For øvrig kommenterer ikke høringsinstansene utvalgets forslag.

4.2.4 Departementets vurdering

Utvalget forslår i hovedsak en videreføring av de prinsipper som i dag er nedfelt i universitets- og høyskoleloven og privathøgskoleloven i forhold til grader og titler. Departementet mener at institusjoner som har studietilbud *tilsvarende* doktorgrad bør kunne tildele æresdoktorgrad på linje med institusjoner som har doktorgrad. Dette innebærer at kunsthøgskolene vil kunne få tilsvarende fullmakter som institusjoner med ordinære doktorgradsprogram, jf. pkt. 4.3.4.

Departementet viser til at fastsetting av den nasjonale gradsstrukturen historisk sett har vært et så viktig anliggende at det har vært naturlig at dette formelt ligger til Kongen. Selv om det i det nye akkrediteringssystemet er etablert en større grad av automatikk i forhold til rett til å tildele grader, vil enkelte nyetableringer og endringer i den nasjonale strukturen være av en så stor betydning at dette fremdeles bør ligge til Kongen. Kongen kan eventuelt delegerer denne myndigheten helt eller delvis til departementet.

Det vises til lovforslaget § 3–2.

Fellesgrader – joint degrees

Internasjonalt arbeides det for å etablere en felles forståelse for og samordning av praksis knyttet til bruk av fellesgrader. Gjennom Bolognaprosessen er Norge forpliktet til å fjerne lovmessige hindringer for etablering av fellesgrader, samt aktivt støtte utviklingen og kvalitetssikringen av fellesgrader.

Departementet mener det er viktig at norske institusjoner samarbeider med utenlandske institusjoner, også om utvikling av felles grader, og at rammebetingelsene legger til rette for slikt samarbeid. Både i Norge og internasjonalt legges det stor vekt på internasjonalt samarbeid mellom institusjo-

nene, både fordi slikt samarbeid er positivt i seg selv og fordi det er et viktig virkemiddel for å sikre økt kvalitet og relevans. Samtidig er det viktig at myndighetene har instrumenter for å kunne føre en aktiv politikk på området, blant annet for å kunne føre en viss kontroll med at den nasjonale utviklingen ikke går i en uønsket retning. Det er også nødvendig å sikre at den norske praksisen er i samsvar med utviklingen internasjonalt og de internasjonale avtaler Norge har forpliktet seg etter.

En problemstilling i forhold til fellesgrader er at en vid adgang til å opprette slike grader vil kunne åpne for at enkelte institusjoner benytter seg av slikt samarbeid fremfor å bygge opp egen fagkompetanse på viktige områder. Dersom en institusjon baserer sitt faglige tilbud på fellesgrader, vil dette kunne gi inntrykk av at institusjonen har en virksomhet med et større omfang enn den reelle underliggende faglige kompetanse og fagportefølje.

Etter departementets vurdering bør det i loven inntas en hjemmel til å fastsette forskrift om institusjonens adgang til å tildele grader i samarbeid med andre institusjoner. En slik forskriftshjemmel vil synliggjøre legitimiteten av fellesgrader, samtidig som den vil åpne for en viss nasjonal styring med utviklingen av slikt gradssamarbeid. Det vil være aktuelt å foreta endringer i forskriftene som i dag regulerer NOKUTs akkrediteringsvirksomhet. NOKUTs interesser og behov knyttet til kvalitetssikring, rapportering osv. kan ivaretas gjennom en slik regulering. Departementet har iverksatt et arbeid med å utarbeide forslag til forskrift, og tar sikte på å sende et utkast på høring til institusjonene i løpet av kort tid.

Dersom en institusjon tildeler en grad i samarbeid med andre institusjoner, mener departementet at det bør være et krav at dette fremgår av vitnemålet, jf. pkt 4.6.4.

Det vises til lovforslaget §§ 3–2 første ledd og 3–11 fjerde ledd.

Nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner i høyere utdanning

I det såkalte Berlin-kommunikéet, vedtatt på ministermøtet i Berlin i september 2003, er medlemslandene i Bolognaprosessen oppfordret til å utvikle et nasjonalt rammeverk for høyere utdanning som skal beskrive kvalifikasjoner fra de ulike utdanningsnivåene, i forhold til arbeidsmengde, nivå, læringsutbytte/-erfaringer, sluttkompetanse og profil. Et rammeverk for høyere utdanning må imidlertid ikke ses isolert fra det øvrige utdanningssystemet, og det kan være ønskelig på sikt å utvikle et rammeverk for hele utdanningssystemet. Formålet

med et slikt rammeverk vil være å gi en forståelse av hva som ligger i de ulike nivåene i utdanningssystemet generelt sett, og hvordan ulike kvalifikasjoner står i forhold til hverandre. Et planlagt felleseuropeisk rammeverk vil komme som et overordnet rammeverk for de nasjonale systemene, med et sett av referansepunkter de nasjonale rammeverkene kan forstås i forhold til. Betydningen for studentmobilitet og godkjenning og for forståelse av utdanningssystemene mer generelt, inklusive forståelsen blant arbeidsgivere, har særlig blitt trukket frem.

Departementet har satt i gang arbeidet med å utarbeide et slikt nasjonalt rammeverk. Departementet vil involvere universitets- og høyskolesektoren i det videre arbeidet. Utviklingen av et nasjonalt rammeverk vil i første rekke måtte ta sikte på å gi en beskrivelse i forhold til grader og yrkesutdanninger som eksisterer i vårt system, med ulike nivåbeskrivelser, beskrivelse av sluttkompetanse og av omfang.

Etter departementets vurdering ligger det ingen hindring i dagens lovverk for at departementet kan fastsette et nasjonalt rammeverk slik det er beskrevet i Berlin-kommunikéet, men det foreligger heller ingen bestemmelse om dette i loven. Departementet mener det vil være hensiktsmessig at Norges forpliktelser synliggjøres ved at det i loven inntas en særskilt hjemmel for departementet til å fastsette nærmere bestemmelser i forskrift.

Det vises til lovforslaget § 3–2 første ledd.

4.3 Faglige fullmakter

4.3.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 1 har statlige universiteter fullmakt til å opprette og legge ned studietilbud på alle nivåer. Vitenskapelige høyskoler, kunsthøyskoler og høyskoler har fullmakt til selv å opprette og legge ned studietilbud på lavere grads nivå, og på alle nivå innenfor fagområder der de har rett til å tildele doktorgrad, jf. § 46 nr. 2. På områder der de ikke kan tildele doktorgrad, må de søke NOKUT om akkreditering for studietilbud på høyere grads nivå.

Departementet skal trekke en institusjons faglige fullmakter tilbake dersom de ikke har et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring, jf. § 46 nr. 6.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 10b første ledd bestemmer at private institusjoner som er akkreditert som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, har fullmakt til å opprette og legge ned studietilbud på lavere grad, og på alle nivåer der de har doktorgrad. Dette tilsvarer bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 2. Myndighet gitt etter § 10b første ledd kan trekkes tilbake av departementet dersom institusjonen ikke har tilfredsstillende systemer for kvalitetssikring, jf. § 10b åttende ledd.

4.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår en felles lovbestemmelse om faglige fullmakter som tilsvarer dagens bestemmelse i privathøyskoleloven § 10b. Forslaget innebærer at dagens universiteter vil måtte søke NOKUT om akkreditering av nye studietilbud på master- og doktorgradsnivå innenfor de områder der de ikke har rett til å tildele doktorgrad.

Utvalget foreslår videre at det lovfestes at institusjoner som har utdanningstilbud som er *tilsvarende* doktorgrad, skal ha fullmakt til å opprette og legge ned studier på høyere grads nivå innenfor disse fagområdene. Forslaget er ment å gi kunsthøyskolene mulighet for å få formalisert fullmakter på nivå med institusjoner med rett til å tildele doktorgrad. Utvalget viser til at kunsthøyskolene har stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid som i nivå og omfang tilsvarer doktorgrad. Utvalget forutsetter at NOKUT vil måtte akkreditere disse stipendprogrammene på tilsvarende måte som et doktorgradstilbud.

4.3.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsrunden viser at det er ulike meninger om utforming av bestemmelser om faglige fullmakter, og i særlig grad om innholdet i faglige fullmakter for universitetene. *Høgskolen i Agder*, *Høgskolen i Bodø*, *Høgskolen i Stavanger* og *Høgskolen i Oslo* går imot forslaget. Også *Forskerforbundet* er negative til et slikt forslag. De peker på at det vil være en forskjellsbehandling av nye universiteter i forhold til dagens universiteter, og at de nye universitetene kan få et B-preg. *Universitets- og høyskolerådet* kommenterer ikke forslaget utover at de mener det vil kunne redusere universitetenes autonomi i forhold til dagens lov, og viser til at tilsvarende forslag tidligere har blitt avvist av Stortinget. Universitetene har ikke merknader til forslaget. *NOKUT* gir sin støtte til utvalgets forslag og mener dette er logisk i forhold til det nasjonale akkrediteringssystemet.

Høgskolen i Stavanger mener at statlige og private universiteter uansett bør ha like faglige fullmakter.

Kunsthøgskolen i Bergen og Kunsthøgskolen i Oslo samt *Universitets- og høgskolerådet*, gir støtte til forslaget som åpner for at kunsthøgskolene kan få faglige fullmakter til å opprette nye studier på høyere grads nivå.

4.3.4 Departementets vurdering

Faglige fullmakter for universiteter

Departementet viser til at universitetenes faglige fullmakter i dag har et forskjellig innhold ved statlige og private institusjoner. De statlige universitetene har full frihet til å opprette studietilbud på alle nivåer, mens eventuelle private universiteter kun vil ha slike fullmakter på de områdene der de har doktorgrad.

Ved siste lovrevisjon, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), foreslo departementet at det skulle etableres et skille mellom dagens universiteter og eventuelle nye universiteter med hensyn til faglige fullmakter. Dette ble begrunnet med at de eksisterende universitetene står i en særstilling i forhold til størrelsen på fagmiljøer og faglig bredde.

I Stortingets behandling av departementets forslag, jf. Inst. O. nr. 58 (2001–2002), uttalte komiteen følgende:

Komiteen finner det unaturlig å lovfeste et skille mellom gamle og eventuelle nye universiteter. Komiteen viser til at akkrediteringsorganet også skal være et evalueringsorgan som skal kontrollere kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning.

Departementet foreslår at universitetene fortsatt skal ha faglige fullmakter til å opprette studietilbud på alle nivåer, uten å måtte søke departementet og NOKUT om godkjenning eller akkreditering. Dette innebærer en formell likestilling av fullmaktene ved statlige og eventuelle private universiteter. Samtidig vil departementet understreke at det internasjonalt legges stadig sterkere vekt på kvalitetssikring, og på institusjonenes faglige renommé for samarbeid. Det er derfor av nasjonal betydning å sikre at ingen institusjoner tilbyr studier innen fagområder der de ikke har tilstrekkelig kompetanse. Dette sikres best ved at NOKUT rutinemessig kobles inn når institusjoner ønsker å utvikle fagtilbud på nye områder. Det vil også styrke NOKUTs rolle som bidragsyter til faglig utvikling, heller enn et kontrollorgan som kommer inn i etterkant. Departementet forutsetter derfor at universiteter som

ønsker å etablere høyere grads studietilbud på nye fagområder, er i dialog med NOKUT i forkant av slik etablering, for å sikre et tilfredsstillende tilsyn med institusjonenes kvalitetssikring. I forbindelse med en bredere gjennomgang av forskriftene som regulerer NOKUTs virksomhet, vil departementet i samråd med NOKUT vurdere om det bør opprettes formelle krav til en slik dialog.

Faglige fullmakter for kunsthøgskolene

Departementet mener det er naturlig at de kunstfaglige stipendprogrammene ved kunsthøgskolene kan vurderes på linje med doktorgradsutdanninger ved andre institusjoner. Departementet foreslår at det åpnes for at kunsthøgskolene kan få de samme faglige fullmaktene på mastergradsnivå som institusjoner med doktorgradsutdanning. Dersom kunsthøgskolene skal få slike fullmakter krever dette at NOKUT foretar en faglig vurdering (akkreditering) av stipendprogrammene. Departementet vil utrede behovet for endringer i forskriftene til NOKUT. Det vises for øvrig til vurderingene under pkt. 3.2.4.

Det vises til lovforslaget § 3–3.

4.4 Godkjenning og godskriving av annen utdanning – rett til fritak for eksamen

4.4.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høgskoleloven § 47 skal utdanning fra en institusjon under loven godskrives studenten ved de andre institusjonene med samme antall studiepoeng. Dette er en hovedregel som innebærer at institusjonene skal gi slik utdanning uttelling tid-for-tid. Bestemmelsen har praktisk betydning der en institusjon tildeler generelle grader. Den enkelte institusjon vil imidlertid selv ha rett til å fastsette de nærmere krav til bredde og dybde for sine spesielle utdanninger.

Etter universitets- og høgskoleloven § 48 nr. 1 kan den som har grad eller utdanning fra utenlandsk eller norsk institusjon som ikke går inn under loven, søke NOKUT om å få utdanningen *generelt godkjent* som jevn god med utdanning som gis ved de statlige institusjonene. Departementet kan gi forskrift om godkjenning og klageadgang.

Etter § 48 nr. 2 avgjør de enkelte institusjonene selv søknader om godkjenning av utdanning fra utlandet eller fra institusjon som ikke går inn under loven, som *faglig jevn god* med utdanning som tilbys

ved institusjonen. Godkjenning etter denne bestemmelsen gir rett til å bruke tittel som er fastsatt for den grad eller yrkesutdanning som det er jevnført med.

I særlige tilfeller kan godkjenning gis helt eller delvis på grunnlag av kunnskaper som er dokumentert på annen måte enn ved eksamen. Prøve til kontroll av de dokumenterte kunnskaper eller tilleggsprøve kan kreves avlagt.

Etter universitets- og høgskoleloven § 49 skal det gis fritak for eksamen eller prøve når det godtgjøres at tilsvarende eksamen er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan gis fritak på grunnlag av annen egnet eksamen eller prøve, eller ved dokumentasjon av realkompetanse.

Private institusjoner

Etter privathøgskoleloven § 10a kan private høyskoler som blir akkreditert som universitet, vitenskapelig høyskole eller akkreditert høyskole få fullmakter etter §§ 48 og 49 i universitets- og høgskoleloven. I forskrift har departementet fastsatt at akkrediterte private institusjoner skal ha slike fullmakter. Private institusjoner som ikke er akkreditert som institusjon, har ikke myndighet til å godkjenne utenlandsk utdanning som jevngod med utdanning som tilbys ved institusjonen, eller til å gi fritak for eksamen eller prøve.

4.4.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at gjeldende bestemmelser i universitets- og høgskoleloven §§ 47 og 48, om godskriving og godkjenning av annen utdanning, videreføres i en ny lov.

Ryssdalutvalget foreslår at samtlige institusjoner under loven skal ha myndighet til å gi fritak for eksamen og godkjenne utdanning fra institusjoner som ikke går inn under loven, herunder utenlandsk utdanning, som *faglig jevngod* med utdanning som tilbys ved den enkelte institusjon. Utvalget foreslår at departementet får hjemmel til å fastsette forskrift om saksbehandling og klageadgang for godkjenning som gis av både NOKUT og av den enkelte institusjon. I dag har departementet kun forskriftshjemmel i forhold til NOKUTs (generelle) godkjenninger.

4.4.3 Høringsinstansenes merknader

Høgskolen i Oslo mener det bør legges inn muligheter til å fastsette unntak fra hovedregelen om tid-for-tid-uttelling, og viser til at det ikke synes riktig at gamle yrkesutdanninger som ikke er godskrevet fullt ut med normert tid i det tidligere gradssystemet,

skal gjøre dette i det nye gradssystemet (bachelorgrad).

NOKUT viser til at dagens system med parallelle godkjenningssystemer for utenlandsk utdanning ikke har medført noen forenkling, verken for søkere, institusjonene eller NOKUT. *NOKUT* ber departementet vurdere problemstillingen med sikte på å finne en bedre ordning enn etter dagens lov. *NOKUT* mener videre at det er grunn til å vurdere om hjemmelen til å godkjenne utdanning fra norsk institusjon som ikke går inn under denne lov, er nødvendig.

Enkelte høringsinstanser peker på at dagens system åpner for «shopping» av godkjenning ved at den enkelte søker kan søke om godkjenning ved flere institusjoner. *Norges handelshøgskole* mener NOKUT bør ha ansvaret for godkjenning som tilsvarende norsk utdanning, mens institusjonene foretar innpassing i egne grader.

Universitetet i Bergen og *Universitetet i Oslo* mener at hjemmelen for å kunne kreve tilleggsprøve i universitets- og høgskoleloven § 48 nr. 4 bør videreføres.

4.4.4 Departementets vurdering

Godskriving av annen utdanning

Med bakgrunn i endringer i universitets- og høgskoleloven våren 2002, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), videreførte departementet forskrift om godskriving av grad, yrkesutdanning m.v. som del av cand.mag.-grad, frem til 1. august 2005. Departementet mener at de samme behov for unntak fra hovedregelen om tid-for-tid-prinsippet vil gjelde også under en ny gradsstruktur. Det foreslås derfor at departementet gis hjemmel til å fastsette unntak fra hovedregelen om godskriving tid-for-tid. Departementet vil fremme forslag til en forskrift som tilsvarende dagens forskrift om unntak fra cand.mag.-graden.

Det vises til lovforslaget § 3–4.

Fritak for eksamen eller prøve

Departementet mener det er rimelig, slik Ryssdalutvalget foreslår, at institusjoner som er godkjent for enkeltstudier, får myndighet til å gi fritak for eksamen og prøve tilsvarende som de statlige institusjonene. Dette er bestemmelser som oppstiller rettigheter for studenter som søker seg til den enkelte institusjon. Etter departementets vurdering er det derfor unaturlig å videreføre dagens bestemmelser i privathøgskoleloven, som gir slik myndighet bare til akkrediterte institusjoner.

Det vises til lovforslaget § 3–5.

Godkjenning av utenlandsk utdanning

Departementet har mottatt et brev fra en arbeidsgruppe som har vært sammensatt av representanter fra universitetene, høyskolene og NOKUT. Arbeidsgruppen viser til at det er visse problemer knyttet til forståelsen av en nasjonal arbeidsdeling, og NOKUT og den enkelte institusjons oppgaver og roller. Arbeidsgruppen peker på at dagens system åpner for «shopping» av godkjenninger, og ber departementet vurdere endringer i lov og forskrift for å gjøre dette systemet klarere.

Tall fra NOKUT viser at det er liten grad av overlapping når det gjelder generell godkjenning gitt av NOKUT og godkjenninger ved institusjonene. Av 1374 personer som søkte NOKUT om generell godkjenning av sin utenlandske utdanning, har kun 18 personer søkt om godkjenning som faglig jevngod ved en av institusjonene. Dette indikerer at sontringen mellom *generell godkjenning* (NOKUT) og godkjenning som *faglig jevngod* med enkelte utdanninger, har ført til en reell arbeidsdeling mellom institusjonene og NOKUT. Departementet viser til at det tidligere var slik at enhver institusjon kunne behandle søknader også om generell godkjenning,

Med bakgrunn i de innspill som har kommet i høringen og fra arbeidsgruppen, mener departementet det er grunn til å få belyst mulige endringer som både NOKUT og institusjonene kan finne hensiktsmessige.

Departementet mener det er viktig at det inntas en hjemmel for å sikre en samordnet saksbehandling for godkjenning som foretas ved den enkelte institusjon. I en forskrift kan departementet for eksempel gi NOKUT oppgaver i en nasjonal samordning av godkjenningspraksisen ved institusjonene. Det vises i denne sammenheng til at NOKUT i dag har ansvaret for drift av den nasjonale godkjenningsdatabasen (NAG), hvor institusjonene rapporterer inn sine godkjenninger. Departementet vil sette i gang et arbeid for å få etablert bedre rutiner for godkjenning av utenlandsk utdanning. Både sektoren og NOKUT vil involveres i dette arbeidet.

Når det gjelder myndighet til godkjenning av utenlandsk utdanning som *faglig jevngod* med egne utdanningstilbud, viser departementet til at institusjoner som er akkreditert kun for enkeltstudier, ikke er vurdert som institusjoner med de krav som stilles til administrativ infrastruktur m.m. Etter departementets vurdering vil mindre institusjoner ikke ha administrative apparat til å garantere en forsvarlig faglig behandling av slike saker. Videre mener departementet at en slik myndighet ikke er viktig for institusjoner som ikke er institusjonsakkreditert av NOKUT. Departementet foreslår derfor at

slike fullmakter bør knyttes opp mot en akkreditering av institusjonen som høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet, slik det er i dag.

Departementet antar at utvalget ved en inkurie ikke har videreført hjemmel til å kunne kreve avlagt tilleggsprøve ved godkjenning som gis på grunnlag av kunnskaper som er dokumentert på annen måte enn ved eksamen. Departementet foreslår at denne hjemmelen blir videreført.

Det vises til lovforslaget § 3–4 annet til femte ledd.

4.5 Opptak til høyere utdanning

4.5.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

§ 37 i universitets- og høyskoleloven oppstiller krav for opptak til høyere utdanning. § 38 gir bestemmelser om de ulike opptakene, herunder bestemmelser om nasjonal samordning av opptak. § 39 har nærmere bestemmelser om opptaksregulering. Med hjemmel i disse bestemmelsene har departementet fastsatt forskrifter om opptakskrav til statlige universiteter og høyskoler, regler for rangering av søkere til grunnutdanninger og bestemmelser om samordning av opptak til grunnutdanninger, herunder forskrift om felles klagebehandling.

I egen forskrift om mastergrad, har departementet fastsatt generelle krav for mastergrad. Styret ved institusjonene kan fastsette rangeringsregler for kvalifiserte søkere og særlige faglige minstekrav.

Departementet har for øvrig delegert til institusjonene selv å fastsette regler om opptak og rangering av søkere til studier som bygger på grunnstudier. Dette omfatter innpassing etter første studieår i flerårige profesjons- og yrkesutdanninger, profesjonsdelen av studium og videreutdanninger (inkl. høyere grads studier), med mindre slike krav er fastsatt i rammeplan (videreutdanninger i helsefag).

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 7 pålegger private høyskoler å ha et opptaksreglement. Opptakskravene skal i det alt vesentlige i omfang og nivå svare til de kravene som gjelder for statlige universiteter og høyskoler.

Private institusjoner som deltar i den nasjonale samordningen av opptaket, må bruke det samme regelverket for opptak og rangering som er fastsatt for statlig sektor.

Samordna opptak

Samordna opptak (SO) har, i nært samarbeid med universitetene og høyskolene, de siste 10 år lagt til rette for et nasjonalt opptak til grunnutdanningene.

De fleste statlige universitetene og høyskolene deltar i den nasjonale opptaksmodellen (NOM). Unntakene er de statlige kunsthøyskolene som har omfattende opptaksprøver, og som derfor av praktiske årsaker har tidligere søknadsfrister enn de som gjelder for NOM. De private høyskolene ble ved etableringen av SO invitert til å delta i det samordnede opptaket. Noen takket ja til invitasjonen, mens andre har valgt å stå utenfor. Flere private institusjoner har kommet til underveis.

4.5.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår felles bestemmelser for opptak ved statlige og private universiteter og høyskoler. Utvalget foreslår at samtlige institusjoner kan pålegges å være med i SO. I utkastet til ny lov har utvalget samlet de fleste bestemmelsene knyttet til opptaket av studenter i en felles paragraf under overskriften *Krav for opptak til høyere utdanning*. Paragrafen omfatter bestemmelser både om organisering av opptaket, opptakskrav, rangering og klagebehandling.

Utvalget foreslår at myndighet til å fastsette spesielle opptakskrav til grunnutdanninger skal overføres fra departementet til institusjonene, og en videreføring av bestemmelsen om at høyere utdanningsinstitusjoner selv kan regulere adgangen til de enkelte studier. Det foreslås å lovfeste institusjonenes myndighet til å avgjøre om opptakskravene er oppfylt, samt en presisering av at slike vedtak er å regne som enkeltvedtak. Utvalget foreslår at departementet fortsatt skal kunne fastsette felles forskrifter med nærmere bestemmelser om krav til generell studiekompetanse, unntak fra krav om generell studiekompetanse, rangering av søkere, klagebehandling og utveksling av informasjon om søknader og søkere, samt pålegg om obligatorisk deltakelse for universiteter og høyskoler i nasjonal samordning. Klagebehandling ved opptak er tatt inn i utvalgets forslag til opptaksbestemmelser. Samtidig foreslår utvalget egne bestemmelser om klagenemnd ved institusjonene som skal behandle alle klager på enkeltvedtak fra studentene, jf. pkt. 6.1.

4.5.3 Høringsinstansenes merknader

Både elev- og studentorganisasjonene og de statlige universitetene og høyskolene som har uttalt seg

om opptak av studenter, er enige med utvalget om at det fortsatt bør være samordning av opptak til høyere utdanning.

To private høyskoler uttrykker skepsis til forslaget om å lovfeste at universiteter og høyskoler kan pålegges å delta i nasjonal samordning. *Rudolf Steinerhøyskolen* understreker at de er et pedagogisk alternativ, og at det også må omfatte retten til å utvikle egne rangerings- og opptakskrav, mens *Norges informasjonsteknologiske høyskole* mener at et pålegg om å delta i SO kan påvirke konkurransesituasjonen for institusjoner som må kreve egenbetaling av studentene.

Når det gjelder utvalgets forslag til lovformuleringer knyttet til opptaket, mener flere høringsinstanser at forslaget er ufullstendig og til dels uklart. Noen høringsinstanser viser også til konkrete bestemmelser i gjeldende lov om universiteter og høyskoler som de mener bør videreføres. Det gjelder for eksempel bestemmelsen om at departementet kan fastsette innholdet i det generelle grunnlaget for opptak. Flere viser i denne sammenhengen til de synspunktene som de allerede har gitt uttrykk for i høringsrunden til Kvalitetsutvalget (NOU 2003:16). Flere etterlyser forskriftshjemler om opptak på annet grunnlag enn generell studiekompetanse, unntak fra krav om generell studiekompetanse for enkeltsøkere og unntak fra krav om generell studiekompetanse for spesielle studier.

Flere høringsinstanser, blant annet *Universitets- og høyskolerådet*, har understreket at en videreføring av den nasjonale opptaksmodellen, i regi av SO, vil sikre likebehandling av søkerne, samtidig som den vil kunne gjøre søkeprosessen og opptaket raskere og mer rasjonelt enn om alle institusjonene skal behandle alle søknader selv.

4.5.4 Departementets vurdering

Departementet mener at en samling av alle bestemmelser om opptak til høyere utdanning i én paragraf, ikke vil gi en forenkling i forhold til dagens regulering. Flere av høringsinstansene mener utvalgets forslag er vanskelig å forstå. I særlig grad skyldes dette at utvalget har utelukket en del vesentlige bestemmelser fra dagens lov og i stedet gitt departementet en meget vid forskriftshjemmel, hvor utvalget synes å legge til grunn at enkelte av dagens lovfestede bestemmelser skal kunne inntas.

Utvalgets forslag om at den enkelte institusjon selv skal ha myndighet til å fastsette spesielle opptakskrav til grunnutdanninger vil etter departementets vurdering kunne underminere en nasjonal samordning.

Departementet mener at bestemmelsene om opptak i gjeldende universitets- og høyskolelov bør videreføres i ny felles lov. Utviklingen i arbeidet med opptak har gått i retning av stadig mer samarbeid og samordning av rutiner og regelverk. Spesielt gjelder dette for opptak til grunnutdanninger. Siden loven på dette området også skal gjelde for private institusjoner, er det behov for visse endringer og en noe annen oppbygning. Departementet vil i lys av ny felles lov gjennomgå gjeldende felles regelverk for opptak, og vil i den sammenheng vurdere muligheter for ytterligere forenkling av regelverket.

Det vises til lovforslaget §§ 3–6 og 3–7.

Opptakskrav

Departementet mener at bestemmelsene om opptakskrav i universitets- og høyskoleloven bør videreføres, og at generell studiekompetanse og eventuelle fritak bør gjelde for både statlige og private institusjoner. Videre bør private institusjoner som tilbyr studier som har parallelle studier i statlig sektor, benytte de samme opptakskravene som er fastsatt i forskrift fra departementet. Dette innebærer at departementet fortsatt skal fastsette opptakskrav for opptak til grunnutdanninger. Departementet foreslår også å videreføre bestemmelsene for opptak til enkeltstudier på grunnlag av realkompetanse og hjemmelen til å dispensere fra krav om generell studiekompetanse for enkeltsøkere.

For opptak til høyere grads studier, etter- og videreutdanninger foreslås bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven om at styret kan fastsette opptakskrav og minstekrav for opptak, videreført.

Det vises til lovforslaget § 3–6.

Rangering av søkerne

Dersom det er flere søkere enn antall studieplaser, må kvalifiserte søkere rangeres. Departementet foreslår å videreføre bestemmelsene om felles regler for rangering. Det vises imidlertid til at det innenfor gjeldende regelverk for statlige institusjoner er åpnet for at det for enkelte studier kan fastsettes avvikende regler. Det tas sikte på å videreføre dette slik at institusjoner som på faglig grunnlag mener å dokumentere behov for avvikende regler for rangering av søkerne til ett eller flere studier, kan søke departementet om godkjenning for slike.

Det vises til lovforslaget § 3–7 annet ledd.

Samordna opptak

Enkelte private høyskoler har i høringsrunden sagt at de av ulike grunner ikke ønsker å være med i

SO. I denne sammenheng viser departementet til at de fleste institusjonene som deltar i den nasjonale opptaksmodellen gjennom SO, også organiserer egne lokale opptak til for eksempel etter- og videreutdanninger, og at heller ikke alle studietilbud ved statlige institusjoner omfattes av den nasjonale opptaksmodellen. Det skyldes for eksempel at spesielle opptakskrav og rangeringsreglene er av en slik art at institusjonen likevel må behandle alle søkere selv, eller at de tidsfrister som gjelder i den nasjonale opptaksmodellen ikke lar seg forene med de opptakskrav og rangeringsregler som er fastsatt for disse studiene.

De private institusjonene har siden SO ble etablert, fått tilbud om å være med i den nasjonale opptaksmodellen. Noen har valgt å delta, andre har valgt å stå utenfor. Flere private institusjoner har kommet til underveis, og SO har etablert retningslinjer og kravspesifikasjoner for nye institusjoner som ønsker å delta.

Hvis alle universitetene og høyskolene, både statlige og private, kan pålegges å delta i nasjonal samordning av opptak til grunnutdanninger, vil de samtidig kunne dra fordel av det støtteapparatet og de tjenester som SO har utviklet. Det innebærer bl.a. felles søknadsskjema, mulighet for nettsøknad, saksbehandling for hverandre med tilgang til den nasjonale vitnemålsdatabasen (NVB), felles tilbudsutsendelse, supplering og eventuell annonsering av ledige studieplaser på «Restetorget». For departementet vil muligheten til å pålegge institusjonene deltakelse i SO, gi bedre oversikt over opptaket og utnyttelse av utdanningskapasiteten i høyere utdanning, og det vil bidra til en bedring av statistikkgrunnlaget.

Enkelte institusjoner kan fortsatt ha ønske om å stå utenfor den nasjonale opptaksmodellen. Departementet understreker i denne sammenheng at spørsmålet om deltakelse i SO må avklares i dialog med den enkelte institusjon. Det kan være aktuelt at alle institusjonene plikter å levere relevante søker- og opptaksdata til SO, selv om de ikke deltar fullt ut i den nasjonale opptaksmodellen.

Det vises til lovforslaget § 3–7 første ledd.

Institusjonenes bruk av formidlingstjenester – agentvirksomhet

Departementet viser til at utdanningsinstitusjoners bruk av formidlingstjenester i forbindelse med rekruttering av elever og studenter har vært sterkt fokusert den senere tid. Med bakgrunn i en økende internasjonalisering og økt studentutveksling, benytter enkelte institusjoner i større grad slike tjenester for å tiltrekke seg utenlandske studenter.

Departementet mener det er behov for at det i en ny lov om universitetene og høyskoler slås klart fast at disse institusjonene har et ansvar for at studenter som er rekruttert gjennom formidlingsagenter, skal ha fullstendig informasjon om de studier de er rekruttert til og hvilke betingelser og krav som gjelder. Samtidig bør det være klart at institusjonene har et ansvar for å være informert om på hvilke vilkår studentene er rekruttert, herunder hvilke metoder formidlingsagentene benytter og hvilke betalingsforpliktelser de legger på studentene.

Land som Australia og New Zealand, har erfaring med lovregulering av denne typen virksomhet. I Australia har en utdanningstilbyder blant annet et kontrollansvar i forhold til at utdanningsformidleren forholder seg til visse retningslinjer for god praksis. En utdanningstilbyder har også ansvar for at studentene har fått relevant informasjon om studiet, de faglige krav som stilles og nærmere informasjon om lærestedet. Der en utdanningstilbyder tilbyr utdanning i samarbeid med andre institusjoner skal en utenlandsk student være informert om dette før vedkommende tas opp til studiet.

Spørsmålet om lovregulering av institusjonenes ansvar for agents virksomhet og for informasjon til utenlandske studenter, har ikke vært behandlet av Ryssdalutvalget og har dermed ikke vært gjenstand for alminnelig høring. Departementet mener likevel det er nødvendig å lovfeste enkelte viktige hovedprinsipper om institusjonens ansvar. Departementet vil peke på at dette er et marked som er i sterk utvikling, og hvor det foreligger et uklart ansvarsforhold mellom institusjonen og formidlingsagentene. Departementet vil igangsette en bredere gjennomgang av behovet for regulering av denne typen virksomhet for hele utdanningsfeltet.

Departementet foreslår i denne omgang at bestemmelser om universiteter og høyskolars ansvar på dette området inntas i lovens bestemmelser om opptak. Departementet foreslår at det lovfestes at en institusjon som har benyttet slike tjenester, skal ha et overordnet ansvar for den informasjon som gis til utenlandske studenter som rekrutteres på denne måten, og for å være informert om på hvilken måte og på hvilke betingelser studentene er rekruttert. Institusjonen vil ikke ha ansvar for hvordan andre utenlandske studenter er kommet til Norge.

Det vises til lovforslaget § 3–7 syvende ledd.

4.6 Undervisning, eksamen og vitnemål

4.6.1 Gjeldende rett

Undervisning

Universitets- og høyskoleloven § 44a bestemmer at studieåret normalt skal være 10 måneder, og at et fullt studieår skal være normert til 60 studiepoeng. Styret fastsetter undervisningsterminene.

Loven stiller krav om at forelesninger skal være offentlige. Dersom forelesningens art tilsier det, kan styret bestemme at visse forelesninger bare skal være for institusjonens studenter eller for visse grupper av studenter.

Privathøyskoleloven har ingen bestemmelser om studieårets varighet eller om tilgang til forelesninger m.v.

Eksamen

Universitets- og høyskoleloven §§ 50–52 har utførlige bestemmelser om avvikling av eksamen, krav til sensur og om studentenes rett til å klage over formelle feil ved eksamen og over karakterfastsettningen. Styret ved den enkelte institusjon gir forskrift om avleggelse og gjennomføring av eksamener og prøver m.v.

Universitets- og høyskoleloven § 40 har en egen bestemmelse om rett til å gå opp til eksamen. Bestemmelsen er praktisk viktig for personer som ikke er opptatt som student (privatister), men som oppfyller de generelle kravene til opptak. Oppmelding til eksamen kan nektes dersom kandidaten ikke har gjennomført obligatorisk praksis eller fulgt obligatorisk undervisning. Institusjonene kan kreve at privatister dekker eventuelle merutgifter institusjonen får ved å holde eksamen for denne gruppen.

Privathøyskoleloven § 3 sier at institusjonens styre fastsetter eksamensreglement, herunder regler om klage og sensur. Reglementet skal i alt vesentlig svare til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener. Dette innebærer at universitets- og høyskoleloven § 40 og §§ 50–52 indirekte også gjelder for de private institusjonene.

Vitnemål

Universitets- og høyskoleloven § 53 har bestemmelser om vitnemål. Studenter som har fullført en utdanning, har etter loven krav på vitnemål. I tillegg skal institusjonene utferdige Diploma Supplement, et eget vitnemålstillegg som skal informere om utdanningens innhold og bidra til å lette mobilitet og yrkesmessig godkjenning internasjonalt.

Studenter som ikke har fullført sin utdanning, skal på anmodning gis utskrift av karakterer for beståtte eksamener.

For privatister skal det anmerkes på vitnemålet dersom eksamensformen har vært forskjellig fra studenter som er opptatt ved studiet.

Etter helsepersonelloven § 53 kan Helsedepartementet i forskrift bestemme at den enkelte institusjon under loven skal gi autorisasjon for helsepersonell i forbindelse med utstedelse av vitnemål.

Privathøyskoleloven har ikke egne bestemmelser om vitnemål.

4.6.2 Ryssdalutvalgets forslag

Undervisning

Ryssdalutvalget foreslår at dagens bestemmelser i universitets- og høyskoleloven § 44a om at studieåret normalt skal være 10 måneder og normert til 60 studiepoeng, inntas i en ny lov. Utvalget foreslår også videreført hovedregelen om at forelesninger skal være offentlige, men har tatt inn en formulering om at styret kan bestemme at forelesninger kun skal være for institusjonens studenter eller en viss gruppe av studenter dersom det er fastsatt egenbetaling for det aktuelle fag eller studium.

Eksamen

Ryssdalutvalget foreslår en videreføring av bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven § 50, med språklige endringer. Utvalget foreslår blant annet at det i bestemmelsene om eksamen inntas begrepet *likestilt evaluering* for å synliggjøre institusjonenes ansvar og mulighet for å benytte alternative vurderingsformer.

Utvalget foreslår også at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 40 om rett til å gå opp til eksamen, inntas i en ny lov. Utvalget foreslår at det inntas en bestemmelse som presiserer at privatister må betale eventuell fastsatt egenbetaling for det aktuelle fag for å kunne ha rett til å gå opp til eksamen.

Vitnemål

Ryssdalutvalget foreslår en bestemmelse om vitnemål som i hovedsak er en videreføring av bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven § 53. Utvalget foreslår at det i bestemmelsen tas inn en hjemmel for NOKUT til å fastsette retningslinjer for institusjonenes bruk av Diploma Supplement.

4.6.3 Høringsinstansenes merknader

Undervisning

Ingen høringsinstanser kommenterer utvalgets forslag til bestemmelse om undervisning.

Eksamen

Flere høringsinstanser peker på at begrepene *eksamen*, *vurdering* og *evaluering* ikke blir benyttet konsistent. Mange høringsinstanser mener *evaluering* eventuelt bør endres til *vurdering*. *Universitets- og høyskolerådet* mener at dagens begreper i universitets- og høyskoleloven bør legges til grunn. *Norges informasjonsteknologiske høyskole* mener fristen for sensur bør utvides fra tre til fire uker, og viser til at Kvalitetsreformen har medført et merarbeid i forbindelse med sensur.

Flere høringsinstanser, blant annet *Folkeuniversitetet* og *Voksenopplæringsforbundet*, fremhever privatistrettens viktige betydning for enkeltpersoners muligheter til å kunne få prøvet sine ferdigheter. *Studentenes Landsforbund* mener privatister må få vite eventuelle kostnader knyttet til eksamen, før oppmelding. *Norsk studentunion* viser til at privatistretten er grunnleggende viktig for lik rett til utdanning, og mener departementet bør fastsette retningslinjer for hva som er *merutgifter*.

Vitnemål

Flere private høringsinstanser, blant annet *Nettverk for private høyskoler*, mener retten til å få vitnemål må være betinget av at det foreligger en avlagt og bestått eksamen. *Universitets og høyskolerådet* mener vitnemålbestemmelsen må ha en klarere begrepsbruk. De støtter at NOKUT får myndighet til å gi retningslinjer for bruk av Diploma Supplement.

4.6.4 Departementets vurdering

Undervisning

I forbindelse med implementeringen av Kvalitetsreformen har også de private institusjoner innført ordningen med studiepoeng. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 44a videreføres i en ny lov og gjøres gjeldende også for private institusjoner. Departementet mener det bør tas inn en presisering av at studenter som ikke er opptatt ved et fag eller studium der det kreves egenbetaling, kan nektes å delta på forelesninger.

Det vises til lovforslaget § 3–8.

Eksamen

For å gjøre begrepsbruken klar, foreslår departementet at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 50 videreføres i en ny lov. Bestemmelsen vil være ny for de private institusjonene. Departementet viser imidlertid til at bestemmelsen i praksis har vært gjeldende også for disse institusjonene ettersom privathøyskoleloven § 3 bestemmer at eksamensreglementet i alt vesentlig skal svare til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener.

Departementet mener det bør inntas en presisering i loven om at institusjonene kan kreve at privatister betaler den egenbetaling som eventuelt er fastsatt for det enkelte studium. I forslaget er det også presisert at de nærmere regler for å gå opp til eksamen skal fastsettes i forskrift.

Det vises til lovforslaget §§ 3–9 og 3–10.

Vitnemål

Departementet mener at universitets- og høyskoleloven § 53 bør videreføres i en ny lov. Departemen-

tet foreslår at NOKUT skal få hjemmel til å fastsette retningslinjer for institusjonenes bruk av Diploma Supplement. NOKUT er i dag tildelt et nasjonalt ansvar for oppfølgingen av bruk av Diploma Supplement, og det vil da være hensiktsmessig å gi NOKUT mulighet for å fastsette retningslinjer som kan gi en nasjonal samordning i bruken av slikt vitnemålstillegg. Dette vil bidra til at studentene får utstedt vitnemålstillegg utformet etter de samme måler og prinsipper. Bruken av Diploma Supplement er viktig blant annet for å tydeliggjøre innholdet i det norske utdanningssystemet overfor andre lands institusjoner, arbeidsgivere m.v. Det forutsettes at NOKUT, i arbeidet med å fastsette retningslinjer, vil konsultere såvel departementet som sektorens organer.

Departementet viser for øvrig til at det også fremmes forslag om at det skal fremgå av vitnemålet der institusjonene har tildelt en grad i samarbeid med andre institusjoner, jf. pkt. 4.2.4.

Det vises til lovforslaget § 3–11.

5 Studentenes rettigheter og plikter

5.1 Studentenes medbestemmelse

5.1.1 Gjeldende rett

Studentorgan

Universitets- og høyskoleloven § 27 gir studentene ved institusjonen rett til å opprette et studentorgan for å ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor institusjonens styre og råd. Tilsvarende kan studentene ved den enkelte avdeling eller grunnenhet opprette studentorgan for denne. Institusjonen skal legge forholdene til rette slik at studentorganene kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Omfanget av tilretteleggingen skal spesifiseres i en avtale mellom institusjonen og øverste studentorgan. Studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene på det aktuelle nivå. Universitets- og høyskoleloven §§ 27 og 28 har regler om valg til studentorgan, og om organets konstituerende møte og vedtekter.

Privathøyskoleloven § 10g gir studentene rett til å opprette et studentorgan for å ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor institusjonens styre og/eller råd. Høyskolen skal legge forholdene til rette slik at studentorganet kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Studentorganet skal høres i alle saker som angår studentene.

Privathøyskoleloven har ingen bestemmelser om rett til å opprette studentorgan ved den enkelte avdeling eller grunnenhet, eller om valg til studentorgan og organets vedtekter, valgform og konstitusjon.

Representasjon i institusjonens organer

Universitets- og høyskoleloven § 19 nr. 2 gir studentene krav på minst 20 prosent, og aldri mindre enn to av medlemmene i alle kollegiale organer med beslutningsmyndighet.

Privathøyskoleloven har ingen tilsvarende bestemmelse om studentenes krav på representasjon i andre organer enn styre eller høyskoleråd.

5.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Studentorgan

Ryssdalutvalget mener studentorganene er grunnleggende for den studentmedvirkning vi i dag har i universitets- og høyskolesektoren, og foreslår at studentene kan opprette studentorgan, og at institusjonene skal legge forholdene til rette slik at studentorganene kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Omfanget av tilretteleggingen skal spesifiseres i en avtale mellom institusjonen og det øverste studentorgan. Studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene.

Utvalget mener universitets- og høyskolelovens bestemmelser om studentorganenes virksomhet er unødvendig detaljerte og mener dette er noe studentorganet kan fastsette selv. Videre mener utvalget det er lite hensiktsmessig å lovfeste et ansvar for institusjonen til å finansiere egne studentorgan ved hver enkelt organisatoriske enhet. Utvalget mener studentenes behov vil dekkes gjennom den mer fleksible standarden *tilfredsstillende* tilrettelegging. Hva som er *tilfredsstillende*, vil variere avhengig av institusjonens størrelse etc. Det vil være opp til institusjonens styre og det øverste studentorgan å komme frem til hva som er tilfredsstillende for den enkelte institusjon.

Representasjon i institusjonens organer

Utvalget foreslår at studentene skal ha rett til å møte med to representanter, hvorav minst en skal ha stemmerett, i alle organ som har bestemmende myndighet ved institusjonen. Videre skal institusjonen legge til rette for at studentene kan delta og bli hørt også i andre, mer uformelle organ ved institusjonen.

Utvalget mener at en videreføring av universitets- og høyskolelovens regel i praksis vil være bestemmende for de styrende organers størrelse og sammensetning. At studentene kan *møte* med to representanter, vil etter utvalgets vurdering ivareta studentenes behov for å samrå seg og sikre kontinuitet ved bytte av studentrepresentant.

5.1.3 Høringsinstansenes merknader

Studentorgan

Flere høringsinstanser, blant annet *Norsk Studentunion*, *Studentenes Landsforbund*, *Universitetet i Oslo* og *Høgskolen i Sør-Trøndelag*, mener loven bør presisere at studentene har rett til å opprette og få tilrettelagt studentorgan ved hver avdeling eller grunnenhet.

Representasjon i institusjonens organer

Svært mange høringsinstanser mener studentenes rett til 20 prosent av medlemmene i beslutningsorgan bør videreføres. *Norsk Studentunion* viser til at det er enkelte organ som av ulike hensyn bør være av mindre størrelse. De åpner for at det i organ med syv eller færre medlemmer kan være aktuelt med kun én studentrepresentant med stemmerett, men slik at det må være åpnet for at det kan møte to studenter med tale- og forslagsrett i slike organer, for å sikre at studentenes interesser kommer frem.

De private høyskolene som kommenterer forslaget, er positive til å gi studenter ved private høyskoler krav på representasjon i institusjonens organer.

5.1.4 Departementets vurdering

Studentorgan

Departementet foreslår å videreføre regelen i universitets- og høgskoleloven om rett til å opprette og få tilrettelegging for studentorgan ved hver avdeling eller grunnenhet. For de private høyskolene innebærer dette en presisering av ansvaret som i dag er nedfelt i privathøgskoleloven § 10g. Studentenes organisasjonsrett, og institusjonenes ansvar for tilrettelegging, er viktig for å ha et fungerende studentdemokrati ved institusjonene.

Det nærmere omfanget av tilrettelegging må fastsettes i avtale mellom øverste studentorgan og styret ved institusjonen, og det må være rom for variasjoner mellom institusjonene, avhengig av institusjonens størrelse m.v.

Departementet mener det ikke bør lovfestes regler om studentorganets konstitusjon og vedtekter. Dette bør studentorganet fastsette selv, eventuelt i samarbeid med institusjonen.

Det vises til lovforslaget § 4–1.

Representasjon i institusjonens organer

Etter departementets vurdering er det viktig at studentenes legitime behov for å delta i beslutningsprosesser som gjelder deres egen studiesituasjon,

kommer tydelig til uttrykk i loven. Studentene representerer en viktig ressurs og tilbakemeldingene fra institusjonene viser at studentene aktivt bidrar til institusjonenes utvikling gjennom sin deltakelse i de besluttede systemer. Departementet viser til at en oppstilling av andelen studentmedlemmer eller et bestemt antall medlemmer studentene skal ha i et organ, kan få betydning for størrelsen og sammensetningen av organet. Departementet foreslår at studentene fortsatt skal være representert med minst 20 prosent av medlemmene i beslutningsorgan. Der dette ikke utgjør mer enn ett medlem, kan de møte med ytterligere en student som har tale- og forslagsrett.

Det vises til lovforslaget § 4–4.

5.2 Studentenes læringsmiljø – fødselspermisjon

5.2.1 Gjeldende rett

Studentenes læringsmiljø

Universitets- og høgskoleloven § 44 gir institusjonene ansvar for studentenes læringsmiljø. Styret ved institusjonene skal også, i samarbeid med studentsamskipnadene, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.

Styrets ansvar for studentenes læringsmiljø omfatter så vel det psykiske som det fysiske læringsmiljøet. Etter loven skal læringsmiljøet være fullt ut forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. I loven er det opplyst en rekke krav til utformingen av det fysiske læringsmiljøet, med konkrete krav til lokaler, tekniske innretninger m.m. Institusjonene er også i loven pålagt å legge forholdene til rette for studenter med særskilte behov, herunder funksjonshemmede.

Universitets- og høgskoleloven § 44 nr. 3 sier at institusjonen skal ha et læringsmiljøutvalg som skal bidra til at institusjonens ansvar for studentenes læringsmiljø overholdes. Utvalget skal delta i planleggingen av tiltak vedrørende læringsmiljø og nøye følge utviklingen i spørsmål som angår studentenes sikkerhet og velferd. Styret kan også legge andre oppgaver til utvalget. Læringsmiljøutvalget skal holdes orientert om klager som institusjonen mottar fra studenter vedrørende læringsmiljøet. Læringsmiljøutvalget kan gi uttalelser om disse forholdene. Læringsmiljøutvalget skal gjøres kjent med pålegg og andre enkeltvedtak som Arbeidstilsynet treffer. Læringsmiljøutvalget rapporterer direkte til

styret og skal hvert år avgi rapport om institusjonens arbeid med læringsmiljø. Studentene og institusjonen skal ha like mange representanter hver i utvalget. Utvalget velger hvert år leder vekselvis blant institusjonens og studentenes representanter. Institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring.

Etter lovendring 9. juli 2003, jf. Ot.prp. nr. 65 (2002–2003), skal Arbeidstilsynet føre tilsyn med at de statlige institusjonene følger opp ansvaret for studentenes læringsmiljø.

Privathøyskoleloven § 10f bestemmer at høyskolens styre har det overordende ansvar for studentenes læringsmiljø. Høyskolens styre skal, i samarbeid med studentsamskipnaden, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet. Privathøyskoleloven har ingen regler om læringsmiljøutvalg.

Lov om studentsamskipnader § 2 oppstiller et krav om at institusjoner under universitets- og høyskoleloven og privathøyskoleloven skal være tilknyttet en studentsamskipnad. Private høyskoler som har andre tilfredsstillende velferdsordninger, kan gis dispensasjon fra kravet om tilknytning.

Fødselspermisjon

Verken universitets- og høyskoleloven eller privathøyskoleloven har bestemmelser om studenters rett til permisjon og krav på å få studieplassen tilbake etter en periode med omsorg for barn.

I forskrifter til lov om utdanningsstøtte er det regler som gir studenter som får barn under studiene, rett til stipend i 42 uker.

5.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Studentenes læringsmiljø

Utvalget foreslår at universitets- og høyskoleloven § 44 videreføres i en felles lov. Dette vil være en ny bestemmelse for private institusjoner. Det innebærer at Arbeidstilsynet vil føre tilsyn med læringsmiljøet også ved de private institusjonene.

Utvalget mener det bør foretas en gjennomgang av studentsamskipnadsloven, og viser til at regler om studentvelferd, som i dag står i studentsamskipnadsloven, bør reguleres i en felles lov. Utvalget foreslår at studentsamskipnadsloven bør endres, slik at det åpnes for at statlige institusjoner, på lik linje med private institusjoner, kan få unntak fra krav om tilknytning til en studentsamskipnad, dersom de på egen hånd kan gi et tilfredsstillende velferdstilbud.

Fødselspermisjon

Ryssdalutvalget forslår lovfestet rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn. Videre skal studenten ha rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen, og institusjonene skal legge til rette for at studentene kan gjenoppta sine studier så raskt som mulig etter endt permisjon.

Etter utvalgets forslag skal reglene i arbeidsmiljøloven § 31 gjelde så langt den passer. Arbeidsmiljøloven § 31 gir gravide i arbeidsforhold rett til permisjon under svangerskapet og permisjon til omsorg for barnet etter fødselen.

5.2.3 Høringsinstansenes merknader

Studentenes læringsmiljø

Flere høringsinstanser, herunder studentorganisasjonene, mener institusjonenes ansvar for studentenes læringsmiljø bør være mer omfattende enn det er etter utvalgets forslag. Studentorganisasjonene ønsker primært at studentene skal omfattes av arbeidsmiljøloven. Enkelte høringsinstanser oppfatter de oppstilte kravene som for lite presise.

Få av de private høyskolene har merknader til forslaget om å utvide og presisere deres ansvar for studentenes læringsmiljø. *Rogaland Høgskole* synes forslaget er positivt.

Enkelte høringsinstanser peker på at læringsmiljøutvalgene må sikres minimum den samme myndigheten som de har etter universitets- og høyskoleloven. Kun én privat høyskole kommenterer forslaget og er svært positiv til å opprette læringsmiljøutvalg.

Flere høringsinstanser, herunder studentorganisasjonene, ønsker at statlige universiteter og høyskoler fortsatt skal være tilknyttet en studentsamskipnad. De viser blant annet til at studentene gjennom samskipnadene er sikret innflytelse over organisering av studentvelferden.

Fødselspermisjon

De høringsinstansene som kommenterer forslaget, er positive til å innføre en lovfestet rett til fødselspermisjon for studenter. *Høgskolen i Oslo* og *Barne- og familiedepartementet* peker på at adoptivforeldres rett til permisjon bør lovfestes på lik linje med andre foreldres rett til permisjon.

5.2.4 Departementets vurdering

Studentenes læringsmiljø

En konkretisering av ansvaret for studentenes læringsmiljø for de private institusjonene er etter de-

departementets vurdering en naturlig følge av at institusjonene samles under en felles lov. Departementet anser at det også er hensiktsmessig at de private institusjonenes ansvar for studentenes læringsmiljø gis et konkret innhold gjennom tydeligere bestemmelser om innholdet i ansvaret. For studenter med særskilte behov for tilrettelegging er dette spesielt viktig. Departementet mener at bestemmelser om læringsmiljøutvalg bør lovfestes også for private høyskoler. Departementet foreslår derfor at dagens regler i universitets- og høgskoleloven § 44 videreføres i en felles lov.

Forslaget innebærer at Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med at de private institusjonene overholder sitt ansvar for studentenes læringsmiljø, tilsvarende det ansvar tilsynet fikk overfor de statlige institusjonene i 2003.

Når det gjelder utvalgets forslag om å gi statlige institusjoner adgang til å få dispensasjon fra kravet om studentsamskipnadstilknytning, har ikke utvalget utredet eventuelle konsekvenser av å åpne for en slik dispensasjonsadgang. Departementet mener det er behov for en grundigere vurdering før man tar stilling til om det bør åpnes for dispensasjon fra lovens krav for de statlige institusjonene. Departementet mener også at spørsmålet bør sees i sammenheng med en bredere gjennomgang av loven om studentsamskipnader og hvordan studentvelferden ivaretas og er organisert i dag. På denne bakgrunn foreslår departementet at det ikke åpnes for å gi de statlige institusjonene adgang til å få dispensasjon fra kravet om tilknytning til en studentsamskipnad nå. De private institusjonenes mulighet for dispensasjon foreslås videreført.

Departementet mener det bør foretas en gjennomgang av studentsamskipnadsloven. Den senere tid har samskipnadsordningen vært i offentlig fokus, blant annet i forhold til konkurransereglene i EØS-avtalen. En gjennomgang av studentsamskipnadsloven må vurderes i forhold til Norges forpliktelser etter EØS-avtalen, og må ses i sammenheng med en ny lov om universiteter og høyskoler. Departementet vil involvere berørte parter i arbeidet. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med en egen sak om ordningen med studentsamskipnader.

Det vises til lovforslaget § 4–3.

Fødselspermisjon

Departementet viser til at studentene allerede i dag har rettigheter knyttet til Lånekassens stipendordning ved omsorg for barn. Departementet mener en lovfesting av studentenes rett til permisjon vil sikre studentene en rettslig forutsigbarhet som er

viktig i forhold til planlegging av studier. Departementet er videre enig med de høringsinstansene som påpeker at permisjon ved adopsjon bør likestilles. Departementet foreslår derfor at også arbeidsmiljøloven § 32, som oppstiller tilsvarende rettigheter for adoptivforeldre, skal gjelde så langt den passer.

Det vises til lovforslaget § 4–5.

5.3 Utdanningsplan

5.3.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Universitets- og høgskoleloven § 44b bestemmer at institusjonene og studenter som tas opp til studier av ett års varighet (60 studiepoeng) eller mer, skal inngå en utdanningsplan. En utdanningsplan skal inneholde bestemmelser om institusjonens ansvar og forpliktelser overfor studenten og studentens ansvar overfor institusjonen og medstudenter. Departementet kan gi forskrift.

Private institusjoner

For private institusjoner er det i privathøgskoleloven ikke oppstilt krav om utdanningsplan.

5.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at bestemmelsen i universitets- og høgskoleloven § 44b inntas i en felles lov for statlige og private institusjoner. Bestemmelsen vil være ny for de private institusjonene. Utvalget viser blant annet til at ordningen med utdanningsplan allerede er innført ved de fleste private institusjonene. Utvalget mener at fastsettelsen av utdanningsplanens innhold må være utdanningsinstitusjonenes ansvar og dermed kunne variere med institusjonens størrelse, fagområder m.m. Utvalget foreslår derfor at departementets hjemmel til å gi forskrift fjernes. Utvalget foreslår at ordlyden i bestemmelsen endres ved at ordet *inngå* erstattes med *utarbeides*.

5.3.3 Høringsinstansenes merknader

Det er få kommentarer til utvalgets forslag om å videreføre bestemmelsen om utdanningsplan i en felles lov. *Folkeuniversitetet* støtter at grensen for utdanningsplaner skal settes ved 60 studiepoeng. *Norges informasjonsteknologiske høgskole* ønsker en klargjøring av begrepet utdanningsplan.

5.3.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at kravet om utdanningsplan er innført som en del av Kvalitetsreformen, med det formål å sikre et tettere og mer forpliktende forhold mellom institusjonen og den enkelte student. Utdanningsplanen vil være viktig for å gi studentene veiledning om den rettslige reguleringen som gjelder for deres studiesituasjon og for å gi en oversikt over studiets innhold og hva som kreves med hensyn til progresjon m.m. Departementet mener det er viktig at det i slike utdanningsplaner klart fremgår forhold som er særlig viktig for studentene, slik som henvisninger til studieplan, eksamensforskrifter og veiledningstjenester. Der en student kan miste sin studierett, for eksempel på grunnlag av manglende progresjon, er det viktig at studenten er gitt opplysninger om de vilkår som oppstilles for dette. Også når det gjelder lovens regler om bortvisning, utestenging og annullering av eksamen, bør henvisninger til disse fremgå av utdanningsplanen.

Departementet har tidligere lagt til grunn at institusjonene og studentene samarbeider om å utforme maler for utdanningsplanene, og at den enkelte student forutsettes å kunne påvirke innholdet i egen utdanningsplan. Departementet foreslår at dette synliggjøres i loven ved at det fremgår at utdanningsplanen skal *utarbeides* mellom institusjonen og den enkelte student.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette at universitets- og høyskoleloven § 44b videreføres i en felles lov, men med enkelte justeringer.

Det vises til lovforslaget § 4–2.

5.4 Studenters taushetsplikt

5.4.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Universitets- og høyskoleloven § 41 bestemmer at en student som i studiesammenheng får kjennskap om noens personlige forhold, har taushetsplikt etter de regler som gjelder for yrkesutøvere på vedkommende livsområde. Institusjonen skal utarbeide taushetsplikterklæring som må underskrives av de studenter dette er aktuelt for.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 10h er identisk med Universitets- og høyskoleloven § 41.

5.4.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at bestemmelsene i gjeldende lovverk videreføres uendret i en ny felles lov.

5.4.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen høringsinstanser kommenterer utvalgets forslag til lovfesting av studentenes taushetsplikt.

5.4.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at utvalget foreslår lovfestet en bestemmelse som i dag gjelder for både private og statlige institusjoner. Departementet viser til at bestemmelsene om studentenes taushetsplikt er særlig praktisk viktig i forhold til studenter som har praksisopplæring som en del av sin utdanning. Departementet mener disse bestemmelsene bør videreføres i en ny lov.

Det vises til lovforslaget § 4–6.

5.5 Annullering av eksamen eller prøve

5.5.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Universitets- og høyskoleloven § 54 har regler om annullering av eksamen eller prøve. En student som har benyttet falsk vitnemål eller på annen uredelig måte har skaffet seg adgang til å gå opp til eksamen eller fått fritak for eksamen, annen godskrivning av eksamen eller som har fusket i forbindelse med eksamen, kan få annullert sin eksamen eller prøve. Vedtak om annullering skal fattes av styret selv eller av styrets klagenemnd på vegne av styret. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av departementet er klageinstans for vedtak om annullering.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 10e har tilsvarende regler om annullering som universitets- og høyskoleloven § 54, jf. ovenfor om statlige institusjoner. For private institusjoner skal styret selv fatte vedtak om annullering. Institusjonens klagenemnd er klageinstans for styrets vedtak.

5.5.2 Ryssdalutvalgets forslag

Utvalget foreslår å videreføre reglene i universitets- og høyskoleloven og privathøyskoleloven om an-

nullering. Utvalget foreslår at styret behandler saken i første instans, men slik at det åpnes for å delegerer adgangen til å fatte vedtak til lavere nivå på institusjonen.

5.5.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen høringsinstanser kommenterer utvalgets forslag om videreføring av bestemmelsene om annullering. Enkelte høringsinstanser, blant annet *Justis- og politidepartementet*, peker generelt på at det vil være uheldig å fjerne departementet som klageinstans i forhold til nasjonal samordning og studentenes rettssikkerhet.

5.5.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er hensiktsmessig å ikke lovfeste at styret selv *må* fatte vedtak i saker om annullering. Etter departementets vurdering taler hensynet til studentenes rettssikkerhet for at styret ikke bør kunne delegerer slik beslutningsmyndighet til lavere nivåer på institusjonen. Departementet viser til at universitets- og høyskoleloven § 54 åpner for at styret kan beslutte at institusjonens klagenemnd skal behandle saker om annullering. Departementet foreslår at styret ved både statlige og private institusjoner kan gi institusjonens klagenemnd i oppgave å behandle slike saker som første instans, i stedet for styret.

Når det gjelder klage over vedtak om annullering, vil utgangspunktet være at institusjonens klagenemnd er klageinstans over enkeltvedtak fattet av styret, jf. pkt. 6.1 om institusjonens klagenemnd. Der institusjonens klagenemnd behandler sak om annullering i første instans, vil departementet være klageinstans. Departementet er enig med Justis- og politidepartementets betraktninger knyttet til behovet for nasjonal samordning av behandlingen av klager over slike vedtak. Departementet foreslår at det opprettes en hjemmel for departementet til å opprette egne nasjonale klagenemnder for spesielle saksområder, jf. pkt. 6.1. Departementet vil med en slik hjemmel etablere en egen klagenemnd for vedtak om annullering, bortvisning og utestenging, jf. pkt. 5.6, ved både private og statlige institusjoner. Departementet mener at et slikt klagesystem vil sikre at disse sakene underlegges den samme saksbehandling og at det vil sikre en lik vurdering av like tilfeller, som igjen vil være veiledende for lærestedenes behandling av slike saker.

Departementet viser til at mengden av fusk til eksamen ser ut til å øke. Den generelle utviklingen i teknologisk kildemateriale, stiller krav til at studentene utøver aktsomhet i sin bruk av ulike kilder.

Departementet vil her understreke viktigheten av at universiteter og høyskoler veileder sine studenter i riktig bruk av kilder.

Det vises til lovforslaget § 4–7.

5.6 Bortvisning og utestenging – politiattest og skikkethetsvurdering

5.6.1 Gjeldende rett

Bortvisning og utestenging

Universitets- og høyskoleloven § 42 gir hjemmel for å utestenge studenter som, tross skriftlig advarsel fra styret, gjentatte ganger opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for studentene eller for virksomheten ved institusjonen.

Universitets- og høyskoleloven § 42 nr. 3 gir rett til å utestenge en student i inntil ett år dersom vedkommende ved bruk av falsk vitnemål eller på annen uredelig måte har skaffet seg adgang til å gå opp til eksamen eller har fusket i forbindelse med eksamen, jf. universitets- og høyskoleloven § 54 og pkt. 5.5.

Videre sier universitets- og høyskoleloven § 42a at det for studier der studentene kommer i kontakt med pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre som del av klinisk undervisning eller praksisopplæring, kan kreves at studenten legger frem politiattest ved opptak til studier. Dersom attesten viser at studenten er dømt, siktet eller tiltalt for nærmere bestemte forhold som viser at vedkommende ikke er skikket for å delta i arbeid med pasienter, klienter, barnehagebarn m.v., kan studenten på visse vilkår utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning. Saker om utestenging på bakgrunn av politiattest behandles av en nasjonal nemnd oppnevnt av departementet. Departementet er klageinstans for nemndens vedtak.

Etter universitets- og høyskoleloven § 42b kan Kongen for enkelte utdanninger fastsette at det skal skje en skikkethetsvurdering av studentene, med hjemmel til å utestenge uskikkede studenter. Ordningen med skikkethetsvurdering er foreløpig bare innført for lærerutdanning. Vedtak om at en student ikke er skikket for yrket fattes av styret selv etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd. Departementet er klageinstans.

I saker om bortvisning og utestenging har studenten rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist. Utgiftene dekkes av institusjonen.

Privathøyskolelovens § 10i tilsvarer universi-

tets- og høyskoleloven § 42 om bortvisning og utestenging på grunnlag av falsk vitnemål eller fusk og utestenging på grunnlag av forstyrrende oppførsel.

Privathøyskolelovens § 10j tilsvarende universitets- og høyskoleloven § 42a om utestenging fra klinisk undervisning eller praksisundervisning grunnet straffbare forhold (politiattest).

Privathøyskoleloven § 9, femte ledd sier at Kongen kan bestemme at reglene om skikkethetsvurdering i universitets- og høyskoleloven § 42b skal gjøres gjeldende også for private høyskoler med eksamensrett. Ved kgl.res. 5. september 2003 er det fastsatt at reglene om skikkethetsvurdering i universitets- og høyskoleloven gjelder tilsvarende for private høyskoler.

Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

Universitets- og høyskoleloven § 43 sier at studentene kan bringe vedtak om bortvisning eller utestenging inn for prøving ved tingsretten i den rettskrets institusjonens administrasjon har sitt sete. Slikt søksmål må reises innen tre måneder etter at endelig vedtak foreligger. Forliksmegling foretas ikke. Institusjonen dekker alle omkostninger ved søksmålet, herunder også honorar til saksøkers advokat. Retten kan prøve alle sider av vedtaket.

Privathøyskoleloven har ingen særbestemmelser om domstolsprøving av vedtak om bortvisning og utestenging.

5.6.2 Ryssdalutvalgets forslag

Bortvisning og utestenging

Utvalget foreslår å videreføre reglene i universitets- og høyskoleloven og privathøyskoleloven om bortvisning og utestenging på grunn av forstyrrende oppførsel eller på grunnlag av falskt vitnemål eller fusk m.v. Utvalget foreslår også å videreføre universitets- og høyskolelovens regel om at Kongen kan bestemme at studenter kan utvises på grunnlag av en skikkethetsvurdering i enkelte utdanninger.

Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

Utvalget foreslår å videreføre universitets- og høyskolelovens regel om studentenes mulighet for domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging med eventuelle advokatutgifter dekket av institusjonen. Utvalgets forslag vil være ny for private institusjoner og innebærer at disse institusjonene må dekke eventuelle utgifter knyttet til

domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging.

5.6.3 Høringsinstansenes merknader

Bortvisning og utestenging

Universitetet i Tromsø mener det i regelverket bør gjøres enklere for en institusjon å vise bort studenter som opptrer forstyrrende. *Den norske legeforening* mener utvalgets forslag ikke godt nok ivaretar behovet for å stenge ute studenter fra visse helsetilbud pga. fare for pasienters liv og helse. De foreslår at myndighet kan gis til et nasjonalt organ med juridisk og medisinsk kompetanse, subsidiært at styret må fatte vedtak med to tredelers flertall. Enkelte høringsinstanser ønsker at skikkethetsvurdering skal innføres også i helse- og sosialfaglige utdanninger.

Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

Høgskolen i Telemark peker på at dersom antall saker om bortvisning og utestenging får et stort omfang, vil advokathonorar kunne medføre urimelige belastninger for institusjonens budsjetter. De mener derfor at det bør fastsettes nasjonale normer for slike honorarer.

5.6.4 Departementets vurdering

Bortvisning og utestenging

Departementet mener at bestemmelsene om bortvisning og utestenging som i dag gjelder for både private og statlige institusjoner, bør videreføres i en felles lov. Høringsrunden viser også at det ikke er noen høringsinstanser som er imot at det skal være lovfestet slike bestemmelser. Innholdet i bestemmelsene var til behandling av Stortinget ved revisjonen av privathøyskoleloven i 2002, jf. Ot.prp. nr. 69 (2001–2002). Departementet foreslår derfor at bestemmelsene videreføres uendret i en ny lov. Skikkethetsvurdering er foreløpig bare vurdert nødvendig for lærerutdanning. Departementet mener eventuell bruk av skikkethetsvurdering må begrunnes særskilt for hver enkelt utdanning, og vil være restriktiv med innføring av skikkethetsvurdering for andre utdanninger. Departementet viser for øvrig til pkt. 6.1 om klagebehandling, hvor det foreslås at departementet får hjemmel til å oppnevne egne klagenemnder for bestemte saksområder.

Det vises til lovforslaget §§ 4–8 til 4–10.

Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

Departementet viser til at prøving for domstolene med rett til dekning av saksomkostninger bare vil gjelde for en rettsinstans. I et nasjonalt perspektiv er også omfanget av saker om bortvisning og utestenging av et relativt beskjedent omfang. Etter departementets vurdering vil det derfor ikke være behov for at det fastsettes særlige nasjonale retningslinjer for honorar i denne typen saker.

Studentenes rett til domstolsprøving er begrunnet i særlige rettssikkerhetsbetraktninger fordi vedtak om bortvisning og utestenging vil innebære vesentlige inngrep for de studenter det gjelder. Det er derfor viktig at studentene gis reelle muligheter for å overprøve vedtak av en slik karakter. Denne bestemmelsen er etter departementets vurdering så viktig at den bør gjelde for både statlige og private institusjoner.

Det vises til lovforslaget § 4–11.

6 Klage

6.1 Klagenemnd

6.1.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 24 *kan* styret ved institusjonene oppnevne en klagenemnd som på styrets vegne skal avgjøre klager og behandle saker om utestenging og annullering av eksamen på grunn av fusk. Klagenemndens saksområde for øvrig fastsettes ved generell instruks gitt av styret. Videre er det lovfestet at klagenemnden ikke kan behandle ansettelsessaker som skal avgjøres av styret, eller klager på avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff. Klagenemnden skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder samt varamedlem for denne skal ikke være ansatt ved institusjonen og må fylle de lovbestemte krav for lagdommere. Styret selv eller den oppnevnte klagenemnden sluttbehandler alle klager på enkeltvedtak som angår studentene, bortsett fra klager som gjelder utestengning og annullering.

Etter universitets- og høyskoleloven gjelder forvaltningsloven for de statlige institusjonenes virksomhet. Det er for disse institusjonene etablert ett særegent forvaltningssystem med hjemmel for behandling av enkeltvedtak i to instanser innen ett og samme forvaltningsorgan, jf. § 5 nr. 4 i universitets- og høyskoleloven. Styret kan behandle klage over vedtak truffet av andre som har fått delegert myndighet, i den utstrekning klagebehandlingen ikke er delegert til egen klagenemnd oppnevnt av styret. Tilsvarende avgjør avdeling/fakultet klage over vedtak truffet at grunnenhet/institutt. Dette systemet innebærer at departementet, som overordnet forvaltningsmyndighet, er klageinstans der styret fatter vedtak som første instans. Dette gjelder for eksempel enkeltvedtak knyttet til fusk, bortvisning og utestenging.

Private institusjoner

Etter privathøyskoleloven § 14a *skal* alle private høyskoler ha en klagenemnd med tre eller fem medlemmer, hvorav minst én student. Alle medlemmene skal ha personlige varamedlemmer. Leder og varamedlem for leder skal fylle de lovbe-

stemte krav for lagdommere, og disse kan ikke være ansatt ved institusjonen. Klagenemnden behandler klager på enkeltvedtak og etter styrets bestemmelse også andre klager som angår studentene. Reglene i forvaltningsloven gjelder for private høyskoler i den utstrekning de fatter enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 1. I privathøyskoleloven § 14 annet ledd er det presisert at visse angitte vedtak skal anses som enkeltvedtak. Dette gjelder bl.a. klage på eksamen, klage på opptak og klage på vedtak om bortvisning og utestenging.

Felles klagebehandling

For opptak gjennom den nasjonale opptaksmodellen i Samordna opptak (SO) har departementet med hjemmel i § 38 nr. 2 i universitets- og høyskoleloven oppnevnt en egen felles klagenemnd for opptak til grunnutdanninger. Denne klagenemnden har syv medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder og nestleder må fylle de lovbestemte krav til lagdommere. Denne felles klageordningen gjelder ikke for vedtak om opptak på grunnlag av realkompetanse og vedtak om unntak fra krav om generell studiekompetanse. Den felles klageordningen gjelder heller ikke for søkere som har søkt studier der det er fastsatt spesielle opptakskrav som omfatter ferdigheter eller opptaksprøver etter regler fastsatt av den enkelte institusjon. For klage på slike vedtak henvises det til styret eller egen klagenemnd ved institusjonen.

6.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Utvalget foreslår å lovfeste at alle høyere utdanningsinstitusjoner skal ha et eget klageorgan med tre til fem medlemmer, hvorav minst ett medlem skal være student. Leder og varamedlem for leder i klagenemnden skal fylle de lovbestemte krav for lagdommere, og skal ikke være ansatt ved institusjonen. Klageorganet skal oppnevnes av styret og skal behandle alle klager over enkeltvedtak inklusive vedtak fattet av styret, og andre klagesaker for studentene etter styrets bestemmelse. Dette innebærer at klagenemnden ikke kan operere på vegne av styret. Utvalget mener at et slikt system vil medføre at departementet ikke lenger skal måtte behandle klager på vedtak fattet av institusjonene.

6.1.3 Høringsinstansenes merknader

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg, er positive til at universitetene og høyskolene skal ha en klagenemnd. Enkelte er skeptiske til at en slik klagenemnd kan ha bare tre medlemmer med personlige varamedlemmer. De fleste anbefaler en større klagenemnd og viser spesielt til at et klageorgan som primært skal behandle saker som angår studentene, bør ha minst to studentrepresentanter. *Universitetet i Oslo, Norges handelshøyskole og studentorganisasjonene* sier i sine uttalelser at en klagenemnd bør ha fem medlemmer, hvorav to studenter.

Samordna opptak understreker at felles klagebehandling i opptakssaker fremmer likebehandling av søkerne, og at dagens ordning med felles klagebehandling i den nasjonale opptaksmodellen er en betydelig forbedring og forenkling både for søkere og for institusjonene. Før denne ordningen ble innført, var det vanlig at flere klagenemnder kunne behandle klage fra samme søker. Også flere av høringsinstansene som primært har uttalt seg om samordning av opptaket, har nevnt felles klagebehandling som et positivt element i den nasjonale opptaksmodellen.

Justis- og politidepartementet viser til at Utdannings- og forskningsdepartementet er klageorgan der institusjonens styre har fattet vedtak i første instans, og at utvalgets forslag innebærer at departementet fratras muligheten til en overordnet styring og utvikling av ensartet praksis gjennom virksomhet som klageorgan i spesielle saker. Som et alternativ til forslaget om at departementet ikke lenger skal behandle klager, foreslår *Justis- og politidepartementet* at det bør vurderes å opprette en felles klagenemnd som kan behandle klager over enkeltvedtak, som tidligere ble behandlet i departementet, og eventuelt også andre klagesaker. *Høgskolen i Oslo* mener at studentenes rettsikkerhet svekkes når klage på vedtak om utestenging etc. skal behandles endelig ved den enkelte institusjons klagenemnd.

6.1.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er hensiktsmessig å lovfeste at alle universiteter og høyskoler skal ha en klagenemnd som skal behandle klager over enkeltvedtak og, dersom styrets ønsker det, andre klagesaker som gjelder studentene.

Selv om de private institusjonene i dag kan velge om en klagenemnd skal ha tre eller fem medlemmer, mener departementet at en klagenemnd skal ha fem medlemmer, hvorav to studentrepresentanter. I de tilfelle hvor klagenemnden skal be-

handle saker om annullering av eksamen og saker om bortvisning og utestenging, er det viktig at klagenemnden har en bredere sammensetning enn tre medlemmer. Dette innebærer en videreføring av dagens sammensetning etter universitets- og høyskoleloven.

Departementet ser at et pålegg om at det skal være fem medlemmer i en klagenemnd, alle med personlige varamedlemmer, kan være problematisk for enkelte mindre institusjoner. Departementet vil påpeke at det ikke vil være hindringer i veien for at enkelte institusjoner kan etablere klagenemnder i fellesskap av ressurs hensyn.

Når det gjelder opptak gjennom SO, viser departementet til de positive erfaringene og mulighetene for likebehandling som den felles klagenemnda for den nasjonale opptaksmodellen innebærer. Departementet mener at høringsinstansene har uttrykt klare ønsker om at det i ny lov legges til rette for at denne klageordningen kan videreføres. Dette synes også å være i tråd med intensjonene fra Ryssdalutvalget, som har foreslått hjemmel for departementet til å fastsette forskrift om felles klagebehandling.

Etter departementets vurdering er det lite hensiktsmessig å videreføre ordningen i statlig sektor med at slike saker kan påklages til departementet. Departementet støtter forslaget fra Justis- og politidepartementet om å oppnevne en felles eller sentral klagenemnd som kan behandle klager over enkeltvedtak som angår studentene. En slik felles klagenemnd vil være egnet til å behandle saker både om skikkethetsvurdering og saker om utestengning fra utdanning med grunnlag i politiattest, som i dag ligger til egne nasjonale nemnder.

Etter departementets vurdering vil en samordning i større grad gi garantier for at like saker løses likt, og bidra til å bedre studentens rettsikkerhet. Det er imidlertid ikke gitt at én klagenemnd bør ha ansvar for alle typer klager. Departementet forslår derfor en hjemmel i loven som gjør det mulig å opprette en eller flere nasjonale klagenemnder.

Det vises til lovforslaget § 5–1.

6.2 Klage over formelle feil ved eksamen

6.2.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 51 kan en student som har vært oppe til eksamen eller prøve, klage over eventuelle formelle feil ved eksamen.

Klage skal behandles av styret selv eller av styrets klagenemnd.

Hvis det er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller bedømmelse av denne, skal sensurvedtaket oppheves. Hvis feilen kan rettes opp ved ny sensur av innleverte arbeider, foretas en ny sensurering. Hvis ikke holdes en ny eksamen med nye oppgaver og nye sensorer.

Hvis det i klagebehandlingen fastslås at det er begått formelle feil, og det er rimelig å anta at dette kan ha hatt betydning for *en eller flere* kandidaters prestasjon, kan det bestemmes at det skal foretas ny sensurering eller holdes ny eksamen eller prøve.

Vedtak over klage på formelle feil ved eksamen kan ikke påklages videre.

Private institusjoner

Etter privathøyskoleloven § 6 annet ledd fastsetter høyskolens styre eksamensreglement og regler om klage på sensur. Reglementet skal i alt vesentlig svare til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener.

6.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 51 inntas i en ny lov. Bestemmelsen vil være ny for private institusjoner.

6.2.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av høringsinstansene kommenterer utvalgets forslag til bestemmelse om rett til klage over formelle feil ved eksamen.

6.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener gjeldende bestemmelser om rett til å klage over formelle feil ved eksamen, bør videreføres uendret i en ny lov. Departementet er enig med utvalget i at bestemmelsene også bør gjøres gjeldende for private institusjoner, og viser til at dette i realiteten vil innebære en videreføring av de krav som i dag stilles også for disse institusjonene.

Det vises til lovforslaget § 5–2.

6.3 Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse

6.3.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Etter universitets- og høyskoleloven § 52 er det oppstilt særlige regler for studenters rett til begrunnelse for og klage over karakterfastsetting. Studentene har krav på begrunnelse som skal gjøre rede for de prinsipper som er lagt til grunn for bedømmelsen, og for bedømmelsen av studentens prestasjoner. Loven oppstiller også rett til ny sensur innenfor visse angitte frister. Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisopplæring eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages. Karakterfastsetting ved ny sensurering kan heller ikke påklages.

Private institusjoner

Etter privathøyskoleloven § 6 annet ledd fastsetter høyskolens styre eksamensreglement og regler om klage på sensur. Reglementet skal i alt vesentlig svare til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener.

6.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 52 inntas i en ny lov. Bestemmelsen vil være ny for private institusjoner.

6.3.3 Høringsinstansenes merknader

Universitet i Oslo påpeker at det ikke bør være adgang til å kreve begrunnelse for karakterer som ikke kan forbedres. For øvrig kommenterer ikke høringsinstansene utvalgets forslag.

6.3.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at bestemmelsene om klage over karakterfastsetting oppstiller meget viktige rettssikkerhetsgarantier for studentene. Departementet mener disse bestemmelsene bør videreføres uendret i en ny lov. Departementet viser også her til at dette i realiteten vil være en videreføring av de krav som i dag stilles til de private institusjonene.

Det vises til lovforslaget § 5–3.

7 Ansattes forhold

7.1 Ansettelse

7.1.1 Gjeldende rett

Generelt

For ansatte ved statlige universiteter og høyskoler har universitets- og høyskoleloven kap. 8 særlige bestemmelser om ansettelsesforhold. Videre gjelder lov om statens tjenestemenn (tjenestemannsloven) og forskrifter til loven. En tjenestemann skal ansettes fast med mindre noe annet følger av lovens unntaksbestemmelser og forskriftene.

Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø (arbeidsmiljøloven) gjelder for ansettelse ved private høyskoler. Hovedregelen er at ansettelsesforholdet skal være fast. Arbeidsmiljøloven § 58 A har hjemmel for ansettelse av øverste leder av virksomheten på åremål og om adgang for partene i arbeidslivet til å inngå tariffavtaler om midlertidig ansettelse av vitenskapelig personale. Etter privathøyskoleloven § 3 ansetter styret personalet i faglige stillinger.

Ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Etter universitets- og høyskoleloven foretas ansettelse i undervisnings- og forskerstilling av styret eller etter styrets beslutning, av underordnet organ eller ansettelsesutvalg. Styret bestemmer selv sammensetningen av et ansettelsesorgan. Studentene skal være representert med mindre styret enstemmig har bestemt noe annet. Ansettelsesorganet utlyser selv undervisnings- og forskerstillinger. Ansettelsen skjer på grunnlag av en innstilling. Innstillingen skjer ut fra en sakkyndig bedømmelse etter stillingsbeskrivelsen gitt i utlysningsteksten. I særskilte tilfelle kan ansettelsesorganet bestemme at kravet om sakkyndig bedømmelse kan fravikes for stillinger som ikke er førstestillinger eller professorstillinger. Departementet har gitt nærmere bestemmelser om kriterier for ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger, jf. rundskriv F-14-95 om felles stillingsstruktur for undervisnings- og forskerstillinger ved høyskoler og universiteter – reglement for opprykk til førsteamanuensis, førstelektor og førstebibliotekar, samt rundskriv F-015-02 om personlig opprykk til professor etter kompetanse.

Etter forskrift til tjenestemannsloven § 2 nr. 5 kan styret, når særlige grunner taler for det, foreta ansettelse i undervisnings- og forskerstilling uten forutgående kunngjøring. Slik ansettelse kan ikke foretas hvis mer enn ett medlem av styret motsetter seg dette.

Faglige ansatte ved private institusjoner må ha faglige kvalifikasjoner på samme nivå som faglige ansatte ved statlige universiteter og høyskoler, jf. privathøyskoleloven § 5.

Ansettelse på åremål

Etter universitets- og høyskoleloven § 30 kan departementet etter forslag fra styret, bestemme at rektor skal ansettes på åremål. Åremålsperioden er fire år. Ingen kan være ansatt som rektor i en sammenhengende periode på mer enn åtte år. Styret foretar utlysning og ansettelse av rektor.

Leder for avdeling og grunnenhet *kan* også ansettes på åremål, jf. universitets- og høyskoleloven § 30a. Åremålsperioden er fire år. Ingen kan være ansatt på åremål som leder ved avdeling og grunnenhet i mer enn tolv år. Styret avgjør om leder for grunnenhet eller avdeling skal velges eller ansettes. Styret foretar ansettelsen på grunnlag av innstilling fra innstillingsutvalg. Når særlige grunner taler for det kan styret foreta ansettelse uten forutgående utlysning.

Ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger kan skje på åremål når tjenestemannen skal delta i prosjekt, jf. universitets- og høyskoleloven § 30 nr. 2.

Etter tjenestemannsloven § 3 nr. 3 fastsetter Kongen forskrift om en stilling skal være utdanningsstilling eller åremålsstilling. I forskriftens § 3 nr. 1 er det fastsatt at faglige lederstillinger kan besettes på åremål der det er særlig behov for faglig nyorientering. Undervisnings- og forskerstillinger kan besettes på åremål når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet. Åremålsperioden for slike stillinger skal som hovedregel være seks år og med adgang til fornyelse i ytterligere en gang for hver tjenestemann.

For statlige universiteter og høyskoler er det gjort unntak fra kravet om fast ansettelse for utdan-

ningsstillinger, jf. tjenestemannsloven § 3, nr. 2, bokstav e. Etter forskriften til loven § 3 nr. 3 bokstav d gjelder dette stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater. Det kan også ansettes på åremål i postdoktorstilling.

Rektor ved private høyskoler kan ansettes på åremål etter arbeidsmiljølovens § 58A første ledd bokstav d. Styret ansetter rektor.

Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Tjenestemannslovens § 3 har regler om fast og midlertidig ansettelse. Ansettelsesforholdet er i utgangspunktet fast med mindre det er omfattet av en unntaksbestemmelse. Etter lovens § 3 nr. 2 kan tjenestemannen ansettes midlertidig blant annet for et bestemt tidsrom eller for å utføre et bestemt oppdrag eller som vikar.

Etter forskriftens § 5 kan det ansettes midlertidig i fast vitenskapelig stilling ved universiteter og høyskoler dersom det ikke har meldt seg søker som etter fastsatte vilkår eller sakkyndig bedømmelse er klart kvalifisert for fast ansettelse. Det er et vilkår at muligheten for midlertidig ansettelse er nevnt i kunngjøringen, at det ikke er sannsynlig at kvalifisert søker vil melde seg ved ny kunngjøring og at vedkommende forutsettes å ha mulighet for å skaffe seg den nødvendige kompetanse i løpet av ansettelsesperioden.

Det kan også nyttes midlertidig ansettelse i bi-stilling inntil 20 prosent av full stilling for undervisnings- og forskerstillinger, jf forskrifter til lov om statens tjenestemenn §5b. Regler om varighet og fratredelse fastsettes av Utdannings- og forskningsdepartementet.

Ved de private høyskolene er det arbeidsmiljøloven som regulerer ansettelse. Hovedregelen er fast ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger. Arbeidsmiljøloven åpner for midlertidig ansettelse på visse vilkår. Det gjelder vikarer og når arbeidets karakter tilsier det og arbeidet atskiller seg fra det som ordinært utføres i virksomheten. For private høyskoler gjelder i utgangspunktet ingen særregler om midlertidig ansettelse for utdanningsstillinger tilsvarende tjenestemannslovens § 3. Etter arbeidsmiljøloven § 58A annet ledd kan tariffpartene inngå tariffavtale om adgang til midlertidig ansettelse for en nærmere angitt arbeidstakergruppe som skal utføre kunstnerisk arbeid, forskningsarbeid eller arbeid i forbindelse med idrett. Det er inngått tariffavtale mellom Forskerforbundet og noen private høyskoler om adgang til midlertidig ansettelse av stipendiater når den ansatte skal kunne nytte arbeidstiden til kompetansegivende arbeid for å opp-

nå doktorgrad. Etter tariffavtalen kan også postdoktorer ansettes midlertidig når den ansatte skal bruke arbeidstiden til forskning som er relevant i forhold til å bygge opp professorkompetanse. Midlertidige arbeidsavtaler opphører som hovedregel ved det avtalte tidsrommets slutt eller når arbeidet er avsluttet.

7.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Flertallet foreslår at de alminnelige regler i arbeidsmiljøloven, med de særregler som følger av forslaget til ny lov om universiteter og høyskoler, skal gjelde ved ansettelser m.m. ved institusjoner under loven. *Mindretallets* forslag innebærer at tjenestemannsloven og de alminnelige regler i arbeidsmiljøloven, samt de særregler som følger av *mindretallets* forslag til ny lov om universiteter og høyskoler, skal gjelde.

De private høyskolene er i dag egne rettssubjekter. De er således allerede omfattet av arbeidsmiljøloven. Utvalget foreslår at særbestemmelser om ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger, i en ny lov om universiteter og høyskoler, skal gjelde for både de private og de statlige institusjonene.

Ansettelse på åremål

Flertallet foreslår at rektor ansettes av styret som institusjonens øverste leder. *Flertallet* foreslår at rektor ved de statlige institusjonene skal ansettes på åremål. Åremålsperioden skal være fire år og kan fornyes en gang. For de private høyskolene foreslår *flertallet* at styret selv bestemmer om rektor skal ansettes fast eller på åremål, og hvor lang en eventuell åremålsperiode skal være.

Mindretallet foreslår at rektor og prorektor ved de statlige institusjonene skal velges av institusjonens ansatte og studenter som i dag. Rektor og prorektor velges for fire år av gangen. Rektor er styrets leder og har det overordnede ansvar for ledelse av institusjonen. Ingen kan gjenvelges som rektor eller prorektor hvis vedkommende ville ha funnet i vervet i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved den nye valgperiodens begynnelse. Styret kan bestemme at rektor skal ansettes på åremål for fire år om gangen. En ansatt rektor skal ikke være medlem av styret. Videre foreslår *mindretallet* at det som utgangspunkt skal være en universitets- og høyskoleledelse ved de statlige institusjonene. Universitets- og høyskoleledelsen ansettes av styret. *Mindretallet* mener at flertallsforslaget om lengden på åremålsperiodens lengde for rektor og

daglig leder ved private institusjoner vil innebære en særbehandling av disse i forhold til statlige.

Utvalget foreslår at leder for avdeling og grunnenhet, undervisnings- og forskerstilling tilknyttet prosjekt og undervisnings- og forskerstillinger hvor skapende og utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element, kan ansettes på åremål, som i dag. *Flertallet* foreslår at åremålsperioden kan være fire til seks år. Ingen kan være ansatt i disse stillingene i mer enn tolv år. *Mindretallet* foreslår at åremålsperioden kan være inntil fire år, og at ingen kan være ansatt på åremål i disse stillingene i mer enn til sammen åtte år. For de statlige institusjonene innebærer utvalgets forslag i hovedsak en videreføring av gjeldende rett. For de private institusjonene er bestemmelsene nye og åpner for en videre adgang til ansettelse på åremål.

Utvalget foreslår for øvrig at det kan nyttes åremål for stilling som postdoktor, stipendiater og vitenskapelige assistenter. Departementet fastsetter regler om arbeidets varighet, innhold og adgang til fornyelse ved ansettelse på åremål som postdoktor, stipendiat og vitenskapelig assistent.

Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Utvalget foreslår at bestemmelsene i forskrift til tjenestemannsloven § 5 nr. 1, som gir adgang til midlertidig ansettelse i fast vitenskapelig stilling dersom det ikke har meldt seg kvalifisert søker, skal lovfestes i en felles lov. Det er forutsatt at vedkommende har forutsetninger for å skaffe seg de nødvendige kvalifikasjoner i løpet av ansettelsesperioden. For de private høyskolene innebærer bestemmelsen en utvidet adgang til midlertidig ansettelse i forhold til det som gjelder etter arbeidsmiljøloven.

7.1.3 Høringsinstansenes merknader

Ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Kun et fåtall av høringsinstansene uttaler seg om ansettelsesforhold.

Saksbehandlingsreglene for ansettelse i vitenskapelig stillinger kommenteres av enkelte private institusjoner. Det blir fremhevet at utlysning og ansettelse i slike stillinger må kunne ta hensyn til institusjonens verdigrunnlag, jf. arbeidsmiljøloven § 55D (bestemmelsen tilsvarende tidligere § 54A) som hjemler et unntak fra hovedregelen om at arbeidsgiver i utlysningen eller på annen måte ikke kan kreve at søkerne skal gi opplysninger om hvordan de stiller seg til religiøse spørsmål.

Ansettelse på åremål

De fleste av universitetene og høyskolene som har uttalt seg om ansettelse på åremål, mener at det fortsatt bør være adgang til dette. Et flertall av høringsinstansene mener at åremålsperioden bør være fire til seks år og maksimalt tolv år. Et mindretall støtter forslaget om at åremålsperiodens lengde skal være fire år og maksimalt åtte år. *Universitet i Oslo* foreslår at den enkelte institusjon selv bør fastsette åremålsperiodens lengde. *Universitets- og høyskolerådet* mener at rektor skal ansettes på åremål dersom man har ansatt rektor, og at det bør være like regler om åremålsansettelse av rektor for statlige og private institusjoner.

Abelia mener at statlige universiteter og høyskoler ikke bør være omfattet av tjenestemannsloven, for å gi virksomhetene større fleksibilitet og gjøre det lettere å omstille seg. De private institusjonene som har uttalt seg, mener at det bør være en utvidet adgang til å ansette på åremål for private institusjoner.

Flere arbeidstakerorganisasjoner er skeptiske til vide hjemler for åremål og midlertidig ansettelse. De mener at slike bestemmelser bør stå i tjenestemannsloven og arbeidsmiljøloven og ikke i lov om universiteter og høyskoler. Det vises blant annet til Arbeidslivslovutvalgets arbeid med å samle dagens regler for ansettelse og arbeidsmiljø i et felles lovverk. Flere arbeidstakerorganisasjoner støtter *mindretallets* skranker for åremål – fire år og maksimalt åtte år. *Forskerforbundet* sier seg bare uenig i bruk av åremålsansettelse på ett punkt, nemlig ved bruk av prosjektstillinger. *Forskerforbundet* mener *mindretallets* forslag om åremålsperiodens lengde for prosjektstillinger er bedre enn flertallets.

Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Svært få av høringsinstansene har uttalt seg om adgangen til midlertidig ansettelse. *Høgskolen i Oslo* påpeker at arbeidsmiljøloven har mer rigide bestemmelser om midlertidig ansettelser enn tjenestemannsloven, og mener at dette vil kunne skape problemer dersom institusjonene omdannes til selveiende institusjoner. Enkelte arbeidstakerorganisasjoner påpeker at hjemmelen til midlertidig ansettelse av søker som ikke er fullt kvalifisert, bør stå i tjenestemannsloven eller i en ny lov for arbeidslivet.

7.1.4 Departementets vurdering

Ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Reglene om utlysning og ansettelse ble vedtatt ved Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), jf. Innst. O. nr. 58 (2001–2002). De viktigste endringene var adgang for styret til å delegere ansettelse til et ansettelsesutvalg i visse saker og en begrenset adgang til å fravike kravet om sakkyndig bedømmelse.

Departementet foreslår reglene i universitets- og høyskoleloven videreført og utvidet til også å gjelde private institusjoner. Rammebetingelsene for de private og offentlige virksomhetene bør ved etableringen av et felles lovverk i større grad være like, og loven bør i størst mulig grad sikre virksomhetene samme mulighet for fleksibilitet og omstilling. Dette vil blant annet kunne bidra til større mobilitet mellom offentlige og private virksomheter. Felles bestemmelser om ansettelse ved private og statlige institusjoner i en ny felles lov vil også gjøre det samlede regelverket mer oversiktlig. Departementet foreslår ingen endringer i forhold til de regler om utlysning og ansettelse som nå er nedfelt i arbeidsmiljølovens § 54D.

Departementet foreslår videre at bestemmelsen i forskrift til tjenestemannsloven § 2 nr. 5 om ansettelse i undervisnings- og forskerstilling uten forutgående kunngjøring, inntas i loven. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene.

I privathøyskoleloven § 5 er det fastsatt et generelt krav om at faglige ansatte skal ha de samme kvalifikasjonene som faglige ansatte ved statlige institusjoner. Forslaget vil derfor ikke innebære vesentlige endringer for de private institusjonene.

Det vises til lovforslaget § 6–3.

Ansettelse på åremål

De private institusjonene har etter arbeidsmiljøloven i dag valget mellom å nytte fast ansettelse eller åremålsansettelse av institusjonens øverste leder (rektor). Flere private høyskoler har fast ansatt rektor i dag. Andre, for eksempel *Handelshøyskolen BI*, har rektor ansatt på åremål. Departementet mener at de private institusjonene fortsatt bør ha valgfrihet mellom fast ansettelse og åremålsansettelse. Selv om faglige grunner taler for å ha rektor ansatt på åremål, er det rimelig at de private institusjonene får opprettholdt dagens valgfrihet mellom fast ansettelse og ansettelse på åremål. Disse institusjonene er ikke underlagt statlig eierskap og er i varierende grad finansiert av staten. Det er derfor vanskelig å legitimere offentlige krav til hvordan institusjonenes ledelse skal rekrutteres.

Private institusjoner som velger å ansette øverste leder på åremål, bør imidlertid likebehandles med de statlige. Departementet mener at det bør være felles regler om åremålsperioden og adgangen til fornyelse dersom åremål nyttes. Hjemmelen for ansettelse av rektor på åremål for både private og offentlige institusjoner bør være fire år og begrenses til en sammenhengende periode på åtte år slik som i dag. Styrets funksjonstid ved de statlige institusjonene er fire år. Åremålsperioden for rektor bør derfor være sammenfallende. Det antas at et styre vil bruke seks til tolv måneder på å ansette en rektor slik at rektors åremålsperiode vil strekke seg noe inn i nytt styres funksjonstid. Dette etterlepet er en fordel, fordi det gir neste styre tid til å ansette ny rektor, eller eventuelt fornye sittende rektors åremålsperiode. Dersom åremålsperioden for rektor er seks år, vil dette være i utakt med styrets funksjonstid.

Departementet mener at leder av avdeling og grunnenhet bør kunne ansettes på åremål i perioder på fire år og maksimalt tolv år slik som i dag.

Arbeidslivslovutvalget drøfter i NOU 2004:5 om universitets- og høyskoleloven § 30 nr. 2 tilfredsstiller rådsdirektiv 99/70EF av 28. juni 1999 om rammeavtalen om midlertidig ansettelse inngått mellom EFF, UNICE og CEEP. Norge er gjennom EØS-avtalen forpliktet til å implementere direktivet. Arbeidslivslovutvalget legger til grunn at universitets- og høyskoleloven § 30 nr. 2 ikke ansees å tilfredsstille direktivets krav om begrensnings av åremålsperiodens lengde. Hjemmelen til midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling tilknyttet prosjekt ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Ot.prp. nr. 40. Departementet er av den oppfatning at det fortsatt er behov for at institusjonene kan foreta åremålsansettelse i undervisnings- og forskerstilling tilknyttet prosjekt. Bestemmelsen må imidlertid bringes i samsvar med Norges forpliktelser etter EØS-avtalen. Åremålsperioden foreslås derfor begrenset til en periode på fire til seks år med en maksimumsgrense på tolv år.

Ryssdaluutvalget foreslår at tjenestemannslovens regler om åremålsansettelse i stilling hvor skapende og utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, stilling som vitenskapelig assistent, stipendiat, spesialistkandidat og postdoktor reguleres i en ny lov om universiteter og høyskoler. Også på dette punkt vil forslaget føre til en utvidelse av adgangen til åremålsansettelse for de private institusjonene. Departementet deler utvalgets oppfatning om at et felles regelverk for høyere utdanning bør gi like vilkår med hensyn til adgang til ansettelse på åremål. Det vises for øvrig til vurderingene ovenfor.

Det vises til lovforslaget § 6–4.

Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstilling

Etter lov om universiteter og høyskoler § 30 nr. 4 er det fastslått at ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger som hovedregel skjer ut fra en sakkyndig bedømmelse. Departementet kan gi nærmere bestemmelser om fremgangsmåte og kriterier for ansettelse og opprykk. I rundskriv F-14-95 er det fastsatt en felles stillingsstruktur ved universiteter og høyskoler. Det er lagt til grunn at det skal være en enhetlig stillingsstruktur for hele universitets- og høyskolesektoren med ulik vekt på de ulike stillingskategoriene. Det er i utgangspunktet lagt til grunn at faglige kvalifikasjonskrav ikke kan fravikes. Dersom det ved utlysning av en stilling likevel ikke melder seg søker som er klart kvalifisert, vil det i særlige tilfelle kunne være behov for midlertidig ansettelse av søker med lavere kompetanse. En slik hjemmel finnes i dag i forskriftene til tjenestemannsloven. Departementet mener disse bestemmelsene bør tas inn i en felles lov om universiteter og høyskoler og viser til det som er sagt om likebehandling av private og offentlige virksomheter ovenfor.

Departementet foreslår videre at bestemmelsen i forskrift til tjenestemannsloven § 5b om midlertidig ansettelse i bistilling inntil 20 prosent av full undervisnings- og forskerstilling inntas i loven og således også gjøres gjeldende for de private institusjonene. Regler om varighet og fratredelse fastsettes av departementet

Det vises til lovforslaget §§ 6–5 og 6–6.

Oppfølging av Arbeidslivslovutvalgets innstilling

Regjeringen har satt i gang et arbeid med å følge opp de forslag som fremmes i Arbeidslivslovutvalgets innstilling, jf. NOU 2004:5. Utvalget har anbefalt at det foretas en helhetlig gjennomgang av reguleringen av midlertidig ansettelse og åremål i universitets- og høyskolesektoren. Regjeringen vil vurdere det samlede regelverket om ansettelse ved universiteter og høyskoler i forbindelse med oppfølgingen av Arbeidslivslovutvalgets innstilling. Med bakgrunn i at det nå er viktig å få etablert en felles lov for private og statlige universiteter og høyskoler, viser departementet til at det i forslaget til ny lov om universiteter og høyskoler foretas de nødvendige lovendringer for å sikre et likt rammeverk for statlige og private institusjoner.

7.2 Likestilling

7.2.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Universitets- og høyskoleloven har flere bestemmelser for å fremme likestilling. Sektoren ble imidlertid fratatt et virkemiddel da EFTA-domstolen i januar 2003 slo fast at den lovhjemlede adgangen til å øremerke vitenskapelige stillinger for kvinner, jf. § 30 nr. 3, er i strid med EØS-avtalen og likebehandlingsdirektivet. På bakgrunn av EFTA-domstolens avgjørelse ble de statlige institusjonene orientert om at praksis med å utlyse stillinger kun for det underrepresenterte kjønn måtte opphøre. Samtidig ble Ryssdalutvalget bedt om å vurdere dommen og foreslå nødvendige endringer i loven.

Universiteter og høyskoler er pålagt å utarbeide handlingsplaner for likestilling og arbeide for å øke kvinneandelen innenfor de ulike stillingskategoriene.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven inneholder ingen bestemmelser om likestilling.

7.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget viser til at likestillingsloven ikke tilater forskjellsbehandling. Samtidig er det unntaksbestemmelser som gir adgang til særbehandling av det ene kjønn når dette vil fremme likestilling mellom kjønnene. Utvalget viser også til at EFTA-domstolen i sine premisser legger til grunn at regler som fraviker prinsippet om likebehandling mellom kjønnene, bare kan godtas dersom de er så fleksibelt utformet at de sikrer en balanse mellom behovet for å fremme det underrepresenterte kjønn og muligheten for kandidater av det annet kjønn til å få en objektiv vurdering av sine kvalifikasjoner. Prinsipielt må det være en mulighet for at den best kvalifiserte søkeren får stillingen.

Etter utvalgets vurdering er det viktig at det i universitets og høyskolesektoren arbeides aktivt for å øke kvinneandelen i vitenskapelige stillinger. Spesielt gjelder dette på førsteamanuensis- og professornivå. Etter utvalgets vurdering bør det i loven fortsatt være bestemmelser som synliggjør institusjonenes forpliktelse til å arbeide for en jevnere fordeling mellom kjønnene i vitenskapelige stillinger. Utvalget foreslår derfor at det i loven inntas en bestemmelse som gir styret et særlig ansvar for å sørge for at institusjonene følger opp arbeidet med likestilling gjennom handlingsplaner og andre tiltak.

Utvalget peker også på at det i dommen fra EFTA-domstolen vises til betydningen av retningslinjer for vurdering av kandidatenes kvalifikasjoner, og understreker at det i slike vurderinger vil være rom for å ta i betraktning faktorer som erfaringsmessig vil kunne bringe kvinnelige søkere i en mer fordelaktig stilling enn de kvalifikasjoner som tradisjonelt har vært vektlagt, og som i de fleste tilfeller har favorisert menn.

7.2.3 Høringsinstansenes merknader

Få høringsinstanser uttaler seg om utvalgets forslag om likestilling. *Universitetet i Tromsø* støtter lovfestingen av handlingsplan for likestilling.

Barne- og familiedepartementet (BFD) er fornøyd med at behovet for å bedre kvinneandelen i vitenskapelige stillinger er utfyllende drøftet av utvalget. Det er videre tilfreds med den grundige behandlingen som likestillingshensynet har fått når det gjelder ansettelse. Samtidig understreker departementet at det ved ansettelse er viktig å ha bevissthet rundt å ikke automatisk prioritere søkere med et typisk mannlige karriereforløp.

BFD mener på bakgrunn av den relativt lave andelen kvinner i vitenskapelige stillinger «at § 6–2 i utvalgets utkast til lov, bør konkretiseres slik at det går klart fram at institusjonene skal arbeide for en jevnere kjønnsfordeling for alle stillingskategorier.» *BFD* viser for øvrig til at utvalget ikke har omtalt det forhold at det blant studentene «er til dels store variasjoner i de ulike institusjonsgruppene med hensyn til kjønnsfordelingen». *BFD* mener at det særlig i høyskolesektoren er «et markant kjønnskille, og at det er viktig å drøfte ulike strategier for å oppnå en jevnere kjønnsfordeling innenfor en del studieretninger.»

7.2.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at Regjeringen vil rette seg etter EFTA-domstolens avgjørelse knyttet til gjeldende bestemmelse i universitets- og høyskoleloven § 30 nr. 3 om utlysning av stillinger kun for det underrepresenterte kjønn, og at dette innebærer at bestemmelsen må oppheves. Departementet viser også til at det er få høringsinstanser som har kommentert utvalgets vurderinger og forslaget om å lovfeste institusjonens plikt til å sørge for likestilling mellom kjønnene for samtlige kategorier av stillinger, så langt dette er mulig.

Likestillingsloven § 1a andre ledd pålegger arbeidsgivere å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene innenfor sitt virkefelt. Departementet mener det i en ny lov for universiteter og høyskoler er viktig å presisere at

universiteter og høyskoler har et ansvar for likestilling mellom kjønnene. Departementet foreslår derfor en tilsvarende bestemmelse som den som er oppstilt i likestillingsloven § 1a annet ledd, og at det presiseres at dette gjelder samtlige kategorier av stillinger ved institusjonen.

Departementet mener alle institusjonene bør utarbeide handlingsplaner for likestilling. Likestillingsplaner er imidlertid kun ett av flere virkemidler som institusjonene vil kunne benytte for å fremme likestilling. Departementet mener derfor at et lovfestet krav om likestillingsplaner kan gi signaler om at ansvaret for å fremme likestilling er begrenset til slike planer, og foreslår derfor at det ikke oppstilles et slikt krav. Departementet viser for øvrig til at samtlige statlige institusjoner i dag har slike handlingsplaner.

I enkelte studier er det stor overvekt av søkere av det ene kjønn. Departementet viser i denne sammenheng til at det i gjeldende forskrift om rangering av søkere til grunnutdanninger ved universitetene og høyskolene, er en hjemmel som gir departementet myndighet til å bestemme at det for enkelte utdanninger skal gis ett eller to tilleggspoeng ved opptak for søkere av det kjønn som er klart underrepresentert blant studenter eller yrkesutøvere fra vedkommende utdanning. I praksis har det hittil vært institusjonene selv som har vurdert behovet for slike vedtak, og departementets rolle har i stor grad vært koordinerende. Det vises blant annet til gjeldende bestemmelser om tilleggspoeng for kvinnelige søkere til ingeniør- og maritime utdanninger, og at det fra og med opptaket i 2004 er fastsatt en ordning med tilleggspoeng for mannlige søkere til studiene ved Norges veterinærhøgskole. Med utgangspunkt i forskrift og likestillingslovens bestemmelser om at kvinner og menn har samme rett til utdanning, kan ikke departementet se at det er behov for å regulere bestemmelser som skal fremme likestilling blant studenter ytterligere.

Departementet foreslår for øvrig at likestillingsloven § 21 om representasjon av begge kjønn i offentlige utvalg skal gjelde for både statlige og private institusjoner, jf. pkt 8.3.4 om forholdet til annen lovgivning.

Det vises til lovforslaget § 6–2.

7.3 Enerett til bruk av visse stillingstitler

7.3.1 Gjeldende rett

Vern av titler på undervisnings- og forskerstillinger er hjemlet i § 57 i universitets- og høyskoleloven. I nr. 1 er stillingsbetegnelsen professor vernet ved at

den bare kan nyttes om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå ved institusjoner som går inn under loven. Det har til nå vært departementet som har avgjort nivået.

Etter nr. 2 er det hjemmel for å verne også andre titler på undervisnings- og forskerstillinger.

Etter nr. 3 kan departementet gi institusjoner som tilbyr høyere utdanning og forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid, rett til å bruke tittel som er vernet etter nr. 1 og 2. Institusjoner som er godkjent etter privathøyskoleloven, kan bruke tittel som er nevnt i nr. 1. Det vil si at institusjoner utenfor loven må søke om å få bruke tittelen professor, mens private høyskoler som er godkjent etter privathøyskoleloven, uten videre kan bruke tittelen professor. Det er fastsatt at bedømmelsen ved institusjoner som har eller får rett til å bruke vernet tittel etter nr. 3, i det vesentlige skal være den samme som ved institusjon som går inn under loven.

7.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår å videreføre lovfestingen av rett til bruk av visse stillingstitler for institusjoner som har akkreditering under ny lov. Videre foreslår utvalget at departementet kan bestemme at professortittelen og annen beskyttet tittel skal kunne benyttes av andre institusjoner som ikke er under loven, men som tilbyr høyere utdanning eller driver med forskning eller kunstnerisk utviklings-

arbeid av tilsvarende nivå på ett eller flere fagfelt, såfremt NOKUT bekrefter tilstrekkelig nivå.

7.3.3 Høringsinstansenes merknader

Det er bare to høringsinstanser som har kommentert forslaget fra utvalget om å videreføre bestemmelsen om enerett for bruk av visse stillingstitler. *Kristne friskolers forbund* og *Menighetssøsterhjemmets høyskole* foreslår begge å endre ordlyden i bestemmelsen slik at det kommer klart frem at også høyere utdanningsinstitusjoner som har akkrediterte studietilbud, men som ikke er akkreditert som institusjon, skal kunne nytte professortittelen.

7.3.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at utvalgets forslag til bestemmelse om enerett til bruk av visse stillingstitler er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 57, som også gjelder for private institusjoner som er godkjent etter privathøyskoleloven. Bestemmelsen gjelder også for private institusjoner som bare har akkreditering for enkeltstudier. For å unngå eventuelle misforståelser har departementet derfor endret ordlyden i bestemmelsen i tråd med høringsinstansenes forslag.

Det vises til lovforslaget § 6–7.

8 Diverse bestemmelser

8.1 Egenbetaling

8.1.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Statlige institusjoners adgang til å ta egenbetaling fra studentene er i dag ikke regulert i lov. Stortinget har, sist i Saldert budsjett for 2004 vedtak IV Diverse fullmakter nr. 3, gitt institusjoner under universitets- og høyskoleloven fullmakt til å ta betaling etter nærmere retningslinjer fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet. Hovedprinsippet i retningslinjene, jf. rundskriv F-06-00 – reglement for egenbetaling, er at institusjonene ikke kan ta egenbetaling for utdanningstilbud som er forutsatt dekket innenfor institusjonenes grunnbevilgning. Det kan som hovedregel ikke tas egenbetaling for grader eller yrkesutdanninger fastsatt med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 45. Det er gitt adgang til å ta egenbetaling for kurs, emner og fag etter universitets- og høyskoleloven § 46.

Stortinget har også gitt departementet fullmakt til å organisere innkreving av Kopinoravgift og utgifter til papir/kopier fra underliggende institusjoner, jf. Saldert budsjett for 2004 vedtak IV Diverse fullmakter nr. 2.

Private institusjoner

Heller ikke private institusjoners adgang til å ta egenbetaling fra studentene er i dag regulert i lov. De private institusjonene kan søke om statstilskudd etter privathøyskolelovens §§ 11 og 12. I Ot.prp. nr. 69 (1984–1985) er følgende uttalt

«Departementet anser det som en selvsagt forutsetning at studiegebyrene ikke settes høyere enn det som skal til for å dekke differensen mellom høyskolens faktiske kostnader og det bevilgede statstilskudd».

8.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Flertallet i Ryssdalutvalget foreslår at verken statlige eller private institusjoner kan ta egenbetaling fra studentene i den utstrekning staten fullfinansierer studiet. Departementet skal kunne fastsette det konkrete beregningsgrunnlaget for institusjonens rett til å ta egenbetaling, dvs. departementet skal

definere når studiet er fullfinansiert, eller i hvilken grad det er finansiert av staten. Prinsippene som er nedfelt i dagens reglement for egenbetaling, skal være retningsgivende for denne vurderingen.

Mindretallet foreslår at statlige utdanningsinstitusjoner bare kan kreve egenbetaling for etter- og videreutdanning. Private institusjoner som mottar støtte til et utdanningstilbud, kan bare kreve egenbetaling fra studenter i den utstrekning det er fastsatt i forbindelse med tildeling av slik støtte.

8.1.3 Høringsinstansenes merknader

De fleste høringsinstansene er positive til å lovfeste et gratisprinsipp for statlig grunnutdanning. Mange av disse, herunder *Universitets- og høyskolerådet*, støtter hovedprinsippene bak mindretallets forslag, men peker på at begrepene etter- og videreutdanning må defineres nærmere, blant annet i forhold til at et studium kan regnes som grunnutdanning for noen og etterutdanning for andre.

Mange statlige institusjoner, samt studentorganisasjonene, mener flertallets forslag i større grad enn i dag vil kunne åpne for egenbetaling fordi det ikke oppstilles noe prinsipp om at utdanningen skal være gratis. Enkelte frykter dette vil kunne føre til en generell reduksjon i finansieringen av høyere utdanning. Mange peker dessuten på at beregningsgrunnlaget for hvorvidt et studium er fullfinansiert, vil bli komplisert og kan gi rom for å beregne seg frem til at ingen studier i realiteten er fullfinansiert, slik at det kan tas egenbetaling.

Flere private høyskoler anfører at beregningsgrunnlaget for rett til å ta egenbetaling må ta utgangspunkt i deres virksomhet som helhet, og ikke i enkeltstudier. Noen peker også på at de ønsker et regelverk som er forutberegnelig og varig, slik at rammene for deres drift er satt for en tid fremover.

Enkelte høringsinstanser peker på å de ønsker en presisering av institusjonens adgang til å ta betalt for kopier og enkelte andre utgifter knyttet til studiene.

8.1.4 Departementets vurdering

Departementet viser til at de statlige institusjonene i dag er underlagt eget regelverk som setter klare

begrensninger i disse institusjonenes adgang til å kreve egenbetaling fra studentene. Dette regelverket er i dag nedfelt i eget rundskriv fra departementet. Dette er et regelverk som har stor betydning for institusjonenes handlingsrom og for studentenes rettigheter. Departementet mener på denne bakgrunn at det er hensiktsmessig at regler om slike forhold nå bringes opp i lovs form. Departementet foreslår at det lovfestes at statlige institusjoner som hovedregel ikke skal kunne ta egenbetaling fra studentene for studier som fører frem til en grad eller yrkesutdanning. Dette er i samsvar med de retningslinjer som er fastsatt i dag, og innebærer en klarere avgrensning enn det forslagene fra utvalget gir. Departementet viser videre til at disse studiene i stor grad er forutsatt å være finansiert innenfor institusjonens budsjetttrammer.

En slik lovfesting krever at det klargjøres nærmere hvilke studier institusjonene eventuelt skal kunne ta egenbetaling for. Dette vil for eksempel kunne gjelde visse etter- og videreutdanningstilbud og studier som er lagt ut som fleksible eller desentraliserte løsninger, fordi disse til dels ikke er finansiert over institusjonens grunnbudsjetter. Uten adgang til å ta egenbetaling for slike utdanninger vil det være vanskelig å opprettholde eksisterende omfang på disse tilbudene. Departementet foreslår derfor at det inntas en hjemmel i loven til å fastsette nærmere retningslinjer om egenbetaling. Departementet vil også følge utviklingen i omfanget av utenlandske studenter ved norske universiteter og høyskoler der studieoppholdet ikke er en del av det internasjonaliseringsarbeidet som er forutsatt i forbindelse med Kvalitetsreformen eller andre særskilte avtaler.

Private institusjoner står i dag relativt fritt til å fastsette egenbetaling selv om staten gir rammetilskudd til institusjonen, så lenge egenbetalingen dekker differansen mellom statstilskuddet og institusjonens kostnader. Departementet ser ikke grunnlag for å regulere størrelsen på egenbetaling i loven. Private høyskoler som mottar statstilskudd, skal imidlertid ikke kunne gi økonomisk utbytte av virksomheten og fordele det til eiere eller lignende. Det bør også sikres at egenbetaling kommer studentene til gode. For private institusjoner foreslår departementet derfor at det lovfestes et prinsipp om at det ikke skal tas ut økonomisk utbytte av virksomheten, og at tilskudd fra staten og egenbetaling fra studenter kommer studentene til gode. Dette vil innebære en lovfesting av det som ble lagt til grunn ved opprettelsen av privathøyskoleloven.

Det foreslås samtidig at det også gis hjemmel til å fastsette nærmere regler om institusjonenes adgang til å ta betalt for kopier og enkelte andre utgifter knyttet til studiet. Departementet mener det er

hensiktsmessig å videreføre den hjemmelen som nå regelmessig fremmes i de årlige budsjettproposisjonene

Det vises til lovforslaget § 7–1.

8.2 Beskyttelse av høyere utdanningsinstitusjoners egennavn

8.2.1 Gjeldende rett

Etter universitets- og høyskoleloven § 1 nr. 2 fastsetter Kongen de statlige institusjonenes navn. De statlige universitetene og vitenskapelige høyskolene har indirekte rettslig beskyttelse gjennom privathøyskoleloven § 10c, jf. nedenfor.

De private institusjonene fastsetter selv sitt egennavn. Etter privathøyskoleloven § 10c kan bare institusjon som har fått godkjenning som vitenskapelig høyskole eller universitet etter lovens § 10a, benytte slik betegnelse. Unntak gjelder for statlige institusjoner under universitets- og høyskoleloven. Betegnelsen akkreditert høyskole kan bare benyttes av institusjon som har fått godkjenning etter § 10a. Kongen kan, ved forskrift eller enkeltvedtak, forby bruk av institusjonsbetegnelse eller navn som uriktig gir inntrykk av å ha godkjenning etter loven, eller som er egnet til å forveksles med slike betegnelser. Departementet kan etter søknad gi dispensasjon for etablerte sammensatte betegnelser. Den som i strid med lovens bestemmelser forsettlig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbetegnelse, straffes med bøter.

Etter enhetsregisterloven § 4 skal blant annet statlige organer og juridiske personer registreres i enhetsregisteret, med angivelse av institusjonens navn m.v. Registrering i enhetsregisteret har blant annet visse legitimasjonsvirkninger overfor tredjeparter, jf. enhetsregisterloven § 24.

Varemerkeloven § 3, jf. § 4, oppstiller et forbud mot i næringsvirksomhet å benytte navn eller foretaksnavn som er egnet til å forveksles med navn som allerede er vernet for en annen, eller med et navn som en annen rettmessig benytter i sin næringsvirksomhet. Rettslig beskyttelse etter varemerkeloven kan oppnås ved registrering eller ved at varemerket (kjennetegnet) er innarbeidet, jf. varemerkeloven § 2. Departementet er kjent med at enkelte høyskoler er registrert i varemerkeregisteret.

8.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår en bestemmelse som i hovedsak svarer til privathøyskoleloven § 10c. Utval-

get foreslår at institusjonene selv, både statlige og private, skal fastsette sitt egennavn. Utvalget foreslår at det i loven presiseres at egennavnet skal registreres i enhetsregisteret, og som minimum skal inneholde den kategori den enkelte institusjon tilhører. Utvalget foreslår videre at bare institusjoner som har akkreditering som universitet eller vitenskapelig høyskole kan bruke disse betegnelsene. Betegnelsen *høyskole* kan bare benyttes av institusjoner som er akkreditert som høyskole, eller som tilbyr enkeltstudier akkreditert etter loven.

Utvalget foreslår at registrerte egennavn, samt andre egennavn, betegnelser eller firma som lett kan forveksles med institusjonens egennavn, ikke skal kunne benyttes av andre. Utvalget foreslår at oversettelse av institusjonens egennavn til andre språk skal være tilsvarende beskyttet.

8.2.3 Høringsinstansenes merknader

Utvalgets forslag om lovfesting av beskyttelse for institusjonens egennavn kommenteres bare av *Universitets- og høyskolerådet*, som viser til at Norge har sluttet seg til internasjonale avtaler/anbefalinger om beskyttelse av egennavn, og forutsetter at loven er i tråd med dette. *Universitets- og høyskolerådet* forventer at det skjer en ryddig avklaring av bruk av betegnelser som *Kvinneuniversitetet* og *Folkeuniversitetet*, og ser særlige utfordringer i forhold til en avgrensning av betegnelsen *høyskole*, som benyttes av mange institusjoner som ikke har noen form for godkjenning eller akkreditering.

8.2.4 Departementets vurdering

Etter departementets vurdering er det både grunner for og imot at også statlige institusjoner selv skal få rett til å fastsette sitt egennavn. En slik rett vil eventuelt kunne ses i sammenheng med at institusjonene gjennom Kvalitetsreformen har fått større autonomi. De statlige institusjonenes egennavn er allerede i dag innarbeidet som gode merkevarer, men det kan tenkes at enkelte institusjoner vil ha interesse av å profilere seg under nye navn. Departementet viser imidlertid til at de statlige institusjonene også i dag vil kunne søke om rett til å bruke andre betegnelser enn dagens navn. Departementet mener at staten, som eier av institusjonene, har et legitimt behov for å ha styring med utviklingen av hvilke egennavn institusjonene benytter. Dette vil i praksis også innebære at de statlige institusjonene er likestilt med de private institusjonene, hvor også institusjonens eier (eller stifter) vil ha tilsvarende innflytelse over institusjonens egennavn. Departementet peker på at fastsettelsen av navn for

universiteter eller høyskoler vil være en særlig viktig sak for den enkelte institusjon. Departementet foreslår derfor at det fortsatt skal være Kongen som fastsetter de statlige institusjonenes navn.

Etter departementets vurdering har utvalgets forslag til bestemmelse om rettslig beskyttelse av institusjonenes egennavn i seg selv en noe begrenset betydning i forhold til tredjepart. Her gir de generelle reglene i enhetsregisterloven og varemerkeloven allerede i dag beskyttelse. En eksplisitt lovfestet beskyttelse mot at andre benytter navn som er til forveksling like, vil imidlertid kunne ha betydning for å tydeliggjøre det rettslige vernet. Blant annet sier varemerkeloven § 14 nr. 1 at et varemerke ikke kan registreres dersom det strider mot lov. I tillegg opererer både statlige og private institusjoner i dag i langt større grad enn tidligere i kommersielle markeder gjennom sin eksternt finansierte virksomhet. Egennavnet kan derfor få en større betydning i tiden fremover enn det har i dag.

Av betydning er også utvalgets forslag om en videreføring av de bestemmelser som i dag ligger i privathøyskoleloven, om beskyttelse av kategorinavnene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole. Departementet mener at det eksplisitt bør fremgå av loven at institusjoner som har godkjenning for enkeltstudier, skal ha rett til å bruke betegnelsen høyskole, og at høyskole blir en vernet betegnelse. Departementet deler *Universitets- og høyskolerådet* sitt syn på de særlige utfordringer knyttet til begrepet høyskole. Likevel mener departementet at det er viktig at denne kategorien også får et reelt vern mot urettmessig bruk. Departementet viser til at det i dag er flere institusjoner uten akkreditering fra NOKUT som benytter høyskolebetegnelsen aktivt, blant annet i sin markedsføring. Dette kan være villedende for studenter som tror de søker seg til en institusjon som har akkrediterte tilbud innenfor høyere utdanning. Departementet foreslår at høyskole skal nyte rettslig vern på linje med universitet og vitenskapelig høyskole. Departementet bør kunne gi overgangsregler og dispensasjonsadgang i forhold til institusjoner som i dag benytter seg av denne betegnelsen. Departementet foreslår at det inntas en generell dispensasjonshjemmel for sammensatte betegnelser og innarbeidede navn, tilsvarende som i dagens privathøyskolelov.

Utvalget foreslår at oversettelse av institusjonens navn til andre språk skal være tilsvarende beskyttet. Departementet vil påpeke at direkte oversettelser normalt vil være å anse som egnet til forveksling med registrerte navn på norsk og således beskyttet. Departementet viser imidlertid til at det er problematisk å fastslå at oversettelser av institu-

sjonenes egennavn til andre språk *alltid* er egnet til å forveksles med de norske navnene, og mener derfor for hver sak bør vurderes konkret. Departementet foreslår derfor at det ikke inntas i loven at en oversettelse av egnavnet automatisk er beskyttet. Av hensyn til nasjonal samordning av institusjonenes bruk av betegnelser på andre språk foreslår departementet at det i loven inntas en hjemmel for departementet til å fastsette bestemmelser om oversettelse av de norske betegnelsene til andre språk.

Det vises til lovforslaget § 7–2.

8.3 Forholdet til annen lovgivning

8.3.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Institusjoner under universitets- og høyskoleloven er forvaltningsorganer og omfattes således av forvaltningsloven og offentlighetsloven. Målloven gjelder bare den administrative delen av virksomheten, jf. unntaket for institusjoner som driver med undervisning i målloven § 2, 2. ledd.

For statlige universiteter og høyskoler gjelder videre likestillingsloven § 21 om representasjon av begge kjønn i offentlige utvalg og arkivlovens regler om offentlige arkiv med krav til forsvarlig dokumentasjon og oppbevaring.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 14 bestemmer at forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt gjelder ved behandling av saker etter privathøyskoleloven. Videre er forvaltningslovens regler om enkeltvedtak gjort gjeldende for visse typer vedtak (for eksempel avgjørelse om opptak, annullerings- og utestengningssaker). Dette for å unngå tolkningstvil i forhold til forvaltningslovens anvendelsesområde ved private institusjoner.

Etter offentlighetsloven § 1 skal private rettssubjekter regnes som forvaltningsorgan og omfattes av loven i saker hvor de treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift. Også etter målloven omfattes private rettssubjekter av loven i de tilfelle de treffer enkeltvedtak eller gir forskrifter.

Arkivloven gir Riksarkivaren hjemmel til å fastsette forskrift om at lovens bestemmelser om offentlige arkiv skal gjelde helt eller delvis for private rettssubjekter som har faste offentlige driftstilskudd, eller som har myndighet til å treffe enkeltvedtak eller utarbeide forskrifter.

Likestillingslovens regler om offentlige utvalg gjelder ikke for utvalg ved private høyskoler.

8.3.2 Ryssdalutvalgets forslag

Utvalget peker på at spørsmålet om hvilke deler av virksomheten ved private institusjoner og selveien- de statlige institusjoner, som vil falle inn under forvaltningsloven og offentlighetsloven, vil være rettslig uklart, og at det er behov for å avklare det i felles lov.

Utvalget mener offentlighetsloven samt forvaltningslovens regler om taushetsplikt bør gjelde for alle høyere utdanningsinstitusjoner. Ny felles lov bør positivt angi hvilke vedtak som skal regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, med den følge at forvaltningslovens kap. IV og V får anvendelse. Denne opplistingen må sees på som en presisering av enkelte avgjørelser i forhold til definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a. Utvalget presiserer at også andre avgjørelser ved universiteter og høyskoler kan falle inn under definisjonen i forvaltningsloven. Når det gjelder sammensetningen av offentlige utvalg, viser Ryssdalutvalget til at likestillingsloven § 21 har særbestemmelser om representasjon av begge kjønn i offentlige utvalg. Etter utvalgets vurdering bør både statlige og private universiteter og høyskoler ha et særlig ansvar for likestilling mellom kjønnene. Utvalget foreslår derfor at likestillingslovens regler om offentlige utvalg bør gjelde for alle høyere utdanningsinstitusjoner. Dette innebærer bl.a. at alle utvalg, styrer, råd og nemnder skal ha minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn. De ser at det for enkelte institusjoner kan skape praktiske problemer, men mener likevel at det er viktig at bestemmelsen gis anvendelse, og at institusjonene må bestrebe seg på å oppfylle det mål om balanse mellom kjønnene som ligger til grunn for loven.

8.3.3 Høringsinstansenes merknader

Forslaget kommenteres nesten utelukkende av private høyskoler. Flere peker på at en slik likestilling med statlige institusjoner bør følges opp av økt finansiering av private høyskoler. Enkelte ønsker at det angis konkret hvilke bestemmelser i offentlighetsloven som skal gjelde for dem.

Norsk lærerakademi viser til at offentlighetsloven allerede gjelder der private rettssubjekter fatter enkeltvedtak eller utferdiger forskrift, og at det å utvide offentlighetslovens anvendelsesområde utover dette vil være å innføre offentlige regler på privatrettens område uten at det er påkrevd. *Norsk lærerakademi* uttaler seg også om likestillingsloven generelt. De mener det kan være problemer forbundet med en sterk prioritering av likestillingshensyn. De viser spesielt til omtalen av likestilling i utvalgets innstilling.

8.3.4 Departementets vurdering

Når statlige universiteter og høyskoler ikke endrer tilknytningsform, forblir deres forhold til forvaltningsloven, offentlighetsloven, målloven, likestillingslovens regler om offentlige utvalg og arkivlovens regler om offentlige arkiv uendret. Det som må avklares og fastsettes i ny felles lov er i hvilken grad de samme reglene skal gjelde for private institusjoner.

Det er her tale om bestemmelser som er gitt for å sikre ulike og til dels viktige interesser for studenter, andre enkeltpersoner og samfunnet for øvrig. Dette er interesser private institusjoner som gir utdanning godkjent av staten eller som får statlige tilskudd til sin drift, også bør ivareta. Samtidig er en del av de private høyskolene opprettet på et alternativt grunnlag med tilknytning til andre private institusjoner eller organisasjoner. Det taler for at ikke alle reglene skal gjelde tilsvarende for dem.

Departementet foreslår at det i loven presiseres at enkelte vedtak skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningslovens regler. Dette vil klargjøre behandlingsmåten for viktige vedtak for studentene og vil være en videreføring av det som i dag er fastsatt i privathøyskoleloven. Også andre vedtak som etter sin art faller inn under definisjonen i forvaltningslovens § 2 første ledd bokstav b, vil måtte behandles etter reglene for enkeltvedtak. Tilsvarende foreslås det at det i loven presiseres at bestemmelsene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13e skal gjelde både for statlige og private institusjoner.

Målloven, offentlighetsloven og arkivloven vil gjelde for de statlige institusjonene. I tillegg har disse lovene egne bestemmelser som angir i hvilken utstrekning de også gjelder for private institusjoner. Etter departementets vurdering er det derfor ikke særlige grunner for å regulere forholdet til disse lovene i en felles lov om universiteter og høyskoler.

Departementet mener at det bør stilles de samme krav til representasjon av begge kjønn i styret og andre utvalg ved både statlige og private institusjoner. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen om offentlige utvalg i likestillingsloven § 21 skal gjøres gjeldende for private institusjoner. Denne bestemmelsen innebærer at begge kjønn som hovedregel skal være representert med minst 40 % av medlemmene i alle utvalg ved institusjonen. Likestillingslovens anvendelsesområde er avgrenset mot indre forhold i trossamfunn. Dette unntaket er gitt for å ivareta spesielle behov som er religiøst fundert, og i en vurdering av hva som skal regnes som indre forhold i trossamfunn må det legges vekt på hensynet til religiøse behov. Det er ikke grunn

til å tro at slike behov gjør seg gjeldende når det gjelder representasjon av begge kjønn for høyskolestyret og andre utvalg ved private høyskoler.

Det vises til lovforslaget § 7–6.

8.4 Lærerutdanning

8.4.1 Gjeldende rett

Statlige institusjoner

Universitets- og høyskoleloven har i kapittel 10a egne bestemmelser om lærerutdanning, med angivelse av formål og innhold i de enkelte lærerutdanningene. Med hjemmel i lovens § 46 nr. 4 har departementet fastsatt rammeplaner med tilhørende forskrifter for lærerutdanningene, som nærmere angir innhold i og organisering av lærerutdanningene.

Private institusjoner

Privathøyskoleloven § 9, 5. ledd åpner for at Kongen kan bestemme at universitets- høyskoleloven kap. 10a helt eller delvis skal gjelde tilsvarende for høyskole som får godkjent eksamen etter loven. Hjemmelen er ikke benyttet. Gjennom godkjenning av studieplaner og eksamen er de private institusjonene imidlertid pålagt å følge rammeplanene.

8.4.2 Ryssdalutvalgets forslag

Utvalget mener det ikke er nødvendig med egne bestemmelser knyttet til lærerutdanningene i loven. Etter utvalgets vurdering bør eventuelle særlige krav til enkelte utdanninger knyttes til spesiallovgivningen for yrkesutøvelse eller tas inn i de nasjonale rammeplaner med tilhørende forskrifter, noe som i tilstrekkelig grad vil sikre en nasjonal samordning. I tillegg vil institusjonenes kvalitets sikringssystemer sammen med NOKUTs tilsyn, sikre at lærerutdanningene får en tilfredsstillende oppfølging ved institusjonene.

8.4.3 Høringsinstansenes merknader

Bare én høringsinstans kommenterer forslaget om å ta ut bestemmelsene om lærerutdanning. *Forskerforbundets forening for lærerutdanning* mener bestemmelsene om lærerutdanning ikke bør tas ut av loven, eller at det i hvert fall bør foretas en grundigere vurdering av spørsmålet. De viser til at utdanningskomiteen, da bestemmelsene om lærerutdanningen ble tatt inn i loven, jf. Innst. S. nr. 285 (1996–97), signaliserte at lærerutdanningen er et viktig virkemiddel for å sikre god kvalitet for all opplæ-

ring i skolesystemet. En lovfesting av formål og innholdet i lærerutdanningen gir nødvendig legitimitet og autoritet, i tillegg til at en lovfesting sikrer stabilitet, forutsigbarhet og høy kvalitet på reglene.

8.4.4 Departementets vurdering

Bestemmelsene om læreutdanningen ble tatt inn i universitets- og høyskoleloven i 1999, da lov om lærerutdanning ble opphevet. Lærerutdanningen er den eneste høyere utdanningen som har formål og innhold presisert i loven. Da læreutdanningen ble behandlet i St.meld. nr. 16 (2001–2002), ble det vist til at departementet skulle komme tilbake til Stortinget med forslag om en felles lov for private og statlige institusjoner innenfor høyere utdanning, og at bestemmelsene om lærerutdanning ville bli behandlet da:

«For å normalisere reguleringen av lærerutdanningene i forhold til andre profesjonsutdanninger vil departementet foreslå at innhold i utdanningene fastsettes i forskrifter til rammeplanene, og at formålet med ut-

danningen inngår som del av rammeplanen. Ved neste revisjon av universitets- og høyskoleloven vil departementet derfor vurdere å oppheve lovparagrafene om formål og innhold i lærerutdanningene.»

Det er på det rene at lærerutdanningen har en viktig rolle innenfor det norske utdanningssystemet, og at den har avgjørende innflytelse på norsk skole. Imidlertid er det lite som tyder på at de særskilte bestemmelsene om lærerutdanningen har hatt påviselige effekter. Etter departementets vurdering vil den nasjonale samordning være tilfredsstillende ivaretatt i rammeplanene med forskrifter. Av hensyn til systematikken i lovverket, samt likestilling med andre utdanninger, viser departementet til de signaler som ble gitt i St.meld. nr. 16 (2001–2002), og mener det ikke er behov for særskilte bestemmelser om læreutdanning i en ny felles lov.

En fjerning av lovbestemmelsene om lærerutdanning krever endring i forskrift til opplæringsloven, som viser til bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven.

9 Private universiteter og høyskoler

9.1 Virksomheten ved private universiteter og høyskoler – styret

9.1.1 Gjeldende rett

Privathøyskoleloven kap. 2 har bestemmelser som oppstiller visse generelle vilkår for eksamensrett, institusjonsakkreditering eller statstilskudd.

Privathøyskoleloven § 3 oppstiller krav om at en privat høyskole skal ha et kollegialt styre som ansvarlig organ. Styret skal som hovedregel ha minst ett medlem fra hver av gruppene ansatte og studenter.

Dersom institusjonen ikke har studenter eller ansatte representert i styret, skal institusjonen i stedet ha et høyskoleråd sammensatt av medlemmer utpekt av de ansatte og studentene, jf. privathøyskoleloven § 4. Et flertall av medlemmene i høyskolerådet skal være faglig ansatte. Øvrige ansatte og studentene skal ha minst ett medlem hver. Høyskolerådet skal uttale seg om høyskolens faglige virksomhet, stillingsbehov og andre saker som forelegges av styret eller som rådet selv tar opp.

Privathøyskoleloven §§ 5 til 7 har bestemmelser om faglig ansatte, studieplaner, eksamen og opptak av studenter, med henvisning til tilsvarende krav ved de statlige institusjonene under universitets- og høyskoleloven.

9.1.2 Ryssdalutvalgets forslag

Ryssdalutvalget foreslår at det fastsettes en generell bestemmelse for statlige og private institusjoner som oppstiller krav om at høyere utdanningsinstitusjoner skal ledes av et styre som øverste organ. Styret skal ha representanter fra studenter og ansatte. Styret skal ha en sammensetning på minst fem medlemmer.

Utvalget foreslår at det i loven fastsettes at avgjørelser ved institusjonen som er truffet av andre enn styret, skjer på styrets vegne og på styrets ansvar. I tillegg foreslår utvalget at det presiseres at styret ikke kan delegere avgjørelsesmyndighet der det følger av loven at det er *styret selv* som skal treffe vedtak eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere. Dette tilsvarer bestemmel-

ser som i dag står i universitets- og høyskoleloven § 5 nr. 1 og 2.

9.1.3 Høringsinstansenes merknader

Universitets og høyskolerådet stiller spørsmål ved at det i forslaget oppstilles forskjellige krav til styrets sammensetning ved statlige institusjoner og private institusjoner som mottar statsstøtte, og at det ikke er et generelt krav til ekstern representasjon ved private institusjoner. *NITO* støtter at ansatte og studenter skal ha rett til å være med i styret ved private institusjoner. *Høgskolen i Narvik* mener at et styre på fem medlemmer er for lite, og at styret bør ha minst 7 medlemmer for å sikre hver gruppe minst to medlemmer, og slik at ingen gruppe skal ha flertall alene. *Norsk lærerakademi* ønsker videreført dagens bestemmelser i privathøyskoleloven om høyskoleråd og krav til styresammensetning. *Menighetssøsterhjemmets Høyskole* støtter forslaget om minimumskrav til sammensetning av styret.

9.1.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er rimelig at det stilles større krav til representativ sammensetning av styrene ved de private institusjonene ved etableringen av et felles lovverk som i hovedsak oppstiller de samme krav til de private og de statlige institusjonene. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om at studenter og ansatte alltid skal være representert i styret. Med et slikt krav vil det ikke være behov for å lovfeste en obligatorisk ordning med egne høyskoleråd ved private institusjoner. De institusjonene som ønsker å videreføre en ordning med egne høyskoleråd, kan gjøre dette, men vil uansett være forpliktet til å ha studenter i styret.

De positive erfaringene som er gjort ved de statlige institusjonene, med representasjon fra studenter og ulike grupper ansatte, taler for at private institusjoner også bør ha mer enn én student og én ansatt i sine styrer. Også hensynet til studentenes og de ansattes medbestemmelse i forhold til egen studie- eller arbeidssituasjon taler for dette. De private høyskolene er imidlertid svært ulike og vil kunne ha ulike ønsker og behov i forhold til sammensetningen av styret. Departementet mener der-

for at det bør være opp til den enkelte private institusjon selv å finne frem til den styresammensetningen som anses best tilpasset den enkelte institusjons størrelse og profil, men slik at det lovfestes et absolutt krav om at studenter og ansatte *skal* være representert i styret.

Departementet viser til at organisatoriske bestemmelser om organisering av statlige institusjoner oppstilles i eget kapittel i loven. Etter departementets vurdering er det derfor hensiktsmessig at regler om styresammensetning og styrets ansvar ved de statlige institusjonene, reguleres av disse særskilte bestemmelsene. En bestemmelse om minimumskrav til styret vil derfor kun ha praktisk betydning for private institusjoner, og departementet foreslår derfor at disse bestemmelsene presiseres til å kun gjelde for private universiteter og høyskoler.

Departementet foreslår videre at det inntas en særskilt bestemmelse om at det i størst mulig grad skal være åpenhet om styrets arbeid. Dette innebærer blant annet at styrene ved private høyskoler i størst mulig grad skal søke å innrette sitt arbeid slik at både institusjonens ansatte og studenter gis innsyn i de saker styret behandler. Dette vil også innebære en tilpasning til de krav som stilles til styrenes arbeid ved de statlige institusjonene.

Departementet viser til forslaget om at bestemmelsen om kjønnsrepresentasjon i offentlige utvalg i likestillingsloven § 21 skal gjelde for både statlige og private institusjoner, jf. egen behandling under pkt. 8.3.4. Departementet viser for øvrig til særskilt behandling av krav til styrets arbeid og styresammensetning ved de statlige institusjonene under pkt. 10.2.

Det vises til lovforslaget §§ 8–1 og 8–2.

9.2 Statstilskudd til private institusjoner

9.2.1 Gjeldende rett

Privathøyskoleloven §§ 11 til 13 har særlige bestemmelser om vilkår for å kunne tilkjennes rett til statstilskudd. For å få tilskudd må en privat høyskole tilfredsstillende kravene i lovens kapittel 2, ha vært i drift i minst ett år og alternativt (a) være opprettet av religiøse eller etiske grunner, eller (b) være opprettet som et faglig-pedagogisk alternativ, eller (c) utfylle det offentlige utdanningstilbud på felter hvor det er et udekket behov. I særlige tilfeller kan det dispenseres fra kravet om drift i ett år, jf. § 11. En høyskole som tilfredsstiller kravene og et av alternativene i § 11, kan etter søknad til Kongen kjennes

berettiget til statstilskudd til dekning av driftskostnader. Driftstilskuddet fastsettes etter normalsatser per student og for et studenttall godkjent av Kongen, med veiledende utgangspunkt i tilsvarende satser for studenter ved de statlige institusjonene, jf. § 12.

Ved innføring av nytt finansieringssystem for private høyskoler, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003), er det innført et tredelt finansieringssystem som inneholder en undervisningskomponent, en basiskomponent og en forskningskomponent. Finansieringssystemet for private høyskoler er i hovedsak strukturert etter de samme prinsipper som finansieringssystemet for de statlige institusjonene.

9.2.2 Rysssdalutvalgets forslag

Rysssdalutvalget foreslår ingen konkrete lovbestemmelser om finansiering av verken statlige eller private institusjoner. *Flertallet* legger til grunn at det ikke vil være behov for bestemmelser om vilkår for statsstøtte, verken for norske eller utenlandske institusjoner. *Flertallet* viser til at staten «.. *bør kunne benytte sin bevilgningskompetanse på en fleksibel måte til å gi støtte til de institusjoner som bidrar til å oppfylle de sektorpolitiske mål staten har. Under slike sektorpolitiske mål vurderes også den menneskerettsenkningen som kom til uttrykk i privathøyskolelovens § 11. Det er imidlertid verken nødvendig eller hensiktsmessig at denne vurderingen i dag bindes opp med en lovtekst om vilkår for statsstøtte.*» *Mindretallet* legger til grunn at de private institusjonene bør betraktes som et supplement til det offentlige tilbudet. *Mindretallet* legger også til grunn at *det «før det gis statsstøtte til et studietilbud ved private institusjoner, må være avklart i hvilken grad og på hvilket nivå man tenker seg at studentene skal betale for studietilbudet».* *Mindretallet* viser i den sammenheng til sine merknader til eget lovforslag om egenbetaling.

9.2.3 Høringsinstansenes merknader

De statlige institusjonene gir i hovedsak tilslutning til *mindretallets* presisering av at de private institusjonene fortsatt må utgjøre et *supplement* til de statlige institusjonene. Flere institusjoner påpeker at en felles lov må etablere klarere skiller mellom offentlige og private institusjoner. De private institusjonene viser til *flertallets* presisering av at de private institusjonene skal være *likeverdige* institusjoner, og gir generelt uttrykk for at felles lovverk også må føre til større likeverdighet i finansieringsnivå. *Nettverk for private høyskoler* støtter utvalgets argumentasjon i forhold til behovet for lovfesting av egne bestemmelser om vilkår for statsstøtte, men mener

det bør vurderes om dagens formålsbestemmelse i privathøyskoleloven bør tas inn i formålet til en ny lov. Dette syn støttes av flere av de private høyskolene. Flere av de private høringsinstansene, herunder blant annet *Kristne friskolers forbund*, *Norsk lærerakademi* og *Menighetssøsterhjemmets Høgskole*, mener det bør inntas egne lovbestemmelser om statsstøtte, og som et minimum vises det til dagens lovregulering i privathøyskoleloven.

9.2.4 Departementets vurdering

Private høyskoler har historisk vært betraktet som et supplement til offentlige universiteter og høyskoler, jf. § 11 i privathøyskoleloven om spesielle vilkår for tildeling av statstilskudd. Blant annet som følge av dette, har de private institusjonene generelt hatt en lavere finansiering enn de offentlige.

Departementet legger til grunn at private universiteter og høyskoler er faglig likeverdige og en viktig del av det norske høyere utdanningssystemet. De skal kunne oppnå de samme faglige fullmakter som offentlige institusjoner. Samtidig skal de private høyskolene selv kunne fastsette sitt verdigrunnlag, så fremt dette ikke er i strid med allmenne prinsipper for høyere utdanning og forskning, herunder den enkelte vitenskapelige ansattes akademiske frihet. Anerkjennelse av de private institusjonene som faglig likeverdige med de offentlige, gir imidlertid ikke de private høyskolene krav på lik finansiering.

De private institusjonene finansieres nå etter samme struktur som finansieringssystemet for de statlige universitetene og høyskolene, men med noen viktige forskjeller. Staten gir et rammetilskudd til de private høyskolene, som har utgangspunkt i enkeltutdanninger og ikke institusjonen som helhet. Det er store variasjoner i størrelsen på basiskomponenten til de private institusjonene. Noen private institusjoner har en betydelig lavere andel basisfinansiering enn de statlige. Dette er historisk betinget. Også i den resultatbaserte forskningskomponenten er det forskjeller mellom statlige og private institusjoner. Disse forskjellene er også dels historisk betinget, dels er de et resultat av variasjoner i institusjonenes faktiske forskningsaktivitet.

Regjeringen har prioritert private høyskoler i statsbudsjettene, både ved at de private institusjonene er tildelt midler til gjennomføring av Kvalitetsreformen og ved at forskningskomponenten er styrket. I et begrenset budsjettmessig handlingsrom ser Regjeringen imidlertid ikke grunnlag for å prioritere en fullfinansiering av de private høyskolene.

Full økonomisk likestilling mellom statlige og private institusjoner er lite realistisk, og trolig hel-

ler ikke ønskelig. En viktig begrunnelse for offentlig finansiering av de private høyskolene er at tilskudd bidrar til et positivt mangfold i det høyere utdanningssystemet. Full økonomisk likebehandling vil naturlig ha som konsekvens at de private institusjonene i større grad enn ønskelig vil bli sett på og benyttet som instrumenter på statens hånd. Dette vil igjen kunne underminere mangfoldet og de private institusjonenes frie stilling.

Departementet legger til grunn at det skal være påregnelighet i finansieringen av private høyskoler, og viser til at nettopp dette har begrunnet dagens regler for statsstøtte i privathøyskoleloven. En videreføring av lovfestede vilkår for å kunne søke statsstøtte, samt det finansieringssystemet som nå er innført og som angir beregningsgrunnlag for statstilskudd, vil gi en forutsigbarhet som bidrar til at de private høyskolene kan planlegge sin virksomhet.

Departementet foreslår at en privat høyskole kan søke om statstilskudd under forutsetning av at institusjonen oppfylder lovens krav og er akkreditert av NOKUT. En slik høyskole har likevel ikke rettskrav på statstilskudd selv om den oppfylder lovens formelle vilkår. Loven oppstiller ingen automatikk mellom akkreditering av institusjoner eller studietilbud og tildeling av statstilskudd. Dette er også separate vurderinger etter gjeldende privathøyskolelov. Det er heller ingen automatikk for statlige universiteter og høyskoler når det gjelder akkreditering av nye utdanningstilbud og friske midler til finansiering av disse. Et krav om at studietilbud må være akkreditert av NOKUT for å kunne kjennes berettiget til statstilskudd, vil være nytt. En institusjon kan i dag kjennes berettiget til statstilskudd uten å ha akkreditering for studietilbud, så fremt de spesielle vilkårene i privathøyskoleloven § 11 og de generelle kravene i lovens kapittel 2 er oppfylt. Kravet til akkreditering er en naturlig konsekvens av systemet med akkreditering og faglig tilsyn gjennom NOKUT, som ble innført gjennom Kvalitetsreformen. Norge er også internasjonalt forpliktet til å ha en tilfredsstillende kvalitetssikring av høyere utdanning. Det er i dag bare én privat høyskole som mottar statstilskudd uten å ha akkreditering. Departementet vil i forbindelse med fastsettelse av overgangsbestemmelser til loven vurdere behovet for nærmere overgangsordninger knyttet til slik akkreditering.

I forslaget til felles lov er lovens formål og virkeområde likt for statlige og private institusjoner. Det synes derfor lite hensiktsmessig å gjengi de vilkår som lå til grunn for tildeling av statsstøtte i privathøyskoleloven § 11. Departementet viser til at vilkårene i § 11 legitimerer private høyskolars rett til å ha et alternativt verdimeslig eller faglig-pedago-

gisk grunnlag. I forslaget til felles lovbestemmelser er dette fremhevet på et høyere nivå i loven. Retten til å fastsette sitt eget faglige og verdimeslige grunnlag foreslås lovfestet som en del av universiteter og høyskolars akademiske frihet, jf. pkt. 3.3. De hensyn som ligger til grunn for dagens vilkår i privathøyskoleloven § 11 vil imidlertid kunne tas i betraktning i den konkrete vurderingen av søknader om statsstøtte fra den enkelte institusjon. Gjeldende budsjetttrammer vil være et annet viktig hensyn ved den samlede vurdering av søknader om tilskudd fra private høyskoler. Bestemmelsen innebærer ikke realitetsendringer i forhold til dagens praksis, men er ment å sikre den forutsigbarhet som ligger i dagens lovverk.

I budsjettet for 2003 innførte departementet en ny beregningsmåte for statstilskudd til private høyskoler, som i hovedsak er strukturert etter de samme prinsipper som finansieringssystemet for statlige universiteter og høyskoler, i samsvar med Stortingets forutsetninger, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2001–2002). Omleggingen fra gammelt til nytt finansieringssystem ble gjort under samme forutsetning som for de statlige institusjonene; finansie-

ringssystemet skulle ikke gi noen budsjetteffekt i innføringsåret og omleggingen skulle skje innenfor den enkelte institusjons eksisterende tilskuddsramme. Dagens modell baserer seg på et utvalg utdanninger ved private høyskoler. Finansieringssystemet for de private høyskolene er å betrakte som en metode for beregning av statstilskudd til den enkelte institusjon. Tilskuddet til de private institusjonene er et rammetilskudd, men avgrenset til bruk inn mot akkrediterte utdanninger og FoU-virksomhet. I privathøyskoleloven § 12 er det i dag lovfestet en modell for beregning av tilskudd til den enkelte høyskole. Tilskuddet ble beregnet ut fra en normal-kostnad fastsatt av Stortinget og et studenttall bestemt av Kongen. Denne lovformuleringen er ikke tilpasset det nye finansieringssystemet som er dagens metode for beregning av tilskudd til private høyskoler. Finansieringssystemet for private høyskoler er relativt nytt og det legges til grunn at det skal evalueres når en har fått erfaringer med hvordan det fungerer. Departementet finner det derfor lite hensiktsmessig å lovfeste metoden for beregningen av tilskudd til de private høyskolene.

Det vises til lovforslaget § 8–3

10 Statlige universiteter og høyskoler

10.1 Organisering av statlige universiteter og høyskoler

10.1.1 Gjeldende rett

Tilknytning til staten

Statlige universiteter og høyskoler er organisert som forvaltningsorganer, med Utdannings- og forskningsdepartementet som overordnet myndighet. Som del av staten er institusjonene underlagt overordnede myndigheters generelle instruksjons- og omgjøringmyndighet, om ikke annet er fastsatt ved lov.

I St. meld. nr. 27 (2000–2001) foreslo Regjeringen Stoltenberg at universiteter og høyskoler skulle organiseres som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Ved behandling av Innst. S. nr. 337 (2000–2001) ga Stortinget sin tilslutning til forslaget. Begrepet forvaltningsorgan med særskilte fullmakter kjennetegner i hovedsak forvaltningsorganer som er nettobudsjetterte og i tillegg er gitt andre fullmakter og særordninger. Enkelte har hevdet at universiteter og høyskoler må anses som uavhengige forvaltningsorganer, og at dette innebærer at de alminnelige reglene om styring og instruksjonsmyndighet er speilvendt i forhold til det som ellers gjelder i statsforvaltningen. Departementet vil understreke at en organisering som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter innebærer at institusjonene er underlagt departementets alminnelige instruksjonsmyndighet, med mindre Stortinget eksplisitt har fastsatt instruksjonsbegrensninger i lov. I Statskonsults rapport 2002:17 påpekes at etablering av forvaltningsorganer med særskilte fullmakter ikke i seg selv etablerer faglig og administrativ uavhengighet i forhold til overordnet myndighet. En slik organisering kan markere et politisk ønske om å begrense den politiske styringen av virksomheten. Som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter er universiteter og høyskoler underlagt det generelle regelverket for statlige virksomheter. De er underlagt økonomireglementet for staten og andre generelle lover og regler for økonomi- og personalforvaltning. I utgangspunktet er de også underlagt annet regelverk av generell karakter som gjelder for statlige forvaltningsorganer.

Fullmakter

Universiteters og høyskolars faglige autonomi er lovfestet i universitets- og høgskoleloven § 2 nr. 3. Den lovrevisjon som ble foretatt for å legge til rette for innføring av Kvalitetsreformen, (jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002)), innebar også frihet for institusjonene til selv å fastsette institusjonens interne organisering på alle nivåer, likevel slik at departementet ikke er avskåret styringsrett i slike spørsmål. Fra 2001 ble universitetene omgjort til *nettobudsjetterte forvaltningsorganer*, og fra 2004 har alle statlige universiteter og høyskoler gått over til nettobudsjettering. Nettobudsjettering av et forvaltningsorgan innebærer at Stortinget har fattet vedtak om at det gis fritak fra § 4 i Stortingets bevilgningsreglement. Stortinget fatter budsjettvedtak på en såkalt 50-post, som gjenspeiler netto bidrag over statsbudsjettet. Institusjonene kan selv bestemme fordelingen av det samlede budsjettet på drift og investeringer. Nettobudsjetterte institusjoner kan overføre midler mellom budsjettårene.

Gjennom Kvalitetsreformen har institusjonene også fått delegert fullmakter til å organisere sin eksternt finansierte virksomhet. Universiteter og høyskoler har fått fullmakter til å opprette selskaper og forvalte dem innenfor retningslinjer fastsatt av departementet. Departementet gir fullmaktene med hjemmel i særskilt stortingsvedtak i statsbudsjettet. Delegasjonen begrenser imidlertid ikke statsrådets ansvar eller instruksjonsmyndighet på området. Departementet kan trekke fullmaktene tilbake dersom en institusjon ikke følger de retningslinjer som er gitt i rundskriv F-35-02.

Gjeldende rett i andre nordiske land

I *Sverige* er de offentlige universiteter og høyskoler organisert som en del av staten. Sveriges lov om høyere utdanning er fra 1993. Loven hadde blant annet som mål å redusere statlig innvirkning på institusjonenes daglige virksomhet. Ansvaret for å strukturere interne aktiviteter ved institusjonene er delegert til institusjonene selv, innenfor gitte parametre. Styret ved institusjonen skal føre kontroll med virksomheten og har ansvaret for at institusjonen løser sine oppgaver. Styret kan i stor grad bestemme den interne fordelingen av ressurser. Insti-

tusjonene finansieres i hovedsak ved sentrale bevilgninger fastsatt av Riksdagen. Universitetene finansieres gjennom en rundsumbevilgning. Det inngås en treårig kontrakt om årlige budsjett. Departementet utøver kontroll blant annet gjennom bevilgninger og ved særskilte beslutninger på myndighetsnivå. Universitetene rapporterer tilbake gjennom sine årsmeldinger.

Danmarks universiteter forvaltes av Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Danmark omorganiserte sine universiteter til selveiende institusjoner ved ny universitetslov av 8. mai 2003. Universitetenes organisasjonsform kan betraktes som en blandingsform mellom et selskap og et forvaltningsorgan. Universitetene faller fortsatt inn under en rekke lover som omfatter forvaltningen, herunder offentlighetslov, forvaltningslov og likestillingslov. Formålet med den nye universitetsloven har vært å gi økt selvstyre for institusjonene, rammer for interne ledelsesmodeller og regelforenklings. Departementet har ikke en alminnelig instruksjonsmyndighet overfor institusjonene. Myndighetenes primære rolle er å se til at institusjonene holder seg innenfor de regler og prinsipper som er fastsatt i universitetsloven. Den nye loven gir imidlertid departementet hjemmel for styring på en rekke enkeltområder. Universitetene må forholde seg til det statlige budsjett- og bevilgningsreglementet. Departementets midler til universitetene gis som blokkbevilgninger med en fordelingsnøkkel. Høyskolene ligger dels under Kulturministeriet og dels under Undervisningsministeriet. Institusjoner på Undervisningsministeriets område er selveiende institusjoner som i hovedsak finansieres av statlige tilskudd. Institusjonene er enten organisert som «centre» eller som enkeltstående institusjoner. De ledes av et styre med eksternt flertall. Ett unntak er Danmarks Journalisthøyskole, som er stats-eid og regulert av en egen lov. Institusjoner på Kulturministeriets område er i hovedsak statlige institusjoner. En mindre gruppe av institusjonene er selveiende, men finansieres av offentlige tilskudd. De har enten full finansiering fra Kulturministeriet eller en delt finansiering fra Kulturministeriet og den kommunale sektor.

I *Finland* er alle universitetene statlige. Finlands universitetslov fra 1998, inneholder generelle bestemmelser om universitetenes funksjon, virksomhet og formål. Institusjonene har høy grad av selvstyre i interne spørsmål. Universitetene finansieres i hovedsak over statsbudsjettet. Bevilgningene fordeles som en rundsum, og institusjonene bestemmer selv den interne fordelingen. Universitetene styres etter prinsippet om resultatstyring og på grunnlag av en forhandlingsprosedyre. Universite-

ter og departement inngår avtaler om ytelsesmål og bevilgning. Universitetene rapporterer på grunnlag av målene i sine årsrapporter og i en database (KOTA). Yrkeshøyskolene (polytekniske høyskoler) er enten kommunale eller private og finansieres både av staten og av lokale myndigheter. En avtale mellom departement og høyskole definerer mål og bevilgning. Dataene rapporteres til en database (AMKOTA) og brukes til utvikling, oppfølging, evaluering og styring av yrkeshøyskolene.

10.1.2 Ryssdaltutvalgets forslag

Utvalget er delt i et flertall og et mindretall når det gjelder forslag til tilknytningsform for de statlige institusjonene, men er likevel enig på en rekke punkter. Et samlet utvalg mener at statens direkte politiske styring som utgangspunkt må være begrenset til rammestyring. Både flertallet og mindretallet gir uttrykk for at det vil være uakseptabelt om lovgivnings-, vedtaks-, eierstyrings- eller bevilgningsmekanismer blir brukt til å overstyre faglig frihet. Utvalget er også samlet når det gjelder institusjonenes behov for uavhengighet i den administrative delen av virksomheten. Det blir understreket at finansielle rammebetingelser må ligge fast over tid. Utvalget mener også at institusjonene selv må kunne fastsette sin egen organisering og foreta interne prioriteringer.

Flertallet foreslår at statlige universiteter og høyskoler omdannes til egne rettssubjekter i form av selveiende institusjoner, kalt statlige høyere utdanningsinstitusjoner (SHU). Departementet vil etter denne modellen ikke regnes som eier. Departementet kan som utgangspunkt ikke gi instruksjer i noen sak. Etter *flertallets* modell skal departementet ha et soliditets- og legalitetstilsyn med virksomheten ved hver enkelt institusjon og departementet må samtykke i vedtektsendringer og større investeringer eller vesentlig omlegging av virksomheten. *Flertallet* mener modellen klargjør forskjellen mellom statens ulike roller i forhold til institusjonene. *Flertallet* viser til at departementet kan stille krav om at forutsetningene for bevilgningen etterleves. Departementet kan sette vilkår for sine bevilgninger til institusjonenes drift og investeringer. Departementet kan også inngå avtaler med den enkelte institusjon om å påta seg bestemte oppgaver.

Flertallets modell forutsetter at hver institusjon får overført eiendomsmasse og andre ressurser etter en konkret vurdering, og at det settes opp en åpningsbalanse som setter institusjonen i stand til å utføre sitt oppdrag.

Ansvar for institusjonens virksomhet skal ligge hos institusjonens styre, mens det overordnede,

sektorpolitiske ansvaret fortsatt skal ligge i departementet. Statsråden vil etter modellen ha begrenset ansvar for virksomheten ved hver enkelt institusjon.

Flertallet viser til at ettersom de fleste institusjonene i dag er nettobudsjetterte, vil en overgang til selvstendige rettssubjekter ikke bety større endringer i friheten til å disponere inntekter ved overgang til regnskapslovens prinsipper. Omleggingen vil imidlertid innebære at institusjonene har kontroll over egen økonomisk balanse, gjennom aktivering av kapital i balanseregnskapet. Institusjonen vil ikke være underlagt Stortingets myndighet til å ta opp lån på statens vegne, jf. Grunnloven § 75 b. Et styre vil dermed kunne ta opp lån på vegne av sin institusjon innenfor vedtektsfestede rammer for låneopptak. Institusjonen vil også kunne bygge opp fond.

Når det gjelder statens eiendomsrett, foreslår *flertallet* at det tas inn en bestemmelse i loven om at institusjonenes aktiva skal kunne tilbakeføres vederlagsfritt til staten dersom særskilte situasjoner skulle oppstå. *Flertallet* mener at den modell de foreslår, bør gjelde alle statlige høyere utdanningsinstitusjoner. Vedtekter kan tilpasses behovene ved den enkelte institusjon.

Mindretallet foreslår at statlige universiteter og høyskoler opprettholdes som forvaltningsorganer, men med utvidede fullmakter som foreslås lovfestet. *Mindretallet* mener at de svakheter institusjonene påpekte mens de var underlagt tradisjonell forvaltningsorganisering, i stor grad er rettet opp ved de endringer og reformer som nå er gjennomført. *Mindretallet* ser ikke at det er dokumentert så store svakheter ved dagens system at det forsvarer omfattende organisatoriske endringer. Etter *mindretallets* syn har Kvalitetsreformen gitt institusjonene nye virkemidler, og styrene har fått et tydeligere strategisk ansvar og et ansvar for å sikre kvaliteten i forskning og utdanning. Disse endringene er innført innenfor gjeldende tilknytningsform.

Mindretallet mener oppmerksomheten bør konsentreres om å utvikle en koordinert og målrettet styringsstrategi, ved hjelp av finansielle virkemidler, rammestyring og faglig fristilling.

Mindretallet er opptatt av hvilken innvirkning GATS (Generalavtalen om handel med tjenester under WTO) og EØS-avtalen kan få på høyere utdanning ved eventuell endring av tilknytningsform. Etter *mindretallets* oppfatning vil en organisering av institusjonene som egne rettssubjekter, i større grad eksponere dem for EØS/EU-regler, samtidig som en slik omdanning vil sette mindre institusjoner i en svært utsatt posisjon.

Mindretallet mener loven bør trekke klare gren-

ser mellom saker departementet skal føre kontroll med, og forhold som tilhører institusjonenes indre anliggende. *Mindretallet* går inn for at departementets generelle instruksjonsmyndighet blir avskåret. *Mindretallet* mener at institusjoner finansiert over statsbudsjettet for å ivareta sentrale samfunnsoppgaver, ikke bør få fri adgang til å lånefinansiere virksomheten eller treffe andre beslutninger med stor betydning for institusjonens økonomi og handlefrihet. De endringer som ønskes, kan oppnås med bestemmelser i økonomireglementet, eller gis med hjemmel i lov.

Mindretallet foreslår, i likhet med *flertallet*, lovfestet at styret skal fastsette vedtekter for institusjonen.

10.1.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av de statlige institusjonene støtter flertallets forslag. Behovet for nasjonal styring og koordinering av utdanning og forskning vektlegges. Mange etterlyser en vurdering av hvilke friheter institusjonene trenger som de ikke har innenfor dagens modell. Enkelte mener at flertallets forslag vil bidra til at institusjonene tvinges til å gjøre markedsbaserte valg, og at konkurransemekanismer vil påvirke utviklingen negativt der det er ønskelig med nasjonal helhetlig tenkning. Det uttrykkes bekymring for at institusjonenes handlingsrom i fremtiden i større grad vil være avhengig av eksterne inntekter. Små høyskoler er opptatt av sin betydning for regional utvikling, og mener flertallsmodellen kan føre til at en del høyskoler i distriktene vil forsvinne. Gjennomgående peker institusjonene på at Kvalitetsreformen har gitt nødvendig frihet og handlingsrom til å møte fremtidige utfordringer. Flere høringsinstanser fremholder at det må gjennomføres en ny høringsrunde dersom departementet legger frem andre forslag til tilknytningsform enn de alternativer utvalget har foreslått. Mange av høringsinstansene uttrykker bekymring for at konsekvensene av flertallsmodellen ikke er tilstrekkelig utredet i forhold til EØS-avtalens regelverk om statsstøtte og i forhold til GATS (Generalavtalen om handel med tjenester under WTO).

Alle universitetene går inn for en videreføring av institusjonene som forvaltningsorganer. *Universitetet i Bergen* mener flertallet ensidig legger vekt på å beskytte institusjonene mot sterk styring fra departementet. *Universitetet i Oslo* anbefaler departementet å gå grundig gjennom hvilke muligheter for utvidet delegasjon som ligger i dagens tilknytningsform. Flere høringsinstanser, herunder *Universitetet i Tromsø*, mener det er viktig at sektoren får konsentrere seg om oppfølging av Kvalitetsre-

formen. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* (NTNU) mener mindretallets modell er bedre egnet til å realisere en nasjonal utdanningspolitikk, og en kritisk og uavhengig forskning. NTNU ønsker imidlertid større autonomi i forvaltningsmessige og organisatoriske spørsmål, også når det gjelder personalforvaltning.

Norges landbrukshøgskole og *Norges musikkhøgskole* støtter mindretallets modell, men begge er, på ulikt grunnlag, åpne for å vurdere andre former for organisering. *Arkitektthøgskolen i Oslo* mener den kan tjene på en mer fristilt tilknytningsform, uten dermed å støtte flertallets løsning.

Universitets- og høgskolerådet (UHR) støtter i hovedsak mindretallets forslag. UHR påpeker blant annet at lovgivnings- og andre styringsmekanismer ikke må brukes til å overstyre faglig frihet. Samtidig må tilknytningsformen sikre myndighetene redskaper til å opprettholde overordnet styring og kontroll med institusjonene. *Norges forskningsråd* støtter også mindretallet og mener at en organisering som forvaltningsorgan gir bedre mulighet til å utvikle en nasjonal strategi for norsk forskning, skape gode forskningsmiljøer og ivareta små og ulønnsomme fag. *Studentorganisasjonene* støtter i hovedsak mindretallets forslag. *Arbeidstakerorganisasjonene* støtter mindretallets modell. Blant *arbeidsgiverorganisasjonene* slutter NHO seg til prinsippene i flertallets innstilling, men er usikker på om en stiftelsesliknende modell er den riktige løsningen.

10.1.4 Departementets vurdering

Tilknytning til Staten

Ryssdalutvalgets flertall foreslår å omdanne statlige universiteter og høyskoler til egne rettssubjekter i form av selveiende institusjoner. Modellen likner en del på stiftelsesformen, men atskiller seg likevel ved at departementet er gitt en viss myndighet på en del saksområder. Utvalgets mindretall foreslår at institusjonene fortsatt skal være forvaltningsorganer med lovfestede fullmakter. Forslaget går likevel lenger enn dagens modell når det gjelder fullmakter og mindretallet ønsker å avskjære departementets generelle instruksjonsmyndighet.

Mange av høringsinstansene har uttrykt bekymring for at flertallets modell vil gi uheldige konsekvenser i forhold til de forpliktelser Norge har gjennom GATS og EØS-avtalen. Departementet har vurdert disse spørsmålene, men kan ikke se særskilte problemer knyttet til flertallets modell i dette henseende. Departementet legger til grunn at GATS ikke regulerer offentlig tjenesteyting, og at

universiteter og høyskoler også etter flertallets forslag vil være å oppfatte som offentlig virksomhet. Bare i den utstrekning offentlige institusjoner involverer seg i salg av tjenester i et konkurranseutsatt marked, vil GATS og EØS-avtalen regulere virksomheten. Flertallets forslag til tilknytningsform gir departementet endelig myndighet på flere enkeltområder, noe som understreker at flertallets modell innebærer en form for organisering av statlig virksomhet. Innen EØS-området er det ulike organisasjons- og styringsmodeller for universiteter og høyskoler. Det er klart fastslått at det er opp til hvert enkelt land å velge organisasjons- og finansieringsmodell.

Departementet mener at Ryssdalutvalgets flertall ikke i tilstrekkelig grad har synliggjort at denne modellen vil gi gevinster som kan oppveie kostnadene knyttet til en så gjennomgripende organisatorisk omdanning.

Departementet mener samtidig at mindretallets modell er for uklar når det gjelder ansvarsfordeling. Modellen gir de statlige institusjonene stor grad av frihet, samtidig som det endelige ansvaret fortsatt skal ligge hos statsråden. Blant annet går mindretallet inn for å avskjære departementets generelle instruksjonsmyndighet, samtidig som departementet fortsatt skal være part i søksmål som er knyttet til forhold ved institusjonen. Modellen innebærer på flere punkter asymmetri mellom institusjonenes frihet og ansvar og departementets myndighet.

Departementet er opptatt av å sikre institusjonene frihet til å handle strategisk i forhold til sine behov og utfordringer, samtidig som departementet må ha tilstrekkelige virkemidler for å ivareta sitt overordnede ansvar. Kvalitetsreformen og andre omlegginger har gitt institusjonene utvidede fullmakter. Dette har lagt til rette for gjennomgripende endringer så vel i studietilbudet som i den interne organisering og faglige ledelse. Departementet har merket seg at høringsinstansene har gitt uttrykk for at Kvalitetsreformen gir institusjonene tilstrekkelig handlingsrom for å møte de utfordringer sektoren står overfor. Flere institusjoner påpeker også at dette handlingsrommet hittil ikke er utnyttet fullt ut. Mange tilkjennegir at det fortsatt er en rekke utfordringer knyttet til gjennomføringen av Kvalitetsreformen og at innføring av en annen tilknytningsform nå ville være for ressurskrevende. Gjennom høringsrunden er det kommet frem at institusjonene i hovedtrekk er fornøyd med departementets sektorstyring slik den praktiseres i dag.

Departementet ønsker derfor ikke å fremme forslag om ny obligatorisk tilknytningsform for statlige universiteter og høyskoler nå. Det essensielle

har vært, og er, å sikre institusjonene en organisasjonsform som forener hensynet til institusjonelt handlingsrom og autonomi, og nasjonal styring i overordnede spørsmål. Departementet går derfor inn for at statlige universiteter og høyskoler skal videreføres som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Både mindretallet og flertallet i Ryssdaltutvalget har ønsket innført krav om vedtekter i loven. Departementet ser at vedtekter ville representere et viktig styringsverktøy ved en eventuell omdanning av statlige institusjoner til selvstendige rettssubjekter. Departementet ser imidlertid ikke det samme behovet for dette styringsverktøyet verken sett fra institusjonenes eller departementets ståsted, når institusjonene videreføres som forvaltningsorganer. Som forvaltningsorganer vil institusjonene også innenfor rammene av loven kunne lage utfyllende bestemmelser for å ivareta egne behov. Det blir derfor ikke fremmet forslag om å innføre krav om vedtekter for institusjonene.

Nye fullmakter

Departementet har gått igjennom gjeldende lov og regelverk for å vurdere om det er flere fullmakter som kan legges til institusjonene gjennom lov. Departementets hovedkonklusjon er at de endringer som ble foretatt gjennom Kvalitetsreformen medfører at det nå er lite rom for ytterligere overføring av fullmakter fra departementet til institusjonene dersom balansen mellom institusjonenes frihet og ansvar skal ivaretas og gitt at nåværende tilknytningsform opprettholdes. Høringsinstansene uttrykker også i hovedsak tilfredshet i forhold til dagens fullmakter og mener disse fortsatt har et potensiale som ikke er utnyttet. Departementet mener imidlertid at det i loven bør legges til rette for at styret i størst mulig grad kan konsentrere seg om overordnede og strategiske oppgaver og foreslår større adgang for styret til å delegerer myndighet i ansettelsessaker. Departementet vil understreke at det er styret som har det strategisk ansvaret for institusjonens rekrutterings- og ansettelsespolitikk, men at myndighet til å foreta den konkrete utvelgelse og ansettelse bør kunne delegeres.

Det vises til lovforslaget § 11–1.

Partsmyndighet

Departementet har gått igjennom gjeldende bestemmelser om partsforholdet ved søksmål, og vurdert om statlige universiteter og høyskoler i større grad kan få selvstendig partsmyndighet. Etter dagens lov er staten ved institusjonen part ved søks-

mål som dreier seg om enkeltvedtak etter forvaltningsloven, med mindre det er adgang til å påklage vedtaket til departementet. I alle andre saker er staten ved departementet part i eventuelle søksmål vedrørende institusjonens forhold. Departementet har imidlertid adgang til å delegerer partsfullmakten til institusjonene, og dette blir gjort i mange saker.

Mange rettssaker reiser prinsipielle spørsmål som bør behandles med tanke på betydningen for sektoren som helhet. Det vil etter departementets vurdering være uheldig om slike hensyn ikke ble tilstrekkelig vektlagt. I de sakene hvor departementet har vært involvert som klageinstans, vil det også være uheldig å pålegge institusjonen å være part i eventuell rettssak. Departementet legger imidlertid til rette for at styret skal få større adgang til å delegerer beslutninger til lavere nivåer ved institusjonen, og at departementet således vil opptre som klageinstans i færre saker. Dette gjelder særlig rettstvister om arbeidsforhold. Det åpnes nå for at alle typer ansettelse, med unntak av ansettelse av rektor, kan foretas av andre enn styret. Dette legger til rette for i større grad å benytte den adgang som loven gir til å delegerer partsmyndighet til institusjonene.

Departementet mener at universiteter og høyskoler bør få fullmakt til å inngå forlik i saker der kostnadene ved forliket forutsettes dekket innenfor institusjonens eget budsjett. Slik fullmakt vil bli delegert i eget brev i forbindelse med oppfølgingen av lovarbeidet.

Det vises til lovforslaget § 11–3.

Byggforvaltning

Dagens eiendomsforvaltning

Eiendomsforvaltningen ved universitetene og høyskolene er i dag organisert etter to hovedsystemer. De statlige høyskolene, kunsthøyskolene, Arkitekt- og Høgskolen i Oslo og Norges musikkhøgskole omfattes av husleieordningen i staten som ble innført i 1993. Dette innebærer at høyskolene leier statens lokaler av Statsbygg som også har drifts- og vedlikeholdsansvaret for disse bygningene. Universitetene, Norges handelshøgskole, Norges landbruks- og veterinærhøgskole og Norges idrettshøgskole er holdt utenfor husleieordningen. I begge systemene er det også innslag av leieforhold med private aktører. Ved universitetene og de fire vitenskapelige høyskolene er det lange tradisjoner for at de selv forvalter statens eiendommer. De institusjonene som selv forvalter statens eiendommer, har også drifts- og vedlikeholdsansvaret for de bygningene dette gjelder.

Eiendomsforvaltningen i andre nordiske land

I Sverige ble selskapet Akademiska hus AB opprettet i 1993 som et heleid statlig aksjeselskap, som fikk overdratt universitetenes og høyskolenes bygningsmasse. Akademiska hus AB eies av Näringsdepartementet. Selskapet har en markedsandel på om lag 70 % av det totale markedet for universitets- og høyskolelokaler i Sverige. Bygningsmassen ved Uppsala universitet ble ansett å ha særlig kulturhistorisk verdi, og eies av Statens fastighetsverk som er et forvaltningsorgan underlagt det svenske Finansdepartementet.

Det svenske Utbildningsdepartementet har dekket spørsmål som gjelder arealanskaffelser til universitetene og høyskolene. Fra 1994 ble midler til å dekke husleieutgifter lagt inn i det ordinære aktivitetsbaserte finansieringssystemet for utdanningsfunksjonene ved universitetene og høyskolene. Institusjonene må selv finansiere husleiekostnader ved anskaffelser av nye arealer og ved større endringer, men har full frihet når det gjelder valg av kontraktspartner, og de kan også inngå kontrakter med private aktører. Utbildningsdepartementet står imidlertid i kontakt med institusjonene i disse sakene, bl.a. gjennom de årlige budsjettdialogene. Dessuten må leiekontrakter som strekker seg over mer enn 10 år forelegges departementet til godkjenning.

Ti år etter at eiendomsforvaltningen ble lagt om i Sverige, ser erfaringene ut til å være gjennomgående positive både sett fra sentrale myndigheters og institusjonenes perspektiv. Institusjonene peker på at lokalanskaffelse er blitt smidigere og mer effektiv, men mener samtidig at Akademiska hus bruker sin markedsposisjon i forbindelse med fastsetting av husleie for formålsbygg, som er den delen av bygningsmassen som er spesielt tilrettelagt for institusjonenes virksomhet. Spørsmålet om husleiefastsetting for formålsbygg er nå under utredning i Sverige.

I Danmark ble det i 2001 besluttet å innføre et nytt system for eiendomsforvaltningen ved universitetene og høyskolene. Som et ledd i denne prosessen ble det innført husleieordning i universitets- og høyskolesektoren. For å skape sammenheng mellom institusjonenes faglige aktiviteter og arealbruk ble bevilgningene til husleie gjort aktivitetsavhengig.

Ved omleggingen ble eiendommene overført til et statlig eiendomsselskap – Statens Forsknings- og Uddannelsesbygninger (S-FoU). Selskapet ivaretar statens eierrolle for eiendommer til undervisnings- og forskningsformål. Husleieordningen omfatter alle universiteter og høyskoler med unntak av Handelshøyskolen i København, Handelshøyskolen i År-

hus og Danmarks Tekniske Universitet. Husleieordningen omfatter heller ikke nyere undervisnings- og forskningsbygninger som er finansiert av private midler, og eldre bygninger av kulturhistorisk verdi. Det er innført fritt leverandørvalg. Institusjonene kan velge å flytte fra statens bygninger til bygninger som eies av private utleiere. Ved oppføring av nye bygg kan institusjonen fritt velge mellom staten eller private tilbydere.

I Finland forvaltes bygningene for 18 av Finlands 20 universiteter av det statlige afførsverket Senaatti-kiinteistö (Senateiendommer) som sorterer under det finske Finansministeriet. Statlige afførsverk er en lovregulert tilknytningsform for virksomheter som kombinerer forretningsmessige og samfunnsmessige hensyn. Senaatti-kiinteistö forvalter om lag 46 % av statens eiendommer i Finland, og eiendomsporteføljen omfatter så vel universitetsbygninger som kontorbygninger, bygninger til forskningsformål, forsvarseiendommer og kulturbygninger. I hovedsak er foretakets leietakere statlige virksomheter. Det er innført husleieordning og et resultatbasert finansieringssystem for universitetene i Finland, som inkluderer bevilgningene til husleiekostnadene. Universitetene har en begrenset rett til å leie nye lokaler uten godkjenning fra Utbildningsministeriet som er sektorens fagdepartement, og før Senaatti-kiinteistö bygger nytt eller renoverer gamle bygninger må det inngås en avtale mellom foretaket, Utbildningsministeriet og vedkommende universitet.

Ryssdalutvalgets forslag

Både flertallet og mindretallet i utvalget omtaler forvaltningen av eiendommene i sektoren. *Flertallet* tar utgangspunkt i sitt forslag til tilknytningsform, og mener at institusjonene som selvstendige rettssubjekter i utgangspunktet bør gis full råderett over sin eiendomsmasse.

Mindretallets forslag om tilknytningsform innebærer at utstyr og eiendommer fortsatt skal eies av staten. *Mindretallet* peker på at hovedproblemet i eiendomsforvaltningen i en årrekke har vært en sterkere vekst i aktivitetsnivået enn i infrastrukturen. *Mindretallet* viser videre til at universitetene har innført internhusleie samt gode systemer for forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommer. Dette legger etter *mindretallets* mening godt til rette for oversikt over realkapital samt synliggjøring av verdier og kostnader.

Høringsinstansenes merknader

Få av universitetene og høyskolene har uttalt seg eksplisitt om byggforvaltning. *Norges teknisk-natur-*

vitenskapelige universitet uttaler at de ønsker større frihetsgrader innenfor en forvaltningsmodell ved at det gis mulighet for låneopptak for å investere i bygg og nødvendig infrastruktur. Videre at det gis adgang til avskrivninger/avsetninger med tanke på vedlikehold og fornyelse av bygninger og utstyr. *Universitetet i Bergen* viser til at universitetene rår over betydelig kompetanse når det gjelder drift og forvaltning av bygningsmassen. Universitetet kan ikke se at en endring i tilknytningsform vil bidra til å effektivisere ressursbruken ytterligere på dette området.

Statsbygg frarår at eiendommene følger med ved en eventuell omdanning av de statlige institusjonene til selvstendige rettssubjekter, og mener at flertallets forslag vil undergrave husleieordningen som sådan, og bidra til å svekke statens kompetanse på bygg- og eiendomsområdet. *Statsbygg* anbefaler at realkapitalen som ligger i eiendommene synliggjøres, at det legges til rette for verdibevarende vedlikehold, at kostnadene og betalingsstrømmene synliggjøres, at eiendomsforvaltningen profesjonaliseres ved innføring av et skille mellom bruker og eier, og at det innføres en husleieordning for de eiendommene som ikke har en slik i dag. *Statsbygg* mener at dette er prinsipper som bør legges til grunn for en effektiv og forsvarlig håndtering av bygninger og eiendom.

Departementets vurdering

Gode og formålstjenlige lokaler er en viktig innsatsfaktor i universitetenes og høyskolenes virksomhet. Lokaler legger føringer på hvilke muligheter institusjonene har for å organisere sin undervisning, og for mange typer av forskning er vel tilpassede lokaler en avgjørende forutsetning.

Et godt system for eiendomsforvaltning må omfatte både etterspørselssiden og tilbudssiden, og bør blant annet ha som målsetting:

- effektiv arealutnyttelse og nøkternhet ved anskaffelser av nye arealer
- rettidig og effektiv arealanskaffelse
- optimalt vedlikeholds nivå sett i et langsiktig økonomisk perspektiv
- hensiktsmessige rammer for den politiske styring
- sikring av tilfredsstillende beslutningsunderlag for vedtak om nye utbyggingsprosjekter

Dagens system for eiendomsforvaltning fungerer etter departementets mening ikke tilfredsstillende i forhold til målsetningene ovenfor. Departementet vil derfor gå nærmere gjennom eiendomsforvaltningen i sektoren med sikte på at en i større grad

skal kunne oppfylle disse målsetningene. Mange av utfordringene som vi finner i universitets- og høyskolesektoren, finnes også i andre deler av statsforvaltningen. Det vil derfor være hensiktsmessig å se eiendomsforvaltningen i universitets- og høyskolesektoren i sammenheng med en helhetlig gjennomgang og vurdering av bygge- og eiendomsforvaltningen i staten generelt.

10.2 Ledelsesstruktur ved statlige universiteter og høyskoler

10.2.1 Gjeldende rett

Styrets ansvar og myndighet

Universitets- og høyskoleloven § 4 har bestemmelser om ansvar og myndighet for institusjonens styre. Styret er etter loven øverste organ ved institusjonen. Det har ansvar for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet, og for at institusjonen drives effektivt og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og regler som gjelder, og de rammer og mål som gis av overordnet myndighet. Styret skal trekke opp strategien for institusjonens utdannings-, forsknings- og annen faglig virksomhet og legge planer for den faglige utvikling. Videre har styret ansvaret for å disponere institusjonens økonomiske ressurser og eiendom i tråd med bestemmelser gitt av departementet, og etter forutsetninger for tildelte bevilgninger eller andre bindende vedtak. Styret fastsetter selv virksomhetens interne organisering på alle nivåer. Den organisasjonsstruktur som velges, må sikre at studenter og ansattes demokratiske rettigheter blir ivaretatt.

Universitets- og høyskoleloven § 5 regulerer styrets delegasjonsmyndighet. Alle beslutninger ved institusjonen som er truffet av andre enn styret, treffes på styrets vegne og ansvar. Styret står fritt til å delegere sin myndighet til personer eller organer ved institusjonen med mindre det fremkommer av loven at *styret selv* må treffe vedtaket eller det er særlige begrensninger i adgangen til å delegere.

Styret eller styrets klagenemnd er klageorgan for vedtak fattet av andre som har fått delegert myndighet fra styret. Tilsvarende avgjør avdeling klage på vedtak truffet av grunnenhet. Dette innebærer unntak fra forvaltningslovens regel om at klage på enkeltvedtak skal behandles av nærmeste overordnede forvaltningsorgan, jf. forvaltningsloven § 28. Styrets klagenemnd opptre på vegne av styret og vil følgelig ikke kunne behandle vedtak fattet av styret. Slike klager behandles av departementet.

Styresammensetning

Universitets- og høyskoleloven § 6 regulerer styrets sammensetning og størrelse. Etter siste lovendring våren 2002 (jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002)) består styret av rektor, prorektor, to medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer oppnevnt av departementet. Departementet kan i særlige tilfeller fastsette en annen styresammensetning. Styresammensetningen innebærer at ingen enkeltgruppe har flertall alene. Rektor er styrets leder.

§ 11 har egne bestemmelser om valg og oppnevning av styret. Styremedlemmer som er ansatt ved institusjonen, og varamedlemmer for disse velges for fire år. Valget foretas særskilt for de to gruppene fast ansatte og midlertidig ansatte i undervisnings- og forskningsstilling og ansatte i teknisk eller administrativ stilling. Styremedlemmer for studentgruppen velges for ett år. Departementet oppnevner eksterne styremedlemmer for en periode på fire år, etter forslag fra institusjonenes styre. For Samisk høyskole fremmes forslag av høyskolens styre og av Sametinget, og for kunsthøyskolene fremmes forslag av høyskolens styre og av Norsk kulturråd. Departementet oppnevner imidlertid de eksterne medlemmene på fritt grunnlag. Departementet er ikke bundet av styrets forslag. Departementets oppnevning av eksterne styremedlemmer sikrer en viss regulering med styrets sammensetning og samlede kompetanse. Antall eksterne medlemmer i styret ble økt som en del av Kvalitetsreformen. Begrunnelsen for dette var at eksterne medlemmer skal tilføre styret økt kompetanse utenfra og sikre impulser fra næringsliv, kulturliv og samfunnsliv. Det er vektlagt overfor alle styremedlemmer at de ikke er oppnevnt for å representere særinteresser.

Ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende vil ha fungert i dette verv i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden. Administrerende direktør er ikke valgbar til institusjonens styre. For øvrig fastsetter institusjonene selv sitt eget valgreglement.

Den daglige ledelse av institusjonen

Rektor og prorektor

Universitets- og høyskoleloven §§ 10 og 11 har bestemmelser om rektor og prorektor og valg av disse. Rektor er styrets leder, og har på styrets vegne det overordnede ansvar for institusjonens virksomhet. Rektor fører også tilsyn med institusjonens

virksomhet på styrets vegne. Rektor har rett til å delta i møter i alle institusjonens styrer, råd og utvalg. Rektor er institusjonens rettslige representant og talsmann overfor offentlige myndigheter og allmennheten. Rektor kan på visse vilkår treffe avgjørelser på styrets vegne dersom styret ikke kan samles. Rektor og prorektor velges for fire år. Valgbare som rektor og prorektor er institusjonens fast ansatte i minst halv undervisnings- og forskerstilling. Åremålsansatt i minst halv undervisnings- og forskerstilling eller i stilling som leder for avdeling eller grunnenhet, er valgbare dersom ansettelsesforholdet varer ut funksjonsperioden. Både faglige og administrativt ansatte og studenter har stemmerett ved valg av rektor og prorektor, men ved opptelling av stemmene vektet disse etter en fordelingsnøkkel fastsatt av styret, men innenfor rammer gitt i loven. Loven åpner for at departementet, etter forslag fra styret, kan vedta at rektor skal ansettes på åremål.

Administrerende direktør

Universitets- og høyskoleloven § 15 fastsetter at det ved hver institusjon skal være en administrerende direktør, og at denne er den øverste leder for den samlede administrative virksomhet ved institusjonen, innenfor de rammer som styret fastsetter. Det er styret selv som ansetter direktøren på grunnlag av en innstilling fra et innstillingsutvalg oppnevnt av styret. Direktøren er sekretær for styret og skal etter samråd med rektor forberede og gi tilråding i de saker som legges frem for styret. Direktøren har ansvar for å iverksette de vedtak som treffes i institusjonens styrende organer, og for disponering av ressurser og eiendom i samsvar med styrets vedtak. Videre er det fastsatt i loven at direktøren er ansvarlig for at den samlende økonomi- og formuesforvaltning skjer i samsvar med departementets generelle bestemmelser om økonomiforvaltningen og forutsetninger for tildeling av bevilgninger. Direktøren har generell anvisningsmyndighet og er legitimert til å utferdige bindende dokumenter om institusjonens eiendommer, så langt ikke annet følger av lov eller fremgår av vedkommende hjemmeldokument.

Gjeldende rett i andre nordiske land og utviklingstrekk i OECD-området

Internasjonalt har den tradisjonelle modellen for ledelse av høyere utdanningsinstitusjoner vært kollegiale organer med bred representasjon. De store endringene innen høyere utdanning har hatt to vik-

tige effekter for den interne styringsstrukturen. Trenden internasjonalt er at man styrker øverste leders rolle og innfører større ekstern deltakelse i institusjonenes styrende organer. Det fremgår av OECDs rapport « Education Policy analysis 2003» at man ser en utvikling der øverste ledelse ved institusjonene blir styrket, og da gjerne ved at øverste leder blir ansatt og ved innføring av større ekstern deltakelse i institusjonenes styrende organer.

Myndighetene i de fleste OECD-land har iverksatt tiltak for å gi institusjonens øverste ledelse større utøvende myndighet. Strategien varierer fra land til land, men et felles element er en forskyvning av myndighet fra de tradisjonelle kollegiale organer til rektor, prorektor og institusjonens øverste administrative leder. En av begrunnelsene for dette er at en mer samlet utøvende myndighet og klarere ansvarlinjer ved institusjonen vil sette ledelsen i stand til å arbeide strategisk og sikre institusjonens plass i en stadig sterkere konkurransesituasjon. Man ser også en utvikling i retning av ansettelse av øverste leder. Bakgrunnen for dette er blant annet at en ansatt leder lettere vil kunne fatte avgjørelser som går på tvers av ulike særinteresser ved institusjonen. Samtidig blir det understreket at rekrutteringsprosesser må sikre lederens legitimitet.

I *Sverige* består styrene vanligvis av 15 medlemmer. Styret er sammensatt av styreleder, rektor, syv medlemmer utpekt av myndighetene, tre valgt blant vitenskapelig ansatte og tre valgt blant studentene. Styreleder og et flertall av styremedlemmene oppnevnes for en treårsperiode. Styreleder kan ikke være ansatt ved universitetet. Rektor er daglig leder av institusjonen og nestleder i styret. Rektor ansettes av myndighetene. Vitenskapelig ansatte og studenter har rett til å være representert i styret og andre ansatte har møte- og talerett.

I *Danmark* er styret ved universitetene sammensatt av representanter for studentene, de teknisk og administrativt ansatte, vitenskapelig ansatte og eksterne styremedlemmer oppnevnt av institusjonen. Styreleder velges blant de eksterne representantene, som har flertall i styret. Institusjonen kan tilpasse styringsmodellen individuelt, gjennom etablering av vedtekter. Vedtektene må imidlertid godkjennes av departementet. Styret ansetter rektor. Ansettelsesprosedyrene for institusjonens ledelse skal sikre ledernes faglige og ledelsesmessig legitimitet.

Universitetene i *Finland* har et styre med representasjon fra universitetsprofessorene, andre ansatte og studenter. Rektor er styreleder. Styret kan også ha eksterne medlemmer. Innslaget av eksterne medlemmer kan maksimalt utgjøre en tredjedel av styret. Eksterne medlemmer er ikke særlig ut-

bredt. For eksempel er styret ved Helsingfors universitet sammensatt av 15 medlemmer, hvor av én er ekstern. Styremedlemmene velges normalt av og blant de universitetsansatte.

Rektor velges av et universitetskollegium. Universitetsloven i Finland er for tiden under revisjon, og det vurderes om styret skal velge rektor.

Helsingfors universitet og Åbo akademi har begge en kansler. Øvrige universiteter kan velge om de vil ha en kansler. Kansleren skal bl.a. fremme vitenskapene, se til universitetenes allmenne interesser og overvåke virksomheten. Kansleren utnevnes av myndighetene.

Yrkeshøyskoler har et styre og en rektor. Rektor er styreleder og ansettes av eierne av høyskolen. Styret består for øvrig av representanter fra den øvrige ledelsen, heltidsansatte lærere, andre heltidsansatte, fra studenter og arbeidslivet. Innslaget av eksterne medlemmer kan maksimalt utgjøre en tredjedel av styret. Høyskolens ledelse bestemmer det totale antall styremedlemmer, fordeling blant ulike grupper og valgordning.

10.2.2 Ryssdalutvalgets forslag

Styrets ansvar og myndighet

Flertallet foreslår at statlige høyere utdanningsinstitusjoner skal ledes av et styre. Styret skal ha ansvar for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet, og at institusjonen drives effektivt og i overensstemmelse med institusjonens formål og vedtekter. Styret skal føre tilsyn med ansatt rektors ledelse av virksomheten. Styret skal fastsette en overordnet strategiplan for institusjonens virksomhet, som må behandles av institusjonenes interne organer før strategiplanen gyldig kan vedtas av styret. Videre skal styret ha ansvar for en tilfredsstillende organisering av institusjonens virksomhet, som tar hensyn til studenters og ansattes rettigheter. Styret skal fastsette budsjett for institusjonene og skal holde seg orientert om institusjonens økonomiske stilling og føre tilsyn med at virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Videre skal styret påse at virksomheten drives i samsvar med målene som er nedfelt i loven og i henhold til institusjonenes vedtekter. Styret vil ha varslingsplikt til departementet dersom det er grunn til å tro at institusjonen ikke kan oppfylle sine forpliktelser. Styret skal representere institusjonen utad. Styret kan imidlertid velge å gi rektor eller et styremedlem representasjonsrett.

Etter *flertallets forslag* skal styret fastsette vedtekter for institusjonene. Vedtektene må godkjennes av departementet. Lovforslaget inneholder be-

stemmelser om hva vedtektene skal inneholde. De viktigste er bestemmelser om styresammensetning, utpeking av eksterne styremedlemmer, valg av ansattes og studenters representanter i styret, valg av styreleder og nestleder, regler om årlig melding om virksomheten, behandling av større investeringsbeslutninger og ansettelse av rektor.

Mindretallets forslag er likt flertallets forslag hva angår styrets oppgaver. Mindretallet foreslår at styret skal ledes av rektor. Imidlertid åpner *mindretallet* for at institusjoner som ønsker det, kan ha ansatt rektor. Rektor vil i så fall tre ut av styret, og styreleder velges da blant de eksterne medlemmene.

Styresammensetning

Flertallet foreslår at styret skal bestå av minst fem medlemmer. Styret skal være sammensatt av et flertall av eksterne medlemmer samt representanter valgt av og blant ansatte og studenter. Styret velger selv en leder og en nestleder blant de eksterne medlemmene. Der vedtektene ikke bestemmer noe annet skal styret ha elleve medlemmer, hvorav seks eksterne medlemmer, to representanter fra de vitenskapelige ansatte, en representant fra teknisk-administrativt ansatte og to representanter fra studentene. Styremedlemmene skal velges for fire år av gangen. Gjenoppnevning kan bare skje en gang. Studentmedlemmer skal velges for ett år. Vedtektene kan fastsette kortere eller lengre tjenestetid.

Mindretallet foreslår at styret skal bestå av minst fem medlemmer. Styret skal være sammensatt av eksterne medlemmer, samt representanter valgt av og blant ansatte og studenter. Ingen av disse tre grupper skal ha flertall i styret. Rektor skal være styrets leder. Dersom rektor skal ansettes, trer han eller hun ut av styret. Styrets leder velges i så fall blant styrets øvrige medlemmer. Styremedlemmene skal oppnevnes for fire år av gangen. Gjenoppnevning kan bare skje en gang. Studentmedlemmer skal velges for ett år. Vedtektene kan fastsette kortere eller lengre tjenestetid. Styret forplikter institusjonen utad.

Den daglige ledelse av institusjonen

Rektor

Flertallet foreslår at rektor skal ansettes av styret for en periode på fire år. Rektor skal være institusjonens faglige og administrative leder innenfor de retningslinjer og pålegg som styret gir. Rektors myndighet omfatter ikke saker som etter institusjonens forhold er av uvanlig art eller stor betydning. Slike saker skal behandles av styret. I samråd med

styrets leder har rektor ansvar for at saker som legges frem for styret er forsvarlig forberedt.

Mindretallet foreslår at rektor som hovedregel skal være styrets leder. Rektor skal på styrets vegne ha det overordnede ansvar for ledelse av institusjonens virksomhet og føre tilsyn med denne. Rektor kan avgjøre saker i det omfang disse ikke kan utsettes til styret kan komme sammen i møte. Rektor kan også gis fullmakt til å avgjøre løpende saker som bør avgjøres før neste ordinære styremøte, og som ikke anses som viktige nok til at ekstraordinært styremøte innkalles. Styret fastsetter hvorvidt en ansatt rektor også skal ha det administrative lederansvaret ved institusjonen.

Administrerende direktør

Flertallet har ingen egen bestemmelse om ansettelse av administrerende direktør. Flertallet legger til grunn at rektor har både faglig og administrativt ansvar, men at det bør være opp til styret ved institusjonen å bestemme den organisatoriske løsningen. Flertallet mener at den modell de foreslår, ikke er til hinder for at institusjonene kan opprettholde ordningen med administrerende direktør.

Mindretallet foreslår at det ved hver institusjon skal være en universitets- eller høyskoleledelse, og at denne skal være den øverste leder for den samlede administrative virksomhet ved institusjonen. Forslaget er en videreføring av dagens ordning. *Mindretallet* ønsker imidlertid å gi institusjonene valgfrihet i forhold til valgt rektor etter dagens modell, eller ansatt rektor som enhetlig leder. Styret kan derfor bestemme at ansatt rektor skal ha det samlede ansvaret for institusjonens virksomhet.

10.2.3 Høringsinstansenes merknader

Styrets ansvar og myndighet

Høringsinstansene har ikke kommentert styrets ansvar og myndighet direkte, men kommer inn på det i forhold til styresammensetning og forholdet mellom styret, rektor og administrerende direktør.

Styresammensetning

Høringsinstansene er i hovedsak enige om at ingen gruppering i styret bør ha flertall alene. *Universitetet i Bergen* mener at det bør høstes mer erfaring med den gjeldende styresammensetningen før det vurderes å gjøre endringer. *Universitets- og høyskolerådet* og *Universitetet i Oslo* mener at en hensiktsmessig sammensetning av styret avhenger av hvilke oppgaver som legges til styret. *Universitets- og*

høgskolerådet ønsker at institusjonene selv skal få velge styresammensetningen innenfor visse rammer. Flere av høringsinstansene, herunder *Universitets- og høgskolerådet*, mener at departement fortsatt bør oppnevne de eksterne medlemmer etter forslag fra institusjonene selv.

Flere institusjoner ønsker ekstern leder av styret dersom man skal gå over til enhetlig ledelse.

Bare fire av høringsinstansene omtaler hvordan en eventuell ekstern styreleder skal rekrutteres. *Universitet i Oslo* og *Næringslivets hovedorganisasjon* mener at en ekstern styreleder må oppnevnes av departement, mens *Høgskolen i Sør-Trøndelag* mener at det må være opp til institusjonene selv å bestemme hvordan styreleder skal oppnevnes.

Et flertall av høringsinstansene vektlegger at studentrepresentasjonen ikke må svekkes, og ønsker å opprettholde dagens krav til studentrepresentasjon.

Den daglige ledelse av institusjonen

De statlige høringsinstansene uttrykker i hovedsak tilfredshet med dagens ordning med rektor som styreleder og en direktør med lovfestede oppgaver. Imidlertid mener de fleste statlige høringsinstansene at det må være institusjonen selv som bestemmer hvilken intern ledelsesstruktur de skal ha. Flere mener dagens modell kan gi uklar rollefordeling mellom rektor og administrerende direktør. Utover dette berører høringsuttalelsene i svært liten grad hvilken rolle rektor skal ha, og hvilket ansvar og myndighet som skal ligge til institusjonens styre. Administrerende direktørs arbeid blir heller ikke i særlig grad omtalt av høringsinstansene, ut over merknadene om at det kan oppstå uklarhet om ansvar- og rollefordeling mellom rektor og direktør. *Universitet i Oslo* påpeker at selv om direktøren etter loven har ansvar for iverksetting av styrets vedtak, så vil rektor i praksis også være involvert i oppfølgingen. Rektors kontroll med direktøren/administrasjonen på vegne av styret, vil derfor i noen grad også være en kontroll av seg selv.

Norges teknisk naturvitenskapelige universitet ønsker å innføre enhetlig ledelse. *Norges idrettshøgskole* mener at enhetlig ledelse kan være hensiktsmessig for deres institusjon. *Norges musikkhøgskole* gjennomfører for tiden en ekstern evaluering av intern styringsstruktur og vil vurdere å innføre enhetlig ledelse når evalueringen er gjennomført. *Arkitektshøgskolen i Oslo* støtter flertallsforslaget i at rektor normalt bør ansettes av styret og være institusjonens øverste faglige og administrative leder. *Høgskolen i Sogn og Fjordane* ønsker ansatt rektor og enhetlig ledelse på alle nivå.

Universitetet i Oslo, Arkitektshøgskolen i Oslo og Universitets- og høgskolerådet, mener at dersom rektor skal ansettes, så må rektor gå ut av styret og erstattes av en ekstern styreleder. Et flertall av høringsinstansene mener institusjonene selv må bestemme om rektor skal være valgt eller ansatt. *Universitetet i Oslo* mener det bør åpnes for både valg og ansettelse av rektor, og at det ved ansettelse av rektor bør stilles krav om en innstillings- eller nominasjonsprosess der universitetssamfunnets syn kommer frem. Ved valgt rektor bør det i et system med enhetlig ledelse utformes regler som gir styret mulighet til – med kvalifisert flertall – å konstatere at rektor ikke lenger utfører sine plikter på en måte styret har tillit til, og på det grunnlaget lyse ut nyvalg. *Universitetet i Oslo* anbefaler at det uansett utpekingsmåte åpnes for rekruttering utenfor institusjonens egne rekker, men ser det som meget viktig at universitetets øverste leder selv har erfaring fra forskning og undervisning og vil fraråde at kravet til vitenskapelig kompetanse svekkes.

10.2.4 Departementets vurdering

Styring og ledelse av universiteter og høyskoler

Det er en uttalt ambisjon at norske universiteter og høyskoler skal holde høyt internasjonalt nivå på sin virksomhet. Samtidig blir institusjonene stilt overfor en økende konkurranse om studenter og forskningsmidler også internasjonalt. En rekke tunge utviklingstrekk virker gjensidig forsterkende og fører til en raskere og mer grunnleggende globalisering av høyere utdanning. Konkurransen om studenter, lærere, forskere og forskningsmidler intensiveres og stiller norske universiteter og høyskoler overfor både muligheter og utfordringer som var umulig å forutse bare for få år siden. For å kunne møte utfordringene og gripe mulighetene, må norske universiteter og høyskoler gis et institusjonelt rammeverk, organisering og ledelsesstruktur som er robust og som bidrar til institusjonenes endringskompetanse, samtidig som de grunnleggende akademiske verdier høyere utdanning og forskning bygges på, må bevares og sikres.

Departementets styring av universitetene og høyskolene har gjennomgått store endringer. Ved flere lovendringer har institusjonene fått større frihet på en rekke områder. Innføringen av Kvalitetsreformen har gitt institusjonene ytterligere frihet når det gjelder økonomiforvaltning, organisasjonsstruktur og i forhold til faglige prioriteringer. Det stilles strengere krav til rapportering av resultater og kvalitet både når det gjelder forskning og utdanning. Det forutsettes også sterkere intern styring.

Styrets ansvar og myndighet

Ved innføringen av Kvalitätsreformen var det en uttalt målsetting å styrke styrets evne til å arbeide strategisk og overordnet. Departementet avventet arbeidet med en felles lov før vurdering av mer gjennomgripende endringer i institusjonenes ledelses- og styringsstruktur.

Departementet mener det er behov for en ytterligere styrking av styrenes strategiske rolle. Organiseringen av institusjonens ledelse må etter departementets syn bidra til å verne om faglig autonomi og akademiske verdier og tradisjoner, samt å utvikle universitetene og høyskolene som kritiske samsfunnsinstitusjoner. Samtidig må den være robust og i stand til å reagere raskt på endringer i omgivelsene og bidra til at institusjonene forholder seg aktive til slike endringer.

En evaluering av styrenes arbeid, som ble gjennomført av Statskonsult i 2003, og uttalelser i høringssvarene viser at styrene så langt ikke har utnyttet sitt nye handlingsrom fullt ut. Da er det nødvendig å legge ytterligere til rette for at institusjonene får arbeidsvilkår som reelt setter dem i stand til å utnytte det handlingsrommet de har fått. Samtidig er det viktig at institusjonene får en styringsform som medvirker til at institusjonens ressurser utnyttes formåls effektivt.

Departementet mener at styret skal være det øverste organ ved institusjonen og ha det overordnede ansvar for at den faglige virksomhet holder høy kvalitet. Loven bør synliggjøre styrets ansvar for både å opprettholde den faglige autonomi og for å legge til rette for at de akademiske verdier og tradisjoner kan føres videre i møte med de omstillingsbehov stadige samsfunnsendringer medfører. Styret skal ha ansvar for institusjonens overordnede strategi og utvikling i samsvar med de mål som er gitt av overordnet myndighet. Videre har styret ansvar for intern organisering og ledelse og for at virksomheten drives effektivt. Styret må også ha ansvar for at institusjonens samlede økonomiske ressurser disponeres i samsvar med forutsetninger og retningslinjer gitt av departementet eller Stortinget. De eksterne inntektene utgjør en økende andel av institusjonenes totale driftsbudsjett. Styrene har ansvar for samarbeid med samsfunns- og næringsliv, og må føre tilsyn med forvaltningen av eksternt finansiert virksomhet. Styret må som øverste organ føre tilsyn med rektors ledelse av institusjonen og fastsette instruks for rektors arbeid.

I dagens lov stilles det krav om åpenhet om styrets arbeid. Bestemmelsene om styrets arbeidsform er i hovedsak videreført i lovforslaget. Universiteter og høyskoler er svært sentrale samsfunnsin-

stitusjoner og disponerer betydelige offentlige ressurser. Departementet mener derfor det må være åpenhet om styrets arbeid så langt dette er mulig. Denne åpenheten skal sikre at ansatte, studenter og samfunnet kan holde seg orientert om styrets arbeid og forstå grunnlaget for styrets beslutninger.

Med de vide fullmakter statlige universiteter og høyskoler har fått, kan det tenkes ekstreme situasjoner der departementet får informasjon om disposisjoner som tilsier at det må gripes inn, dersom dialog ikke løser saken. Departementet er derfor kommet til at det bør lovfestes hjemmel for at Kongen i statsråd kan avsette styret dersom institusjonens videre virksomhet blir satt i fare.

Det vises til lovforslaget §§ 9–1 og 9–2.

Styresammensetning

Styring av universiteter og høyskoler krever at styret innehar solid kompetanse både i faglige og administrative spørsmål. Dagens styresammensetning sikrer den interne forankringen gjennom at ansatte og studenter velger sine egne representanter. Samtidig gir det styret tilførsel av faglig kompetanse som er avgjørende for veivalg innen akademiske institusjoner. Erfaringen med eksterne styremedlemmene viser at de også internt ved universiteter og høyskoler anses å tilføre styrearbeidet bredere kompetanse. Dagens ordning der ingen «gruppering» har flertall, men der saker må løses gjennom samforstand og helhetlige vurderinger, har gitt gode erfaringer. Departementet mener dagens modell for sammensetning av styret er god, og ser ikke avgjørende argumenter for å foreta vesentlige endringer. Samtidig vil departementet peke på viktigheten av at styrets medlemmer er bevisst den rolle styrevervet innebærer. Ingen av de grupper som er representert i styret er valgt eller oppnevnt for å ivareta særinteresser, men for å bidra med den kompetanse de besitter i utviklingen av institusjonen som sådan. Departementet mener at endring i styresammensetning slik at medlemmer oppnevnt av en instans eller valgt av en gruppe kommer i flertall, og som begrunnes med at denne gruppen har et særlig ansvar for helhetsvurderinger og langsiktighet, kan medføre at det enkelte styremedlems ansvar undergraves. Samtlige styremedlemmer må ta ansvar for helheten, og bredden i styremedlemmenes kompetanse og erfaring må utnyttes.

Departementet viser til at spørsmålet om enhetlig ledelse blir drøftet nedenfor under avsnittet *Den daglige ledelse av institusjonen*. Det blir her konkludert med at det bør innføres enhetlig ledelse ved in-

stisusjonene. Som en naturlig konsekvens av dette forslaget, går departementet inn for at det skal være ekstern styreleder. Rektor kan ikke både ha ansvaret for den faglige og administrative ledelse og samtidig være styreleder. Det ville gi en for stor konsentrasjon av myndighet i en stilling og svekke styrets rolle som kontrollerende organ. Departementet går derfor inn for at leder av institusjonens styre bør være ekstern. Rektor og prorektors plass i styret bør erstattes av medlemmer valgt blant de vitenskapelige ansatte. For institusjoner hvor en viss andel av det vitenskapelige personalet er midlertidig ansatte, dvs doktorgradsstipendiater og postdoktorer, blir det foreslått at en av plassene i styret forbeholdes denne gruppen. Det er, etter departementets vurdering, viktig å sikre at også denne gruppen kan være representert i styret ved institusjonen.

Styrets ansvar for overordnede strategiske oppgaver blir tydeligere i denne modellen og bidrar således til å underbygge styrets ansvar. Det er styret som har det øverste ansvar for alle sider ved institusjonens virksomhet, og alle vedtak som er truffet av andre enn styret, treffes på styrets vegne. Styret skal etter departementets forslag presisere en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom rektor og styreleder, slik at det ikke oppstår uklarhet om rolleledingen.

Departementet som overordnet myndighet, forholder seg til institusjonens styre. Styret vil være ansvarlig for at departementets beslutninger for institusjonen blir gjennomført, og departementet må forholde seg til styret i alle vesentlige spørsmål. Styret vil etter departementets forslag formelt sett representere institusjonen overfor offentlige myndigheter.

Det vil ikke være i konflikt med ansvarsforholdet som er beskrevet ovenfor, at departementet i løpende spørsmål som ikke er av prinsipiell betydning, vil forholde seg direkte til rektor. Det påhviler både departementet og rektor et ansvar for at styret orienteres, og eventuelt bringes inn når sakens karakter tilsier det. Etter departementets forslag skal rektor være institusjonens talsperson overfor allmennheten. Departementet legger til grunn at dette er en naturlig arbeidsdeling mellom rektor og styret.

Ordningen med at institusjonen foreslår eksterne styremedlemmer bør videreføres. Eksterne styremedlemmer bør fortsatt oppnevnes av departementet på fritt grunnlag. Dette gjelder også oppnevning av ekstern styreleder. Det vil sikre et videre rekrutteringsgrunnlag og ikke minst få frem personer med kunnskap om aktuelle yrkesfelt og kjennskap til regionale utfordringer. Ved utvelgelse av

styreleder må det legges vekt på det ansvar og den kompetanse som en slik rolle fordrer.

Det vises til lovforslaget §§ 9–3 og 9–4.

Den daglige ledelse av institusjonen

Rektor og administrativ leder

Departementet mener dagens modell for institusjonens øverste ledelse er lite robust i møte med de utfordringer universiteter og høyskoler står overfor. I tillegg gir den uklare ansvarsforhold internt ved institusjonen og mellom institusjonene og departementet. For å styrke institusjonenes strategiske handlekraft og legge til rette for klarere ansvarsforhold fremmes det forslag om enhetlig faglig og administrativ ledelse og ekstern styreleder. Enhetlig ledelse vil bidra til å tydeliggjøre styrets strategiske rolle og legge til rette for at strategiske og mer langsiktige spørsmål blir styrets hovedfokus. Ved at rektor får ansvar og fullmakter som daglig leder, legges det til rette for mer helhetlig styring i faglige og administrative spørsmål. Forslaget om å innføre ekstern leder av styret er motivert av ønsket om å styrke styrets stilling som strategisk organ, samt av behovet for en klar styringslinje fra departementet. Dette vil fjerne den uklarhet som enkelte steder råder mellom rektor og direktørs ansvars- og myndighetsområde. Departementet foreslår at enhetlig ledelse lovfestes som obligatorisk modell i loven.

Det er her også lagt vekt på at evalueringer av norske høyere utdanningsinstitusjoner har pekt på at en handlekraftig og klar ledelse er en viktig faktor for å lykkes når en skal møte de utfordringer universitetene og høyskolene står overfor. Dette bringer ledelses- og styringsstrukturen ved norske universiteter og høyskoler nærmere de strukturer en finner ved internasjonalt ledende institusjoner.

Departementet vil samtidig understreke at et kjennetegn ved internasjonalt ledende institusjoner er at rektor rekrutteres gjennom meget grundige prosesser der ansatte involveres tungt for å finne frem til den beste kandidaten.

Departementet foreslår at styret skal avgjøre om rektor skal rekrutteres ved valg eller gjennom ansettelse. Departementet mener at dette valget gjøres best av institusjonene selv, og at det innebærer en ytterligere myndiggjøring av den enkelte institusjon. Det er viktig å sikre faglig fornyelse, og dette kan gjøres både ved åremålsansettelse og ved valg. Styret må sørge for at rekrutteringsprosessen organiseres slik at den sikrer faglig og ledelsesmessig legitimitet ved institusjonen og legitimitet i forhold til styret.

Innføring av enhetlig ledelse på øverste nivå er

ikke til hinder for at institusjonene opprettholder ordningen med en administrativ leder. Ved enhetlig ledelse vil imidlertid formelle fullmakter og ansvar samles hos en leder. Rektors overordnede rolle i forhold til en eventuell administrasjonssjef vil således være uomtvistet.

Med den viktige rolle en rektor vil ha, og som krever både faglige kvalifikasjoner, lederegenskaper og administrativ innsikt, er det etter departementets syn riktig at det åpnes for at rektor kan rekrutteres også utenfor institusjonen. Dette vil særlig være viktig for små institusjoner. Rektorrollen tilsier at rektor har høy faglig kompetanse innenfor ett eller flere av institusjonens fagområder, innsikt i universitets- og høyskolesektoren og erfaring fra ledelse og organisering av forskningsmiljøer. Samtidig er det ikke hensiktsmessig å lovfeste kvalifika-

sjonskrav som utelukker rom for skjønn. Dersom rektor skal åremålsansettes må ansettelse av rektor foretas av styret selv.

Rektor vil på styrets vegne ha ansvar for den samlede faglige og administrative virksomhet ved institusjonen innenfor de rammer som styret har gitt. Departementet mener at styret selv må bestemme den interne ledelsesstrukturen og vil derfor ikke lovfeste en eventuell prorektors rolle. Styret må stå fritt til å vurdere om det er behov for en slik funksjon ut fra institusjonens størrelse og intern arbeids- og ansvarsfordeling. Departementet mener at det vil være naturlig at en eventuell prorektor er ansatt for samme periode som rektor er valgt eller ansatt for, og åpner derfor for at prorektor kan ansettes på åremål.

Det vises til lovforslaget kapittel 10.

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet viser til at den delen av loven som er felles for statlig og privat sektor, i stor grad bygger på de forslag som fremkom i NOU 2003:25. Ryssdalutvalget har i liten grad vurdert de økonomiske og administrative konsekvensene, men har valgt å knytte noen generelle kommentarer til forslagene. Departementet støtter utvalgets vurdering av at forslag til felles lov i svært liten grad impliserer noen økonomisk og administrativ merbelastning for statlige universiteter og høyskoler. Utvalgets *flertall* viser til at flere av de bestemmelsene som er foreslått, vil være nye for de private institusjonene, blant annet bestemmelser om studentenes læringsmiljø, krav til studieplaner, klageordninger for studentene, nye eksamensbestemmelser mv. Utvalget peker på at de private høyskolene bør tilføres tilstrekkelige midler for å kunne gjennomføre de endringer som er nødvendig for å tilpasse seg de nye krav som stilles. Videre peker flertallet på at det er nødvendig å sikre de private institusjonene lik mulighet til å realisere Kvalitetsreformens intensjon og ta aktivt del i de nasjonale utfordringer innen høyere utdanning, og at disse institusjonene gis finansielle vilkår som i større grad gjenspeiler likheten i faglige fullmakter og ansvar. *Utvalgets mindretall* mener de private institusjonene i første rekke må betraktes som et supplement til det offentlige tilbudet.

Departementet legger til grunn at private universiteter og høyskoler er faglig likeverdige og en viktig del av det norske høyere utdanningssystemet. Dette gjør det naturlig å ha lik regulering også når det gjelder institusjonenes overordnede formål og virksomhet. Departementet forutsetter at lovens formål og de enkelte krav til virksomheten må ses på som dynamiske standarder, som vil avhenge av institusjonens størrelse, institusjonens profil og i hvilken grad disse institusjonene er finansiert av staten. Etableringen av et felles lovverk etablerer

således ikke et *nytt* og utvidet ansvar for de private institusjonene, men kan gi presiseringer av de forventninger samfunnet har til offentlig akkrediterte og finansierte institusjoner. Forslaget til felles lov for statlige og private universiteter og høyskoler innebærer ikke noen endringer i finansieringen verken for de statlige eller for de private institusjonene. Det forutsettes at finansieringssystemet ligger fast og at tildeling av midler fra staten vil avhenge av den årlige budsjettbehandlingen.

Departementet viser til at flere av elementene i felles lov innebærer en kodifisering av krav som er nedfelt gjennom Kvalitetsreformen og som allerede er implementert for de private høyskolene. Kvalitetsreformen ble i budsjettet for 2004 fullfinansiert. De private høyskolene fikk i budsjettet for 2004, på lik linje med de statlige institusjonene, tildelt midler til iverksetting av Kvalitetsreformen. Departementet viser videre til innføringen av et nytt finansieringssystem for de private høyskolene, der en resultatbasert undervisningskomponent medfører endringer i budsjettnivå for institusjonene ved endringer i avlagte studiepoeng og gjennomstrømning. De effektiviseringsgevinster som Kvalitetsreformen skal gi, samt nytt finansieringssystem, er med på å gi institusjonene et økonomisk grunnlag for å gjennomføre de endringer som fremkommer i forslaget til ny, felles lov. De merutgifter som måtte komme som følge av forslag til felles lov forutsettes derfor dekket innenfor institusjonenes rammer.

Arbeidstilsynet fører i dag tilsyn med store deler av arealene ved private høyskoler med basis i ansattes rettigheter etter Arbeidsmiljøloven. Utvidelsene av tilsynsansvaret til også å omfatte studentenes læringsmiljø vurderes ut fra risikobetraktninger til ikke å ville gi økt tilsynsbelastning for Arbeidstilsynet. Det legges således opp til at oppgavene kan dekket innenfor Arbeidstilsynets ordinære ramme.

12 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Del I Fellesbestemmelser

Kapittel 1: Lovens formål og virkeområde

Til § 1–1 Lovens formål

Lovens formålsbestemmelse er i stor grad en videreføring av krav som i dag er nedfelt i universitets- og høyskoleloven § 2. Bestemmelsen innebærer imidlertid en presisering i forhold til dagens lovverk, ved at det inntas at siktemålet skal være et høyt internasjonalt nivå. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene.

Til § 1–2 Lovens virkeområde – universiteter og høyskoler

Første ledd: Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 1 nr. 1, men slik at den også gjøres gjeldende for private institusjoner. For private institusjoner vil bestemmelsen blant annet innebære at kategorien *akkreditert høyskole* erstattes med *høyskole*. Kunsthøyskolene er i gjeldende universitets- og høyskolelov nevnt som en egen institusjonskategori. Forslaget til ny bestemmelse vil innebære at departementet må vurdere endringer i forskrift, for å fastsette standarder for akkreditering av kunsthøyskoler i kategorien vitenskapelig høyskole.

Andre ledd: Bestemmelsen er en videreføring av tilsvarende bestemmelser i universitets- og høyskoleloven og privathøyskoleloven. Bestemmelsen innebærer at NOKUT skal foreta en uavhengig vurdering (akkreditering) av den enkelte institusjon før Kongen fatter endelig vedtak. Selv om NOKUT finner at en institusjon fyller de formelle kravene for endring av institusjonskategori er det Kongen som har myndighet til å gi endret institusjonsbetegnelse.

Tredje ledd: Enkelte institusjonstyper som ikke faller inn under loven, men som også tilbyr høyere utdanning, vil kunne ha særskilte forhold ved sin organisering eller virksomhet som ikke er forenlig med alle lovens krav. Det er derfor åpnet for at Kongen kan bestemme at enkelte av lovens regler skal gjelde tilsvarende for andre institusjoner. Loven kan således tilpasses slike særskilte utdanningsinstitusjoner. Slike saker skal vurderes av NOKUT i forkant. Bestemmelsen er en viderefø-

ring av universitets- og høyskoleloven § 1 nr. 3. Hjemmelen er benyttet til å innlemme Forsvarets høyskoler delvis under loven. NOKUTs vedtak i slike saker vil være rådgivende.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 2a.

Femte ledd: Bestemmelsen oppstiller en hovedregel om at loven kun gjelder for universiteter og høyskolars virksomhet i riket. Dette vil innebære at loven som utgangspunkt ikke gjelder for virksomhet som skjer utenfor riket. Eksempelvis vil ikke en utenlandsk institusjon eller en norsk institusjon som har etablert sin virksomhet utenfor Norges grenser, ha rettskrav på å tilby utdanning i utlandet med norsk akkreditering. En institusjon vil heller ikke ha krav på å bli vurdert for statstilskudd for virksomhet i utlandet. Bestemmelsen vil ikke være til hinder for at norske institusjoner har deler av sin akkrediterte virksomhet eller undervisning organisert i utlandet. Dersom en institusjon skal organisere akkreditert norsk utdanning i utlandet må forhold knyttet til kvalitetssikringen av slike tilbud være avklart. Bestemmelsene i lov om universiteter og høyskoler må i all hovedsak anses som offentligrettslige, slik at reglene i utgangspunktet ikke får anvendelse på Svalbard og Jan Mayen, jf. Svalbardloven § 2 annet ledd og lov om Jan Mayen § 2. Det er derfor behov for særregulering av dette forhold.

Sjette ledd: Bestemmelsen er en presisering av bestemmelsen i femte ledd i forhold til institusjonenes adgang til å tildele norske akkrediterte grader og yrkesutdanninger i utlandet. Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å fastsette nærmere bestemmelser om institusjonenes adgang til å organisere eller tilby akkreditert virksomhet i utlandet.

Syvende ledd: For å kunne foreta norske tilpassinger til den internasjonale utvikling, kan lovens virkeområde utvides eller innskrenkes av internasjonale avtaler som Norge er forpliktet etter.

Til § 1–3 Institusjonenes virksomhet

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av krav som i dag ligger i universitets- og høyskoleloven § 2. Bestemmelsen er ny for private institusjoner. At institusjonene skal forvalte ressurser effektivt og søke tilføring av eksterne ressurser, bidra til innovasjon og nyskaping, legge til rette for at an-

satte og studenter kan delta i samfunnsdebatten og bidra til at norsk høyere utdanning følger den internasjonale utviklingen m.v., er en lovfesting av krav eller forventninger som også i dag stilles til virksomheten ved både statlige og private institusjoner. Det konkrete innholdet i de enkelte bestemmelsene vil blant annet avhenge av i hvilken utstrekning virksomheten er finansiert av staten, virksomhetens størrelse og profil.

Til § 1–4 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

Første ledd: Institusjoner som er akkreditert for å tildele doktorgrad forutsettes å ha et tilstrekkelig forskningsmiljø innenfor det fagområde hvor institusjonen har slik akkreditering. Bestemmelsen er således en presisering av de krav som vil stilles til slik akkreditering. Bestemmelsen gir ikke institusjoner med rett til å tildele doktorgrad, rettskrav på en særlig finansiering. På samme måte vil institusjoner som har rett til å tildele doktorgrad ha et særlig ansvar for å uteksaminere doktorgradskandidater, for å kunne beholde slik akkreditering. Kravene til akkreditering fastsettes i forskrift, jf. lovens kapittel 3.

Annet ledd: Dagens fire universiteter har naturhistoriske og kulturhistoriske museer som i realiteten er nasjonalmuseer på sine områder. For å tydeliggjøre at disse universitetene har et særlig nasjonalt ansvar for denne virksomheten, og en plikt til å vedlikeholde samlinger og tilby publikumsutstillinger, er dette presisert i loven. Ansvaret for den kulturhistoriske virksomheten ved universitetsmuseene er for øvrig nedfelt i lov om kulturminner og forskrifter til denne. Ifølge forskriftens § 1 er blant annet Universitet i Oslos kulturhistoriske museer, Bergen Museum, Vitenskapsmuseet i Trondheim og Tromsø museum *rette myndighet* etter en rekke bestemmelser i kulturminneloven. Museene forvalter statens eiendomsrett til løse kulturminner og er pålagt ansvar for registrering og utgraving av automatisk fredede kulturminner.

Tredje ledd: Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å gi enkelte institusjoner særskilte nasjonale oppgaver på bestemte områder. I den utstrekning et slikt nasjonalt ansvar får økonomiske konsekvenser, vil det nærmere innholdet i ansvaret måtte forelegges Stortinget gjennom behandlingen av de årlige budsjetter.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 18, som gir departementet hjemmel til å gi enkelte institusjoner ansvaret for særlige fellesoppgaver for sektoren. Med hjemmel i denne bestemmelsen har blant annet Universitetet i Oslo fått det organisatoriske ansvaret for Samordna opptak.

Til § 1–5 Akademisk og kunstnerisk frihet

Første ledd: Bestemmelsen i bokstav a er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 3. Bestemmelsen i bokstav b er ny for både statlige og private institusjoner. Bestemmelsene innebærer at institusjonens eier eller overordnet myndighet ikke kan gi slike pålegg eller instruksjoner med mindre det er særskilt hjemmel i lov eller forskrift. Bestemmelsen angir et forbud mot direkte pålegg fra institusjonens eier eller overordnet myndighet i enkelt saker, men vil ikke være til hinder for at private institusjoner i sine vedtekter eksempelvis har egne bestemmelser om vilkår for ansettelse, jf. annet ledd.

Annet ledd: Bestemmelsen er i stor grad en videreføring av de prinsipper som i dag er nedfelt i de alternative vilkår for å kunne søke om statstilskudd etter privathøyskoleloven. Bestemmelsen er særlig praktisk viktig for private institusjoner som er etablert som faglig-pedagogiske alternativ eller som er etablert av etiske eller religiøse grunner. Bestemmelsen tydeliggjør at retten til å ha en slik alternativ innretning av virksomheten er en del av den overordnede akademiske friheten. En institusjons alternative faglige eller verdimessige grunnlag må ikke være overstyrende i forhold til det vitenskapelige innholdet i undervisningen og forskningen.

Til § 1–6 Kvalitetssikring

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsene i universitets- og høyskoleloven § 2 nr. 8 og privathøyskoleloven § 10a tredje ledd. Nytt i bestemmelsen er at den vil gjelde for alle institusjoner som har akkrediterte studier etter loven. Tidligere gjaldt bestemmelsen bare for institusjoner som søkte om akkreditering av institusjonen som sådan. NOKUT vil føre tilsyn med at institusjonene har tilfredsstillende interne system for kvalitetssikring. Dersom NOKUT ikke finner et kvalitetssikringssystem tilfredsstillende, kan retten til å tilby studier etter § 3–2 eller faglige fullmakter etter § 3–3, trekkes tilbake, jf. § 3–3 fjerde ledd.

Annet ledd: Departementet gir forskrift med de nærmere krav som skal stilles til det interne kvalitetssikringssystemet, og saksbehandlingsregler for NOKUTs evaluering, jf. § 2–1 annet ledd bokstav a.

Kapittel 2: Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT

Bestemmelsene i dette kapitlet er i hovedsak en videreføring av bestemmelser i universitets- og høyskoleloven kapittel 3, som i dag fastsetter rammene for NOKUTs virksomhet. Bestemmelsene gjelder også i dag for både statlige og private institusjoner.

Det vises generelt til de vurderinger og merknader som er inntatt i Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. O. nr. 58 (2001–2002).

Til § 2–1 NOKUTs oppgaver og myndighet

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 12 nr. 1. NOKUT er organisert som et statlig forvaltningsorgan og er administrativt underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet.

Annet ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 13 nr. 1. Bestemmelsen angir NOKUTs oppgaver og myndighet. Departementet fastsetter i forskrift de overordnede standarder og saksbehandlingsregler som skal legges til grunn for NOKUTs virksomhet, jf. § 3–1 annet ledd.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 13 nr. 3. Bestemmelsen fastslår at NOKUT er faglig uavhengig av departementet. Departementet kan ikke gi NOKUT pålegg i faglige spørsmål utover det som er fastsatt i lov eller med hjemmel i lov. Departementet kan heller ikke overprøve NOKUTs akkrediteringer. Dette innebærer blant annet at departementet ikke kan overprøve et negativt vedtak fra NOKUT i forbindelse med akkreditering av institusjoner eller studietilbud.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 13 nr. 5 og oppstiller en særlig plikt for NOKUT til å offentliggjøre sine faglige evalueringer og vedtak.

Femte ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 13 nr. 4. NOKUTs vedtak overfor private institusjoner vil være enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Tilsvarende vedtak overfor statlige institusjoner vil ikke være enkeltvedtak. Departementet kan etter denne bestemmelsen fastsette unntak fra forvaltningslovens regler for behandling av klage over enkeltvedtak overfor private institusjoner. Med hjemmel i bestemmelsen har departementet fastsatt samme klageordning for statlige og private institusjoner.

Til § 2–2 NOKUTs styre

Bestemmelsene i denne paragrafen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 14. Ved lovendring våren 2002, jf. Ot.prp. nr. 65 (2002–2003), ble antallet styremedlemmer økt fra fem til syv. Dette blant annet med bakgrunn i at NOKUT også har fått oppgaver etter lov om fagskoleutdanning og for å sikre internasjonal representasjon i NOKUTs styre.

Kapittel 3: Faglige bestemmelser – akkreditering

Til § 3–1 Akkreditering av studietilbud og institusjoner

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 12 nr. 2.

Annet ledd: Departementet fastsetter i forskrift de overordnede standarder som skal legges til grunn for akkreditering av studietilbud og institusjoner. I Forskrift 2. januar 2003 nr. 4 om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler, har departementet fastsatt nærmere standarder og saksbehandlingsregler for NOKUTs akkrediteringsvirksomhet.

Tredje ledd: NOKUT har myndighet og ansvar for å trekke tilbake en institusjons akkreditering dersom de fastsatte vilkår for akkrediteringen ikke lenger er til stede. Det skal gis særskilt frist for å rette forholdene. Nærmere retningslinjer er gitt i forskrift, jf. merknad til annet ledd.

Til § 3–2 Grader, yrkesutdanninger og titler

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 45 nr. 1 og privat høyskoleloven § 9 fjerde ledd. Nytt i bestemmelsen er at departementet, i samsvar med Norges forpliktelser gjennom Bolognaprosessen, kan gi forskrift om et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner og mål for grader og yrkesutdanninger og om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner (*fellesgrader – «joint degrees»*).

Annet ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 4 og privat høyskoleloven § 10b sjette ledd.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 3 og privathøyskoleloven § 10b fjerde ledd. Bestemmelsen gir departementet blant annet hjemmel til å fastsette at en lavere grad skal omfatte emner tilsvarende examen philosophicum og examen facultatum.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av § 45 nr. 2, med en mindre presisering slik at også kunsthøyskolene kan få rett til å tildele tittelen æresdoktor dersom NOKUT akkrediterer disse institusjonenes stipendprogram som *tilsvarende* doktorgrad.

Femte ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 45 nr. 3. Myndigheten til å forby uriktig bruk av titler er flyttet fra Kongen til departementet.

Sjette ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 45 nr. 4.

Til § 3–3 Faglige fullmakter

Første og annet ledd: Bestemmelsene er, med enkelte språklige endringer, en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 1. og 2 og privathøyskoleloven § 10b første ledd. Bestemmelsen innebærer en formell likestilling av statlige og eventuelle private universiteter. Høyskoler og vitenskapelige høyskoler må søke NOKUT om akkreditering av doktorgradstilbud på nye fagområder. På høyere grad kan disse institusjonene selv opprette nye studietilbud innenfor de fagområder der de har rett til å tildele doktorgrad. Departementet forutsetter at universiteter som ønsker å etablere høyere grads studietilbud på nye fagområder, er i dialog med NOKUT i forkant av slik etablering. Der institusjonen ikke har rett til å tildele doktorgrad må institusjonen søke NOKUT om akkreditering og departementet om godkjenning.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 5 og privathøyskoleloven § 10b syvende ledd. Det skal fastsettes studieplan for de enkelte studietilbudene. Studieplanen skal angi hvilke krav som stilles til deltakelse fra studentene og på hvilken måte studentenes kunnskaper skal vurderes (eksamen, løpende vurderinger eller på annen måte).

Fjerde ledd: Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 46 nr. 6 og privathøyskoleloven § 10b åttende ledd.

Til § 3–4 Godskrivning og godkjenning av annen utdanning

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 47. Bestemmelsen angir at utdanning fra annen institusjon under loven som hovedregel skal godskrives etter et tid-for-tid-prinsipp ved innpassing i annen grad eller yrkesutdanning. Bestemmelsen er praktisk viktig i forbindelse med innpassing i generelle grader, hvor den enkelte student som utgangspunkt vil ha krav på å få godkjent sin utdanning med uttelling i studiepoeng tid-for-tid. Hovedregelen må modereres ved innpassing i spesielle grader ved en annen institusjon, ettersom den enkelte institusjon selv fastsetter studieplaner med nærmere krav til bredde og fordypning i det enkelte studium. Dette betyr at en student som har tatt én spesiell utdanning ved en institusjon ikke vil ha rettslig krav på full uttelling i studiepoeng ved innpassing i en annen type utdanning ved en annen institusjon.

Annet ledd: Bestemmelsen er, med mindre språklige justeringer, en videreføring av bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 48 nr. 1.

Bestemmelsen gir NOKUT myndighet til å gi generell godkjenning av utenlandsk utdanning eller utdanning fra norsk institusjon som ikke går inn under loven. Slik godkjenning kan bare gis etter søknader fra enkeltpersoner. En slik godkjenning vil angi en uttelling i studiepoeng, og skal godskrives institusjoner under loven med samme antall studiepoeng, jf. første ledd.

Tredje ledd: Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 48 nr. 2 og privathøyskoleloven § 10b tredje ledd. Bestemmelsen gjelder kun for institusjoner som er akkreditert som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole. Myndighet etter denne bestemmelsen omfatter bare godkjenning som *jevngod* med utdanninger som *tilbys* ved den enkelte institusjon, og slik godkjenning gir rett til å benytte tittel som er fastsatt for den utdanningen som det er jevnført med. Generell godkjenning av annen utdanning i forhold til norsk høyere utdanning, jf. annet ledd, kan bare gis av NOKUT.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 48 nr. 4.

Femte ledd: Departementet har hjemmel til å gi forskrift med utfyllende regler om godskrivning etter første ledd. Det vil i forskrift blant annet kunne fastsettes særlige bestemmelser om unntak fra hovedregelen om tid-for-tid, jf. gjeldende forskrift av 28. oktober 1998 om godskrivning av grad, yrkesutdanning, utdanningsprogram, fag eller emne fra institusjon under lov om universiteter og høyskoler som del av cand.mag.-grad. Det vil også kunne gis utfyllende bestemmelser om nasjonal samordning av praksis i forbindelse med fritak for enkelteksamener etter § 3–5, og forholdet til forbudet mot dobbelt uttelling for samme faginnhold etter § 3–4 første ledd. Departementet kan videre gi forskrift om saksbehandling og klageadgang for godkjenning etter annet og tredje ledd. Departementet kan i en slik forskrift blant annet gi bestemmelser om institusjonens plikt til å samordne godkjenningspraksis og om rutiner for rapportering av vedtak om godkjenning. I forskrift kan det også gis begrensinger i en students rett til å søke flere institusjoner om godkjenning for samme utdanning.

Til § 3–5 Fritak for eksamen eller prøve

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 49 og delvis privathøyskoleloven § 10b tredje ledd. For private institusjoner stilles det ikke krav til at institusjonen skal være akkreditert som sådan. Også private institusjoner som har akkreditering for enkeltstudier vil ha rett og plikt til å behandle søknader om fritak for eksamen.

Departementet kan pålegge institusjonene å samordne sin praksis, jf. også merknaden til § 3–4 femte ledd.

Til § 3–6 Krav for opptak til høyere utdanning

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 1. Hovedgrunnlaget for generell studiekompetanse skal fortsatt være fullført og bestått videregående opplæring med spesifiserte krav til bestemte allmenne fag. Annet generelt opptaksgrunnlag vil bl.a. være fagbrev/svennebrev eller individuell vurdering av yrkespraksis/utdanning ved 23 års alder, i begge tilfeller kombinert med eksamen i spesifiserte allmenne fag. For private høyskoler innebærer bestemmelsen en presisering av at det normale opptaksgrunnlaget skal være det samme som for de statlige institusjonene og at fastsettingen er lagt til departementet.

Annet ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 2. Koordineringsfunksjonen for hele sektoren vil formelt ivaretas av departementet.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 3. Hjemmelen til å gi forskrift om at institusjonene i særskilte tilfeller kan gjøre unntak fra kravene om generell studiekompetanse, er ment å skulle forhindre åpenbar urimelig behandling av enkeltsøkere. Hjemmelen vil kunne anvendes for tilfeller hvor helt spesielle hensyn gjør seg gjeldende. Det skal foretas en konkret vurdering av søkerens kvalifikasjoner i forhold til det bestemte studium som vedkommende har søkt.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 4 slik denne har vært tolket. Departementet vil fortsatt innhente forslag og synspunkter fra institusjonene. Det kan være aktuelt å gjøre unntak fra de generelle opptakskravene ved opptak til enkeltfag eller spesielle studier. Dette er særlig aktuelt for kunstfaglige studier hvor det stilles krav om spesielle kunstneriske kvalifikasjoner.

Femte ledd: Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 5 slik denne har vært tolket. Departementet vil fortsatt innhente forslag og synspunkter fra institusjonene. Spesielle opptakskrav kan for eksempel være begrunnet i studiets karakter eller være nødvendig for å opprettholde studiets faglige begynnernivå. Et mangfold av tilleggskrav vil kunne skape problemer for søkere og rådgivere. Det er derfor behov for et samordnet og oversiktlig regelverk for slik å unngå umotiverte forskjeller for eksempel

mellom de krav som stilles ved opptak til samme type studium ved forskjellige læresteder.

Sjette ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 7.

Syvende ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 37 nr. 6.

Til § 3–7 Studentopptak

Første ledd: Bestemmelsen er en delvis videreføring av § 38 nr. 2. Departementet kan pålegge institusjonene å delta i nasjonal samordning av opptak. Et eventuelt pålegg om slik deltakelse vil måtte skje i dialog med aktuelle institusjoner og institusjonene kan eventuelt pålegges delvis samordning.

Annet ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 38 nr. 2, som gir departementet hjemmel til å fastsette forskrifter om opptaksregler, inklusive klagebehandling. Hjemmel til å oppnevne nasjonal klagenemnd er flyttet til § 5–1 syvende ledd.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 38 nr. 1.

Fjerde ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 39 nr. 2. Slik regulering vil i praksis skje gjennom behandlingen av de årlige budsjettene, men departementet kan også ved enkeltvedtak eller forskrift fastsette slike bestemmelser.

Femte ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 39 nr. 1.

Sjette ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 38 nr. 3.

Syvende ledd: Bestemmelsen er ny for både statlige og private institusjoner. Ansvarer gjelder kun der institusjonene benytter slike tjenester aktivt. Ansvarer innebærer at institusjonene må sørge for at studentene har fått en informasjon som gir en tilstrekkelig oversikt over de realiteter studenten vil møte i sin studiehverdag. Institusjonen skal også være informert om hva en student eventuelt betaler for slike formidlingstjenester og eventuelle andre betingelser som er knyttet til slik rekruttering.

Til § 3–8 Undervisning

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 44a nr. 1.

Annet ledd: Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 44a nr. 2. Det er presisert at hovedregelen om at forelesninger skal være offentlige, vil kunne fravikes dersom det er fastsatt egenbetaling for studiet. Denne presiseringen vil være særlig viktig for flere av de private institusjonene.

Til § 3–9 Eksamen og sensur

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 50. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene. Bestemmelsen er imidlertid i praksis en presisering av bestemmelsen i privat-høyskoleloven § 6 annet ledd, som bestemmer at styret ved private høyskoler skal fastsette eksamensreglement, herunder regler om klage på sensur, og at reglementet i alt vesentlig skal svare til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener. At eksamensreglementet skal fastsettes i forskrift er nytt for de private institusjonene. Eksamensforskriften skal inneholde de nærmere vilkår som oppstilles for å gå opp til eksamen. Der det er fastsatt rammeplan for en utdanning skal eksamensforskriften utformes i samsvar med de krav som er oppstilt i rammeplan. Der en student kan miste sin studierett på et fag, for eksempel på grunnlag av manglende progresjon, er det viktig at studenten er gitt opplysninger om de vilkår som oppstilles for dette i eksamensforskrift, jf. også merknaden til § 5–2.

Sjette ledd: Karaktertrinnene A-F er tilsvarende de trinn som benyttes i ECTS-systemet, som er et system for oversettelse av karakterer.

Departementet har lagt til grunn at konkretiseringen av hva som kjennetegner besvarelser som kvalifiserer til de ulike karaktertrinn må forankres i fagmiljøene. Departementet mener også at det er sektoren selv som må stå for samordningen av bruken av karakterskalaen, og at det er naturlig at Universitets- og høyskolerådet har en sentral rolle i dette arbeidet.

To prinsipper må ligge til grunn ved anvendelsen av karakterskalaen. Det første er at karaktersettingen i det enkelte tilfelle skal ta utgangspunkt i den verbale beskrivelsen som er gitt av de enkelte nivåene. Det andre er at i utgangspunktet skal den enkelte student vurderes opp mot hele skalaen, uansett studium og nivå. Disse prinsippene innebærer at det ikke på forhånd er definert en fast karakterfordeling som hvert enkelt kull eller hver enkelt studieenhet skal presses inn i. Departementet antar imidlertid at for større populasjoner og over tid vil en få en karakterfordeling som i det vesentlige tilsvarende den bestemt fordeling ECTS benytter. Dette innebærer at det ikke vil være nødvendig å benytte ECTS som et middel for å oversette det norske karaktersystemet.

Til § 3–10 Rett til å gå opp til eksamen

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 40. Bestemmelsen er ny for de

private institusjonene, jf. imidlertid merknaden til § 3–9. I *tredje ledd* er det presisert at institusjonen skal fastsette nærmere regler om rett til å gå opp til eksamen. Slike regler inntas i institusjonens eksamensforskrift, jf. § 3–9 syvende ledd. I forskriftene bør institusjonen klargjøre studentenes adgang til å være opptatt som student og samtidig melde seg opp til privatisteksamen. I *fjerde ledd* er det presisert at institusjonen kan kreve at kandidaten betaler et vederlag som dekker eventuell egenbetaling som er fastsatt for studiet eller faget. Denne presiseringen vil være særlig viktig for flere av de private institusjonene.

Til § 3–11 Vitnemål

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 53. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene. I *første ledd* er det presisert at NOKUT kan gi retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement. NOKUT har ansvaret for nasjonal oppfølging og samordning av institusjonenes bruk av slikt vitnemålstillegg. Bruken av Diploma Supplement er viktig blant annet for å tydeliggjøre innholdet i det norske utdanningssystemet overfor andre lands institusjoner, arbeidsgivere m.v. Det forutsettes at NOKUT, i arbeidet med å fastsette retningslinjer, vil konsultere såvel departementet som sektorens organer. I *fjerde ledd* er det inntatt et formkrav om at det av vitnemålet skal fremgå dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner (*fellesgrader*), jf. § 3–2 første ledd.

Kapittel 4: Studentenes rettigheter og plikter*Til § 4–1 Studentorgan*

Bestemmelsen er en delvis videreføring av universitets- og høyskoleloven § 27 og privathøyskoleloven § 10g. For de private institusjonene vil bestemmelsen kun innebære en presisering av ansvaret. Det nærmere omfanget av tilrettelegging for studentorganene vil måtte bero blant annet på institusjonens størrelse, organisering og statlig finansieringsnivå, og skal spesifiseres nærmere i egen avtale mellom institusjonens styre og det øverste studentorganet.

Til § 4–2 Utdanningsplan

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 44b. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene. De fleste private institusjonene har imidlertid, i forbindelse med implementeringen av Kvalitetsreformen, innført en tilsva-

rende ordning med utdanningsplan. For å synliggjøre at det er en forutsetning at studentene skal kunne påvirke innholdet i egen utdanningsplan, er det i loven presisert at utdanningsplanen skal *utarbeides* mellom institusjonen og den enkelte student. I utdanningsplanen skal det vises til forhold som er særlig viktig for studentene, slik som henvisninger til studieplan, eksamensforskrifter og veiledningstjenester. Der en student kan miste sin studierett på et fag, for eksempel på grunnlag av manglende progresjon, bør utdanningsplanen inneholde opplysninger om de vilkår som oppstilles for dette i eksamensforskrift. Også når det gjelder lovens regler om bortvisning, utestenging og annullering av eksamen, bør henvisninger til disse fremgå av utdanningsplanen.

Til § 4–3 Læringsmiljø

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 44 og en presisering av bestemmelsen i privathøyskoleloven § 10f. For de private institusjonene innebærer bestemmelsen at det må opprettes et eget læringsmiljøutvalg ved hver enkelt institusjon. Bestemmelsen presiserer også de private institusjonenes ansvar for tilrettelegging for studenter med særskilte behov. Arbeidstilsynet fører tilsyn med overholdelse av de konkrete krav til studentenes læringsmiljø som er nedfelt i annet ledd.

Til § 4–4 Studentenes representasjon i institusjonens organer

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 19 nr. 2. Bestemmelsen er ny for de private institusjonene. Bestemmelsen gjelder for alle styringsorganer under styret som har fått delegert beslutningsmyndighet. For at studentenes rett til 20 prosent av medlemmene ikke skal være bestemmende for størrelsen på slike organer, er det fjernet krav om at studentene aldri skal ha mindre enn to medlemmer. Der 20 prosent ikke utgjør mer enn ett medlem er det derfor i stedet oppstilt et krav om at studentene har rett til å møte med ytterligere en representant med tale- og forslagsrett.

Til § 4–5 Rett til fødselspermisjon

Bestemmelsen er ny for både statlige og private institusjoner. Arbeidsmiljølovens bestemmelser i §§ 31 og 32, om permisjon for arbeidstakere, vil gjelde så langt de passer for studenter. Bestemmelsen vil innebære at institusjonene skal legge forholdene til rette for studenter som er i permisjon, og må sikre at disse studentene får god informasjon og veiledning om gjenopptak av studier etter endt permisjon. Studentene vil ha rettskrav på å få fortsette sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen. Institusjonens ansvar innebærer ikke at studentene nødvendigvis vil ha krav på å starte i studier umiddelbart etter endt permisjon. Institusjonene må imidlertid, så langt det er praktisk mulig, legge forholdene til rette for at studenten kan gjenoppta sine studier så raskt som mulig.

dene til rette for studenter som er i permisjon, og må sikre at disse studentene får god informasjon og veiledning om gjenopptak av studier etter endt permisjon. Studentene vil ha rettskrav på å få fortsette sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen. Institusjonens ansvar innebærer ikke at studentene nødvendigvis vil ha krav på å starte i studier umiddelbart etter endt permisjon. Institusjonene må imidlertid, så langt det er praktisk mulig, legge forholdene til rette for at studenten kan gjenoppta sine studier så raskt som mulig.

Til § 4–6 Studentenes taushetsplikt

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 41 og privathøyskoleloven § 10h.

Til § 4–7 Annullering av eksamen eller prøve

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 54 og privathøyskoleloven § 10e. For private institusjoner innebærer bestemmelsen at det nå åpnes for at slike saker kan behandles av institusjonens klagenemnd som første instans. I tillegg er det presisert at det er departementet *eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette* som er klageinstans for vedtak om annullering.

Til § 4–8 Utestengning og bortvisning

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 42 og privathøyskoleloven § 10i. For private institusjoner innebærer bestemmelsen at saker om utestengning på grunn av fusk m.v., jf. § 4–7 første og annet ledd, kan behandles av institusjonens klagenemnd som første instans. I tillegg er det presisert at det er departementet *eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette* som er klageinstans for vedtak om bortvisning eller utstenging.

Til § 4–9 Utestengning grunnet straffbare forhold – politiattest

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 42a og privathøyskoleloven § 10j. For både statlige og private institusjoner er det presisert at det er departementet *eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette* som er klageinstans for vedtak fra den nasjonale nemnden for politiattest.

Til § 4–10 Utestengning etter skikkethetsvurdering

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 42b og privathøyskoleloven § 9

femte ledd, jf. kgl. res. 5. september 2003. For både statlige og private institusjoner er det presisert at det er departementet *eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette* som er klageinstans for vedtak om utestenging etter skikkethetsvurdering.

Til § 4–11 Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestengning

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 43. Bestemmelsen er ny for private institusjoner. Rett til bistand av advokat gjelder kun for prøving i en rettsinstans – tingretten.

Kapittel 5: Klage

Til § 5–1 Klagenemnd og særskilte nasjonale klageorgan

Første til sjette ledd: Bestemmelsene er i det vesentlige en videreføring av bestemmelsene i universitets- og høgskoleloven §§ 24 -26 og privathøgskoleloven § 14a. For private institusjoner innebærer bestemmelsen kun en presisering i forhold til gjeldende lov. For de statlige institusjonene innebærer bestemmelsen at klagenemnden er *institusjonens* klagenemnd og ikke *styrets klagenemnd*. I sammenheng med at den generelle bestemmelsen i universitets- og høgskoleloven § 5 nr. 4 om særskilt klageordning, foreslås opphevet, vil klage over enkeltvedtak ved de statlige institusjonene nå behandles av institusjonens klagenemnd. Dette med unntak av klager som eventuelt skal behandles av særskilt nasjonalt klageorgan, jf. syvende ledd. Styret kan gi klagenemnden i oppgave å behandle andre klagesaker enn klage over enkeltvedtak. At klage over enkeltvedtak nå *skal* behandles av institusjonens klagenemnd vil synliggjøre styrets rolle som overordnet og strategisk organ. Dette innebærer også at institusjonens klagenemnd, og ikke departementet, er klageinstans for enkeltvedtak som er fattet av styret, med mindre annet er fastsatt etter syvende ledd. Dette skal gi en samordnet praksis ved behandling av slike klagesaker ved de statlige institusjonene, og vil gi et likt klagesystem ved statlige og private institusjoner.

Syvende ledd: I saker hvor institusjonens klagenemnd fatter vedtak som første instans, jf. §§ 4–7 til 4–10, er departementet klageinstans med mindre det er fastsatt særskilte nasjonale klageordninger. Slik nasjonal klageordning kan også fastsettes for andre enkeltvedtak enn de som er nevnt i §§ 4–7 til 4–10.

Til § 5–2 Klage over formelle feil ved eksamen

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 51. Bestemmelsen er ny for pri-

vate institusjoner, jf. imidlertid merknaden til § 3–9. Styrets eller klagenemndens avgjørelse kan ikke påklages videre.

Til § 5–3 Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 52. Bestemmelsen er ny for private institusjoner, jf. imidlertid merknaden til § 3–9. *Femte ledd:* Gjelder forprøver og studiekrav, jf. § 3–10 første ledd, som enten sensureres på basis av bestått/ikke bestått, eller hvor den karakter som gis bare er rent informativ og ikke inngår ved utregningen av karakter for grad, utdanning, fag eller emne og heller ikke oppføres på vitnemålet.

Kapittel 6: Ansettelse

Til § 6–1 Generelt

Bestemmelsen innebærer at de alminnelige regler i arbeidsmiljøloven gjelder for ansettelse ved private institusjoner og at tjenestemannsloven og arbeidsmiljøloven gjelder for ansettelse ved de statlige institusjonene. Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven og tjenestemannsloven gjelder ikke i den utstrekning det er fastsatt særskilte bestemmelser om ansettelse i denne loven. Dette gjelder blant annet særlige hjemler for åremålsansettelse og ansettelse i undervisnings- og forskerstilling m.v.

Til § 6–2 Likestilling

Universiteter og høyskoler får en lovpålagt plikt til å arbeide for likestilling mellom kjønnene. Bestemmelsen tilsvarer i det vesentlige likestillingsloven § 1a annet ledd. Plikten gjelder for alle typer stillinger ved institusjonene, både faglige og administrative.

Til § 6–3 Utlysing av og ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 30, og gjøres nå gjeldende også for private institusjoner. Bestemmelsen angir de nærmere prosedyrer for utlysing og ansettelse i undervisnings- og forskerstilling. Departementet kan gi bestemmelser om fremgangsmåte og nærmere kriterier for ansettelse eller opprykk i slike stillinger.

Bestemmelsen i *fjerde ledd* er en videreføring av forskrift til tjenestemannsloven § 2 nr. 5. Bestemmelsen er ny for private institusjoner.

Til § 6–4 Ansettelse på åremål

Første ledd: Bestemmelsen angir de ulike stillinger hvor det er tillatt å benytte åremål. Hjemmelen til å ansette prorektor på åremål er ny. Hjemmel til åremålsansettelse av postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og for undervisnings- og forskerstilling når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, innebærer en lovfesting av bestemmelser som i dag er regulert i forskrifter til tjenestemannsloven. Disse bestemmelsene vil gjelde for både statlige og private institusjoner.

Annet ledd: Ved statlige institusjoner skal rektor ansettes på åremål dersom rektor skal ansettes, jf. § 10–2. Ved private institusjoner kan institusjonene velge om de skal ansette rektor i fast stilling eller på åremål. I loven er det ikke stilt krav om at det skal være en prorektor verken ved statlige eller private institusjoner. Der en institusjon ønsker å ha en slik funksjon, er det åpnet for at vedkommende kan ansettes på åremål etter de samme regler som gjelder for rektor. Der rektor eller prorektor ansettes på åremål, skal åremålsperioden være fire år for både statlige og private institusjoner. Ingen kan være ansatt som rektor eller prorektor i en sammenhengende periode på mer enn åtte år. For statlige universiteter og høyskoler tilsvarende åremålsperiodens lengde og adgangen til fornyelse bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 10 nr. 5. I særlige tilfeller, for eksempel ved avskjed eller fratreden før periodens utløp, kan det tenkes at åremålsperiodene for rektor og/eller prorektor har kommet i utakt eller i et uønsket forhold til styrets funksjonsperiode. For å kunne korrigere for slike situasjoner er det oppstilt en særlig hjemmel for departementet til å fastsette en annen åremålsperiode enn fire år. Den sammenhengende perioden vedkommende kan være ansatt på åremål, må justeres tilsvarende.

Hjemmelen for å ansette leder for avdeling og grunnenhet på åremål er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 30a nr.1, og blir her gjort gjeldende også for private institusjoner. Det foreslås ingen endring i åremålsperiodens lengde og i adgangen til fornyelse. Åremålsperioden for leder av avdeling og grunnenhet skal være fire år og ingen kan være ansatt i mer enn tolv år.

Tredje ledd: Hjemmel for ansettelse på åremål i undervisnings- og forskerstilling når vedkommende skal delta i prosjekt er en videreføring av bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 30 nr. 2 og gjøres gjeldende for private institusjoner. For å bringe bestemmelsen i samsvar med de krav som fremgår av EU-direktivet om midlertidig ansettelse (rådsdirektiv 99/70EF av 28. juni 1999), er det

innført bestemmelser om åremålsperiodens lengde. Åremålsperioden for slike stillinger skal være fire til seks år, og ingen kan være ansatt i mer enn tolv år.

Hjemmelen for åremålsansettelse i undervisnings- og forskerstilling hvor skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, er en videreføring av bestemmelsene i forskriftene til tjenestemannsloven § 3 nr.1 annet ledd. Etter forskriftene til tjenestemannsloven er åremålsperioden satt til seks år med adgang til fornyelse en gang. Åremålsperioden for undervisnings- og forskerstillinger hvor utøvende eller kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, skal være fire til seks år. Dette er en mindre justering i forhold til forskriftene til tjenestemannsloven. Ingen kan være ansatt i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

Fjerde ledd: Bestemmelsen om postdoktor er identisk med forskriftene til tjenestemannsloven § 3 nr. 3 bokstav f. Bestemmelsene om åremålsansettelse av stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater tilsvarende forskriftene til tjenestemannsloven § 3 nr. 3 bokstav d, første til tredje strekpunkt. Bestemmelsene er nye for private institusjoner. Departementet fastsetter varighet og adgang til fornyelse av ansettelsesforholdet for postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat, hvilket er i samsvar med gjeldende bestemmelse i forskriftene til tjenestemannsloven § 3 nr. 3 annet ledd.

Til § 6–5 Midlertidig ansettelse

Bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsen i forskriftene til tjenestemannsloven § 5.

Første ledd: Bestemmelsen åpner for midlertidig ansettelse i en vitenskapelig stilling som er utlyst som fast, i inntil tre år, dersom det ikke har meldt seg søker som er klart kvalifisert for stillingen. Rett til å ansette midlertidig i vitenskapelig stilling forutsetter at muligheten for midlertidig ansettelse er nevnt i stillingsutlysingen og at personen som blir ansatt har forutsetninger for å skaffe seg de nødvendige kvalifikasjoner i løpet av perioden vedkommende er midlertidig ansatt. En person kan som utgangspunkt ikke være midlertidig ansatt etter nr. 1 i mer enn tre år. Det er adgang til å forlenge perioden for midlertidig ansettelse i inntil seks måneder i forbindelse med vurdering av vedkommendes kvalifikasjoner. Det er bare anledning til å forlenge ansettelsesperioden for den tid som er nødvendig for å foreta slik vurdering. Når ansettelsesperioden

er over har den midlertidige ansatte krav på å bli vurdert for fast ansettelse. Institusjonen kan ikke utlyse stillingen på nytt før slik vurdering er foretatt.

Til § 6–6 Særregler for visse typer bistillinger

Bestemmelsen er en videreføring av bestemmelsen i forskriftene til tjenestemannsloven § 5b, med mindre justeringer. Bestemmelsen er praktisk viktig blant annet for ansettelse i stillinger som professor II.

Til § 6–7 Enerett til bruk av visse stillingstitler

Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 57, som allerede gjelder for både statlige og private institusjoner. I annet ledd er det presisert at det er NOKUT som skal foreta den faglige vurderingen i forhold til om institusjoner som ikke kommer inn under loven, skal gis rett til å benytte titler som er beskyttet etter første ledd.

Kapittel 7: Diverse bestemmelser

Til § 7–1 Egenbetaling

Første ledd: Bestemmelsen lovfester et gratisprinsipp for studier som fører frem til en grad eller yrkesutdanning ved statlige universiteter og høyskoler. Statlige universiteter og høyskoler kan ikke ta egenbetaling fra studentene dersom det ikke er gitt særskilt adgang til det i forskrift fra departementet. Regelen omfatter ikke visse utgifter knyttet til studiene, som kopipenger osv. Nærmere regler for universiteter og høyskolars adgang til å kreve egenbetaling og dekning av visse utgifter knyttet til studiene, kan fastsettes i forskrift.

Annet ledd: Bestemmelsen slår fast at ved private høyskoler som mottar statstilskudd må tilskuddet fra staten samt studentenes egenbetaling komme studentene til gode. Videre kan det ikke gis utbytte eller på annen måte overføres overskudd til eier av private høyskoler eller eiers nærstående, verken når institusjonen er i drift eller når driften opphører. Bestemmelsen innebærer også at institusjonen ikke kan pådra seg kostnader i form av leieutgifter for eiendom eller lokale som tilhører institusjonens eier eller dens nærstående eller på annen måte pådra seg kostnader som kan innebære at alle offentlige tilskudd eller egenbetaling fra studentene ikke kommer studentene til gode. Departementet kan i forskrift, jf. tredje ledd, presisere nærmere hvem som skal regnes som nærstående.

Tredje ledd: Bestemmelsen gir departementet

hjemmel til å fastsette utfyllende regler til første og annet ledd.

Til § 7–2 Beskyttelse av universiteter og høyskolars egennavn

Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av privathøgskoleloven § 10c og delvis universitets- og høgskoleloven § 1 nr. 2 siste punktum. Private institusjoner fastsetter selv sitt egennavn, mens Kongen, som i dag, fastsetter de statlige institusjonenes navn. Nytt i bestemmelsen er at institusjonen, ved registrering i enhetsregisteret, skal beskrive hvilken kategori institusjonen tilhører (universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole). I privathøgskoleloven § 10c første ledd er kategorien vernet. I loven vil både statlige og private institusjoner kunne få akkreditering i kategorien *høyskole*, og denne betegnelsen erstatter betegnelsen *akkreditert høyskole*, og vil være tilsvarende beskyttet. Det åpnes for at departementet kan gi dispensasjon for etablerte sammensatte betegnelser som ikke er egnet til å forveksles med betegnelser som er beskyttet. Departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak forby bruk av institusjonsbetegnelser eller navn som uriktig gir inntrykk av å ha godkjenning etter loven eller er egnet til å forveksles med beskyttet betegnelse.

Etter *fjerde ledd* bestemmer departementet hvilke betegnelser institusjonene skal benytte på andre språk. Dette gjelder oversettelser av de beskyttede kategorinavnene høyskole, vitenskapelig høyskole og universitet, og gjelder for øvrig ikke oversettelser av institusjonenes navn. Bestemmelsen er ny for både statlige og private institusjoner.

Til § 7–3 Bevilling som statsautorisert translator

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 57a.

Til § 7–4 Ansatte i vitenskapelig samling

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 61.

Til § 7–5 Grunnlagsmateriale for almanakker

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høgskoleloven § 62.

Til § 7–6 Forholdet til annen lovgivning

Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av privathøgskoleloven § 14. Bestemmelsen er

praktisk viktig for private institusjoner, for å klar- gjøre at visse vedtak skal behandles etter reglene for enkeltvedtak etter forvaltningsloven kap. IV til VI. Bestemmelsen er ikke ment som en uttømmen- de liste over hvilke vedtak som skal regnes som enkeltvedtak. Også andre vedtak som fattes ved både statlige og private institusjoner vil kunne falle inn under definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslo- ven § 2 første ledd bokstav a.

Bestemmelsen i *tredje ledd* er en presisering av gjeldende rett for statlige institusjoner. For private institusjoner innebærer bestemmelsen at styret samt øvrige styringsorgan og utvalg ved institusjo- nen, skal være sammensatt i samsvar med de krav som er oppstilt i likestillingsloven § 21. Likestil- lingslovens krav vil gjelde for styret uavhengig av om styrets medlemmer er valgt eller oppnevnt og uavhengig av hvilken instans som oppnevner sty- rets medlemmer .

Del II Private universiteter og høyskoler

Kapittel 8: Diverse bestemmelser – private universiteter og høyskoler

Til § 8–1 Institusjonens ledelse – styret

Bestemmelsen er en delvis videreføring av privat- høyskoleloven § 3. Nytt i bestemmelsen er at priva- te institusjoner *skal* ha representanter fra studentene og de ansatte i styret. Dette er en endring i for- hold til gjeldende lov, hvor de private institusjonene kan velge å ikke å ha studenter og ansatte repre- sentert i styret, og i stedet opprette et høyskoleråd med slik representasjon. Bestemmelsen innebærer en tilnærming til de krav som stilles til styret ved de statlige institusjonene. Nytt i bestemmelsen er også at styret skal sørge for at det er størst mulig åpen- het om det arbeid som skjer i styret. Dette innebæ- rer at styret skal legge til rette for at institusjonens studenter og ansatte er informert om det arbeid som skjer i styret. Dette vil innebære en tilpasning til de krav som stilles til styrenes arbeid ved de stat- lige institusjonene.

Dersom enkelte medlemmer til styret ved en privat institusjon skal velges, skal kravene i likestil- lingsloven § 21 være oppfylt innenfor den enkelte valgkrets. Denne bestemmelsen tilsvare bestem- melsen i § 9–4 åttende ledd som gjelder for de stat- lige institusjonene. Se for øvrig merknaden til § 7–6.

I det generelle lovverket, blant annet i stiftelses- loven og aksjeloven, er det egne bestemmelser som regulerer styrets ansvar, krav til sammensetning m.v. Styret ved private universiteter og høyskoler skal være det samme styret som er ansvarlig for in-

stitusjonens virksomhet også etter annen lovgiv- ning. Det innebærer at institusjonene ved sammen- setning av styret må ivareta både de krav som stil- les i den generelle lovgivningen og de særlige krav som stilles i en ny lov om universiteter og høysko- ler. Dersom det skulle vise seg å være motstrid i forhold til den generelle lovgivningen, vil de særlige bestemmelsene i denne loven som hovedregel gå foran.

Til § 8–2 Delegasjon

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 5 nr. 1. Bestemmelsen gjøres her gjeldende for private institusjoner. Bestemmel- sen svarer til bestemmelsen i § 9–1 annet ledd, som gjelder for de statlige institusjonene. Bestemmel- sen er en presisering av styrets ansvar for den virk- somheten ved institusjonen som reguleres av den- ne loven. I den utstrekning beslutninger tas ved andre nivåer enn styret, skjer dette etter delegasjon fra styret og på styrets ansvar.

Til § 8–3 Statstilskudd

Første ledd: Bestemmelsen bygger på privathøysko- lelovens bestemmelser om statsstøtte for private høyskoler (§§ 11 og 12). Det er i realiteten ingen endring i innholdet. Bestemmelsen angir under hvilke vilkår private høyskoler kan søke om stats- støtte. Bestemmelsen innebærer en videreføring av lovfestede *generelle* vilkår for å kunne søke stats- støtte. Dagens spesielle vilkår vil fremdeles kunne være en del av vurderingsgrunnlaget. Bestemmel- sen er noe kortere og forenklet i forbindelse med at de private høyskolene får beregnet statstilskudd i henhold til nytt finansieringssystem. Bestemmel- sen gir ikke rettskrav på statsstøtte selv om en pri- vat høyskole eller en utdanning ved en privat høy- skole får akkreditering gjennom NOKUT.

Annet ledd: Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av § 13 i privathøyskoleloven.

Tredje ledd: Bestemmelsen er i det vesentlige en videreføring av tilsvarende bestemmelse i privat- høyskolelovens § 15 og gjelder institusjonens syste- mer og rutiner for rapportering til departementet.

Del III Statlige universiteter og høyskoler

Kapittel 9: Styret

Til § 9–1 Ansvar for institusjonens virksomhet

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av uni- versitets- og høyskoleloven § 4 nr. 1. Bestemmel-

sen fastslår at styret har avgjørelsesmyndighet og tilsynsansvar i alle saker.

Annet ledd: Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av innholdet i universitets- og høyskoleloven § 5. Bestemmelsene om klagebehandling i gjeldende lov § 5 nr. 4 er ikke videreført. Etter ny lov skal klage over enkeltvedtak behandles av institusjonens klagemnd, jf. § 5–1, og det er fastsatt særskilte regler for klagebehandling i saker om avskjed m.m. ved statlige universiteter og høyskoler i § 11–3.

Til § 9–2 Styrets oppgaver

Første, annet, fjerde og femte ledd: Disse bestemmelsene er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 4 nr. 2 til 5.

Tredje ledd: Rektor utfører den daglige ledelse av institusjonen på vegne av styret, og styret har derfor ansvaret for, og må føre tilsyn med, rektors ledelse av virksomheten. Styret må fastsette en instruks for rektor som angir rektors ansvarsområder og fullmakter. Se også merknaden til § 10–1.

Sjette ledd: Dette følger også delvis av § 9–6 nr. 6, men departementet ønsker å understreke at styret har et særlig ansvar for å legge opp sitt arbeid slik at det er åpenhet rundt beslutningsprosessene, og mulig for studenter, ansatte og andre interesserte å følge med i styrets arbeid.

Til § 9–3 Styrets sammensetning

Første ledd: Denne bestemmelsen bygger på universitets- og høyskoleloven § 6 nr. 1, men er endret fordi rektor og en eventuell prorektor ikke lenger skal være medlemmer i styret. Disse erstattes av medlemmer valgt blant de ansatte i undervisnings- og forskerstillinger, slik at balansen mellom representasjonen fra de ulike gruppene blir den samme som etter gjeldende lov.

Annet og tredje ledd: Disse bestemmelsene er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 6 nr. 2–4. For å skape likhet i betingelsene for styremedlemmene er det fastsatt at alle styremedlemmer skal ha en rimelig godtgjøring. Bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 6 nr. 2 om at ansatte styremedlemmer kan fritas for ordinær arbeidsplikt i den grad vervene gjør det nødvendig er ikke videreført. Dette er ikke til hinder for at et styremedlem som er ansatt ved institusjonen innvilges delvis permisjon uten lønn, hvis vedkommende ønsker det.

Til § 9–4 Valg og oppnevning av styret

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 11.

Annet ledd: Denne bestemmelsen er ny. Departementet mener at det viktig at også midlertidig ansatte i stipendiat- og postdoktorstillinger har en mulighet til å sitte i styret. De midlertidig ansatte er valgbare som styremedlemmer valgt blant de ansatte i undervisnings- og forskerstillinger, jf. § 9–3 første ledd, men fordi disse styremedlemmene velges for fire år vil vervet være uaktuelt for de fleste som er midlertidig ansatt. Det foreslås derfor en bestemmelse om at på institusjoner hvor midlertidig ansatte utgjør mer enn en fjerdedel av de ansatte i undervisnings- og forskerstillinger, skal denne gruppen velge ett av de fire styremedlemmene som velges blant ansatte i undervisnings- og forskerstillinger. Funksjonsperioden er satt til ett år.

Fjerde ledd: Denne bestemmelsen er ny. Andre punktum gir et styremedlem rett til å tre tilbake før tjenestetiden er utløpt. I kravet om «særlige forhold» ligger det en forutsetning om at hovedreglen er at styremedlemmet er forpliktet til å gjøre tjeneste i hele perioden.

Åttende ledd: I valgkretser hvor det skal velges fire styremedlemmer, skal det velges to av hvert kjønn. I valgkretser hvor det skal velges to styremedlemmer skal begge kjønn være representert. Disse reglene gjelder også for varamedlemmer. Departementet er kjent med at denne bestemmelsene har ført til tilfeller hvor studentene, som har to representanter i styret, ikke kan gi styreverv til de to kandidatene som har fått flest stemmer, og at dette kan oppleves som lite demokratisk. Departementet mener imidlertid at hensynet til likestilling tilsier at likestillingslovens krav må gjelde for alle valgkretser hvor det skal velges mer enn ett styremedlem, og foreslår derfor at dette kravet videreføres.

Til § 9–5 Plikt til å ta imot og utføre tillitsverv

Denne bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 20 nr. 1 og 2.

Til § 9–6 Styremøter

Første og annet ledd: Disse bestemmelsene er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 21 nr. 1, 2 og 3.

Tredje og fjerde ledd: Disse bestemmelsene er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 20 nr. 3 og 4.

Femte ledd: Bestemmelsen fastsetter at rektor har møteplikt i styremøtene. Styret kan i enkelte tilfeller bestemme at rektor ikke skal delta i et styremøte.

Sjette ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 21 nr. 5. Se også merknaden til § 9–2 sjette ledd.

Åttende ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 23.

Til § 9–7 Vedtaksførhet og flertallskrav

Første ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 21 nr. 4.

Annet og tredje ledd: Bestemmelsene er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 22. Unntak fra hovedregelen om at alminnelig flertall er tilstrekkelig finnes i § 4–8 fjerde ledd og § 4–10 fjerde ledd.

Til § 9–8 Adgang til å avsette styret

Denne bestemmelsen vil kunne benyttes kun i helt spesielle tilfeller. Den vil være aktuell dersom styret ved sin økonomistyring eller på annen måte setter virksomhetens videre eksistens i fare. Det kan også være tilfeller hvor manglende tillit mellom institusjonens styre og departementet eller mellom styret og institusjonen, vurderes som så alvorlig at virksomhetens videre eksistens må anses å være i fare.

For å markere alvorret i et vedtak om å avsette styret ved en institusjon, er det fastsatt i loven at dette er et vedtak som må fattes av Kongen i statsråd. Det vil si at det ikke er adgang til å delegerer myndighet til å fatte slikt vedtak til departementet. Det midlertidige styret skal kun sitte til de ulike valgkretsene har fått valgt nye styremedlemmer.

Kapittel 10: Rektor

Til § 10–1 Rektor

Departementet går inn for at det skal være en enhetlig daglig ledelse ved at rektor skal være ansvarlig både for den faglige og den administrative virksomheten. Dette vil føre til at rektor får et bredt ansvarsområde. Selv om lovfestingen av stillingen som administrerende direktør ikke videreføres, antar departementet at det ved de fleste universiteter og høyskoler vil være behov for at det ansettes en leder for den administrative staben, slik at de administrative oppgavene blir gjennomført med like høy kvalitet som i dag. En slik administrativ leder vil ikke være den øverste leder for administrasjonen slik administrerende direktør er i dag, men vil være direkte underlagt rektor og få sine fullmakter fra rektor. Rektor ansetter en eventuell administrativ leder, med mindre styret foretar ansettelsen selv, jf. § 11–1 første ledd.

Loven åpner også for at styret kan bestemme at det skal være en eller flere prorektorer som bistår rektor. Prorektor kan ansettes på åremål, jf. § 6–4

første ledd bokstav b. Rektor ansetter eventuelle prorektorer, med mindre styret foretar ansettelsen selv, jf. § 11–1 første ledd.

Rektor skal ha ansvaret for den daglige ledelse av både den faglige og den administrative virksomheten ved institusjonene, og det er derfor viktig at rektor har høy faglig og ledelsesmessig kompetanse, samt administrative kvalifikasjoner. Rektor bør derfor ha en solid faglig bakgrunn som er relevant for institusjonens faglige profil, innsikt i universitets- og høyskolesektoren, erfaring fra ledelse og organisering av forskningsmiljø og innsikt i institusjonens virke og samspill med samfunnet rundt.

Første ledd: Gjennom sin daglige ledelse av universitetet eller høyskolen har rektor gjennomføringsansvaret for at den faglige og administrative virksomheten drives i samsvar med institusjonens formål, regler og rammer gitt av overordnet myndighet, budsjetter, styrets avgjørelser og instruksjoner og andre retningslinjer. Rektor er underlagt styrets instruksjonsmyndighet, og styret skal fastsette en instruks som angir rektors ansvarsområder og fullmakter. Instruksen bør blant annet inneholde bestemmelser om hvilke fullmakter rektor har til å avgjøre hastesaker. Styret kan omgjøre rektors avgjørelser, med mindre hensynet til tredjemann er til hinder for det. At styret har en overordnet tilsynsplikt med rektors arbeid følger av § 9–2 tredje ledd.

Annet til femte ledd: Disse bestemmelsene er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 15 nr. 3 til 5. Når det gjelder kravet i tredje ledd om at rektor skal forberede saker for styret i samråd med styreleder, må disse to seg i mellom avtale et omfang og en arbeidsform som er hensiktsmessig i forhold til at styreleder ikke daglig er til stede på institusjonen. Bestemmelsen om at rektor har rett til å delta i møter i alle institusjonenes styre, råd og utvalg har ett unntak i § 9–6 femte ledd som sier at styret i enkelte tilfeller kan bestemme at rektor ikke skal delta i styremøte.

Til § 10–2 Ansettelse av rektor

Dersom rektor ansettes, er åremålsperioden fire år. Ingen kan være ansatt som rektor i en sammenhengende periode på mer enn åtte år, jf. § 6–4 annet ledd. Styret må finne frem til en ansettelsesprosess som sikrer at den ansatte rektoren vil få faglig, ledelsesmessig og demokratisk legitimitet. Hvordan dette best kan sikres vil variere etter institusjonens størrelse og organisering, og departementet mener det derfor er mest hensiktsmessig at dette overlates til styret. Styrets adgang til å bestemme ansettelsesprosess innebærer at tjenestemannslovens bestemmelser om innstilling ikke kommer til anvendelse.

Til § 10–3 Valg av rektor

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 10.

Første ledd: Det åpnes for at rektor også kan velges blant eksterne kandidater. Styret må vurdere om det skal være åpent for at alle som ønsker det skal kunne stille som eksterne kandidater ved rektorvalget, om det skal etableres egne nominasjonsprosesser og om det skal nedsettes en valgkomité.

Annet ledd: Ordet «normalt» er tatt med for å gi mulighet for en kortere valgperiode hvis det velges nye rektor før funksjonstiden er utløpt, jf. § 10–4.

Tredje ledd: Den som blir valgt som rektor trer inn i en åremålsstilling. Dette endrer ikke det faktum at rektor er rekruttert ved valg. Åremålsansettelser har den praktiske funksjon at den valgte rektoren, uavhengig av om vedkommende er ansatt ved institusjonen eller er ekstern, er sikret lønn og pensjonsrettigheter i den perioden tillitsvervet varer. Åremålsperioden vil tilsvare valgperioden på fire år, jf. annet ledd. Fordi rektor etter denne bestemmelsen rekrutteres inn i en stilling gjennom valg, vil de alminnelige regler om kunngjøring, innstilling og ansettelse ikke komme til anvendelse. Hvis den som blir valgt som rektor allerede er ansatt ved institusjonen, må vedkommende innvilges permisjon uten lønn fra sin stilling i valgperioden.

Til § 10–4 Rektors fratreden

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 9 nr. 4. Hvis det er ansatt flere prorektorer, må styret fastsette hvem som skal overta når rektor har frafall eller fratrer i løpet av siste året av sin funksjonstid.

Kapittel 11: Ansettelsesforhold*Til § 11–1 Særskilte ansettelsesbestemmelser for statlige universiteter og høyskoler*

Første og annet ledd: Det er nå åpnet i loven for at styret har adgang til å delegerer alle typer ansettelser, med unntak av ansettelse av rektor og ansettelse uten forutgående kunngjøring. Departementet vil understreke at det er styret som har det strategiske ansvaret for institusjonens rekrutterings- og ansettelsespolitikk, men at myndighet til å foreta den konkrete utvelgelse og ansettelse kan delegeres. Departementet mener at det er viktig at styret benytter denne delegasjonsadgangen og kun foretar ansettelser i tilfeller der styret mener at selve ansettelsen er en viktig strategisk avgjørelse. Ved lovendringen i 2002 ble det lovfestet et krav om at styret selv foretar ansettelse av leder for avdeling

og grunnenhet, med den begrunnelse at ansvaret for disse ansettelsene utgjør et viktig strategisk styringsmiddel for institusjonens styre (Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) s. 25). Departementet mener at styret bør få frihet til selv å avgjøre hvor strategisk viktige de ulike ansettelsene er, og hvorvidt de ønsker å behandle dem selv eller delegerer behandlingen av dem.

Tredje og fjerde ledd: Bestemmelsene bygger på universitets- og høyskoleloven § 30a nr. 2 og nr. 3. Det er viktig at styret legger vekt på å ivareta likestillingshensyn i de tilfeller styret beslutter å foreta ansettelse uten forutgående kunngjøring. Styret bør også vurdere om kallelse kan benyttes for å rekruttere kvalifiserte kvinner fra sektoren, forskningsinstitusjonene, næringsliv og forvaltning.

Femte ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 31.

Til § 11–2 Saksbehandlingsregler ved ansettelse

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 33. Som en følge av at universiteter og høyskoler ikke kan gis pålegg eller instruksjoner om individuelle ansettelser og utnevnelser, jf. § 1–5 første ledd bokstav b, er det tatt inn en bestemmelse om at når styret foretar ansettelse, gjelder ikke tjenestemannsloven § 4 nr. 5 tredje punktum. Dette innebærer at hvis styret ønsker å ansette en kandidat som ikke er innstilt, skal styret be innstillingsorganet om en skriftlig uttalelse om vedkommende, jf. tjenestemannsloven § 4 nr. 5 første og andre punktum. Men hvis innstillingsorganet likevel ikke vil innstille den kandidaten styret ønsker og styret fastholder sin mening, har styret rett til å ansette den kandidaten det foretrekker, og saken skal ikke bringes inn for departementet som beskrevet i tjenestemannsloven § 4 nr. 5 tredje punktum.

Til § 11–3 Avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven §§ 34 og 35.

Kapittel 12: Forskjellige bestemmelser*Til § 12–1 Forhold utad*

Første ledd: Departementet som overordnet myndighet, forholder seg til institusjonens styre. Styret er ansvarlig for at departementets beslutninger for institusjonen blir gjennomført, og departementet må forholde seg til styret i alle vesentlige spørsmål. I saker knyttet til den daglige drift av institusjonen

som ikke er av prinsipiell eller overordnet betydning, vil det imidlertid være naturlig at departementet forholder seg direkte til rektor, jf. nr. 2. Både departementet og rektor har da et ansvar for at styret orienteres, og eventuelt bringes inn når sakens karakter tilsier det.

Annet ledd: Rektors kompetanse vil følge av § 10–1 og styrets instruks, jf. § 9–2 tredje ledd.

Tredje ledd: Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 56.

Til § 12–2 Partsforholdet

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 55.

Til § 12–3 Eiendomsforvaltning

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 16.

Til § 12–4 Samarbeid og deltakelse i andre tiltak

Bestemmelsen er en videreføring av universitets- og høyskoleloven § 17. Departementet har fastsatt egne retningslinjer i rundskriv F-35–02. Der en institusjon skal organisere sin eksternt finansierte virksomhet i et eget rettssubjekt, skal institusjonen blant annet påse at det ikke skjer en subsidiering av virksomheten som kan påvirke konkurransen mellom tilknyttede rettssubjekter og øvrige kunnskapsbedrifter og eksterne institutter i samfunnet.

Utdannings- og forskningsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om universiteter og høyskoler.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om universiteter og høyskoler i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om universiteter og høyskoler

Del I Fellesbestemmelser

Kapittel 1: Lovens formål og virkeområde

§ 1–1 Lovens formål

Denne lov har som formål å legge til rette for at universiteter og høyskoler

- a) tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå.
- b) utfører forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå.
- c) formidler kunnskap om virksomheten og utbrer forståelse for og anvendelse av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater, både i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv.

§ 1–2 Lovens virkeområde – universiteter og høyskoler

(1) Loven gjelder for universiteter og høyskoler som gir utdanningstilbud akkreditert etter denne lov eller som har oppnådd akkreditering, jf. § 3–1, som

- a) universitet,
- b) vitenskapelig høyskole eller
- c) høyskole.

(2) Hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører avgjøres av Kongen på grunnlag av en faglig vurdering fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

(3) Kongen kan på grunnlag av en faglig vurdering fra NOKUT bestemme at enkelte av lovens regler skal gjelde tilsvarende for andre institusjoner.

(4) Departementet kan, etter innstilling fra styret, vedta at det kan gjøres avvik fra loven og forskriftene til loven i forbindelse med tidsavgransede pedagogiske eller organisatoriske forsøk.

(5) Loven gjelder for universiteter og høyskoler med virksomhet i riket. Loven gjelder for Svalbard og Jan Mayen for så vidt ikke annet fastsettes av Kongen. Kongen kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

(6) Loven gjelder ikke for virksomhet som utføres utenfor riket. Kongen kan bestemme at slik virksomhet likevel skal omfattes helt eller delvis av lovens bestemmelser.

(7) Etter avtale med fremmed stat eller internasjonal organisasjon kan lovens virkeområde utvides eller innskrenkes på avgransede saksområder.

§ 1–3 Institusjonenes virksomhet

Universiteter og høyskoler skal arbeide for å fremme lovens formål ved å:

- a) tilby høyere utdanning som er basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap.
- b) utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid.
- c) forvalte tilførte ressurser effektivt og aktivt søke tilføring av eksterne ressurser.
- d) bidra til å spre og formidle resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid.
- e) bidra til innovasjon og verdiskapning basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid.
- f) legge til rette for at institusjonens ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten.
- g) bidra til at norsk høyere utdanning og forskning følger den internasjonale forskningsfronten og utviklingen av høyere utdanningstilbud.
- h) samarbeide med andre universiteter og høyskoler og tilsvarende institusjoner i andre land, lokalt og regionalt samfunns- og arbeidsliv, offentlig forvaltning og internasjonale organisasjoner.
- i) tilby etter- og videreutdanning innenfor institusjonens virkeområde.

§ 1–4 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

(1) Universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innenfor de områder der de tildeler doktorgrad.

(2) Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumststillinger.

(3) Departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder. På samme måte kan departementet gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker, kunnskapsbanke og databaser samt museer med vitenskapelige samlinger og publikumststillinger for særskilte fagområder.

(4) Departementet kan i samråd med institusjonen legge driften av en nasjonal fellesoppgave til en

bestemt institusjon, uten at institusjonens egne styringsorgan har ansvaret for den faglige virksomheten.

§ 1–5 Akademisk og kunstnerisk frihet

(1) Universiteter eller høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om

- a) læreinnholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeid.
- b) individuelle ansettelser eller utnevnelser.

(2) Institusjoner under denne lov har rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag innenfor de rammer som er fastsatt i eller i medhold av lov.

§ 1–6 Kvalitetssikring

(1) Universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring. Studentevalueringer skal inngå i systemet for kvalitetssikring.

(2) Departementet kan gi nærmere bestemmelser om krav til kvalitetssikringssystem i forskrift.

Kapittel 2: Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – NOKUT

§ 2–1 NOKUTs oppgaver og myndighet

(1) NOKUT skal være et faglig uavhengig statlig organ som gjennom akkreditering og evaluering skal kontrollere kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning, samt godkjenne utdanning fra institusjoner som ikke går inn under denne lov. Akkrediterings- og evalueringsvirksomheten skal utformes slik at institusjonene kan dra nytte av den i sitt kvalitetssikrings- og utviklingsarbeid.

(2) NOKUTs oppgaver er:

- a) Evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring.
- b) Akkreditering av institusjoner.
- c) Akkreditering av studietilbud.
- d) Revidering av akkreditering som allerede er gitt.
- e) Evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning. Departementet kan pålegge organet å foreta slike evalueringer.
- f) Generell godkjenning av utdanning fra institusjoner som ikke går inn under denne lov.

(3) Departementet kan ikke gi NOKUT pålegg utover det som er hjemlet i lov eller fastsettes av departementet i forskrift, og kan ikke overprøve NOKUTs akkrediteringer.

(4) Alle evalueringer som foretas av NOKUT er offentlige, og NOKUT skal bidra til at disse gjøres kjent.

(5) NOKUTs vedtak overfor private institusjoner kan i forskrift unntas fra bestemmelsene om klage i forvaltningsloven kap. VI.

§ 2–2 NOKUTs styre

(1) NOKUT ledes av et styre som har det overordnede ansvar for virksomheten og de beslutninger som NOKUT treffer.

(2) Styret oppnevnes av Kongen og består av syv medlemmer og tre varamedlemmer, hvorav ett medlem og ett varamedlem skal være studenter. Departementet oppnevner styrets leder.

(3) Styrets funksjonstid er fire år. Studentmedlemmer oppnevnes for to år.

(4) Medlemmer av styret kan ikke inneha ledende stilling eller verv ved institusjoner under denne lov.

(5) Styret ansetter daglig leder for NOKUT på åremål. Åremålsperioden skal være seks år.

Kapittel 3: Faglige bestemmelser – akkreditering

§ 3–1 Akkreditering av studietilbud og institusjoner

(1) Akkreditering forstås i denne lov som en faglig bedømming av om en høyere utdanningsinstitusjon og de studier denne tilbyr, fyller et gitt sett av standarder. Akkrediteringen skal baseres på evaluering foretatt av eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. Akkreditering er en forutsetning for at en institusjon kan tilby utdanninger som er etablert med hjemmel i §§ 3–2 og 3–3.

(2) Departementet kan gi forskrift om saksbehandling og fastsetting av standarder som skal legges til grunn for akkrediteringen.

(3) Hvis NOKUT finner at en institusjon ikke lenger oppfyller vilkårene for akkreditering, skal det gis en frist for å rette forholdene. Hvis vilkårene for akkreditering fortsatt ikke er til stede, skal NOKUT trekke akkrediteringen tilbake.

§ 3–2 Grader, yrkesutdanninger og titler

(1) Kongen bestemmer hvilke grader og yrkesutdanninger en institusjon kan gi, den tid det enkelte studium skal kunne gjennomføres på, og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir rett til. Departementet kan gi forskrift om et nasjonalt rammeverk for kvalifikasjoner og mål for grader og yrkesutdanninger og om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner. Departementet kan gi forskrift om krav til høyere grad og om omfang av selvstendig arbeid i høyere grad.

(2) Departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger.

(3) Departementet kan fastsette at bestemte emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad.

(4) En institusjon som har rett til å gi doktorgrad eller tilsvarende, kan på de samme fagområder tildele graden æresdoktor (doctor honoris causa) for betydningsfull vitenskapelig eller kunstnerisk innsats, eller fremragende arbeid til gagn for vitenskapen eller kunsten.

(5) Departementet kan, ved forskrift eller enkeltvedtak, forby bruk av titler som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som titler som er beskyttet etter første eller fjerde ledd, eller som på en misvisende måte er egnet til å forveksles med disse.

(6) Den som forsettlig eller uaktsomt tildeler eller bruker en tittel, alene eller som del av en annen tittel, uten å ha rett til dette etter første eller fjerde ledd, eller i strid med bestemmelse gitt i medhold av femte ledd, straffes med bøter.

§ 3-3 Faglige fullmakter

(1) Institusjoner som er akkreditert som universitet, har fullmakt til selv å bestemme hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for en grad eller yrkesutdanning fastsatt med hjemmel i § 3-2.

(2) Institusjoner som er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller høyskole, har fullmakt til selv å bestemme hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for lavere grad eller yrkesutdanning fastsatt med hjemmel i § 3-2. Innenfor de fagområder der de kan tildele doktorgrad eller tilsvarende, bestemmer de selv hvilke fag og emner institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for øvrige grader eller yrkesutdanninger fastsatt med hjemmel i § 3-2. For fagområder der de ikke kan tildele doktorgrad, fastsetter departementet slike bestemmelser.

(3) Styret fastsetter studieplan for det faglige innholdet i studiene, herunder bestemmelser om obligatoriske kurs, praksis og lignende og om vurderingsformer.

(4) Fullmakter etter første og annet ledd kan trekkes tilbake av departementet dersom institusjonene ikke har et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring, jf. § 1-6.

§ 3-4 Godskriving og godkjenning av annen utdanning

(1) Utdanning fra en institusjon som går inn under denne lov, skal godskrives studenten ved de andre institusjonene med samme antall studiepoeng. Vedkommende institusjon skal påse at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold.

(2) NOKUT avgjør, etter søknad fra enkeltpersoner, om utdanning fra utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon eller norsk institusjon som ikke går inn under loven, skal godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning.

(3) Institusjoner som er akkreditert som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, avgjør selv søknader fra enkeltpersoner om godkjenning av annen høyere utdanning som faglig jevn god med utdanning som tilbys ved den enkelte institusjon. Godkjenning etter denne bestemmelsen gir rett til å bruke den tittel som er fastsatt for den utdanningen det er jevnført med.

(4) I særlige tilfeller kan godkjenning etter tredje ledd gis helt eller delvis på grunnlag av kunnskaper som er dokumentert på annen måte enn ved eksamen. Prøve til kontroll av de dokumenterte kunnskaper eller tilleggsprøve kan kreves avlagt.

(5) Departementet kan gi forskrift om godskriving etter første ledd og om saksbehandling og klageadgang etter annet og tredje ledd.

§ 3-5 Fritak for eksamen eller prøve

Fritak for eksamen eller prøve skal gis når det godtgjøres at tilsvarende eksamen eller prøve er avlagt ved samme eller annen institusjon. Det kan også gis slikt fritak på grunnlag av annen velegnet eksamen eller prøve. Dokumentasjon av realkompetanse kan også gi grunnlag for fritak. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne praksis. Styret bestemmer om vedkommende avdeling eller særskilt organ ved institusjonen skal avgjøre saker om fritak.

§ 3-6 Krav for opptak til høyere utdanning

(1) Det generelle grunnlag for opptak som student (generell studiekompetanse) er fullført og bestått norsk videregående opplæring med de krav til fagsammensetning og timefordeling som departementet fastsetter. Departementet kan fastsette at også annen høvelig utdanning eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis skal være generelt opptaksgrunnlag. Institusjonen skal vurdere om søkere har kvalifikasjoner likeverdig med de fastsatte krav for opptak.

(2) Institusjonene kan gi søkere som er 25 år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier dersom de på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige kvalifikasjoner for vedkommende studium. Departementet kan gi nærmere regler om dokumentasjon, saksbehandling og eventuell samordning.

(3) Departementet kan i forskrift fastsette at institusjonene i særskilte tilfeller kan gjøre unntak fra

bestemmelsen om generell studiekompetanse for søkere under 25 år.

(4) Departementet kan i forskrift unnta enkelte studier eller fag fra kravene til generell studiekompetanse.

(5) Departementet kan i forskrift fastsette spesielle opptakskrav når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig.

(6) Den som er tatt opp som student ved en institusjon under loven, har adgang til åpne studier ved de øvrige, så fremt opptakskravet er generell studiekompetanse og søkeren ikke er tatt opp med hjemmel i andre, tredje eller fjerde ledd.

(7) Styret kan fastsette faglige minstekrav ved opptak til høyere grads studier.

§ 3–7 Studentopptak

(1) Departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptak.

(2) Departementet kan gi forskrift om klagebehandling og rangering av søkerne.

(3) Det skal være eget opptak til høyere grads studier.

(4) Departementet kan fastsette adgangsregulering når det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet.

(5) Når kapasitetshensyn eller ressurshensyn krever det, kan styret selv regulere adgangen til det enkelte studium eller deler av det, innenfor de rammer og mål som gis av departementet.

(6) Dersom en institusjon oppdager at en søker har levert falskt vitnemål eller andre falske dokumenter, kan andre institusjoner under denne lov informeres. Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner m.v.

(7) Dersom en institusjon har rekruttert utenlandske studenter ved å benytte eksterne formidlingstjenester, har institusjonen ansvar for

- a) at studentene har fått tilfredsstillende informasjon om de studier vedkommende er opptatt til, herunder om studiets oppbygging, hvilken tid studiet er normert til og hvilke faglige krav som stilles.
- b) at studenten har fått tilfredsstillende informasjon om lærestedet, herunder om institusjonens ulike tilbud til studenter.
- c) å være informert om på hvilken måte studenten er rekruttert og på hvilke betingelser tjenesten er tilbudt studenten.

§ 3–8 Undervisning

(1) Studieåret er normalt 10 måneder. Styret fastsetter undervisningsterminene. Et fullt studieår er normert til 60 studiepoeng.

(2) Forelesninger er som hovedregel offentlige. Når forelesningenes art tilsier det, eller det er fastsatt egenbetaling for det aktuelle fag eller studium, kan styret likevel bestemme at visse forelesninger bare skal være for institusjonens studenter eller visse grupper av studenter.

§ 3–9 Eksamen og sensur

(1) Universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal også sikre det faglige nivå ved vedkommende studium. Det skal være ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

(2) Styret oppnevner sensor ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for vedkommende studium. Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedømmelse av kandidatens selvstendige arbeid i høyere grad.

(3) Den muntlige del av eksamener og prøver skal være offentlig med mindre hensynet til gjennomføringen av eksamenen eller prøven tilsier noe annet. Styret kan gjøre unntak fra regelen om offentlig eksamen i det enkelte tilfelle etter ønske fra vedkommende eksamenskandidat, når tungtveide hensyn taler for det.

(4) Sensuren skal foreligge innen tre uker hvis ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid. Styret selv kan gjøre unntak for enkelteksamener og kan i midlertidig forskrift etter syvende ledd fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe det antall kvalifiserte sensorer som er nødvendig for å avvikle sensuren på tre uker. Styret selv kan i forskrift etter syvende ledd fastsette lengre frist for avhandlinger og tilsvarende større skriftlige arbeider.

(5) Ved ny sensurering etter §§ 5–2 og 5–3 benyttes minst to nye sensorer, hvorav minst én ekstern. Endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager. Hvis den endelige karakter er fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve og klager får medhold i klage på sensuren over den skriftlige del av eksamenen, holdes ny muntlig prøve til fastsetting av endelig karakter.

(6) Vurderingsuttrykket ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering skal være bestått/ikke bestått eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått.

(7) Styret selv gir forskrift om avleggelse av og gjennomføring av eksamener og prøver, herunder vilkår for å gå opp til eksamen eller prøve på nytt og

for adgang til ny praksisperiode og bestemmelser om oppmelding og vilkår for oppmelding. For utdanninger med nasjonale rammeplaner fastsatt etter § 3–2 annet ledd må forskriften ta utgangspunkt i de eventuelle generelle bestemmelser om eksamen og sensur som gis i rammeplanen. Styret kan delegere til avdeling eller grunnenhet å gi utfyllende regler om forhold som er særegne for den enkelte eksamen.

§ 3–10 Rett til å gå opp til eksamen

(1) Den som oppfyller kravene til opptak, jf. § 3–6, og andre krav for å gå opp til eksamen i vedkommende fag eller studium, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også studenter som ikke er opptatt ved faget eller studiet.

(2) Oppmelding etter denne paragraf kan nektes dersom kandidaten ikke har fulgt obligatorisk undervisning eller gjennomført obligatorisk praksis.

(3) Styret gir forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen, og kan fastsette særskilt oppmeldingsfrist for kandidater som går opptil eksamen uten å være tatt opp som student.

(4) Styret kan fastsette at eksamenskandidater som ikke er tatt opp som studenter til vedkommende studium, skal betale et vederlag som dekker institusjonens merutgifter ved å holde eksamen for denne gruppen eller eventuell egenbetaling fastsatt for studiet eller faget. Departementet kan gi forskrift om egenbetaling etter denne bestemmelsen.

§ 3–11 Vitnemål

(1) Institusjonen utferdiger vitnemål om fullført utdanning. Samtidig skal det utferdiges Diploma Supplement. NOKUT kan gi retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement.

(2) Den som ikke har avsluttet utdanning skal på anmodning gis karakterutskrift for de eksamener eller prøver som han eller hun har bestått.

(3) For en kandidat som går opp til eksamen etter § 3–10 første ledd annet punktum, skal det angis på vitnemål eller karakterutskrift dersom kandidats kunnskaper og ferdigheter er prøvet på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet.

(4) Det skal fremgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. § 3–2 første ledd.

(5) Institusjonen skal tildele autorisasjon for helsepersonell i forbindelse med utstedelse av vitnemål, i den utstrekning det er fastsatt i forskrift gitt i medhold av lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v.

Kapittel 4: Studentenes rettigheter og plikter

§ 4–1 Studentorgan

(1) Studentene ved universiteter og høyskoler kan opprette et studentorgan for å ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor institusjonens styre. Tilsvarende kan studenter ved den enkelte avdeling eller grunnenhet opprette studentorgan for denne.

(2) Ved valg til organ som nevnt første ledd skal det avholdes urnevalg blant studentene, med mindre det i allmøte enstemmig er bestemt noe annet. Et vedtak om annen valgordning enn urnevalg gjelder kun for første påfølgende valg.

(3) Institusjonen skal legge forholdene til rette slik at studentorganene kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Omfanget av tilretteleggingen skal spesifiseres i en avtale mellom institusjonen og det øverste studentorgan.

(4) Studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene på det aktuelle nivå.

§ 4–2 Utdanningsplan

Mellom institusjonen og studenter som tas opp til studier av 60 studiepoengs omfang eller mer, skal det utarbeides en utdanningsplan. Utdanningsplanen skal inneholde bestemmelser om institusjonens ansvar og forpliktelser overfor studenten, og studentens forpliktelser overfor institusjonen og medstudenter. Departementet kan gi forskrift om innhold i utdanningsplan.

§ 4–3 Læringsmiljø

(1) Styret har det overordnede ansvar for studentenes læringsmiljø. Styret skal, i samarbeid med studentsamskipnadene, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.

(2) Styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen, herunder det fysiske og psykiske arbeidsmiljø, er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. I utformingen av det fysiske arbeidsmiljøet skal det, så langt det er mulig og rimelig, sørges for

- a) at lokaler, adkomstveier, trapper m.v. er dimensjonert og innredet for den virksomhet som drives.
- b) at lokalene har gode lys- og lydforhold og forsvarlig inneklima og luftkvalitet.
- c) at lokalene blir vedlikeholdt og er rene og ryddige.
- d) at lokalene er innredet slik at uheldige fysiske belastninger for studentene unngås.
- e) at virksomheten er planlagt slik at skader og ulykker forebygges.

- f) at tekniske innretninger og utstyr er forsynt med verneinnretninger og blir vedlikeholdt slik at studentene er vernet mot skader på liv og helse.
- g) at lokaler, adkomstveier, sanitæranlegg og tekniske innretninger er utformet på en slik måte at funksjonshemmede kan studere ved institusjonen.
- h) at læringsmiljøet er innrettet for studenter av begge kjønn.
- i) at læringsmiljøet er utformet etter prinsippet om universell utforming.

Departementet kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser om krav til læringsmiljøet.

(3) Ved institusjonen skal det være et læringsmiljøutvalg som skal bidra til at bestemmelsene i første og annet ledd blir gjennomført. Utvalget skal delta i planleggingen av tiltak vedrørende læringsmiljø, og nøye følge utviklingen i spørsmål som angår studentenes sikkerhet og velferd. Styret kan tillegge utvalget også andre oppgaver. Læringsmiljøutvalget skal holdes orientert om klager som institusjonen mottar fra studenter vedrørende læringsmiljøet. Læringsmiljøutvalget kan gi uttalelser om disse forholdene. Læringsmiljøutvalget skal gjøres kjent med pålegg og andre enkeltvedtak som Arbeidstilsynet treffer. Læringsmiljøutvalget rapporterer direkte til styret, og skal hvert år avgi rapport om institusjonens arbeid med læringsmiljø. Studentene og institusjonen skal ha like mange representanter hver i utvalget. Utvalget velger hvert år leder vekselvis blant institusjonens og studentenes representanter.

(4) Institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring etter § 1–6.

(5) Institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige krav som stilles ved det enkelte studium.

(6) Arbeidstilsynet fører tilsyn med at kravene i annet ledd overholdes. Lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø kapittel XIII om tilsyn og tvangsmidler m.v. gjelder tilsvarende så langt det passer. Departementet kan gi forskrift med utfyllende bestemmelser om tilsyn og tvangsmidler for å fremme overholdelse av denne paragraf.

§ 4–4 Studentenes representasjon i institusjonens organer

(1) Studentene skal ha minst 20 prosent av medlemmene i alle kollegiale organ som tildeles beslutningsmyndighet. Der dette ikke utgjør mer enn ett

medlem skal studentene ha rett til å møte med ytterligere en student med tale- og forslagsrett.

(2) Bestemmelsen i første ledd kan fravikes dersom det delegerende organ enstemmig bestemmer noe annet.

§ 4–5 Rett til fødselspermisjon

(1) En student som får barn under studiene, skal gis rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn. Studenten skal ha rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen. Bestemmelsene i lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø §§ 31 og 32 gjelder så langt de passer.

(2) Universiteter og høyskoler skal legge til rette for at studenter som er i permisjon etter første ledd, kan gjenoppta sine studier så raskt som mulig etter endt permisjon.

§ 4–6 Studentenes taushetsplikt

En student som i studiesammenheng får kjennskap til noens personlige forhold, har taushetsplikt etter de regler som gjelder for yrkesutøvere på vedkommende livsområde. Institusjonen skal utarbeide taushetsplikterklæring som må underskrives av de studenter dette er aktuelt for.

§ 4–7 Annullering av eksamen eller prøve

(1) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, kan annullere eksamen eller prøve eller godkjenning av kurs hvis studenten

- a) ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs, eller
- b) har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket ved avleggelsen av, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføringen av vedkommende kurs.

(2) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, kan annullere godskrivning eller godkjenning av utdanning, eller fritak for eksamen eller prøve, hvis studenten har oppnådd dette ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

(3) Vedtak om annullering etter første og annet ledd kan påklages til departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5–1 syvende ledd.

(4) Adgangen til annullering foreldes ikke.

(5) Etter avgjørelse om annullering pliktes eventuelt vitnemål eller karakterutskrift tilbakelevert institusjonen. Blir ikke vitnemålet eller karakterutskriften tilbakelevert institusjonen i rett tid,

kan denne kreve namsmannens hjelp til tilbakelevering i samsvar med reglene i tvangsfullbyrdelseslovens kap. 13.

(6) Hvis vitnemålet kan danne grunnlag for autorisasjon for yrkesutøving, skal institusjonen gi melding om annulleringen til vedkommende myndighet.

(7) Andre institusjoner under denne lov kan informeres om annullering av eksamen eller prøve. Departementet kan gi nærmere regler om informasjonsrutiner m.v.

§ 4–8 Utestenging og bortvisning

(1) En student som tross skriftlig advarsel fra styret gjentatte ganger opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, bortvises fra nærmere bestemte områder ved institusjonen for inntil ett år. Hvis en student etter skriftlig advarsel fra styret fortsatt ikke respekterer slik bortvisning, kan styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, utestenge ham eller henne fra studiet i inntil ett år.

(2) En student som grovt klanderverdig har opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisopplæring, eller som gjør seg skyldig i grove brudd på taushetsplikt eller i grovt usømmelig opptreden overfor disse, kan etter vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, utestenges fra studiet i inntil tre år. Institusjonen skal informere Sosial- og helsedirektoratet om utestenging etter dette alternativ når det gjelder studenter som følger utdanninger som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd.

(3) En student som har opptrådt slik som beskrevet i § 4–7 første eller annet ledd, kan ved vedtak av styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år. Departementet gir nærmere regler om informasjonsrutiner m.v.

(4) Vedtak om bortvisning eller utestenging treffes med minst to tredels flertall. Vedtak om slik reaksjon kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5–1 syvende ledd, er klageinstans.

(5) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller utestenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel etter første ledd er gitt. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

§ 4–9 Utestenging grunnet straffbare forhold – politiattest

(1) I studier der studenter kommer i kontakt med pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre som del av klinisk undervisning eller praksisopplæring, kan det kreves at studentene legger frem politiattest ved opptak til, eller underveis i studiet.

(2) Politiattesten skal vise om vedkommende er siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep, grove voldsforbrytelser eller straffbare forhold vedrørende besittelse og bruk eller omsetning av narkotiske stoffer eller medikamenter. Hvis det er gitt særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøving, gjelder disse tilsvarende for studenter som deltar i praksisopplæring eller klinisk undervisning.

(3) Den som er dømt for forhold som innebærer at hun eller han må anses som uskikket til å delta i arbeid med pasienter, klienter, barnehagebarn, elever eller andre, kan utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses som uforvarselig på grunn av den kontakt studenten får med disse i denne forbindelse.

(4) Den som er siktet eller tiltalt for straffbart forhold som omtalt i annet ledd, jf. åttende ledd, kan utestenges fra praksisopplæring eller klinisk undervisning til rettskraftig dom foreligger eller saken er henlagt, hvis dette er nødvendig av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljø for pasienter, klienter, barn, elever eller andre som studenten vil komme i kontakt med i denne forbindelse.

(5) En nasjonal nemnd oppnevnt av departementet avgjør, etter uttalelse fra styret selv eller institusjonens klagenemnd, om studenten skal nektes retten til å delta i klinisk undervisning eller praksisopplæring. Forvaltningsloven § 42 gjelder tilsvarende. Nemnda skal ha fem medlemmer. Lederen skal fylle de lovbestemte kravene til lagdommer, og to av medlemmene skal oppnevnes etter forslag fra studentenes organisasjoner.

(6) Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5–1 syvende ledd, er klageinstans for nemndas vedtak.

(7) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om utestenging fra klinisk undervisning eller praksisopplæring er reist i den nasjonale nemnda. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

(8) Kongen gir forskrifter om hvilke studier som skal omfattes av første ledd, om hvilke straffbare forhold som kan føre til utestenging, og om saksbehandlingen.

§ 4–10 Utestenging etter skikkethetsvurdering

(1) Kongen kan fastsette at i enkelte utdanninger skal institusjonen vurdere om den enkelte student er skikket for yrket. Skikkethetsvurdering skal foregå gjennom hele studiet.

(2) Vitnemål for fullført utdanning forutsetter at studenten er vurdert som skikket for yrket.

(3) Styret selv eller institusjonens klagenemnd, jf. § 5–1, kan etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd vedta at en student ikke er skikket for yrket. En student som ikke er skikket for yrket, kan utestenges fra studiet.

(4) Vedtak om at en student ikke er skikket og om utestenging, treffes med minst to tredels flertall. Vedtak kan påklages av studenten etter reglene i forvaltningsloven. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av dette, jf. § 5–1 syvende ledd, er klageinstans.

(5) Studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak er reist i skikkethetsnemnda. Utgiftene til dette dekkes av institusjonen.

(6) Departementet gir forskrift om skikkethetsvurdering i de enkelte utdanninger.

§ 4–11 Domstolsprøving av vedtak om bortvisning eller utestenging

(1) Studentene kan bringe vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering inn for prøving ved tingretten i den rettskrets institusjonens administrasjon har sitt sete. Slikt søksmål må reises innen tre måneder etter at endelig vedtak foreligger.

(2) Forliksmegling foretas ikke. Institusjonen dekker alle omkostninger ved søksmålet, herunder også honorar til saksøkers advokat.

(3) Retten kan prøve alle sider av vedtaket.

Kapittel 5: Klage

§ 5–1 Klagenemnd og særskilte nasjonale klageorgan

(1) Universiteter og høyskoler skal opprette en klagenemnd som skal behandle klager over enkeltvedtak og, etter styrets bestemmelse, andre klagesaker for studentene.

(2) Klagenemnda skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Leder og varamedlem for leder skal fylle de lovbestemte krav for lagdommere. Leder og varamedlem for leder skal ikke være ansatt ved institusjonen. Minst ett av medlemmene skal være student.

(3) Representanter for institusjonens eier eller medlem av institusjonens styre kan ikke være medlem av klagenemnda.

(4) Klagenemnda er vedtaksfør når lederen eller varamedlem for leder og to andre medlemmer er til stede.

(5) Klagenemndas vedtak i klagesaker kan ikke påklages.

(6) Departementet kan gi forskrift om saksbehandling i klagesaker.

(7) Departementet kan opprette særskilte nasjonale klageorgan som skal behandle klager over enkeltvedtak for bestemte områder.

§ 5–2 Klage over formelle feil ved eksamen

(1) Den som har vært oppe til eksamen eller prøve, kan klage over formelle feil innen tre uker etter at han eller hun er eller burde være kjent med det forhold som begrunner klagen. Slik klage avgjøres av styret selv eller institusjonens klagenemnd.

(2) Hvis det er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller bedømmelsen av denne, skal sensurvedtaket oppheves. Hvis feilen kan rettes opp ved ny sensur av innleverte arbeider, foretas ny sensurering. I motsatt fall holdes ny eksamen eller prøve med nye sensorer. Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan påklages etter reglene i § 5–3.

(3) Er krav om begrunnelse for eller klage over karakterfastsettingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra studenten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger.

(4) Finner styret eller klagenemnden at det er begått formelle feil, og det er rimelig å anta at dette kan ha hatt betydning for en eller flere kandidaters prestasjon eller bedømmelse av denne, kan det bestemmes at det skal foretas ny sensurering eller holdes ny eksamen eller prøve.

§ 5–3 Klage over karakterfastsetting – rett til begrunnelse

(1) Studenten har rett til å få en begrunnelse for karakterfastsettingen av sine prestasjoner. Ved muntlig eksamen eller bedømmelse av praktiske ferdigheter må krav om slik begrunnelse fremsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt. Ved annen bedømmelse må krav om begrunnelse fremsettes innen én uke fra kandidaten fikk kjennskap til karakteren, likevel ikke mer enn tre uker fra karakteren ble kunngjort.

(2) Begrunnelse skal normalt være gitt innen to uker etter at kandidaten har bedt om dette. I begrunnelsen skal det gjøres rede for de generelle prinsipper som er lagt til grunn for bedømmelsen og for bedømmelsen av kandidatens prestasjon. Begrunnelse gis muntlig eller skriftlig etter sensors valg.

(3) Hvis det er gitt skriftlige retningslinjer for bedømmelsen, skal disse være tilgjengelig for studentene etter at karakterer er fastsatt.

(4) En student kan klage skriftlig over karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultat er kunngjort. Ny sensurering skal da foretas. Er krav om begrunnelse for karakterfastsetting eller klage over formelle feil ved oppgavegivning, eksamensavvikling eller gjennomføring av vurderingen fremsatt, løper klagefristen etter denne paragraf fra studenten har fått begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen foreligger. Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om studenten skal fremsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om klage skal fremsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort.

(5) Bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisopplæring eller lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages. Forprøver kan bare påklages når prøven ikke er bestått.

(6) Karakterfastsetting ved ny sensurering etter denne paragraf kan ikke påklages.

Kapittel 6: Ansettelse

§ 6–1 Generelt

Ved ansettelser m.m. ved institusjoner under denne lov gjelder de alminnelige regler i lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø og lov 4. mars 1983 nr. 3 om statstjenestemenn m.m., med de særregler som følger av denne lov.

§ 6–2 Likestilling

Universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene for samtlige kategorier av stillinger ved institusjonen.

§ 6–3 Utlysning av og ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger

(1) Ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger foretas av styret, eller etter styrets beslutning av underordnet organ eller ett eller flere ansettelsesutvalg. Styret selv fastsetter sammensetningen av ansettelsesutvalget. Studentene skal være representert i ansettelsesorganet, hvis ikke styret enstemmig bestemmer noe annet.

(2) Ansettelsesorganet utlyser selv undervisnings- og forskerstillinger. Hvis det ene kjønn er klart underrepresentert innen den aktuelle stillingskategori på vedkommende fagområde, skal de som er av dette kjønn spesielt inviteres til å søke.

(3) Ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger skjer på grunnlag av innstilling. Innstilling skjer ut fra sakkyndig bedømmelse etter den stillingsbeskrivelse som er gitt i utlysning og betenkning. Ansettelsesorganet kan avgjøre at det i tillegg skal gjennomføres intervju, prøveforelesninger eller andre prøver. Ansettelsesorganet kan i særskilte tilfeller bestemme at kravet om sakkyndig bedømmelse kan fravikes for undervisnings- og forskerstillinger som ikke er førstestillinger eller professorstillinger. Når det foretas sakkyndig bedømmelse, skal begge kjønn være representert blant de sakkyndige. Det skal legges vekt på likestillingshensyn ved ansettelse. I stillinger hvor det stilles krav om pedagogiske kvalifikasjoner, skal det foretas en særskilt vurdering av om søkerne oppfyller disse. Styret gir nærmere regler om bedømmelsen, jf. likevel sjette ledd.

(4) Når særlige grunner taler for det, kan styret foreta ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger uten forutgående kunngjøring. Slik ansettelse kan ikke foretas hvis mer enn ett medlem av styret motsetter seg dette.

(5) Styret selv bestemmer hvem som skal innstille og fastsetter nærmere regler om innstilling m.m.

(6) Departementet kan gi forskrift om fremgangsmåte og kriterier for ansettelse eller opprykk i undervisnings- og forskerstillinger.

§ 6–4 Ansettelse på åremål

(1) Ansettelse på åremål kan benyttes for:

- a) rektor
- b) prorektor
- c) leder for avdeling og grunnenhet
- d) undervisnings- og forskerstillinger når vedkommende skal delta i prosjekt
- e) postdoktorstillinger
- f) stipendiater
- g) vitenskapelige assistenter
- h) spesialistkandidater
- i) undervisnings- og forskerstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet

(2) Åremålsperioden etter første ledd bokstavene a, b og c, skal være fire år. Ingen kan være ansatt på åremål etter bokstavene a og b i en sammenhengende periode på mer enn åtte år, og ikke mer enn tolv år etter bokstav c. Når særlige grunner taler for det kan departementet, etter forslag fra styret, fastsette en annen åremålsperiode enn fire år.

(3) Åremålsperioden for ansatte nevnt i første ledd bokstavene d og i, kan være fire til seks år. Ingen kan være ansatt på åremål etter denne bestem-

melsen i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

(4) For stillinger etter første ledd bokstavene e til h gir departementet forskrift om varighet, arbeids omfang og innhold og om adgangen til å fornye ansettelsesforholdet.

§ 6–5 Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger

(1) Dersom det til fast vitenskapelig stilling ved en høyere utdanningsinstitusjon ikke har meldt seg søker som etter fastsatte vilkår eller sakkyndig bedømmelse er klart kvalifisert for fast ansettelse, og det ikke er sannsynlig at kvalifisert søker vil melde seg ved ny kunngjøring, kan likevel en søker ansettes for begrenset tid når:

- a) muligheten for tidsbegrenset ansettelse er nevnt i kunngjøringen, og
- b) vedkommende, etter ansettelsesmyndighetens vurdering, har forutsetninger for å skaffe seg de nødvendige kvalifikasjoner i løpet av ansettelsesperioden.

Ansettelsesmyndigheten fastsetter ansettelsesperioden, som ikke må vare over tre år. Ansettelsesperioden kan dog forlenges med den tid det tar å få gjennomført en forsvarlig vurdering av vedkommendes kvalifikasjoner, men ikke ut over seks måneder. Tidsrommet kan deretter ikke forlenges, og ny tidsbegrenset ansettelse av vedkommende kan heller ikke skje. Ved utløpet av ansettelsesperioden har vedkommende krav på å bli vurdert for fast ansettelse før stillingen kunngjøres på ny.

(2) Dersom det ikke har vært mulig å få søkere som tilfredsstillter kompetansekravene for ansettelse etter første ledd, og det på grunn av undervisningssituasjonen er helt nødvendig å foreta ansettelse, kan det foretas midlertidig ansettelse for inntil tre år og seks måneder i lavere stilling som vedkommende tilfredsstillter kompetansekravene til.

(3) Permisjoner som vedkommende har krav på etter lov eller tariffavtale, skal ikke medregnes ved beregning av ansettelsesperioden etter denne paragraf.

§ 6–6 Særregler for visse typer bistillinger

Det kan nyttes midlertidig ansettelse i inntil 20 prosent av undervisnings- og forskerstilling. Departementet kan gi forskrift om varighet og vilkår for fratredelse.

§ 6–7 Enerett til bruk av visse stillingstitler

(1) Stillingsbetegnelsen professor kan bare benyttes om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå ved universiteter og høyskoler som har akkreditering som institusjon eller for en-

keltstudier etter denne lov. Departementet kan bestemme at andre titler på undervisnings- og forskerstillinger skal gis tilsvarende beskyttelse.

(2) Såfremt NOKUT bekrefter at annen institusjon, som ikke kommer inn under denne lov, tilbyr høyere utdanning og utfører forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid av tilsvarende nivå på ett eller flere fagfelt, kan departementet bestemme at professortittelen og annen beskyttet tittel kan benyttes ved slik institusjon. Bedømmelsen av kvalifikasjonene skal i det vesentlige være den samme som ved institusjon som går inn under denne lov.

(3) Den som har hatt stilling med vernet tittel etter første ledd i minst ti år, eller som etter kortere tjenestetid blir pensjonert fra slik stilling, har rett til å bruke tittelen.

(4) Den som er avskjediget eller fradømt sin stilling, har ikke rett til å bruke vernet tittel.

(5) Den som forsettlig eller uaktsomt bruker en vernet tittel, alene eller som del av tittel, kan straffes med bøter.

Kapittel 7: Diverse bestemmelser

§ 7–1 Egenbetaling

(1) Statlige universiteter og høyskoler kan som hovedregel ikke kreve egenbetaling fra studenter for utdanninger som fører frem til en grad eller yrkesutdanning.

(2) Private universiteter og høyskoler skal la statlige driftstilskudd og egenbetaling fra studentene komme studentene til gode. Institusjoner som mottar statstilskudd kan ikke gi økonomisk utbytte eller på annen måte overføre overskudd til eier eller dens nærstående.

(3) Departementet kan fastsette forskrift om universiteter og høyskolars adgang til å ta egenbetaling fra studenter og om adgangen til å kreve inn andre utgifter knyttet til studiene.

§ 7–2 Beskyttelse av universiteter og høyskolars egennavn

(1) Kongen fastsetter navn for statlige universiteter og høyskoler. Private universiteter og høyskoler fastsetter selv sitt navn. Universiteter og høyskolars egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører. Institusjonens egennavn skal registreres i Enhetsregisteret.

(2) Bare institusjon som er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller universitet kan benytte slik betegnelse. Betegnelsen høyskole kan bare benyttes av institusjoner som er akkreditert som høyskole eller som er akkreditert for å tilby enkeltstudier etter denne lov.

(3) Departementet kan, ved forskrift eller en-

keltvedtak, forby bruk av institusjonsbetegnelse eller navn som uriktig gir inntrykk av å ha slik godkjenning, eller som er egnet til å forveksles med en betegnelse nevnt i annet ledd.

(4) Departementet kan etter søknad gi dispensasjon for etablerte sammensatte betegnelser som ikke er egnet til å forveksles med betegnelse nevnt i annet ledd. Departementet bestemmer hvilke betegnelser institusjonene skal benytte på andre språk.

(5) Den som i strid med bestemmelsene i denne paragraf forsettlig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbetegnelse, kan straffes med bøter.

§ 7-3 Bevilling som statsautorisert translatør

(1) Departementet gir bevilling som statsautorisert translatør. Departementet kan gi forskrifter om vilkårene knyttet til slik bevilling. Tittelen statsautorisert translatør kan bare benyttes av den som er gitt bevilling i henhold til denne bestemmelse.

(2) Den som i strid med bestemmelsen i første ledd forsettlig eller uaktsomt bruker slik tittel, alene eller som del av tittel, kan straffes med bøter.

§ 7-4 Ansatte i vitenskapelig samling

Den som er ansatt ved vitenskapelig samling må ikke uten samtykke fra styret holde egne samlinger av samme eller lignende art, eller for egen regning drive handel eller bytte med saker som hører til slik samling.

§ 7-5 Grunnlagsmateriale for almanakker

Universitetet i Oslo skal utarbeide det astronomiske grunnlagsmateriale som trengs for utgivelse av almanakker og kalendere i Norge.

§ 7-6 Forholdet til annen lovgivning

(1) Bestemmelsene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13e gjelder for universiteter og høyskoler.

(2) Avgjørelse om godkjenning og godskriving av utdanning etter § 3-4, fritak for eksamen eller prøve etter § 3-5, opptak av studenter etter §§ 3-6 og 3-7, rett til å gå opp til eksamen etter § 3-10, annullering av eksamen eller prøve etter § 4-7 og bortvisning og utestengning etter §§ 4-8 til 4-10 regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det samme gjelder avgjørelse i sak om klage over formelle feil ved eksamen etter § 5-2.

(3) Universiteter og høyskoler skal regnes som offentlige organer etter lov 9. juni 1978 nr. 45 om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven) § 21.

Del II Private universiteter og høyskoler

Kapittel 8: Diverse bestemmelser – private institusjoner

§ 8-1 Institusjonens ledelse – styret

(1) Private universiteter og høyskoler under denne lov skal ledes av et styre som øverste organ.

(2) Styret skal ha representanter fra studenter og ansatte. Styret skal ha en sammensetning på minst fem medlemmer. Kravene i likestillingsloven § 21, jf. § 7-6 tredje ledd, om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

(3) Det skal være størst mulig åpenhet om styrets arbeid.

§ 8-2 Delegasjon

(1) Alle beslutninger ved private universiteter og høyskoler truffet av andre enn styret, treffes etter delegasjon fra styret og på styrets ansvar.

(2) Styret kan delegere sin avgjørelsesmyndighet til andre ved institusjonen i den utstrekning det ikke følger av denne lov at styret selv skal treffe vedtak, eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere.

§ 8-3 Statstilskudd

(1) Private universiteter og høyskoler som tilfredsstillende de krav som oppstilles i denne lov, kan etter søknad til Kongen kjøennes berettiget til statstilskudd til dekning av driftskostnader for utdanning som er akkreditert av NOKUT.

(2) Styret ved private universiteter og høyskoler skal hvert år avlegge årsregnskap med redegjørelse for resultatene av virksomheten og budsjett for kommende år.

(3) Departementet fører tilsyn med private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd. Departementet kan gi nærmere bestemmelser om årsregnskap og tilsyn i forskrift.

Del III Statlige universiteter og høyskoler

Kapittel 9: Styret

§ 9-1 Ansvar for institusjonenes virksomhet

(1) Styret er det øverste organet ved institusjonen. Det har ansvar for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet og for at institusjonene drives effektivt og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og regler som gjelder og de rammer og mål som gis av overordnet myndighet.

(2) Alle beslutninger ved institusjonen truffet av andre enn styret, treffes etter delegasjon fra styret og på styrets ansvar. Styret kan delegere sin avgjørelsesmyndighet til andre ved institusjonen i den

utstrekning det ikke følger av denne lov at styret selv skal treffe vedtak, eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere.

§ 9–2 Styrets oppgaver

(1) Styret skal trekke opp strategien for institusjonens utdannings- og forskningsvirksomhet og annen faglig virksomhet og legge planer for den faglige utvikling i samsvar med de mål som er gitt av overordnet myndighet for sektoren og institusjonen.

(2) Styret skal fastsette mål og resultatkrav og har ansvaret for at institusjonens økonomiske ressurser og eiendom disponeres i overensstemmelse med bestemmelser om dette gitt av overordnet myndighet, og etter forutsetninger for tildelte bevilgninger eller andre bindende vedtak.

(3) Styret skal føre tilsyn med rektors ledelse av virksomheten. Styret skal fastsette instruks for rektor.

(4) Styret selv fastsetter virksomhetens interne organisering på alle nivåer. Organiseringen må sikre at studentene og de ansatte blir hørt.

(5) Styret skal hvert år, etter nærmere retningslinjer gitt av departementet, avgi årsregnskap med redegjørelse for resultatene av virksomheten og legge frem forslag til budsjett for kommende år.

(6) Det skal i størst mulig grad være åpenhet om styrets arbeid.

§ 9–3 Styrets sammensetning

(1) Styret består av fire medlemmer valgt blant faste og midlertidige ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer. Ett av de eksterne medlemmene utpekes av departementet til å være styrets leder.

(2) Styremedlemmer og styreleder har krav på en rimelig godtgjøring for vervet, etter regler fastsatt av styret. Departementet kan fastsette retningslinjer for godtgjørelse til styremedlemmer og styreleder.

(3) Departementet kan i særlige tilfeller fastsette annen styresammensetning enn bestemt i første ledd.

§ 9–4 Valg og oppnevning av styret

(1) Styremedlemmer som er ansatt ved institusjonen, og varamedlemmer for disse, velges for fire år. Valget foretas særskilt for de to gruppene ansatte i undervisnings- og forskerstilling og ansatte i teknisk eller administrativ stilling.

(2) Hvis de midlertidig ansatte i undervisnings- og forskerstilling utgjør mer enn 25 prosent av de

ansatte i undervisnings- og forskerstilling ved institusjonen, skal denne gruppen velge ett av styremedlemmene fra de ansatte i undervisnings- og forskerstilling. Det skal foretas særskilt valg for denne gruppen. Slikt styremedlem velges for ett år.

(3) Styremedlemmer fra studentgruppen, og varamedlemmer for disse, velges for ett år.

(4) Et styremedlem blir stående inntil nytt styremedlem er valgt selv om tjenestetiden er utløpt. Når særlige forhold foreligger, har et styremedlem rett til å tre tilbake før tjenestetiden er ute. Styret og gruppen som har valgt styremedlemmet, skal gis rimelig forhåndsvarsel.

(5) Forslag til eksterne styremedlemmer, herunder styreleder, og varamedlemmer for disse, fremmes av institusjonens styre. For Samisk høyskole fremmes forslag av høyskolens styre og av Sametinget. For kunsthøyskolene fremmes forslag av høyskolens styre og av Norsk kulturråd. Departementet oppnevner på fritt grunnlag eksterne medlemmer, herunder styreleder, og varamedlemmer for disse for fire år.

(6) Rektor er ikke valgbar til institusjonens styre. Styret selv gir regler om andre lederstillinger som ikke er valgbare.

(7) Ingen kan gjenvelges som styremedlem hvis vedkommende vil ha fungert i dette verv i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden.

(8) Kravene i likestillingsloven § 21 om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

(9) Styret selv fastsetter nærmere regler om valgene.

§ 9–5 Plikt til å ta imot og utføre tillitsverv

(1) En ansatt som blir valgt til styret eller andre tillitsverv ved institusjonen, har plikt til å ta imot vervet. Den som har gjort tjeneste i et tillitsverv, har rett til fritak fra gjenvalg til dette i like lang tid som vedkommende har fungert i vervet. Varamedlem som har møtt som medlem minst halve valgperioden, kan kreve seg fritatt for valg som medlem i neste periode.

(2) Innehaver av tillitsverv skal fratruke når valgbarheten opphører.

§ 9–6 Styremøter

(1) Styret skal behandle saker i møte, med mindre styrets leder finner at saken kan forelegges skriftlig eller behandles på annen betryggende måte.

(2) Styrets leder sørger for at styret holder møter så ofte som det trengs. Medlem av styret eller

rektor kan kreve at styret sammenkalles. Innkalling til møte skal skje med rimelig varsel.

(3) Medlem av styret har plikt til å møte hvis ikke vedkommende har gyldig forfall.

(4) Medlem av styret har plikt til å delta i forhandlingene og avgi stemme. Det kan ikke stemmes blankt annet enn ved valg.

(5) Om ikke styret for enkelte tilfeller bestemmer noe annet, har rektor rett og plikt til å være til stede og til å uttale seg på styremøtene.

(6) Styrets møter skal holdes for åpne dører. Styret kan vedta at møtene skal holdes for lukkede dører, eller at bestemte saker skal behandles for lukkede dører. Behandling av sak etter andre punktum skjer for lukkede dører.

(7) Styremøtene ledes av styrelederen, eller i dennes fravær av den styret utpeker som møteleder.

(8) Det skal føres møtebok for styret.

§ 9–7 Vedtaksførhet og flertallskrav

(1) Styret er vedtaksført når mer enn halvparten av medlemmene er til stede og avgir stemme.

(2) Vedtak treffes med alminnelig flertall av de avgitte stemmer hvis ikke annet er fastsatt i denne lov. Ved stemmelikhet i andre saker enn valg er møteleders stemme avgjørende. Ved stemmelikhet ved valg avgjøres dette ved loddtrekning.

(3) Avstemning i andre saker enn valg og ansettelse skjer ved stemmetegn. Avstemning ved valg og ansettelse skal skje skriftlig hvis ett av de møtende medlemmer krever dette.

§ 9–8 Adgang til å avsette styret

Hvis styret ved sine disposisjoner bringer institusjonens videre virksomhet i fare, kan Kongen i statsråd avsette styret og oppnevne et midlertidig styre inntil nytt styre er valgt og oppnevnt.

Kapittel 10: Rektor

§ 10–1 Rektor

(1) Rektor er daglig leder for institusjonens faglige og administrative virksomhet i samsvar med de rammer og pålegg som styret fastsetter. Styret bestemmer om rektor skal ansettes på åremål eller velges.

(2) Rektor er sekretær for styret og skal, i samarbeid med styrets leder, forberede og gi tilråding i de faglige og administrative saker som legges frem for dette. Rektor har rett til å delta i møter i alle institusjonens styrer, råd og utvalg.

(3) Rektor er ansvarlig for iverksetting av de faglige og administrative vedtak som treffes i sty-

ret, og for disponering av ressurser og eiendom i samsvar med de vedtak som er truffet av styret.

(4) Rektor skal på styrets vegne påse at den samlede økonomi- og formuesforvaltning skjer i samsvar med departementets generelle bestemmelser om økonomiforvaltningen og forutsetninger for tildelinger av bevilgninger.

(5) Rektor utarbeider og legger frem for styret budsjettforslag og årsregnskap og holder styret løpende orientert om regnskapets stilling i forhold til budsjettet og om andre forhold av betydning for institusjonens virksomhet.

§ 10–2 Ansettelse av rektor

Styret kan bestemme at rektor skal ansettes på åremål. Styret selv foretar utlysning og ansettelse av rektor. Ansettelsesprosessen må sikre at rektor har faglig og ledelsesmessig legitimitet, og at studentene og de ansatte blir hørt. Styret bestemmer om det skal foretas innstilling og hvem som skal innstille.

§ 10–3 Valg av rektor

(1) Styret kan bestemme at rektor skal velges. Både institusjonens ansatte i minst halv undervisnings- og forskerstilling og eksterne kandidater er valgbare som rektor. Styret kan fastsette nærmere regler om nominasjon av eksterne kandidater.

(2) Valgperioden er normalt fire år. Ingen kan gjenvelges som rektor hvis vedkommende vil ha fungert i dette verv i et sammenhengende tidsrom på åtte år ved den nye valgperiodens begynnelse.

(3) Den som blir valgt som rektor trer inn i en åremålsstilling.

(4) Ved opptelling skal stemmene vektet etter en fordelingsnøkkel fastsatt av styret, innenfor følgende rammer:

- a) ansatte i undervisnings- og forskerstilling 51–71 prosent
- b) teknisk og administrativt ansatte 5–25 prosent
- c) studenter 15–30 prosent

Foretas valget i særskilt valgforsamling, skal denne ha en tilsvarende sammensetning.

(5) Styret selv fastsetter nærmere regler om valget.

§ 10–4 Rektors fratreden

Hvis rektor fratrer før funksjonstiden er ute, skal ny rektor ansettes eller velges. Hvis institusjonen har en prorektor, overtar denne hvis rektor har forfall eller fratrer vervet i løpet av det siste året av funksjonstiden.

Kapittel 11: Ansettelsesforhold

§ 11–1 Særskilte ansettelsesbestemmelser for statlige universiteter og høyskoler

(1) Rektor ansetter avdelingsledere, prorektor og administrativ leder dersom styret vedtar å opprette slike stillinger, hvis ikke styret selv foretar slik ansettelse.

(2) Avdelingsleder ansetter leder for grunnenhet, hvis ikke styret bestemmer noe annet.

(3) Ansettelse av prorektor og leder for avdeling og grunnenhet skal skje på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Styret selv fastsetter innstillingsutvalgets sammensetning og nærmere regler om innstilling m.m. Studentene skal være representert i innstillingsutvalget, hvis ikke styret enstemmig bestemmer noe annet.

(4) Når særlig grunner taler for det, kan styret selv foreta ansettelse i stillinger som nevnt i tredje ledd uten forutgående kunngjøring.

(5) Ansettelse i teknisk eller administrativ stilling skjer i ansettelsesråd oppnevnt etter reglene i tjenestemannsloven. Styret bestemmer om det skal være ett eller flere ansettelsesråd ved institusjonen.

(6) Hvis styret ansetter i administrativ lederstilling skal dette skje på grunnlag av innstilling fra rektor.

§ 11–2 Saksbehandlingsregler ved ansettelse

Når styret ansetter, gjelder ikke tjenestemannslovens § 4 nr. 5 tredje punktum og § 5 nr. 3. Når et annet organ ansetter, bringes saker etter disse bestemmelsene inn for styret til avgjørelse. Krav etter tjenestemannsloven § 5 nr. 3 må fremsettes i det møte hvor ansettelsessaken behandles.

§ 11–3 Avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff

(1) Ansettelsesorganet selv avgjør sak etter tjenestemannslovens § 17 nr. 3 om avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff.

(2) For saksbehandlingen i styret gjelder ikke tjenestemannslovens § 18 nr. 2. Når vedtaket skal fattes av et annet organ enn styret, kan saker etter tjenestemannslovens § 18 nr. 2 bringes inn til styret selv for avgjørelse. Krav om dette må fremsettes i det møte hvor vedtaket skulle treffes.

(3) Klage over vedtak om avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff avgjøres av departementet når vedtaket er fattet av styret, og ellers av styret selv.

Kapittel 12: Forskjellige bestemmelser

§ 12–1 Forhold utad

(1) Styret representerer institusjonen overfor offentlige myndigheter.

(2) Rektor er universitetets eller høyskolens talsperson overfor allmennheten og representerer institusjonen utad i saker som angår den daglige ledelse.

(3) Rektor er lovlig stedfortreder for institusjonen i saker som omfattes av § 12–2 annet og tredje ledd. I den enkelte sak kan rektor oppnevne stedfortreder i sitt sted.

§ 12–2 Partsforholdet

(1) Staten ved departementet er part i søksmål som vedrører institusjonens forhold, hvis ikke annet følger av annet ledd.

(2) Staten ved institusjonen er part når gjenstanden for tvisten skriver seg fra institusjonens enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og det ikke er adgang til å påklage vedtaket til departementet eller annet organ utenfor institusjonen.

(3) Departementet kan bestemme at staten ved institusjonen skal være part også i andre saksforhold som vedrører institusjonen.

§ 12–3 Eiendomsforvaltning

(1) Styret ved en institusjon som har forvaltningsansvar for egne eiendommer, kan selv avhende fast eiendom med departementets samtykke eller etter generelle regler gitt av departementet.

(2) Departementet kan gi regler om leie og bortleie av fast eiendom.

§ 12–4 Samarbeid og deltakelse i andre tiltak

(1) En institusjon kan, innenfor generelle retningslinjer fastsatt av departementet, opprette eller delta i selveiende tiltak eller i selskap når slik deltakelse er av interesse for institusjonens faglige virksomhet og til nytte for samfunnet. Institusjonen må ikke begrense sin selvstendighet i faglige spørsmål og kan ikke skille ut sine ordinære undervisnings- og forskningsoppgaver.

(2) Departementet skal gi årlig melding om institusjonens deltakelse i slikt samarbeid og om den betydning dette har for institusjonens øvrige virksomhet. Departementet kan pålegge institusjonen å tre ut av slikt samarbeid hvis dette anses nødvendig av hensyn til institusjonens primæroppgaver.

Del IV Diverse bestemmelser

Kapittel 13: Sluttbestemmelser

§ 13–1 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

§ 13–2 Overgangsbestemmelser

Kongen kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

§ 13–3 Endringer i andre lover

Fra lovens ikrafttredelse gjøres følgende endringer i andre lover:

I lov 28. juni 1996 nr. 54 om studentsamskipnader gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd skal lyde:

Denne lov gjelder for institusjoner som omfattes av lov [dato] nr. om universiteter og høyskoler.

§ 2 tredje ledd skal lyde:

For private institusjoner som er omfattet av lov [dato] nr. om universiteter og høyskoler, kan departementet gjøre unntak for kravet om tilknytning til en studentsamskipnad, når institusjonen har andre tilfredsstillende velferdsordninger.

I lov 20. juni 2003 nr. 56 om fagskoleutdanning gjøres følgende endringer:

§ 2 annet ledd skal lyde:

Godkjenning foretas av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), jf. lov [dato] nr. om universiteter og høyskoler kapittel 2.

§ 7 fjerde ledd skal lyde

Godkjenningsvedtak foretatt av NOKUT overfor tilbydere av fagskoleutdanning kan i forskrift unntas fra bestemmelsene om klage i forvaltningsloven kapittel VI.

§ 13–4 opphevelse av eldre lover

Fra lovens ikrafttredelse oppheves følgende lover:

Lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler

Lov 11. juli 1986 nr. 53 om private høyskoler
